

ဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းများ ကမ္ဘာ့ခေါင်းဆောင်များထံမှသင်ယူခြင်း

Democratic
Transitions:
Learning from World Leaders

Edited by
Sergio Bitar &
Abraham F. Lowenthal

ဒီမိုကရေစီနှင့်ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း
(International IDEA) ၏ မူပိုင်ဖြစ်သည်။

ဤစာအုပ်တွင်ဖော်ပြထားသည့် သဘောထားအမြင်များသည် International IDEA၊
ဥရောပသမဂ္ဂ (European Union) နှင့် Club de Madrid တို့၏ သဘောထားအမြင်များကို
ကိုယ်စားပြုဖော်ပြခြင်းမရှိပါ။

မြန်မာဘာသာဖြင့် ထုတ်ဝေသည့်စာအုပ်အတွက် နိဒါန်းနှင့် အဖွဲ့အစည်းများအကြောင်း
သတင်းအချက်အလက်များမှလွဲ၍ ကျန်အရေးအသားများကို International IDEA မှ
ထုတ်ဝေသည့် Democratic Transitions: Conversations with World Leaders (Johns
Hopkins University Press, 2015, ISBN 978-1-4214-1760-8) စာအုပ်မှ အခန်းအချို့ကို
ကောက်နုတ်ပြီးတိုက်ရိုက်မြန်မာပြန်ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ International IDEA က ဘာသာပြန်
စာမူအရေးအသား မှန်၏။ မမှန်၏ဆိုသည်ကို စစ်ဆေးခဲ့ခြင်းမရှိပါ။ မရှင်းလင်းပါက မူရင်း
အင်္ဂလိပ်ဘာသာစာအုပ်မူကိုသာ အတည်ယူအပ်သည်။ ဤဘာသာပြန်စာမူများတွင် စပိန်
အခန်းအတွက် မြင့်သူကဘာသာပြန်ပြီး ကျန်အခန်းများကို ထူးလွင်မျိုးက ဘာသာပြန်ပါသည်။
မြန်မာပြန်စာမူကို စာပြင်နှင့်တည်းဖြတ်သူမှာ လှိုင်မြတ်ဖြစ်သည်။

International IDEA

Strömsborg, SE-103 34
Stockholm, Sweden
Tel: +46 8 698 37 00
Email: info@idea.int
Website: www.idea.int

International IDEA Myanmar

68B Sayar San Road
11201, Bahan Township
Yangon, Myanmar
Fax: +95-1-556692
Email: info-myanmar@idea.int

Club de Madrid

Palacio del Marqués de Cañete
Calle Mayor, 69, Planta 1
28013 Madrid, Spain
Tel: +34 911 548 230
Email: clubmadrid@clubmadrid.org

စာအုပ်အတွင်းပြင်ဆင်မှုနှင့် အခုံးဒီဇိုင်း- မြင့်စိုးဦး

ISBN: 978-91-7671-033-3

မာတိကာ

အင်္ဂလိပ်ဘာသာ တည်းဖြတ်ထုတ်ဝေမှုအတွက် အမှာစာ	i
(ဗိုဟာမက် မွန်ဆက်ဖ် မာဇူကီ၊ တူနီးရှားသမ္မတနိုင်ငံသမ္မတဟောင်း)	
မြန်မာဘာသာဖြင့်ထုတ်ဝေခြင်းအတွက် အမှာစာ	v
ဟော့ဟဲ ဘာလာဒါရက်စ်၊ International IDEA Myanmar ၏ မစ်ရှင်ခေါင်းဆောင် ရိုလန်ကိုဘီးယား၊ မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ ဥရောပသမဂ္ဂ သံအမတ်ကြီး ကလီမင့် ဝက်စ်တန်ဒရောပ်၊ အထွေထွေအတွင်းရေးမှူး၊ Club de Madrid	
အင်္ဂလိပ်ဘာသာတည်းဖြတ်ထုတ်ဝေမှုအတွက် နိဒါန်းစကား	vii
အိပ်လာတေမေး၊ အထွေထွေအတွင်းရေးမှူး International IDEA	
စာရေးသူ Sergio Bitar နှင့် Abraham F. Lowenthal တို့၏ အမှာစာ	xi

အခန်း-၁။ ၊ ချီလီနိုင်ငံ

ချီလီနိုင်ငံ၏ အောင်မြင်သောအသွင်ကူးပြောင်းမှု	၂
နိုင်ငံရေးရပ်တည်ချက် အပြင်းအထန်ကွဲလွဲမှုသည် တည်ငြိမ်သည့် ဒီမိုကရေစီသို့ ရေးသူ - Genaro Arriagada	
ချီလီသမ္မတ (၁၉၉၀-၉၄) ပါထရီဆီယို အဲလွင်၏ ကိုယ်ရေးအကျဉ်း	၁၇
သမ္မတ ပါထရီဆီယို အဲလွင်နှင့်တွေ့ဆုံမေးမြန်းခြင်း	၁၉
ချီလီသမ္မတ ရီကာဒိုလာဂိုဗ် (၂၀၀၀-၂၀၀၆) ၏ ကိုယ်ရေးအကျဉ်း	၃၇
သမ္မတ ရီကာဒိုလာဂိုဗ်နှင့်တွေ့ဆုံမေးမြန်းခြင်း	၃၉
ချီလီ အချိန်ပြမျဉ်း	၇၄
ချီလီအသွင်ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ ဆက်လက်ဖတ်ရှုရန်စာအုပ်စာတမ်းများအညွှန်း	၈၀

အခန်း-၂။ ၊ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ

အင်ဒိုနီးရှား၏ ဒီမိုကရေစီခရီး- ပြဿနာများ၊ အလားအလာများနှင့်	၈၄
ကျန်ရှိဆဲစိန်ခေါ်မှုများ ရေးသူ- Bahtiar Effendy, State Islamic University Jakarta and Mutiara Pertiwi, State Islamic University Jakarta	
အင်ဒိုနီးရှားသမ္မတ (၁၉၉၈-၁၉၉၉) ဘီဂျေ၊ ဟာဘီဘီ၏ကိုယ်ရေးအကျဉ်း	၁၀၂
ဘီဂျေ၊ဟာဘီဘီနှင့်တွေ့ဆုံခြင်း	၁၀၄

အင်ဒိုနီးရှား အချိန်ပြမျဉ်း	၁၃၁
အင်ဒိုနီးရှားအသွင်ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ ဆက်လက်ဖတ်ရှုရန်စာအုပ်များအညွှန်း.....	၁၃၇

အခန်း-၃။ ။ ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံ

ဖိလစ်ပိုင်၏ 'ပြည်သူ့အာဏာလှုပ်ရှားမှု'၊ 'ဒုက္ခရောဂျိန်းနေသောအသွင်ကူးပြောင်းမှု'၊ ၁၄၂	
‘ကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်ရေး’။	
ရေးသူ- Mark R. Thompson, City University of Hong Kong	
ဖိလစ်ပိုင်သမ္မတ (၁၉၉၂-၁၉၉၈) ဖီဒယ်လ် ဗွီ၊ ရာမိုစ်၏ ကိုယ်ရေးအကျဉ်း	၁၅၈
သမ္မတဖီဒယ်လ်ရာမိုနှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခြင်း	၁၆၀
ဖိလစ်ပိုင် အချိန်ပြမျဉ်း	၁၈၇
ဖိလစ်ပိုင်အသွင်ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ ဆက်လက်ဖတ်ရှုရန်စာအုပ်များအညွှန်း.....	၁၉၃

အခန်း-၄။ ။ ပိုလန်နိုင်ငံ

ပိုလန်၏အံ့မခန်းအတွေ့အကြုံ-ဆန္ဒပြပွဲများ၊ ဖိနှိပ်မှုများ၊ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ၊	၁၉၈
ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် မြေလိမ်မြေကောက်နိုင်ငံရေး	
ပိုလန်သမ္မတ (၁၉၉၅-၂၀၀၅) အာလက်ဆန်းဒါး ခွာညွှပ်စကီ၏ ကိုယ်ရေးအကျဉ်း	၂၁၄
သမ္မတ ခွာညွှပ်စကီနှင့်တွေ့ဆုံမေးမြန်းခြင်း	၂၁၆
ပိုလန်ဝန်ကြီးချုပ် (၁၉၈၉-၁၉၉၁) တာဒေ့ရ် မာဇီဗယဲ့စကီ၏ ကိုယ်ရေးအကျဉ်း	၂၅၃
ဝန်ကြီးချုပ် တာဒေ့ရ် မာဇီဗယဲ့စကီနှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခြင်း	၂၅၅
ပိုလန် အချိန်ပြမျဉ်း	၂၇၃
ပိုလန်အသွင်ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ ဆက်လက်ဖတ်ရှုရန်စာအုပ်များအညွှန်း.....	၂၇၉

အခန်း-၅။ ။ စပိန်နိုင်ငံ

စပိန်နိုင်ငံ၊စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုဖြင့် အသွင်ကူးပြောင်းမှု	၂၈၄
ရေးသူ-ချားလ်စ် ပါဝဲလ်၊ Elcano Royal Institute	
စပိန်ဝန်ကြီးချုပ် (၁၉၈၂-၁၉၉၆) ဖိလစ်ဂွန်ဇာလက်စ်၏ ကိုယ်ရေးအကျဉ်း	၂၉၇
စပိန်ဝန်ကြီးချုပ် ဖိလစ်ဂွန်ဇာလက်စ်နှင့်တွေ့ဆုံမေးမြန်းခြင်း	၂၉၉
စပိန် အချိန်ပြမျဉ်း	၃၃၂
စပိန်နိုင်ငံအသွင်ကူးပြောင်းမှုဆိုင်ရာ ဆက်လက်ဖတ်ရှုရန်စာအုပ်များအညွှန်း	၃၃၆

အခန်း-၆။ ■ ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှုများတွင် ပါဝင်ခဲ့သည့် ၃၄၀

အမျိုးသမီးတက်ကြွလှုပ်ရှားသူများ

ရေးသူ- Georgina Waylen (နိုင်ငံရေးဘာသာရပ် အမျိုးသမီးပါမောက္ခ၊

University of Manchester)

အခန်း-၇။ ■ အာဏာရှင်စနစ်မှ ဒီမိုကရေစီအုပ်ချုပ်ရေးသို့ - အနာဂတ်ကိုပုံဖော်ရန်... ၃၉၆

နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်များထံမှ သင်ယူလေ့လာခြင်း။

ရေးသူ- Abraham F. Lowenthal နှင့် Sergio Bitar

International IDEA၊ Club de Madrid နှင့် ဥရောပသမဂ္ဂ (European Union) ၄၄၆

တို့အကြောင်း

စာတည်းများနှင့် ဝိုင်းတော်သားများအကြောင်း..... ၄၅၀

အာဏာရှင်စနစ်မှ အသွင်ကူးပြောင်းမှုများနှင့် ဒီမိုကရေစီအုပ်ချုပ်ရေး ၄၅၄

တည်ဆောက်ခြင်းဘာသာရပ်ဆိုင်ရာ သဘောတရားနှင့် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာဖွယ်ရာ

လက်ရွေးစင် (အင်္ဂလိပ်ဘာသာ) စာစုစာရင်း

အခန်း (၁)

ချီလီနိုင်ငံ

ချီလီနိုင်ငံ၏အောင်မြင်သော အသွင်ကူးပြောင်းမှု - နိုင်ငံရေးရပ်တည်ချက် အပြင်းအထန်ကွဲလွဲမှုမှသည် တည်ငြိမ်သည့်ဒီမိုကရေစီသို့

Genaro Arriagada ရေးသည်။

၁၉၇၀ ပြည့်နှစ်၌ ချီလီနိုင်ငံ၏လူဦးရေသည် ကိုးသန်းနီးပါးရှိပြီး လက်တင်အမေရိကတိုက်တွင် တစ်နှစ်လူတစ်ဦး ချင်းဝင်ငွေအရ တတိယအမြင့်ဆုံးနိုင်ငံဖြစ်သည်။ လက်ဝဲအုပ်စု၊ လက်ယာအုပ်စု၊ နိုင်ငံရေးအမြင်မျှတသည့်အုပ်စုဟူ၍ အုပ်စုသုံးစုအသီးသီးရှိပြီး ရှိနေသည့် အပြည့်အဝဖွံ့ဖြိုးသော နိုင်ငံရေးပါတီစနစ်ရှိသည့် ချီလီနိုင်ငံသည် ဥရောပ၏လွှမ်းမိုးမှုကို ထင်ဟပ်ဖော်ပြသည့် နိုင်ငံရေးအရ တိုးတက်သောလူ့အဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည်။ လက်ဝဲအုပ်စုတွင် မှာကပ်-လီနှင့်ဝါဒကိုကိုင်စွဲသော ပါတီနှစ်ခုရှိသည်။ ထိုပါတီနှစ်ခုအနက် ပိုမိုကြီးမားသည့်ပါတီသည် ဆိုဗီယက်လိုလားသော ကွန်မြူနစ်ပါတီဖြစ်သည်။ အီတလီနှင့်ပြင်သစ်ရှိ ကွန်မြူနစ်ပါတီများပြီးလျှင်၍ပါတီသည် အနောက်ကမ္ဘာ၌ တတိယမြောက်အကြီးဆုံးကွန်မြူနစ်ပါတီဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေးအမြင်မျှတသည့်အုပ်စုတွင် လွှမ်းမိုးထားသောအင်အားစုမှာ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီဖြစ်သည်။ ဤခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီသည် ဥရောပရှိအလားတူပါတီများထက် လက်ဝဲအုပ်စုနှင့်ပိုမိုနီးစပ်သည်။ အရေးပါအရာရောက်မှုတွင် အီတလီနှင့် ဂျာမနီနိုင်ငံတို့ရှိ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီများနှင့် ဆင်တူသည်။ လက်ယာအုပ်စုတွင် ဒီမိုကရေစီအစဉ်အလာရှိပြီး ဤအုပ်စုရှိပါတီများသည် အခြားလက်တင်အမေရိကနိုင်ငံများရှိ လက်ယာနိုင်ငံရေးအုပ်စုဝင် ပါတီများထက် ပိုပြီးစနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားသည့် ပါတီများဖြစ်သည်။ စစ်တပ်နှင့်ရဲတပ်ဖွဲ့တို့သည်ခိုင်မာသော အရပ်ဖက် ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင် ဟိုးယခင်ကတည်းကရှိခဲ့သည်။

အထက်ပါနောက်ခံအခြေအနေတွင် Popular Unity (လက်ဝဲနိုင်ငံရေးမဟာမိတ်အဖွဲ့) လှုပ်ရှားမှုဖြင့် ၁၉၇၀ ပြည့်နှစ်ရွေးကောက်ပွဲတွင် ဆယ်စာဒီအာယွန်ဒီ အနိုင်ရခဲ့သည်။ အာယွန်ဒီသည် မဲအရေအတွက်စုစုပေါင်း၏ ၃၆ ရာခိုင်နှုန်းဖြင့် သမ္မတဖြစ်လာခဲ့သည်။ သို့သော် သူ့ပါတီက ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်နှစ်ရပ်စလုံးတွင် ကိုယ်စားလှယ်နေရာ အနည်းငယ်ကိုသာ ရရှိထားခြင်းဖြစ်သည်။ အာယွန်ဒီ၏တကယ့် နိုင်ငံရေးစီမံကိန်းသဘောသဘာဝနှင့်ပတ်သက်ပြီး လေ့လာစောင့်ကြည့်သူများက သဘောထားထားကွဲလွဲနေကြဆဲဖြစ်သည်။ သူ့ကိုအထင်အမြင်သေးသူများက 'အမှန်တကယ်တည်ရှိမည့် နောက်တိုးဆိုရှယ်လစ်နိုင်ငံ' တစ်နိုင်ငံတည်ထောင်ရန် ကြိုးပမ်းချက်ဟု မြင်ကြသည်။ သူ၏ဘက်တော်သားများစွာကမူ ဆိုရှယ်လစ်စနစ်သို့ အသွင်ကူးပြောင်းမှု၏ ယဉ်ကျေးမှုပေါင်းစုံ ရောယှက်တည်ရှိမှုကိုလိုလားသော (ဗဟုဝါဒီ) သီးခြားပုံစံတစ်ခုကိုတည်ဆောက်ရန် ကြိုးပမ်းသည့် ဦးဦးဖျားဖျားစီမံကိန်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြသည်။ ချီလီနိုင်ငံ၏ ဆိုရှယ်လစ်စနစ်အသွင်ကူးပြောင်းရေးစမ်းသပ်ချက်သည် 'ပစ္စည်းမဲ့လူတန်းစား

အာဏာရှင်အုပ်ချုပ်ရေး' ကာလကိုမလွဲမသွေဖြတ်သန်းရခြင်းအပါအဝင် 'သိပ္ပံနည်းကျဆိုရှယ်လစ်စနစ်၏ဥပဒေများ'ကို ရှောင်လွှဲ၍ရနိုင်မည်မဟုတ်ဟု ဆိုကြသူများလည်း ရှိသည်။ အာယွန်ဒီ အစိုးရ၏ရည်ရွယ်ချက်မည်သို့ပင်ရှိစေကာမူ ချီလီနိုင်ငံသည် နိုင်ငံရေးအရ မတူကွဲပြားမှုများကို သည်းမခံနိုင်သော ကျဉ်းမြောင်းသောအယူအဆအတွင်းသို့ စတင်သက်ဆင်းခဲ့သည်။ လူမှုရေး၊ နိုင်ငံရေးပဋိပက္ခများနှင့် (အကြမ်းဖက်မှု) တို့ကို ထုတ်ဖော်ပြောကြားမှုများသာမက လမ်းမများပေါ်၌ပါ မြင့်တက်စေခဲ့သည်။

၁၉၇၃ ခုနှစ် စတင်ပြိုကွဲခြင်း

၁၉၇၃ ခုနှစ် စက်တင်ဘာ ၁၁ တွင် အာယွန်ဒီကိုဖြုတ်ချခံရပြီး သေဆုံးမှုဖြင့်အဆုံးသတ်ခဲ့သည့်ဗိုလ်ချုပ်ကြီး ပီနိုချေးဦးဆောင်သည့် စစ်တပ်ကဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုသည် အလွန်ပင်ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်ခဲ့သည်။ လက်နက်ကိုင်ပုန်ကန်မှု လုံးဝမဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော်လည်း အရေးအခင်းအစောပိုင်းနေ့ရက်များတွင် လူ ၃၀၀၀ နီးပါးအသတ်ခံခဲ့ရပြီး ၎င်းတို့အနက် အများစုသည် အကျဉ်းရုံးတရားစီရင်ပြီး ကွပ်မျက်ခံခဲ့ရခြင်းဖြစ်သည်။ အကျဉ်းထောင်များတွင် နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားများပြည့်သွားသည်။ ရဲဘက်စခန်းများစွာကို တည်ထောင်လိုက်သည်။ ပြည်သူ ၁၀၀၀၀၀ ထက်မနည်း အတင်းအကြပ်ပြည်နှင်ခံရသည်။ လူထောင်ပေါင်းများစွာသည် အစိုးရဌာနများ၊ တက္ကသိုလ်များ၊ စာသင်ကျောင်းများ၊ အစိုးရနှင့်ပုဂ္ဂလိက စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများမှ အလုပ်ထုတ်ခံခဲ့ရသည်။ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုသည် ပီနိုချေးအစိုးရအတွက် အဓိကလက်နက်ဖြစ်သည်။

ပီနိုချေးအစိုးရက လွှတ်တော်ကို၊ အလုပ်သမားသမဂ္ဂများနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများကို ဖျက်သိမ်းလိုက်သည်။ မဲဆန္ဒ ရှင်စာရင်းများကိုမီးတင်ရှို့သည်။ တက္ကသိုလ်များထဲသို့ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ကာ တာဝန်ထမ်းဆောင်ဆဲ စစ်ဘက်အရာရှိများကို တက္ကသိုလ်အဓိပတိများအဖြစ်ခန့်အပ်ခဲ့သည်။ အစိုးရကိုချွင်းချက်မရှိ ထောက်ခံမှုမပေးလောက်ဟုထင်သည့် သတင်းစာများကို ပိတ်သိမ်းခဲ့သည်။ စာနယ်ဇင်းနှင့်စာအုပ်များကို စာပေစိစစ်ရေးတည်ထောင်သည်။ နေ့စဉ်ထုတ်သတင်းစာသစ်များ၊ မဂ္ဂဇင်းများအားလုံးကို ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာန၏ ခွင့်ပြုချက်ဖြင့် ထုတ်ဝေရန် သတ်မှတ်ပြဌာန်းခဲ့သည်။ နေဝင်မီးငြိမ်းအမိန့်ကို ဆယ်စုနှစ်တစ်ခုကျော်ကြာအောင် ပြဌာန်းခဲ့သည်။

ဤသို့သော ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်မှုအဆင့်မျိုးဖြင့် အာဏာသိမ်းမှုသည် ချီလီကဲ့သို့ ဒီမိုကရေစီ သမိုင်းမှတ်တမ်းရှိသည့်နိုင်ငံမျိုးတွင် အကြီးအကျယ် ဆန့်ကျင်ငြင်းပယ်မှုကိုဖြစ်ပွားစေခဲ့သင့်သည်။ သို့သော် ထိုသို့ဖြစ်မလာခဲ့ပါ။ ချီလီလူ့အဖွဲ့အစည်းသည် အလွန်အမင်း နိုင်ငံရေးရပ်တည်ချက်များအစွန်းတစ်ဖက်စီဖြစ်နေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းဖြစ်လာသည်။ နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေးအမုန်းတရားများက လူမှုအဆောက်အအုံတစ်ခုလုံးအတွင်း စိမ့်ဝင်ပျံ့နှံ့လာသည်။ နိုင်ငံရေးခံယူချက် အသီးသီးရှိသည့်သူများက ဆန္ဒပြပွဲကြီးများကျင်းပကြသဖြင့် လမ်းမများပေါ်တွင် ရုတ်ရုတ်သံသေနေတိုင်းဖြစ်သည်။ စက်မှုလုပ်ငန်းများ၊ တက္ကသိုလ်များ၊ မြေယာများကို တိုင်းပြည်အစိုးရက သိမ်းပိုက်စေလိုသည့် သို့မဟုတ် တိုင်းပြည်အစိုးရ၏သိမ်းပိုက်မှုမှ ကာကွယ်လိုသည့်သူများက ဝင်ရောက်သိမ်းပိုက်ကြသည်။

စစ်တပ်အာဏာသိမ်းမှုသည် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုပြန်ရမည့် ဖြေရှင်းချက်ဟု ပြည်သူအများစုက ရှုမြင်သဖြင့် အရမ်းကာရောဖြင့် မျက်စိတစ်ဖက်ပိတ်ထောက်ခံမှု(ဆိုလိုသည်မှာ မျက်စိတစ်ဖက်က ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုနှင့် အခြားတစ်ဘက်က စိတ်ချရလောက်သော စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှုကိုမြင်ပြီး၊ အခြားတစ်ဘက်ကမူ တဖြည်းဖြည်းသိသာလာသည့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဆိုးသွမ်းရက်စက်မှုများကို သတိမမူမိခြင်းဖြစ်သည်) ပေးခဲ့ကြသည်။ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင် လူတန်းစားက အာဏာသိမ်းမှုကိုထောက်ခံခဲ့သည်။ အစိုးရကထိန်းချုပ်ထားသည့် သို့မဟုတ် နိုင်ငံပိုင်သိမ်းထားသည့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကို ပြန်လည်ရရှိမှုသည် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်လူတန်းစားအတွက် ဦးစွာအကျိုးရှိစေခဲ့သည်။ နောက်တစ်ဆင့်တွင် အစဉ်အလာ နီယိုလစ်ဘာရယ်စီးပွားရေးမူဝါဒကို ကျင့်သုံးခြင်းကြောင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်များ အမြတ်ထွက်ခဲ့ကြသည်။ သို့တိုင် ဤနေရာတွင် ပီနိုချေးအစိုးရကို လူမှုထောက်ခံမှုအားလုံး အဆုံးသတ်သွားသည်ဟုဆိုလျှင် မှားလိမ့်မည်။ သူ့အတိုင်းအတာနှင့်သူ လူထုလူတန်းစားအလွှာအားလုံးသို့ လူမှုရေးအရထောက်ခံမှုက ပြန့်နှံ့သွားခဲ့သည်။

အတိုက်အခံအတွက် ခရီးကြမ်း

အာယွန်ဒီကို ဆန့်ကျင်ခဲ့ကြသည့် စစ်တပ်နှင့်ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီဝင်များကြားတွင် မဟာမိတ်ဖွဲ့ထားခြင်းသည် စစ်တပ်အာဏာသိမ်းမှု၏ ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်မှုကြောင့် ပြိုကွဲသွားသည်။ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုပမာဏ၊ နိုင်ငံရေးပါတီများကို မုန်းတီးသော အာဏာရှင်စနစ်တို့က ၁၉၇၃ ခုနှစ်နှောင်းပိုင်းတွင် ပီနိုချေးအစိုးရကို ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်တို့က ဆန့်ကျင်ဖို့ အကြောင်းဖန်လာခဲ့သည်။ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်များကိုမတရားအသင်းများအဖြစ်ကြေညာခြင်း၊ ၎င်းတို့၏ ပိုင်ဆိုင်မှုများ၊ ရုံးများကိုသိမ်းခြင်းတို့သည် ပီနိုချေး၏ တုံ့ပြန်မှုများဖြစ်သည်။ သို့တိုင် ပီနိုချေး၏အထက်ပါလုပ်ရပ်များက ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်များနှင့် ဆိုရှယ်လစ်၊ ကွန်မြူနစ်မဟာမိတ်အဖွဲ့တို့ကြားမှ ပဋိပက္ခကို ရပ်တန့်ကမရပ်စေခဲ့ပါ။ အုပ်စုနှစ်ခုစလုံးက ဒီမိုကရေစီပျက်သုဉ်းခဲ့ခြင်းသည် သူ့ကြောင့် ဝါကြောင့်ဟူသော အဆိပ်သင့်ငြင်းခုံမှုကိုသာဆက်လုပ်နေကြလေသည်။

သို့ဖြစ်၍ စစ်အစိုးရလက်ထက် အစောပိုင်းနှစ်များသည် အတိုက်အခံတို့၏စိတ်ဝမ်းကွဲမှု လက္ခဏာကိုပြသည်။ ပြည်တွင်းတွင် ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီက အင်အားအကြီးဆုံးဖြစ်နေသည်။ ဆိုရှယ်လစ်နှင့်ကွန်မြူနစ်များက ပြည်ပရောက်ချီလီနိုင်ငံသားများကြားတွင် ထောက်ခံမှု ပိုရသည်။ သို့သော် စစ်အာဏာရှင်အစိုးရနှင့် အတိုက်အခံတို့ကြားတွင် စိတ်ဝင်စားဖွယ် ထိပ်တိုက်တွေ့ဆုံမှု စတင်ဖြစ်ပွားလာသည်။ ကိုယ်ကျင့်တရားအရ သို့မဟုတ် ဥပဒေကြောင်းအရ ကြီးကြပ်မှုလုံးဝမရှိပဲ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်နေသည့် အစိုးရလက်အောက်ခံ စစ်ထောက်လှမ်းရေးအဖွဲ့သည် အလွန်ပင်ခိုင်မာအားကောင်းသော်လည်း ၎င်းတို့၏ပြစ်မှုများကို အရေးအတွက် တိုးပွားလာသည့် လူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့အစည်းများက အစီရင်ခံတင်ပြလာကြသည်။ အစိုးရက တက္ကသိုလ်များကို အဆုံးစွန်ထိန်းချုပ်လိုက်သည်။ သို့သော် တဟုန်ထိုးပွားများလာသည့် အတိုက်အခံ အတွေးအခေါ် အဖွဲ့အစည်းများက ပညာတတ်အသိုင်းအဝိုင်း၏ကြီးမားသောအစိတ်အပိုင်းကို တစ်ပေါင်းတစ်စည်းတည်းဖြစ်စေခဲ့သည်။ အလုပ်သမားသမဂ္ဂများကို ဖျက်သိမ်းပြီးနောက် 'အလုပ်ရှင်ကဖွဲ့စည်းသည့်သမဂ္ဂလုပ်ရှားမှု' ကိုဖန်တီးခဲ့သော်လည်း ထိုလုပ်ရှားမှုသည် လက်ဝဲအုပ်စု၊ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်တို့နှင့်ဆက်နွှယ်သည့် အလုပ်သမားခေါင်းဆောင်များ၏ ဩဇာကို နှိပ်ချုပ်အောင်မလုပ်နိုင်ခဲ့ချေ။ ထိုခေါင်းဆောင်များ၏ တရားဝင်မှုကို ချီလီတွင်ရော ပြည်ပတွင်ပါ အသိအမှတ်ပြုထားရဆဲဖြစ်သည်။ ဖိနှိပ်မှုဖြင့် ထုသားပေးသားကျလွန်းနေသည့် တိုင် နိုင်ငံရေးပါတီများသည် ၎င်းတို့၏ဖွဲ့စည်းပုံအချို့ကို ဆက်လက်ထားရှိခဲ့ကြသည်။ ကတ်သိုလစ် ဘုရားကျောင်းတော်က ဂိုဏ်းအုပ်၊ ဂိုဏ်းချုပ်ဘုန်းတော်ကြီးများ၏မျက်စိမှိတ်ခွင့်ပြုချက်ဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးသမားရှေ့နေများ၊ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းအမျိုးမျိုးတို့ကို အကာအကွယ် ထီးရိပ်အောက်တွင် ထားခဲ့သည်။

၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်နှောင်းပိုင်းတွင် အတိုက်အခံတို့စနစ်တကျ စုဖွဲ့မှုရှိလာစေခဲ့သည့် အကြောင်းအချက်များစွာရှိသည်။ ဒီမိုကရေစီပျက်သုဉ်းခြင်း၏ လက်သည်ဘယ်သူလဲဟူသော အချေအတင်ဆွေးနွေးမှုနေရာတွင် ကိုယ့်ချွတ်ယွင်းချက်များကို ပါတီအသီးသီးက ဝန်ခံခြင်းက အစားဝင်လာသည်။ ထိုသို့ချွတ်ယွင်းချက်ကိုဝန်ခံသည့် တိမ်းညွတ်မှုပေါ်ပေါက်လာစေရန် ပညာတတ်အစုအဖွဲ့အသီးသီးကလည်း အကျိုးပြုခဲ့သည်။ အရေးအကြီးဆုံးမှာ စစ်အစိုးရကို ဆန့်ကျင် တိုက်ပွဲဝင်နေသည့် အဖွဲ့အစည်းများ၊ ၁၉၆၀ ပြည့်နှစ်များ၊ ၁၉၇၀ ပြည့်နှစ်များတွင် နိုင်ငံရေးရန်ဘက်များ ဖြစ်ခဲ့ကြသူများအတွင်း ပေါင်းစည်းမိလာခြင်းဖြစ်သည်။ လူ့ဘဝများ ကယ်ဆယ်ရေး အလွဲသုံးစားမှုများကိုရှုတ်ချရေး၊ စစ်အစိုးရကိုကန့်ကွက်ဆန္ဒပြပွဲများ ကျင်းပရေး၊ အလုပ်လက်မဲ့များ၏မိသားစုများကိုကျွေးမွေးရန် ရပ်ရွာပိုင်ဘုံစားဖိုဆောင်များကို ဘဏ္ဍာငွေကြေးထောက်ပံ့ခြင်းတို့ကဲ့သို့ နဖူးတွေ့ဒူးတွေ့လုပ်ငန်းနှင့် ရင်ဆိုင်လာရချိန်တွင် ဟိုတစ်ချိန်တုန်းက နိုင်ငံရေးအရ မတူကွဲပြားမှုများသည် ရှိမြဲရှိနေဆဲဖြစ်သော်လည်း အရေးမကြီးတော့ပေ။

မဲဆန္ဒရှင်စာရင်းများ၊ ဝိုင်းဖွဲ့ဆွေးနွေးမှုများ၊ အခြေအတင်ဆွေးနွေးမှုများ၊ အများပြည်သူ သိအောင် ထုတ်ပြန်ခြင်းများမရှိသည့်အပြင် မြို့ပြင်လေးရပ် လက်နက်ကိုင်အစောင့်များဖြင့် ဝန်းရံပိတ်ဆို့ထား ခြင်းကိုဖယ်ရှားခြင်းမရှိဘဲ အခြေခံဥပဒေသစ်အတည်ပြုရေးအတွက် ဆန္ဒ ခံယူပွဲကို ၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်တွင် စစ်အစိုးရကကျင်းပသည်။ ဆန္ဒခံယူပွဲလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုလုံးသည် အယောင်ဆောင်ဟန်ပြသဖြစ်သည်ဟု အတိုက်အခံက ရှုံ့ချခဲ့သော်လည်း အစိုးရ၏ဆန္ဒခံယူပွဲ အစီအမံကြောင့်ဆိုရှယ်လစ်များပါတီဝင်များနှင့် ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီဝင်များကြား ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်ရန်အခွင့်အလမ်းရသွားစေသည်။ ထိုကာလအတောအတွင်းနိုင်ငံရေးအရပြည်လည် ပေါင်းစည်းမှု ပြည်တွင်းတွင်းရော ပြည်ပတွင်ပါဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ထိုနိုင်ငံရေးပေါင်းစည်းမှုက အတိုက်အခံ၏သဘောသဘာဝကိုပြောင်းလဲပစ်လိုက်သည်။ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီ၏ ပါတီဝင် အများစုကိုကား ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စုက ဦးဆောင်သည့် နိုင်ငံတကာပေါင်းစည်းရေးဝါဒီ ဆိုရှယ်လစ်ဂိုဏ်းနှင့် လမ်းခွဲခဲ့ကာ ဥရောပဆိုရှယ်ဒီမိုကရက်ပါတီများနှင့် အနီးကပ်ဆက်ဆံရေး ဖြစ်ထွန်းလာခဲ့သည်။ တစ်ချိန်တည်းတွင် ချီလီကွန်မြူနစ်ပါတီက နိုင်ငံရေးနည်းလမ်းများရော အကြမ်းဖက်မှုလုပ်ရပ်များအပါအဝင် ပြည်သူ့စစ်လှုပ်ရှားမှု၊ စစ်ရေးလှုပ်ရှားမှုတို့ဖြင့်ပါ တိုးတက် သည့် ဆိုရှယ်လစ်စနစ်ပုံစံကိုတည်ဆောက်ရန် အဆိုပြုတင်ပြသည့်လမ်းကြောင်းသို့ ဦးတည် သွားသည်။ တစ်ဖက်တွင် ကွန်မြူနစ်ပါတီ၊ အခြားတစ်ဖက်တွင် ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်များနှင့် ဆိုရှယ်လစ်များကြား ဘုံရပ်တည်ချက်ကျယ်ပြန့်လာခဲ့သည်။ ဒီမိုကရေစီသို့ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းအသွင် ကူးပြောင်းမှုကိုတွန်းအားပေးရန်အလို့ငှာ ငြိမ်းချမ်းစွာ လူထုကိုစည်းရုံးခြင်း၊ ပါတီများ၊ အရပ်ဖက် အဖွဲ့အစည်းများကို ပိုမိုကောင်းမွန်စွာဖွဲ့စည်းခြင်းတို့ဖြင့် အစိုးရကိုအလဲထိုးသင့်သည်ဟု ခရစ်ယာန် ဒီမိုကရက်များနှင့် ဆိုရှယ်လစ်များက ပြောဆိုတင်ပြကြသည်။

အထက်ပါအခြေအနေသစ်များဖြစ်ပေါ်ချိန်တွင် အတိုက်အခံများထဲမှ အလယ်အလတ် သဘောထားရှိသည့်အစိတ်အပိုင်းက ၎င်းတို့၏တက်ကြွလှုပ်ရှားမှုကို နှစ်ဆတိုးလုပ်ဆောင် သည်။ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီဝင်များနှင့် ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက် ပါတီဝင်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည့် နိုင်ငံရေးပါတီများစွာကြားတွင် ကတိကဝတ်ဖြစ်သည့် Alianza Democrática နှင့် ပညာသည် အသင်းအဖွဲ့များ၊ အလုပ်သမားသမဂ္ဂများ၊ ကျောင်းသားအဖွဲ့အစည်းများ၊ လုပ်ငန်းတူချင်း ပေါင်းထားသည့် စီးပွားရေးအသင်းအဖွဲ့များကြား လူမှုရေးကတိကဝတ်ဖြစ်သည့် Asamblea de la Civilidad တို့ကိုချမှတ်လာကြသည်။ နောက်ထပ်နှစ်အနည်းငယ်အကြာ ၁၉၈၅ ခုနှစ်တွင် တစ်ချိန်က အာဏာရှင်အစိုးရနှင့်လက်တွဲခဲ့သည့် လက်ယာအုပ်စုမှ ကိုယ်စားလှယ်အချို့ပါဝင် သည့် နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာသဘောတူညီချက် လက်မှတ်ရေးထိုးပွဲ (National Accord) ကို ဘုရားကျောင်းတော်က စီစဉ်ကျင်းပပေးခဲ့သည်။ လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ အကျယ်ပြန့်ဆုံးထောက်ခံ မှုကိုရရှိနိုင်ဖွယ်ရှိသည့် သဘောထားပျော့ပြောင်းသော နိုင်ငံရေးအစီအမံတစ်ခုကို အားပေး ကူညီရာရောက်အောင် အထက်ပါဆောင်ရွက်ချက်များအားလုံးကို စီစဉ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ အကြမ်းဖက်မှုအပါအဝင် 'တိုက်ပွဲဝင်မှုပုံစံအားလုံး၏ စစ်မှန်ခိုင်မာမှု'ကို အခိုင်အမာဆက်လက်

ပြောကြားနေသည့် ကွန်မြူနစ်များ၏ထောက်ခံမှုရရှိဖို့လောက်သာချန်လှုပ်ခဲ့ရသည့် ဆောင်ရွက်ချက်များဖြစ်သည်။

၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များ ပထမပိုင်းနှစ်တွင် အတိုက်အခံသည် ထင်သာမြင်သာသော အောင်မြင်မှုများရအောင် လုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ သို့သော် ၎င်းတို့၏ကြီးကျယ်သော အားနည်းချက် နှစ်ခုကို မဖုံးကွယ်နိုင်ခဲ့ပေ။ ပထမဆုံး အားနည်းချက်သည် လက်ယာအုပ်စု၏ကြီးမားသော အစိတ်အပိုင်းများကို ပူးပေါင်းပါဝင်လာအောင်လုပ်နိုင်စွမ်းမရှိခြင်းဖြစ်သည်။ သမ္မတနိုင်ငံအဖြစ် ရှိချိန်က ချီလီနိုင်ငံ၏သမိုင်းကြောင်းတွင် ဆက်တိုက်အင်အားစုဖြစ်ခဲ့သည့် သဘောထား ပျော့ပြောင်းသော လက်ယာအုပ်စုသည် ၁၉၇၃ ခုနှစ် အာဏာသိမ်းမှုနောက်ပိုင်း အဖျားရှူးသွားခဲ့သည်။ ထိုလစ်ဘရယ်လက်ယာအုပ်စုနေရာတွင် ဒီမိုကရေစီကို အယုံအကြည်မရှိသော အရပ်သား စစ်ဝါဒီများနှင့် ကက်သိုလစ်ပေါင်းစည်းညီညွတ်ရေးဝါဒီများ၊ လစ်ဘရယ်ဝါဒကို စီးပွားရေးတွင်သာကျင့်သုံးမည့် ရှေးရိုးစွဲလက်သစ်ဝါဒီများ ရောနှောထားသည့် အုပ်စုက ဝင်ရောက်နေရာယူလာသည်။ ဒုတိယအချက်မှာ Alianza Democrática နှင့် ကွန်မြူနစ်များကြား ထိပ်တိုက်တွေ့ဆုံမှုကြောင့် အတိုက်အခံတို့ အကွဲအပြဲဖြစ်သွားခြင်းဖြစ်သည်။ သဘောထား ပျော့ပြောင်းမှု ဟောပြောချက်များနှင့် အကွဲအပြဲပဋိပက္ခကို ငြိမ်းချမ်းစွာဖြေရှင်းရန် ဖိတ်ခေါ်မှုတို့သည် အကြမ်းဖက်လုပ်ရပ်များနှင့် ဆက်တိုက်ဆန့်ကျင်ဖီလာဖြစ်နေသည်။ အကြမ်းဖက်မှု လုပ်ရပ်များတွင် အရမ်းကာရောလမ်းပေါ်ထွက် ဆန္ဒပြခြင်းများမှသည် ဗိုအားမြင့်တက်တိုင်ကြီးများကို ဖောက်ခွဲဖျက်ဆီးခြင်း၊ လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်ရန်ကြိုးပမ်းခြင်းများ အထိပါဝင်သည်။

အန္တရာယ်များသည့် ဆန့်ကျင်ဖီလာဖြစ်မှုများသည် ၁၉၈၂ ခုနှစ်တွင် စတင်လာသည့် တစ်လတစ်ကြိမ် ကျင်းပသော protestas ဆန္ဒပြပွဲများတွင် လုပ်ဆောင်လာကြခြင်းဖြစ်သည်။ နေ့ခင်းဘက်တွင် ငြိမ်းချမ်းစွာဆန္ဒပြပွဲများကျင်းပကာ နေဝင်ရီတရောအချိန်ရောက်လျှင် လူနေရပ်ကွက်ပေါင်းများစွာရှိ နေအိမ်များမှအိုးခွက်များကို ကျယ်လောင်စွာတီးခတ်ကြသဖြင့် မြို့တစ်ခွင်တစ်ပြင်လုံး နားအူစရာဆူညံပွက်လောရိုက်နေလေသည်။ သို့သော် ညဘက်တွင် အစွန်းရောက်အဖွဲ့များက ရဲနှင့်ရင်ဆိုင်တိုက်ခိုက်ကြခြင်းကြောင့် အဆင်းရဲဆုံးလူတန်းစားထဲမှ လူငယ်အများစုသေကြေခဲ့ရပြီးအကြီးအကျယ်ပျက်စီးဆုံးရှုံးမှုများဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ ရဲသားများကိုသတ်ဖြတ်ခြင်း၊ မြေအောက်ရထားဘူတာများတွင် ဝံ့ထောင်ခြင်း၊ လူသက်ဖျက်ဆီးခြင်းလုပ်ရပ်များဆောင်ရွက်ခြင်းတို့တွင် လက်ဝဲအစွန်းရောက်အုပ်စုက ပါဝင်ပတ်သက်လာသည်ဟု ယူဆရသည်။ အစိုးရ၏တုံ့ပြန်မှုက ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်လှသည်။ အလုပ်သမားသမဂ္ဂခေါင်းဆောင် တူကာပယ်လ် ဂျီမေးနက်လ်လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်ခံရခြင်း၊ ကွန်မြူနစ်ပါမောက္ခ သုံးဦးလည်လှီးအသတ်ခံရခြင်းစသည့် လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်မှုများဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ဆန္ဒပြပွဲ ဒုတိယမြောက်နေ့တွင် ကျောင်းသားနှစ်ဦးကို ဓာတ်ဆီဖြင့်ပက်ဖြန်းကာ စစ်တပ်ကင်းလှည့်တပ်ဖွဲ့က မီးလောင်တိုက်သွင်းခဲ့သည်။ ဤသို့သော အကြမ်းဖက်မှုအခြေအနေကို အစိုးရထံမှ ရက်ဒီကယ်

အုပ်စုများက ကြိုဆိုခဲ့ကြသည်။ ‘သံလက်သီးသုံးသည့်နည်းလမ်း’သည် အုပ်ချုပ်မှုလုပ်နိုင်စွမ်းနှင့် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုကိုရရှိစေသည့် တစ်ခုတည်းသောနည်းလမ်းဖြစ်သည်ဟု ထုချေတင်ပြသည်။ တစ်ပြိုင်နက်တည်းတွင် ကွဲပြားခြားနားခြင်းမပြုဘဲ အတိုက်အခံများသည် မင်းမဲ့ဝါဒီ ဆန်သောအင်အားစုဟု သတ်မှတ်ရန်ကြိုးပမ်းလာသည်။

ဤသို့သော ဝန်းကျင်အခြေအနေရှိနေစေကာမူ ကျယ်ပြန့်သောသဘာတူညီချက်များ ပိုမို ချမှတ်ကျင့်သုံးနိုင်ရေးနှင့် စည်းလုံးညီညွတ်ရေးတို့အတွက် ကြိုးပမ်းမှုများကို သဘောထား ပျော့ပြောင်းသော အတိုက်အခံတို့က ဆက်လက်ကြိုးစားဆောင်ရွက်သည်။ ကွန်မြူနစ်ပါတီ၏ မဟာဗျူဟာသည်ကား အဖြစ်ဆိုးနှင့်တိုးရလေသည်။ ၁၉၈၆ ခုနှစ် ဒုတိယခြောက်လတွင် ချီလီနိုင်ငံမြောက်ပိုင်း ဝေးလံခေါင်ဖျားကမ်းခြေတစ်ခုတွင် ဧရာမလက်နက်တိုက်ကြီးကိုရှာတွေ့ သွားသည်။ ထိုလက်နက်များကို ကွန်မြူနစ်ပါတီ၏ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ဖြစ်သည့် FPMR က ကျူးဘားနိုင်ငံမှ ခိုးသွင်းလာခြင်းဖြစ်သည်။ နောက်တစ်လအကြာတွင် FPMR က ပီနိုချေးကိုလု ပ်ကြိရန်ကြိုးစားခဲ့သည်။ လုပ်ကြံမှုမှာ မအောင်မြင်ခဲ့ပါ။ သို့သော် ပီနိုချေး၏ သက်တော်စောင့် ခြောက်ယောက်သေဆုံးခဲ့သည်။ ဤသို့ဖြင့် အာဏာရှင်အစိုးရ အားကောင်းလာခြင်း၊ စစ်တပ် ကို ပီနိုချေးက လုံးဝဥသုတ်ထိန်းချုပ်လိုက်ခြင်းနှင့် ကွန်မြူနစ်ဗျူဟာ လက်မှိုင်ချလိုက်ခြင်းတို့ဖြင့် ၁၉၈၆ ခုနှစ်ကုန်လွန်သွားသည်။ နိုင်ငံရေးရပ်တည်ချက်များ အစွန်းတစ်ဖက်စီဖြစ်နေခြင်းနှင့် အကြမ်းဖက်မှုလမ်းကြောင်းနှင့် ဆန်ကျင်ပြီးသွားနေသည့်တိုင် ဆိုရှယ်လစ်-ခရစ်ယာန် ဒီမို ကရက်မဟာမိတ်အဖွဲ့သည် အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းနှင့် ပြန်လည်အသက်ဝင်လာသည့် နိုင်ငံ ရေးပါတီများ၏ထောက်ခံမှုဖြင့် ၎င်းတို့၏လူထုစည်းရုံးရေးဗျူဟာကိုဆက်လုပ်ရန် ခိုင်မာအား ကောင်းမှုရှိနေသေးသည်။

အသွင်ကူးပြောင်းမှုအစ

အာဏာရှင်အုပ်ချုပ်ရေး ၁၄ နှစ်ပြည့်သည့် ၁၉၈၇ ခုနှစ်တွင် နိုင်ငံရေးရှုခင်းက ပိုပြီးစုံလင် ရှုပ်ထွေးလာသည်။ အစိုးရနှင့် အတိုက်အခံတို့က ယာယီအင်အားပါဝါအချိုးညီမျှမှုသို့ ရောက်ရှိခဲ့ သည်။ ပီနိုချေး၏အင်အားကဆက်လက်ကြီးမားလာသည်။ သူ၏အင်အားမှာ ယေဘုယျအားဖြင့် စစ်တပ်နှင့်တိုင်းနိုင်ငံအာဏာပါဝါဖြစ်သည်။ ပီနိုချေးသည် ပုံမှန်လည်ပတ်နေသည့် တိုင်းနိုင်ငံ တစ်ခု၏ အကြီးအကဲဖြစ်သလို စစ်တပ်နှင့်ရဲတပ်ဖွဲ့တို့၏ ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ်လည်းဖြစ် သည်။ ထိုလက်နက်ကိုင်တပ်များအတွက် ပီနိုချေးထံတွင်အမြင့်ဆုံးအာဏာရှိနေသည်။ ထိုတပ် များသည် စည်းလုံးမှု၊ အမိန့်နာခံမှုရှိပြီး နိုင်ငံရေးတွင်ခြေမရှုပ်ကြချေ။ ၎င်းတို့၏ ကာကွယ်ရေး ဦးစီးချုပ်ကိုသစ္စာခံကြသည်။ ပီနိုချေးကိုအထက်တန်းလွှာနှင့်စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်များကလည်း ထောက်ခံကြသည်။

သို့သော်အတိုက်အခံများအတွက် အခြေအနေက ထင်သလောက်မဆိုးပေ။ အတိုက်အခံ

၏ သိသာထင်ရှားသော လက္ခဏာရပ်တစ်ခုမှာ ယင်း၏ အင်စတီကျူးရှင်းအဆောက်အအုံများ၏ အားသာချက်ဖြစ်သည်။ ထိုအားသာချက်သည် တစ်ဦးချင်းလွှမ်းမိုးမှုအားကောင်းသော ကိုယ်ရည်ကိုယ်သွေးများကို အခြေခံထားခြင်းမဟုတ်ဘဲ စုပေါင်းခေါင်းဆောင်မှုဖြစ်သည် ဆိုသည့် အဓိပ္ပာယ်ဖြစ်သည်။ အတိုက်အခံ၏ပါဝါသည် နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေး၊ နိုင်ငံတကာနှင့် ပတ်သက်နေသည်။ ပါတီများသည် တရားမဝင်သော်လည်း လူထောင်ပေါင်းများစွာကို စည်းရုံးနိုင်သည့် ဆန္ဒပြပွဲများကျင်းပဖို့ ဆော်ဩရန်လုံလောက်သည့် စနစ်တကျစုဖွဲ့မှုရှိသည်။ နိုင်ငံတော်နှင့် သီးခြားရပ်တည်သည့် အဖွဲ့အစည်းများဖြစ်ကြသည့် ဘုရားကျောင်းများ၊ အလုပ်သမားသမဂ္ဂများ၊ ကျောင်းသားအဖွဲ့အစည်းများ၊ ပညာသည်အဖွဲ့အစည်းများ၊ အမျိုးသမီးအဖွဲ့များ၊ ရပ်ရေးရွာရေးအသင်းများလို အဖွဲ့အစည်းများကို အတိုက်အခံက အားကိုးအားထားပြုသည်။ နိုင်ငံတကာ၏ သဘောထားအမြင်နှင့် ဥရောပ၊ တောင်အာဖရိက၊ မြောက်အာဖရိကတိုက်များမှ အစိုးရများ၏ တစ်ညီတစ်ညွတ်တည်းနီးပါးဖြစ်သော စာနာမှုတို့၏ ဖေးမကူညီမှုကို အတိုက်အခံတို့က ရရှိခံစားကြရသည်။ အတိုက်အခံတို့ကိုပေါင်းစည်းရာတွင် ပဓာနကျသည့်အခန်းကဏ္ဍက ပါခဲ့သည့် ဩဇာဂုဏ်သရေကြီးမားသော ပုဂ္ဂိုလ်များရှိနေခြင်းသည်လည်း အတိုက်အခံကို အကျိုးခံစားရစေသည်။ အဆိုပါပုဂ္ဂိုလ်များက အတိုက်အခံ၏ မဟာဗျူဟာများကို ရေးဆွဲပေးသည်။ ယင်းပုဂ္ဂိုလ်များထဲတွင် ပါထရစ်ဆီယို အယ်လ်ဝင်၊ ရီကာဒိုလာဂိုဗ်တို့ပါဝင်သည်။ ၎င်းတို့နှစ်ဦးစလုံးသည် ပီနိုချေးကို အတိုက်အခံလုပ်ရာတွင် အဓိကပြဿနာများအဖြစ် ထွက်ပေါ်လာသူများဖြစ်ကြသည်။ နိုင်ငံရေးအမြင်မျှတသည့်အုပ်စုနှင့် လက်ဝဲပါတီများကြား ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုတည်ဆောက်ရန် အကူအညီပေးခဲ့ကြသည်။ ဒီမိုကရေစီပြန်လည်ရရှိချိန်တွင် ချီလီသမ္မတများဖြစ်လာခဲ့ကြသည်။

၁၉၈၀ ပြည့်လွန်နှစ်များက ချီလီနိုင်ငံ၏အခြေအနေသည် ကပ်ဘေးဆိုက်ရောက်မှုတွင် မျှချေအဖြစ် တည်တံ့နေခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။ ပီနိုချေးသည် အာဏာဆက်လက်တည်မြဲရန် လုံလောက်သော အားကောင်းမှုရှိနေသော်လည်း သူ၏ရန်သူများကို ချေမှုန်းရန်အထိတော့ အင်အား မကောင်းတော့ချေ။ မြို့ပြလေးရပ်စောင့်ကြပ်ပိတ်ဆို့ထားခြင်း၊ အရပ်ဖက်နှင့် နိုင်ငံရေးအဖွဲ့အစည်းကို ဆက်လက်ထိန်းချုပ်ရန် ပြင်းထန်သည့်ဖိအားများ ရှိနေသည့်တိုင် အတိုက်အခံကတော့ အတန်ပင်အင်အားကောင်းလာသည်။ သို့သော်အတိုက်အခံသည် အစိုးရအပြောင်းအလဲဖြစ်စေလောက်အောင် အင်အားမကောင်းဘဲဖြစ်နေပြန်သည်။

၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်များ ဒုတိယငါးနှစ်တွင် အတိုက်အခံ၏ ကျွမ်းကျင်သောနိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်မှုက နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို စိုက်လိုက်မတ်တတ်ဦးဆောင်မှုပေးနိုင်ခဲ့သလို ၎င်းတို့၏ ဦးတည်ချက်များမှ သွေဖည်ခြင်းမပြုဟုငြင်းဆန်ခဲ့သည်။ အဆုံးအဖြတ်ပေးမည့် ဆန့်ကျင်မှုအဖြစ် ၁၉၈၈ ခုနှစ်နှောင်းပိုင်းတွင် ကျင်းပရန်စီစဉ်ထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ၌ ကန့်ကွက်ကြရန် အတိုက်အခံကဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။ ထောက်ခံမဲပေးခြင်းသည်

အာဏာရှင်စနစ်ကို နောက်ထပ်ရှစ်နှစ်အသက်ဆက်ပေးလိမ့်မည်ဖြစ်သည်။ ကန့်ကွက်မဲသည် ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပဖို့ လိုအပ်လာစေလိမ့်မည်။ ၁၉၈၈ ခုနှစ် ဆန္ဒခံယူပွဲရက်ကိုလက်ခံသော် လည်း ဆန္ဒခံယူပွဲကို တားဆီးကန့်သတ်မှုမရှိသော ရွေးကောက်ပွဲဖြင့်အစားထိုးရန် အတိုက်အခံ က အပူတပြင်းရုန်းကန်လာခဲ့သည်။ သို့သော် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲသာ ကျင်းပမည်ဖြစ်ကြောင်း အစိုးရက အခိုင်အမာကြေညာသည့်အခါ အစိုးရ၏ဆုံးဖြတ်ချက်ကို အတိုက်အခံက လက်ခံခဲ့ သည်။ ယှဉ်ပြိုင်နိုင်ခွင့်ရှိသော ရွေးကောက်ပွဲသည် ၎င်းတို့အပြည့်အဝပြင်ဆင်မထားရသေး သည့် စိန်ခေါ်မှုများကိုဖြစ်ပေါ်လာစေမည်ကို စိုးရိမ်မှုဖြင့်သတ်မှတ်ချက်များကို အတိုက်အခံက လက်ခံခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ (ထိုစိန်ခေါ်မှုများမှာ တစ်ဦးတည်းသော သမ္မတလောင်း သို့မဟုတ် တစ်ခုတည်းသောနိုင်ငံရေးရပ်တည်ချက်ကို သဘောတူရခြင်းကဲ့သို့ စိန်ခေါ်မှုများဖြစ်သည်။) ထို့ကြောင့် စည်းလုံးညီညွတ်မှုအတွက် အကောင်းဆုံးအခွင့်အလမ်းသည် ပီနိုချေးအစိုးရ အုပ်ချုပ်မှုကို ‘ကန့်ကွက်’ မဲပေးခြင်းဖြစ်သည်။ တရားမျှတသော ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲဖြစ်ရန် အနိမ့်ဆုံးအခြေအနေများမရှိပါက လူထုဆန္ဒခံယူပွဲတွင် ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်မှုကို ရုတ်သိမ်းမည် ဖြစ်ပြီး ဆန္ဒခံယူပွဲသည် အယောင်ဆောင်ဟန်ပြသဖြစ်သည်ဟု ပြည်တွင်းပြည်ပကသိရှိအောင် ထုတ်ဖော်ပြောကြားမည်ဟု အတိုက်အခံက သတိပေးခဲ့သည်။

နောက်တစ်ဆင့်တွင် ‘ကန့်ကွက်မဲပေးရေး’ (No) စည်းရုံးလှုံ့ဆော်မှု အဖွဲ့အစည်းကို ဖွဲ့စည်းသည်။ ထိုအဖွဲ့ကိုဖွဲ့ရန် နိုင်ငံရေး လူမှုရေးအင်အားစုပေါင်းများစွာကို တစုတစ်စည်း တည်းဖြစ်အောင်လုပ်ဖို့လိုသည်။ ထိုစည်းရုံးလှုံ့ဆော်မှုသည် ဒီမိုကရေစီသို့ ငြိမ်းချမ်းစွာအသွင် ကူးပြောင်းရေး အယူအဆပါရှိသည်။ ထိုအသွင်ကူးပြောင်းမှုသည် တော်လှန်ရေး သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးရပ်တည်ချက်များ အစွန်းတစ်ဖက်စီဖြစ်နေသည့် ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်မှု အယူအဆမှ ရှောင်ဖယ်လာကာ လုံးဝညသုံးအောင်ပွဲခံရန် မကြိုးပမ်းဘဲ ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်ခြင်းအတွက် တာဝန်ရှိ သူများမှလွဲပြီး) လူတိုင်းသည် တူညီသောအခွင့်အရေးများနှင့် မိမိဂုဏ်သိက္ခာကို လေးစားမှုရရှိသည့် ‘နေရောင်အောက်တွင်နေစရာတစ်နေရာရမည့်’ ‘အားလုံးအတွက်ဇာတိမြေ’ တည်ဆောက်သွားရန်ကတိပြုသည်။ ၁၉၈၈ ခုနှစ် အောက်တိုဘာ ၅ ရက်တွင် အတိုက်အခံတို့ အောင်ပွဲခံသည်။ ‘ကန့်ကွက်မဲ’ လှုပ်ရှားမှုက မဲဆန္ဒစုစုပေါင်း၏ ၅၆ ရာခိုင်နှုန်း အနိုင်ရသည်။ အာဏာရှင်အုပ်ချုပ်ရေး၏နိဂုံးမှာ အမှတ်စဉ်ရေတွက်ခံရပြီဖြစ်သည်။ ၁၉၈၉ ဒီဇင်ဘာတွင် တိုင်းပြည်အကြီးအကဲ၊ လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌနှစ်ဦးရာထူးများအတွက် လွတ်လပ်သောရွေးကောက် ပွဲများ ကျင်းပသည်။ ပါထရစ်ဆီယို အယ်လ်ဝင်သည် ချီလီသမ္မတနိုင်ငံ၏ ရွေးကောက်တင် မြှောက်ခံ သမ္မတဖြစ်လာခဲ့သည်။ နောက်ထပ် ၁၀ နှစ်အကြာ၌ ရီကာဒိုလာဂိုဗ်ကသမ္မတအဖြစ် ရွေးကောက် တင်မြှောက်ခံရသည်။

ခက်ခဲသော်လည်း အောင်မြင်သည့် အသွင်ကူးပြောင်းရေး

ချီလီနိုင်ငံ၏ အသွင်ကူးပြောင်းမှုသည် စိတ်ဝင်စားဖွယ် ရှေ့နောက်မညီမှုများကိုပြသည်။

အသွင်ကူးပြောင်းမှု အစပိုင်းသည် အလွန်အမင်းခက်ခဲလှသဖြင့် သိမ်ဖျင်းသော ရလဒ်များ ထွက်ပေါ်လာမည့်ကိန်းဆိုက်နေသည်ဟု ယူဆခဲ့ကြသည်။ ယခုအခါတွင်တော့ ချီလီ၏အသွင် ကူးပြောင်းမှုသည် အအောင်မြင်ဆုံး အသွင်ကူးပြောင်းမှုများထဲကတစ်ခုဖြစ်သည်ဟု ကျယ်ပြန့် စွာလက်ခံလာကြပြီဖြစ်သည်။

နိုင်ငံရေးအရပြောရလျှင် အသွင်ကူးပြောင်းမှုစမှတ်သည် အလွန်ခက်ခဲကြမ်းတမ်းခဲ့သည်။ ၁၉၈၈ ခုနှစ်တွင် ရွေးကောက်ပွဲ၌ ပီနိုချေးရှုံးသွားသည့်တိုင် မဲအရေအတွက်အားလုံး၏ ၄၄ ရာခိုင်နှုန်းကို ပီနိုချေးကရထားဆဲဖြစ်နေသည်။ အာယွန်ဒီအစိုးရက အာဏာရှင်နောက်မှ စည်းလုံးမှုရှိရှိဖြင့် သစ္စာခံမည့် စစ်တပ်ဖြင့် အာဏာကိုချန်ရစ်ခဲ့သည်။ ပထမဆုံးအကြိမ် လွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲများတွင် စစ်တပ်ကျောထောက်နောက်ခံ နိုင်ငံရေးပါတီနှစ်ခုက မဲ အရေအတွက်အားလုံး၏ ၄၄ ရာခိုင်နှုန်းပင်ရရှိသည့် အခြေအနေဖြစ်လာပြန်သည်။ လက်ယာ အုပ်စုသည် စီးပွားရေးသမားလူတန်းစားအားလုံးနီးပါး၏ ထောက်ခံမှုကိုရသည်။ ထိုစီးပွားရေး သမားလူတန်းစားသည် လက်တင်အမေရိကတိုက်တွင် ရှေးရိုးစွဲအဖြစ်ဆုံး လူတန်းစားတစ်ခုဖြစ် သည်။ ဘက်တော်သားများထံမှ အခိုင်အမာထောက်ခံမှုရှိသည့်တိုင် စစ်အစိုးရပြန်လာနိုင်ခဲ့ သည်။ စီးပွားရေးတွင်လည်း အကြီးအကျယ်အောင်မြင်ခဲ့သည်။ ချီလီနိုင်ငံသည် နီယိုလစ်ဘရယ် စီးပွားရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအတွက် နမူနာယူစရာဖြစ်လာအောင် စီမံကိန်းချလုပ်ဆောင်နိုင်ခဲ့ သည်။

ချီလီ၏ အင်စတီကျူးရှင်းအဆောက်အအုံဆိုင်ရာမူဘောင်က ပို၍ပင်အခြေအနေဆိုးနေ သည်။ အခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်အရ ပီနိုချေးသည် ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ်ရာထူးတွင် နောက် ထပ်ရှစ်နှစ်ကြာဆက်ရှိဦးမည်ဖြစ်သည်။ အဲလွင်၏သမ္မတသက်တမ်းထက် နှစ်ဆပိုပြီးကြာမြင့် သည်။ မဲဆန္ဒနယ်တစ်ခုလျှင် ကိုယ်စားလှယ်နှစ်ဦးသာ ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ရသည့်အချိုးကျ ကိုယ်စားပြုစနစ် ကျင့်သုံးသည့် ရွေးကောက်ပွဲဖြစ်ခြင်းကြောင့် အစိုးရနှင့်အတိုက်အခံကြား ဆက်သွယ်ချက်(ပူးတွဲအနိုင်ရမှု)သည် ကိုယ်စားလှယ်နှစ်နေရာစလုံးကို ညွှန့်ပေါင်းအဖွဲ့များ အနက် တစ်ဖွဲ့ဖွဲ့က အခြားညွှန့်ပေါင်းတစ်ဖွဲ့ထက် မဲအရေအတွက်နှစ်ဆ (ဆိုလိုသည်မှာ မဲ စုစုပေါင်း၏ ၆၇ ရာခိုင်နှုန်းထက် မနည်း) အနိုင်ရသွားမှသာလျှင် ပြတ်တောက်နိုင်သည်။ အောက်လွှတ်တော်တွင် ဘက်နှစ်ဘက်ညီနေနိုင်သည်။ သူ၏ဘက်တော်သားများထဲမှ အထက် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်ရှစ်ဦးကို ပီနိုချေးကတစ်သက်တာခန့်အပ်ခွင့်ပေးထားသော ဖွဲ့စည်းပုံ ကြောင့် ယခင်အစိုးရဟောင်းအင်အားစုများကို အခွင့်သာစေရန်အလို့ငှာ အထက်လွှတ်တော် တွင် ဆောင်ရွက်ထားနိုင်သည်။ ထို့အပြင် အရေးကြီးသည့်ဥပဒေကြမ်းတိုင်းကို အတည်ပြု ပြဋ္ဌာန်းရန် ထောက်ခံမှုရရှိရန်လိုသည့် အနည်းဆုံးကိုယ်စားလှယ်အရေအတွက်အထူးပြဋ္ဌာန်း ချက်ကို အခြေခံဥပဒေတွင်ပြဋ္ဌာန်းထားသည့်အတွက် အတိုက်အခံ၏ သဘောတူညီချက်မပါဘဲ ဥပဒေပြုရေးကိုပြင်ဆင်ရန် မဖြစ်နိုင်ပေ။ စစ်အစိုးရအုပ်ချုပ်မှုနောက်ဆုံးနှစ်ကာတွင် တရား

ရုံးချုပ်အဖွဲ့ဝင် ၁၇ ဦးအနက် ၁၄ ဦးကို စစ်အစိုးရကခန့်အပ်ပြီး စစ်တပ်၏ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများနှင့်ပတ်သက်၍ မိမိဖာသာလွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့် အာမခံပြန်ပေးထားသည်။

အထက်ဖော်ပြပါ အင်စတီကျူးရှင်းအဆောက်အအုံဆိုင်ရာ မူဘောင်ကခွင့်ပြုထားသည့် အနေအထားအတိုင်းသာ နိုင်ငံရေးရှင်သန်ရမည်ဆိုပါလျှင် ချီလီနိုင်ငံ၏အသွင်ကူးပြောင်းမှုသည် မမွေးခင်ကပင် ဇာတ်သိမ်းခဲ့ပေလိမ့်မည်။ အမွေခံခဲ့ရသည့် အထက်ပါမူဘောင်ကို ‘အထုံးဖြည်’ မညှိရုန်းကန်ကြိုးစားမှုပြုရာတွင် ဒီမိုကရေစီအရေး နိုင်ငံရေးပါတီညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့ (Concertación) ၏အရည်အသွေး၊ စည်းလုံးညီညွတ်မှု၊ ခွန်အားတို့က ပဓာနကျလာမည်ဖြစ်သည်။ (Concertación) သည် အသွင်ကူးပြောင်းမှုတွင် နိုင်ငံရေးလက်နက်ကိရိယာတစ်ခုဖြစ်ခဲ့သည်။ (Concertación) သည် ချီလီနိုင်ငံတွင် ရာစုနှစ်တစ်ခုကျော်ကြာတွေ့မြင်ခဲ့ရခြင်းမရှိသည့် ထူးခြားအရေးပါမှု အရှိဆုံး နိုင်ငံရေးမဟာမိတ်အဖွဲ့ဖြစ်သဖြင့် (Concertación) ကအောင်မြင်မှုရရှိခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ပါတီရီ ဆီယို အဲလွင်၊ အေဒူယာဒို ဖရိုင်း၊ ရီကာဒို လာဂိုဗ်၊ မီချယ် ဘာချလေး ဟူသည့် သမ္မတလေးဦးကို တစ်ဆက်တည်းရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံခဲ့ရသည့် (Concertación) သည် ချီလီတွင် သက်တမ်းအရင့်ဆုံး ညွန့်ပေါင်းအစိုးရဖြစ်သည်။ သမ္မတရွေးကောက်ပွဲ၊ လွှတ်တော်နှင့် ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာရွေးကောက်ပွဲများအားလုံးတွင် နှစ်ပေါင်း ၂၀ ကျော်ကြာအောင် (Concertación) ကပါဝင်ယှဉ်ပြိုင်ခဲ့သည်။ အောက်ခြေအဆင့်မှသည် တိုင်းပြည်၏သမ္မတအထိ (Concertación) ၏ခေါင်းဆောင်မှန်သမျှသည် တစ်ခုတည်းသော နိုင်ငံရေးစီမံကိန်းနှင့် ယင်းစီမံကိန်းကိုချဉ်းကပ်သည့်နည်းများကို တညီတညွတ်တည်းကျင့်သုံးကြသည်။ ထိုသို့ကျင့်သုံးကြခြင်းကြောင့် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှုနှင့် (နောက်တစ်ဆင့်တွင် ဒီမိုကရေစီရင့်ကျက်ခိုင်မာမှု) ကို အစဉ်အဆက်အစိုးရများက ဆက်လက်ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့ကြသည်။

တစ်ချိန်က လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများနှင့်ပတ်သက်၍ ယင်းတို့ကိုဝန်ခံခြင်း၊ ယင်းချိုးဖောက်မှုများ အမှန်တကယ်ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်ကို တရားဝင်ဝန်ခံမှုရယူခြင်းသည် ကြီးကျယ်သည့် ပထမဆုံးရည်မှန်းချက်ဖြစ်သည်။ သမ္မတ အဲလွင်ဖွဲ့စည်းလိုက်သည့် အမှန်တရားနှင့်ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးကော်မရှင်မှာ အဓိကကျသည်။ ထိုကော်မရှင်က အာဏာရှင်အုပ်ချုပ်ရေး၏ အင်မတန်များပြားသော ပြစ်မှုကျူးလွန်မှုများကို မှတ်တမ်းတင်ကာ ဖြစ်ပျက်ခဲ့သမျှကို တစ်နိုင်ငံလုံးကသိရှိအောင်လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ နောက်ထပ်နှစ်များစွာအကြာ၌ သမ္မတ လာဂိုဗ်တည်ထောင်သည့် နိုင်ငံရေးအရအကျဉ်းချမှုနှင့် ညှင်းပန်းနှိပ်စက်မှုဆိုင်ရာ စုံစမ်းရေးကော်မရှင်က လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှု အမှုတွဲ ၃၀၀၀၀ ကျော်ကို မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည်။ အဆိုပါမှတ်တမ်းမှတ်ရာ အစီရင်ခံစာများ၏ သက်ရောက်မှုက လွန်စွာကြီးမားပါသည်။ ထိုမှတ်တမ်းမှတ်ရာများက ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှုများအတွက် ကျင့်ဝတ်ရေးရာ အတည်ပြုသတ်မှတ်ချက်ကိုပေးအပ်ခဲ့သည်။

အလားတူကြိုးပမ်းမှုတစ်ခုကိုလည်းလုပ်ဆောင်နိုင်ခဲ့သည်။ အစိုးရဟောင်း၏အင်အားစု

များထက် ရွေးကောက်ပွဲတွင်ပိုပြီးထောက်ခံမှုရရှိသည့် (Concertación) ၏ အများစုအနိုင်ရပြီး အုပ်ချုပ်မှုကို ကိုးလုံးကန့်လန့်လုပ်ရန် ပြောင်ကျကျရည်ရွယ်ချက်အတွက် ဖန်တီးထားသည့် 'အာဏာရှင်ဆန်သော ခြေကုပ်များကို ဖယ်ရှားရန်ကြိုးပမ်းမှုဖြစ်သည်။ အဲလွင်၏ သမ္မတ သက်တမ်းနှင့် သူ့ကိုဆက်ခံသည့် သမ္မတ ဖရိုင်းလက်ထက် အစောပိုင်းနှစ်များတွင် အခြေခံ ဥပဒေပြင်ဆင်ချက်မူကြမ်းသုံးခုကို စတင်လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ ထိုမူကြမ်းသုံးခုစလုံး ပယ်ချခံရ သည်။ လက်ယာအုပ်စုက အဆိုပါပြင်ဆင်ချက်မူကြမ်းသုံးခုကို ရှေ့မဆက်အောင်လုပ်ရာတွင် အောင်မြင်ခဲ့ကြသော်လည်း အထက်ပါ 'ခြေကုပ်များ၏ တရားဝင်မှု အားလျော့လာသည်မှာ ထင်ရှားသွားသည်။ ကွန်မြူနစ်ပါတီကို မတရားအသင်းအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည့် အခြေခံ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်ကိုပယ်ဖျက်ခြင်း၊ ဥပဒေအတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခြင်းအတွက် ထောက်ခံရန်လိုအပ် သည့် ကိုယ်စားလှယ်ဦးရေသတ်မှတ်ချက်များကို လျော့ချခြင်း၊ ပီနိုချေးလက်ထက် အခြေခံ ဥပဒေအရ လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့အကြီးအကဲနှစ်ဦးက သမ္မတ၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ပယ်ချ ခွင့်ရှိနေသည့် လုံခြုံရေးကောင်စီ၏ အခွင့်အာဏာများကို တစ်ဆင့်ချင်းကန့်သတ်ခြင်းတို့မှာ ၎င်းတို့ဘက်မှ မဖြစ်မနေလက်ခံလိုက်ရသည့် ပြင်ဆင်ချက်ဥပဒေများဖြစ်သည်။ ထူးခြားအရေး ပါမှုအရှိဆုံး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို သမ္မတ လာဂိုဗ်အစိုးရလက်ထက် ၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် အောင်မြင်အောင် လုပ်ဆောင်နိုင်ခဲ့သည်။ ယင်းပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများမှာ ရွေးကောက် တင် မြှောက်ခံမဟုတ်သည့် အထက်လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များကို ပယ်ဖျက်ခြင်း၊ ကာကွယ်ရေး ဦးစီးချုပ်နှင့် ရဲချုပ်တို့ကို သမ္မတများက ၎င်းတို့၏လေးနစ်သက်တမ်းအတွင်း ရာထူးမှဖယ်ရှား ခြင်းမပြုရဟူသည့်သတ်မှတ်ချက်ကို ပယ်ဖျက်ခြင်းတို့ဖြစ်သည်။

၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်နောက်ပိုင်း ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ်အဖြစ် သမ္မတပီနိုချေးဆက်ရှိနေခြင်း သည် အသွင်ကူးပြောင်းမှုကာလ တရားမျှတမှုကို (Concertación) ကရရှိအောင်လုပ်ရန်ခက် ခဲသွားစေခဲ့သည်။ သမ္မတအဲလွင် အစိုးရလက်ထက်တွင် အရပ်ဖက်အာဏာပိုင်များကို ခြိမ်း ခြောက်ရန်လမ်းများပေါ်၌ တိုက်ပွဲဝင်ဝတ်စုံပြည့်ဖြင့် စစ်သားများကို ပီနိုချေးက တပ်ဖြန့်ထား တတ်သည်။ (ပီနိုချေး ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ်အဖြစ်ရှိနေချိန်တွင်) အာဏာရှင်စနစ်၏ အဖိနှိပ် ဆုံးနှစ်ကာလများအတွင်း လျှို့ဝှက်ရဲအဖွဲ့အကြီးအကဲဗိုလ်ချုပ်ကြီး မာနူရယ် ကွန်ထရေးရာ့ကို အကျဉ်းချရန် သမ္မတ ဖရိုင်းအစိုးရ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်သည်လည်း စိန်ခေါ်ခံခဲ့ရသည်။

သမ္မတအဲလွင်၏ လက်ထက်မှစပြီး အရပ်ဖက်ထိန်းချုပ်မှုနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုကို စစ်တပ်နှင့်ရဲတို့ကနာခံရန် (Concertación) ညွန့်ပေါင်းအစိုးရအဆက်ဆက်က အပူတပြင်းလုပ် ဆောင်ခဲ့သည်။ အတိတ်တုန်းက လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးတွင် ပါဝင်ပတ်သက်ခဲ့ခြင်းမရှိသည့် စစ်အရာရှိများ၏ ရာထူးတက်လမ်းကို (Concertación) အစိုးရ အဆက်ဆက်ကအလေးထားရန် ဂရုတစိုက်ရှိခဲ့သည်။ စစ်တပ်နှင့်ရဲအဖွဲ့တို့ကို ဘဏ္ဍာငွေကြေး အလုံအလောက်ထောက်ပံ့ခဲ့သည်။ တစ်ပြိုင်နက်တည်းတွင် နိုင်ငံရေး၌ စစ်တပ်၏ပါဝင်စွက်ဖက်

မှုကို တားမြစ်ထားသည်။ ထိုဆုံးဖြတ်ချက်နှစ်ခုသည် တစ်ချက်ခုတ် နှစ်ချက်ပြတ်ဖြစ်သည်။ စစ်မှုထမ်းအသက်မွေးဝမ်းကျောင်းကို အမှန်တကယ်လေးစားမြတ်နိုးပါက အရပ်ဖက်နိုင်ငံရေး လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို နာခံရန်လိုပေသည်ဟူသော သဘောဖြစ်သည်။

ချီလီ၏ အသွင်ကူးပြောင်းမှုတွင် စီးပွားရေးမူဝါဒများသည်လည်း အောင်မြင်ခဲ့သည်။ ဖွံ့ဖြိုးမှု၊ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု၊ ပို့ကုန်များ၊ မက်ခရိုစီးပွားရေး မျှတတည်ငြိမ်မှု၊ လူမှုရေးမူဝါဒများ အားလုံးကို နေရာတကျဖြစ်အောင် စီမံခန့်ခွဲနိုင်ခဲ့သည်။ အခြားနိုင်ငံများ၏အသွင်ကူးပြောင်းမှု များမှလည်း ချီလီကသင်ခန်းစာယူနိုင်ခဲ့သည်။ ထိုနိုင်ငံများအနက် အချို့၏အသွင်ကူးပြောင်းမှု သည် လွန်ကဲကြီးမားသည့်ငွေကြေးဖောင်းပွမှုဖြစ်စေခဲ့သော လူထုကြိုက်မူဝါဒများဖြင့် အား တက်သရော ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ အဲလွင်၏ရာထူးသက်တမ်း အစောပိုင်းနေ့ရက်များ မှသည် (Concertación) ညွန့်ပေါင်း၏ နောက်ဆုံးသမ္မတ ဘာရှလေး၏ လက်ထက်အထိ (Concertación) ၏ ဘဏ္ဍာရေးမူဝါဒသည် အာဏာရှင်လက်ထက်တွင် တိုးပွားစုပုံလာခဲ့သည့် အဆင်းရဲဆုံးလူတန်းစားများ၏ လူမှုရေးလိုအပ်ချက်များကို ဖြေရှင်းပေးရန် အခိုင်အမာလုပ်ကိုင် ဆောင်ရွက်ချက်ကို ချောမွေ့အောင်အထောက်အကူပြုနိုင်ခဲ့သည်။ 'ညီမျှမှုရှိသည့် စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးမှု' အယူအဆကို အဲလွင်ကအလေးပေးခဲ့သည်။ နောက်တက်လာသည့် လာဂိုစီ၏သမ္မတ လောင်းယုဉ်ပြိုင်ရေး မဲဆွယ်လှုပ်ရှားမှုတွင် 'အခွင့်အလမ်း ညီမျှမှုရှိသည့် စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှု' သည် အဓိကကြွေးကြော်သံဖြစ်လာခဲ့သည်။ (Concertación) ညွန့်ပေါင်းအစိုးရ၏ နှစ် ၂၀ အုပ် ချုပ်မှုကာလအတွင်း ဆင်းရဲမွဲတေမှုမျဉ်းအောက်တွင်ရှိနေသူ ၄၄ ရာခိုင်နှုန်းကို ၁၃ ဒသမ ၇ ရာခိုင်နှုန်းအထိ လျော့ချနိုင်ခဲ့ခြင်းသည် ကြီးကျယ်သည့်အောင်မြင်မှုဖြစ်သည်။ အဲလွင်အစိုးရက စီးပွားရေးမူဝါဒသစ်ကို ချမှတ်ကျင့်သုံးခဲ့သည်။ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းဆိုင်ရာ ဥပဒေစည်းမျဉ်းများကို အတိအကျဖွင့်ဆိုသတ်မှတ်ပြီး စစ်တပ်၊ ရဲအဖွဲ့တို့နှင့်မဟာမိတ်ပြုရခြင်း မှစီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ အား ဟန့်တားနိုင်ခဲ့သည်။ အခွန်ကောက်ခံမှုနှင့် အလုပ်သမားရေးရာပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို မြှင့်တင်ရန် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းနှင့် အလုပ်သမားများကြား အကြိမ်ကြိမ်စေ့စပ် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှု များဖြင့် သဘောတူညီချက်များရရှိအောင် လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ ပို့ကုန်မြှင့်တက်လာစေရေးကို ချောမွေ့စွာဖြစ်ပေါ်ရန် သွင်းကုန်ကင်းလွတ်ခွင့် သဘောတူညီချက်များစွာရရှိအောင် ညှိနှိုင်း ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ရေရှည်ဖွံ့ဖြိုးမှုရှိသောနှုန်းထားဖြင့် ကုန်ထုတ်လုပ်မှု၊ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု၊ အလုပ် အကိုင်ရရှိမှုတို့ တိုးပွားလာကာ အသွင်ကူးပြောင်းမှုအောင်မြင်ရေးကို အကျိုးပြုခဲ့သည်။

၎င်းတို့အာဏာရခြင်းနှင့်တပါတည်း ပေါ်ပေါက်လာသည့် ကျင့်ဝတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ခိုင်မာ အားကောင်းမှုကို စောင့်ထိန်းရန် (Concertación) ညွန့်ပေါင်းအစိုးရက သတိထားလုပ်ဆောင် ခဲ့သည်။ သမ္မဟဖြစ်မှုနှင့်တရားမျှတမှု၊ ခွင့်လွှတ်သဘောထားကြီးမှုနှင့် ဘက်အားလုံးသဘော တူညီမှုအတွက် ကြိုးပမ်းမှုတို့ သက်ဝင်နေသည့် မူဝါဒများကို (Concertación) ညွန့်ပေါင်းအစိုးရ က အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သည်။ (Concertación) ညွန့်ပေါင်းအစိုးရ ၏ဆုံးဖြတ်ချက်များသည်

ခံယူချက်ကို သစ္စာခံစောင့်ထိန်းခြင်းထက် တာဝန်ယူမှုကိုသစ္စာခံစောင့်ထိန်းခြင်း (ethics of conviction vs ethics of responsibility) ကိုအခြေခံခဲ့သည်။ ရလဒ်များအကောင်အထည် ပေါ်လာရေးကို အဓိကဦးစားပေးဆောင်ရွက်သည်။ နိုင်ငံရေးသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်လုံး ၏ မွေးရာပါလွတ်လပ်ခွင့်၊ ဘေးကင်းလုံခြုံမှု၊ သာယာဝပြောမှုတို့အတွက် အထောက်အကူပြု လက်နက်ကိရိယာဟု (Concertación) ညွှန်ပေါင်းအစိုးရ၏ ခေါင်းဆောင်များက မြင်သည်။ စိတ်ဝိညာဉ်ကို ကယ်တင်ဖေးမခြင်း၊ စိတ်နှလုံးကိုကုစားပေးခြင်း၊ သောကဗျာပါဒတွေကို ကုစား ပေးခြင်းတို့အတွက် နည်းလမ်းဟုမမြင်ကြချေ။

အသွင်ကူးပြောင်းမှုစတင်ပြီး နှစ်ပေါင်းနှစ်ဆယ်အကြာ (Concertación) ညွှန်ပေါင်းအစိုးရ များ၏နိဂုံးချုပ်ချိန်၌ ချီလီနိုင်ငံသည် လက်တင်အမေရိကတိုက်တွင် အဖွံ့ဖြိုးဆုံး၊ အတည်ငြိမ်ဆုံး တိုင်းပြည်အသွင်ကိုဆောင်နေခဲ့သည်။ တစ်ဦးချင်းဝင်ငွေသည် သုံးဆမြင့်တက်လာကာ ဒေသ တွင်း၌တစ်ဦးချင်းဝင်ငွေအမြင့်ဆုံးနိုင်ငံဖြစ်လာသည်။ စစ်အစိုးရလက်ထက် ၁၇ နှစ်တာအတွင်း ရရှိခဲ့သည့် ပျမ်းမျှစီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှုထက် (Concertación) ညွှန်ပေါင်းအစိုးရလေးဆက်ကာလ စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှုနှုန်းက နှစ်ဆပိုမြင့်တက်လာခဲ့သည်။ ၎င်းတို့အုပ်ချုပ်စဉ် မြင့်မားသည့်စီးပွား ရေးဖွံ့ဖြိုးမှုနှုန်းထားသည် ချီလီလူ့အဖွဲ့အစည်းကို အံ့အားသင့်စဖွယ်ပြောင်းလဲမှု ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ သည်။ ဆင်းရဲမွဲတေမှုမျှင်းအောက်တွင် နေထိုင်နေရသည့် လူဦးရေရာခိုင်နှုန်းက အနိမ့်ဆုံးသို့ ရောက်လာသည်။ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုစောင့်ကြည့်အဖွဲ့အစည်း၏ထုတ်ပြန် ချက်အရ ချီလီသည် ကမ္ဘာပေါ်တွင် အကတ်လိုက်စားမှုအနည်းဆုံး နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံထဲတွင်ပါလာ ခဲ့သည်။ လူ့အခွင့်အရေးစောင့်ကြည့်လေ့လာမှုအဖွဲ့အစည်း Freedom House ၏အဆင့် သတ်မှတ်ချက်အရ ဥရုငွေ၊ ကော်စတာရီကာနိုင်ငံတို့နှင့်အတူ ချီလီက အမြင့်ဆုံးအဆင့်တွင် ရပ်တည်နေခဲ့သည်။ Freedom House ၏အဆင့်သတ်မှတ်ချက်တွင် နိုင်ငံရေး ဆိုင်ရာအခွင့် အရေးများနှင့် ပြည်သူ့လွတ်လပ်ခွင့်များ၏ အရည်အသွေးနှင့် လက်တွေ့စောင့်ထိန်းမှုကိုပါ ထည့်သွင်းစဉ်းစားပြီး အဆင့်သတ်မှတ်ခြင်းဖြစ်သည်။ အခြားသော အဖွဲ့အစည်းများ (ဥပမာ ကမ္ဘာ့ဘဏ် သို့မဟုတ် Bertelsmann Foundation) တို့လိုအဖွဲ့အစည်းများ၏ ပိုမိုစုံလင်များပြား သည့် တိုင်းထွာမှုများဖြစ်သော ဥပဒေကိုလိုက်နာစောင့်ထိန်းမှု၊ အုပ်ချုပ်ရေးလည်ပတ်နိုင်စွမ်း၊ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ လွတ်လပ်ခွင့်များ၊ တိုင်းပြည်အစိုးရ၏ အရည်အချင်းတို့ဖြင့် လေ့လာသုံးသပ် မည်ဆိုပါကလည်း ချီလီသည် လက်တင်အမေရိကတိုက်တွင် အခြေအနေ အကောင်းဆုံး တိုင်းပြည်ဟု သတ်မှတ်ကြသည်။

အထက်ပါ စီးပွားရေးနှင့်လူမှုရေးအောင်မြင်မှုများသည် အသွင်ကူးပြောင်းမှုတိုင်း၏ ပဓာနကျသောအကြောင်း အချက်နှစ်ရပ်ကို ဖြည့်ဆည်းနိုင်ခြင်းနှင့် တစ်ဆက်တည်းဖြစ်ပေါ်ခဲ့ ခြင်းဖြစ်သည်။ ပထမဦးဆုံးအကြောင်းအချက်မှာ စစ်တပ်နှင့်ဆက်ဆံရေးဖြစ်သည်။ စစ်တပ်နှင့် ဆက်ဆံရေးသည် အစကမကောင်းခဲ့သော်လည်း အာဏာရှင်စနစ်အဆုံးသတ်သွားပြီးနောက်

ပညာသည်ဆန်မှု၊ တရားဝင်အရပ်ဘက် အခွင့်အာဏာကို နှာခံလိုက်နာခြင်း၊ ပါဝင်စွက်ဖက်မှု မရှိခြင်း၊ လိုက်လျောခြင်းဟူသည့် အခြေခံမူများပေါ်မူတည်ပြီး စစ်တပ်နှင့်ရဲအဖွဲ့တို့ကို ရပ်ဘက်၏အပြည့်အဝထိန်းချုပ်မှု ချီလီတွင်ပြန်လည်ရရှိခဲ့သည်။ အခြားအကြောင်းများအနက် ပီနိုချေးအရင်က ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ်ဖြစ်ပြီး မြင့်မြတ်သည့် ရည်ရွယ်ချက်ရှိသော ဗိုလ်ချုပ်ကြီး ကာလို့စ် ပရက်စ်၏ စစ်တပ်ကိုပြန်လည်ထူထောင်ရေးလုပ်ခြင်းကြောင့် အရပ်ဖက်ထိန်းချုပ်မှု အောက်သို့ စစ်တပ်ကိုပြန်လည်ထားရှိနိုင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ၁၉၇၄ ခုနှစ်တွင် ပီနိုချေးအစိုးရ၏ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာရဲအဖွဲ့က အာဂျင်တီးနားနိုင်ငံ၊ ဘွာနိုဇာရက်စ်မြို့တော်တွင် သူ့ကိုလုပ်ကြံသတ် ဖြတ်ခဲ့သည်။ ပီနိုချေး၏ ရန်ဘက်များမဟုတ်ကြသော်လည်း ပီနိုချေး သို့မဟုတ် ပီနိုချေးအစိုးရ နှင့် မပတ်သက်သည့် စစ်အရာရှိမျိုး ဆက်တစ်ဆက်ကို စစ်တပ်ခေါင်းဆောင်မှုပိုင်းသို့ ရာထူး တိုးပေးနိုင်ခဲ့ခြင်းကလည်း နောက်ထပ်အကြောင်းဖြစ်သည်။ အသွင်ကူးပြောင်းမှုတွင် ပဓာနကျ သည့် ဒုတိယအကြောင်းအချက်မှာ အတိတ်က လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို ကိုင်တွယ်မှု ဖြစ်သည်။ အဆိုပါပြစ်မှုများ၏နာကျင်စရာများမှ နာလံထူအောင်လုပ်ခြင်း၊ ကုစားခြင်း၊ တရား မှုတမှု၊ အမှန်တရားတို့ကိုရရှိအောင် ချီလီနိုင်ငံ၏အသွင်ကူးပြောင်းမှုတွင် ကြီးကျယ်သည့်ကြိုး ပမ်းဆောင်ရွက်မှုများလုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်အရောက်၌ ပီနိုချေးအစိုးရလက်ထက် က အာဏာရှင်စနစ်၏ လုံခြုံရေးဌာနစိတ်အကြီးအကဲရာထူးများကိုရယူခဲ့ကြသည့် ဗိုလ်ချုပ်ကြီး များအားလုံးအပါအဝင် စစ်မှုထမ်း ၁၀၀ ကျော်ကို စွဲချက်တင်နိုင်ခဲ့သည်။ အာဏာရှင် စနစ်၏သားကောင်ဘဝ ကျရောက်ခဲ့သူများအတွက် မည်သည့်နိုင်ငံ၏အသွင်ကူးပြောင်းမှုတွင် မဆို တရားမျှတမှုအပြည့်အဝမရရှိခဲ့သော်လည်း တောင်ဥရောပနှင့် ဗဟိုဥရောပတိုက်၊ အာရှ တိုက်၊ အာဖရိကတိုက်နှင့် လက်တင်အမေရိကတိုက်ရှိနိုင်ငံများအားလုံးအနက် တရားမျှတမှု အပြည့်အဝရအောင်လုပ်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်လျှင် ချီလီနိုင်ငံ၏ အင်တိုက်အားတိုက်ကြိုးပမ်းမှု သည် ပြောစမှတ်ပြုစရာဖြစ်ခဲ့ပေသည်။

ချီလီသမ္မတ ပါထရီဆီယို အဲလွင် (၁၉၉၀-၉၄) ၏ ကိုယ်ရေးအကျဉ်း

(Club de Madrid အဖွဲ့ဝင်)

Patricio Aylwin, by Claudio Santana/Scanpix

ပါထရီဆီယို အဲလွင်သည် နိုင်ငံရေးအမြင်မျှတသည့် ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်တစ်ပါတီ ခေါင်းဆောင်အဖြစ် ကြာမြင့်စွာဆောင်ရွက်ခဲ့သူ၊ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဥပဒေပညာရှင်၊ ဥပဒေ သိပ္ပံပညာပါမောက္ခဖြစ်သည်။ သူ့ပါတီ၏ ဥက္ကဋ္ဌ၊ စစ်တပ်အာဏာမသိမ်းခင် ချီလီအထက် လွှတ်တော်၏ ကိုယ်စားလှယ်နှင့် (ဥက္ကဋ္ဌ) တစ်ဦး ဖြစ်သည်။ ဆိုရှယ်လစ်သမ္မတ ဆော်ဘာဒို အာယွန်ဒဲနှင့် အောင်မြင်မှုမရသည့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုတွင် အတိုက်အခံဘက်မှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှု အတွက် လူသိများထင်ရှားသည်။ အဆိုပါစေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုပျက်ပြားပြီးနောက်မကြာမီ ၁၉၇၃ ခုနှစ် စက်တင်ဘာတွင် ဗိုလ်ချုပ်ကြီးပီနို ချေးနှင့်ချီလီစစ်တပ်က အာယွန်ဒဲ၏ Popular Unity အစိုးရကိုဖြုတ်ချကာ အာဏာသိမ်းလိုက်သည်။ ထိုသို့အာယွန်ဒဲကို အတိုက်အခံလုပ်သည့် အငြင်းပွားစရာ ရပ်တည်ချက်ရှိသည့်တိုင် ပီနိုချေးကိုဆန့်ကျင်သည့် အလွန်အမင်း စိတ်ဝမ်းကွဲ နေသော အဓိကအတိုက်အခံအင်အားစုများကြားတွင် သဘောထားကွဲလွဲမှုများကို ပေါင်းစည်း အောင်လုပ်ရာတွင် အဲလွင်သည် အဓိကနေရာမှပါဝင်ခဲ့သည်။ ၁၉၈၈ ခုနှစ်လူထုဆန္ဒခံယူပွဲတွင် ပီနိုချေးကို အနိုင်ရလိုက်သည့် 'ကန့်ကွက်မဲ ညွှန်ပေါင်းအဖွဲ့'ကို ဦးဆောင်အကူအညီပေးခဲ့သဖြင့် ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်တွင် အရပ်ဘက် ဒီမိုကရေစီအစိုးရအုပ်ချုပ်မှုသို့ အသွင်ကူးပြောင်းမှုအတွက် လမ်းပွင့်သွားစေခဲ့သည်။

သဘောထားပျော့ပြောင်းပြီး လူကြီးလူကောင်းဆန်သော ပြုမူဆောင်ရွက်ပုံရှိသည့်

အဲလွင်သည် နိုင်ငံရေးအမြင်မျှတသည့် အုပ်စု၊ ယင်းအုပ်စုနှင့်နီးစပ်သော လက်ဝဲအုပ်စု၊ လက်ယာအုပ်စုတို့ကိုပေါင်းစည်းစေခဲ့သည့် မဟာဗျူဟာမြောက် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများအတွက် ထောက်ခံမှုရရှိခဲ့သည်။ တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုနှင့် ချီလီ၏ အချိန်ကြာညောင်းသော ဒီမိုကရေစီ နိုင်ငံရေးအစဉ်အလာများအတွက် ခိုင်မာစွာအားစိုက်လုပ်ကိုင်ရန် စီမံကိန်းချခဲ့သည်။ ၁၉၈၉ ခုနှစ် သမ္မတရွေးကောက်ပွဲနှင့် နောက်ထပ်ကျင်းပသည့်ရွေးကောက်ပွဲတိုင်းတွင် ၂၀၁၀ ပြည့်နှစ် အထိ အနိုင်ရခဲ့သည့် (Concertación por la Democracia) နိုင်ငံရေးညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့၏ ခေါင်းဆောင်နှင့် ပထမဆုံးသမ္မတရာထူးရရှိခဲ့သူဖြစ်သည်။ သူ၏သမ္မတသက်တမ်းတွင် ၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်က ပီနိုချေးသတ်မှတ်ခဲ့သည့် အမြစ်တွယ်နေသော အခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့် ရင်ဆိုင်နေရချိန် စစ်တပ်ကို အရပ်ဘက်ထိန်းချုပ်မှုအောက်သို့ရောက်ရှိအောင် ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့သည်။ ပီနိုချေးပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည့် အခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များက စစ်တပ်ကို အရပ်ဘက်ထိန်းချုပ်မှုရောက်အောင်လုပ်ဖို့ အင်မတန်ခက်ခဲစေခဲ့သည်။ စီးပွားရေးတည်ငြိမ်အောင်လုပ်ဆောင်ခဲ့ပြီး စီးပွားရေးလောက၏ ယုံကြည်မှုကိုရရှိခဲ့သည်။ လူမှုရေးတရားမျှတမှုကို ပိုပြီးအာရုံစိုက်ခဲ့သည်။ အသင်းခေါင်းဆောင်တစ်ဦးလို လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်တတ်သည့်အဲလွင်သည် သူယုံကြည်ရသော အကြံပေးများ၏ထင်မြင်ချက်များကို လိုက်လျောမှုအမြဲရှိခဲ့သည်။ သို့သော် သူ၏နိုင်ငံရေးအဖွဲ့၏အကြံပြုချက်ကိုဆန့်ကျင်လျက် အာဏာရှင်စနစ်လက်အောက်ရှိစဉ်က ‘ပျောက်ခြင်းမလှပျောက်ဆုံးခဲ့သူများ’နှင့် နိုင်ငံရေးအရ ကွပ်မျက်မှုများနှင့်ပတ်သက်ပြီး အဖြစ်မှန်ကို ဆုံးဖြတ်ပေးရန် လူမျိုးပေါင်းစုံ၊တာဝန်ရှိအဖွဲ့အစည်းပေါင်းစုံပါဝင်သည့် ကိုယ်စားပြုကော်မရှင်တစ်ခုကို တရားမျှတမှုကို အမြင့်ဆုံးရရှိအောင်ကြိုးပမ်းရန် ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျတာဝန်ယူခဲ့သည်။ ထိုကော်မရှင်ကိုတည်ထောင်ရန် ဆုံးဖြတ်ချက်၊ ဆုံးဖြတ်ချက်ရလဒ်ဖြစ်သည့် အမှန်တရားနှင့် ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးကော်မရှင် (Rettig Commission) တို့သည် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှုအတွက် တရားဝင်မှုနှင့် တည်ငြိမ်မှုကိုရရှိစေခဲ့သည်။ အသွင်ကူးပြောင်းမှုကာလ တရားမျှတမှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး နောင်အနာဂတ်ကာလ ဖြစ်ပေါ်တိုးတက်မှုအလားအလာကို လမ်းဖွင့်ပေးခဲ့ပေသည်။

သမ္မတ ပါထရီဆီယို အဲလွင် နှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခြင်း

ပီနိုချေးလက်ထက်အာဏာရှင်စနစ်ကနေ ဒီမိုကရေစီအုပ်ချုပ်ရေးနဲ့ စီးပွားရေးတိုးတက်မှု အခွန်ရှည်ခွဲတို့ကာလကို နမူနာယူစရာအဖြစ်ယူဆကြပါတယ်။ အဲဒီလုပ်ငန်းစဉ်ကြီးတစ်ခုလုံးကို လမ်းညွှန်ဖို့ခင်ဗျားချမှတ်ခဲ့တဲ့ ဆုံးဖြတ်ချက်တွေထဲမှာ အရေးအကြီးဆုံး ဆုံးဖြတ်ချက်တွေလို့ ခင်ဗျားယူဆတဲ့ဟာ နှစ်ခုသုံးခုကို ပြောပြလို့ရမလား။

ပါထရီဆီယို အဲလွင်။ ။ အဲဒီဆုံးဖြတ်ချက်တွေကို ကျော်လွန်ပြီးပြောရရင် ကျွန်တော်တို့ တိုင်းပြည်ရဲ့ သမိုင်းကြောင်းက အသွင်ကူးပြောင်းမှုအတွက် သိပ်ကိုအရေးပါခဲ့ပါတယ်ဆိုတာက စပြီးပြောရမှာပဲ။ ချီလီက လွတ်လပ်ရေးရပြီးတဲ့နောက် လက်တင်အမေရိကနိုင်ငံတွေထဲမှာ ဒီမိုကရေစီရပြီး တည်ငြိမ်မှုအရှိဆုံးနိုင်ငံတစ်နိုင်ငံလို့ ပြောလို့ရတယ်။ ဒီမိုကရေစီ ပပျောက်သွား တဲ့နောက် ဒီမိုကရေစီပြန်ရဖို့လုပ်ဆောင်ရတာ ကျွန်တော်တို့လုပ်ငန်းစဉ်ရဲ့ အဓိကတာဝန်ဖြစ် လာတယ်။ ဒီမိုကရေစီကိုပြန်သွားဖို့ ရုန်းကန်ကြိုးစားခဲ့ကြတဲ့ ကျွန်တော်တို့တစ်တွေ လက်ဝဲ အုပ်စုနဲ့ နိုင်ငံရေးအမြင်မျှတသူအုပ်စု(အုပ်စုနှစ်ခုစလုံးမှာ ကျွန်တော်ပါပါတယ်)ဆိုတဲ့ ဆိုရှယ် လစ်နဲ့ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီဝင်တွေအပြင် (ကျွန်တော်တို့က နိုင်ငံရေးအမြင်မျှတသူလက်ဝဲ အုပ်စုလို့ခေါ်တဲ့) ရက်ဒီကယ်လောကအတွက် ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်စေခဲ့တာကတော့ ဒီမို ကရေစီကို အာသာငမ်းငမ်းတောင့်တမှုပျူ။ ဒီတောင့်တမှုက အပြောင်းအလဲလိုချင်စိတ်နဲ့ တရား မျှတမှုပိုရှိတဲ့လူ့အဖွဲ့အစည်းကို ဖွဲ့စည်းမှုအလွန်မှာရှိခဲ့တာပါ။

စစ်တပ်ကိုအရပ်ဘက်ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင်ထားရှိခြင်း

ချီလီရဲ့ ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှုအကြောင်းပြောကြတဲ့အခါ လက်တင်အမေရိက နိုင်ငံတွေအများစုနဲ့ ချီလီနဲ့မတူတာရှိတယ်။ တခြားလက်တင်အမေရိကနိုင်ငံတွေမှာက စစ်တပ် က နိုင်ငံရေးမှာထာဝရ ပါဝင်စွက်ဖက်ခဲ့တယ်။ အရပ်ဘက်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ရှိသူတွေကို တစ်ချိန်လုံးလိုက်ပြီး စစ်တပ်ကကန့်သတ်နေကြတာချည်းပဲ။ ချီလီမှာကတော့ တပ်က အရပ် ဘက်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာရှိသူတွေရဲ့ လက်အောက်ခံအဖြစ် ခြွင်းချက်အနည်းငယ်နဲ့ရှိနေတယ်။ အဲဒီလိုရှိနေတဲ့ သမိုင်းနဲ့ချီတဲ့အချက်ကနေပြီးတော့လည်း ကျွန်တော်တို့အကျိုးရှိခဲ့တယ်ထင် ပါတယ်။ လူ့အဖွဲ့အစည်းမှာ အရေးတကြီးအပြောင်းအလဲတွေ ပေါ်ပေါက်တဲ့ကာလမှာတောင် အာဏာရှင်အစိုးရတွေကိုတည်ထောင်ဖို့ကြိုးစားမှုတွေဟာ ချီလီလူ့အဖွဲ့အစည်းမှာ ထောက်ခံမှု အခိုင်အမာ ခြေကုပ်မယူနိုင်ခဲ့ပါ ဘူး။

အာဏာရှင်စနစ်ကို ပူးသတ်ခြင်း

ခင်ဗျားမေးခွန်းကို တည့်တည့်ဖြေမယ်ဆိုရင်တော့ စစ်အစိုးရကို သူ့ရဲ့လုပ်နည်းလုပ်ဟန် တွေသုံးပြီး ပြန်အနိုင်တိုက်ဖို့ကြိုးစားတာက အရေးကြီးတဲ့ဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ခု ထင်ပါတယ်။

ခြုံငုံပြောရရင် လက်တင်အမေရိကနိုင်ငံတွေမှာ ဖြစ်လေ့ဖြစ်ထရှိတာက နောက်ထပ်အာဏာ သိမ်းမှုနဲ့ အာဏာရှင်အစိုးရတွေကို တွန်းလှန်ဖြုတ်ချဖို့ အတိုက်အခံအားစုတွေက ကြိုးစား တာပဲ။ အာဏာရှင်စနစ်ကို နောက်ထပ်အာဏာရှင်စနစ်ကနေ တွန်းလှန်ဖြုတ်ပစ်တာမျိုးလေ။ ချီလီနိုင်ငံသားတွေကြားငြိမ်းချမ်းစွာယှဉ်တွဲနေထိုင်ရေးဆိုတဲ့အရာကိုအရမ်းကြီးအပြောင်းအလဲ ဖြစ်မသွားစေဘဲ ဒါမှမဟုတ် ထိခိုက်မသွားစေဘဲ ပီနိုချေးရဲ့ အင်စတီကျူးရှင်းအဆောက်အအုံ မူဘောင်ထဲကနေပဲ သူ့ကိုအနိုင်ရအောင်လုပ်နိုင်ခဲ့တယ်။ ဒီလိုနိုင်အောင်လုပ်ခဲ့ရတာ မလွယ်ပါ ဘူး။ တကယ်တော့ တော်တော်ရှုပ်ရှုပ်ထွေးထွေးနိုင်ပါတယ်။

ဒီလိုအနိုင်ရအောင်လုပ်နိုင်ဖို့ ကျွန်တော်တို့ဟာ လက်တွေ့ကျကျလုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ရ မယ်ဆိုတာ သင်ယူခဲ့ရတယ်။ အဲဒီလိုလုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ခြင်းမရှိခဲ့ရင် ကျွန်တော်တို့အရုံးကြီး ရှုံးခဲ့မှာပဲ။ ရန်ဘက်က ပီနိုချေးတစ်ဦးတည်း မဟုတ်ဘူးပျ။ သူကလည်းအရူးမှမဟုတ်တာ။ သူက လိမ္မာပါးနပ်တယ်။ သူ့ကိုထောက်ခံတဲ့လူတွေ လူ့အဖွဲ့အစည်းထဲမှာ တစ်ချို့တစ်ဝက်ရှိ တယ်။ အထူးသဖြင့် ကြည်း၊ ရေ၊ လေ တပ်တွေအားလုံးကနေ ချွင်းချက်မရှိ ထောက်ခံမှုကို တောင်ရထားတဲ့သူပျ။ အာယွန်ဒဲကို တွန်းလှန်ဖြုတ်ချပြီး ချီလီနိုင်ငံအတွက်တာဝန်ကျေခွဲအောင် လုပ်ခဲ့ကြတယ်လို့ စစ်တပ်ကယူဆခဲ့ကြတာ။ ခုထက်ထိတောင် အဲဒီလိုယူဆနေတုန်းပဲလား မသိဘူး။ အာဏာသိမ်းတုန်းကနဲ့ ချီလီမှာဒီမိုကရေစီပြန်ရအောင်လုပ်နေတဲ့ဖြစ်စဉ်တစ်လျှောက် လုံးမှာ အဲဒီလိုမျိုးစစ်တပ်က ယူဆခဲ့ကြတာပျ။

ပြည်သူကြားမှာ ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်ခြင်း

ခင်ဗျားက အစောပိုင်းတုန်းကတော့ သမ္မတ အာယွန်ဒဲကိုတော်တော်လေးဝေဖန်ခဲ့တယ်။ ဒါပေမယ့် ၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်တွေရောက်တော့ အာယွန်ဒဲကိုထောက်ခံတဲ့သူတွေရဲ့ ယုံကြည်မှုရ အောင်ခင်ဗျားလုပ်နိုင်ခဲ့တယ်။ ခင်ဗျားနဲ့ တစောင်းစေးနဲ့မျက်ချေးဖြစ်ခဲ့တဲ့သူတွေနဲ့ တွဲလုပ် နိုင်အောင် ဘယ်လိုများလုပ်ခဲ့တာလဲဗျ။

အဲလွင်။ ။ နိုင်ငံရေးအကွဲအပြုံနဲ့ ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်မှုတွေအကြီးအကျယ်ဖြစ်နေချိန်မှာ ကျွန်တော်တို့က မတည့်မရှုဖြစ်ခဲ့ကြတာပါ။ မကြာသေးခင်ကအထိ တစ်ရန်တစ်ဆူဖြစ်ခဲ့ကြတဲ့ နိုင်ငံရေးပါတီတွေအတွက် ဒီလိုသဘောတူညီချက် တစ်ရပ်ရအောင်လုပ်ဖို့ဆိုတာ သမိုင်းမှာ တော့ ထူးခြားဖြစ်စဉ်ပဲဗျ။ သမ္မတ အေဒူယာဒို ဖရိုင်း မွန်ဘဲ ဘာ (၁၉၆၄ မှ ၁၉၇၀) အစိုးရ လက်ထက်တုန်းက ဆိုရှယ်လစ်တွေဟာ ကျွန်တော်တို့အတွက် တင်းမာတဲ့ပြိုင်ဖက်တွေပဲ။ အာယွန်ဒဲအစိုးရ (၁၉၇၀ မှ ၁၉၇၃) လက်ထက်ရောက်တော့ ဆိုရှယ်လစ်စနစ်တည်ထောင်ဖို့ သူ့ရဲ့ Unidad Popular (လက်ဝဲနိုင်ငံရေးမဟာမိတ်အဖွဲ့) အစိုးရထဲမှာ (တရားဝင်အခွင့်မရှိသော် လည်း) လက်တွေ့ကြိုးပမ်းမှုလုပ်လာတာကိုမြင်ရလို့ ကျွန်တော်တို့ အပြင်းအထန်ကန့်ကွက်ခဲ့ ကြတယ်။ တကယ်တော့ စစ်အာဏာသိမ်းမှုဖြစ်လာတဲ့အခါ အစိုးရလုပ်ရပ်တွေကြောင့် မလွဲ

မရှောင်သာ အကျိုးဆက်ဖြစ်ပေါ်လာတဲ့အခြေကို ဆိုက်သွားခဲ့တာပဲလို့ ကျွန်တော်တို့ထဲက လူတော်တော်များများကယူဆကြတယ်။ အဲဒီအချိန်မှာ ချီလီက ပြည်တွင်းစစ်ဖြစ်မယ့်ကိန်းဆို က်နေတဲ့ တိုင်းပြည်တစ်ပြည်ဖြစ်နေပြီ။ ဒါကြောင့် စစ်အာဏာသိမ်းမှုကို ထောက်ခံတယ်ဆိုပြီး ကျွန်တော်တို့ကို စွပ်စွဲကြတာပေါ့။

အာဏာရှင်စနစ်ကလည်း ကြမ်းကြုတ်ရက်စက်လွန်းတော့ အခြေခံကျတဲ့တန်ဖိုးတွေကို ကာကွယ်ရာမှာ ဘုံသဘောတူညီချက်ရခြင်းနဲ့ ကျွန်တော်တို့ဇာတ်ပေါင်းခဲ့တယ်။ ကျွန်တော်တို့ ဇာတ်ပေါင်းခန်းက လူ့အခွင့်အရေးကိုကာကွယ်တာကနေစတယ်။

ဒီမိုကရေစီကို ပြန်လည်တည်ဆောက်ရမယ့်နည်းလမ်းကို စိတ်ဖြာသုံးသပ်ပြီး ချီလီနိုင်ငံ ထဲမှာရော ပြည်ပမှာပါရှိတဲ့ ခေါင်းဆောင်တွေကိုစုစည်းပေးခဲ့တဲ့ နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းတွေလည်း ရှိခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီလုပ်ငန်းတွေထဲကတစ်ခုကတော့ Group of 24 ဆိုတဲ့၂၄ ဦးအဖွဲ့ ဥပဒေ ထောက်ကူအဖွဲ့ပါ။ အဲဒီအဖွဲ့မှာ ရှေ့နေတွေနဲ့ တရားရေးကိစ္စရပ်တွေနဲ့ ဆက်နွှယ်တဲ့လူတွေ အများစုပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့က ချီလီရဲ့ပြဿနာတွေကို စိတ်ဖြာသုံးသပ်ဖို့နဲ့ ဒီမိုကရေစီကို ပြန်သွားဖို့ လေ့လာရေးအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ကိုဖွဲ့လိုက်တယ်။ ဒီအဖွဲ့က လေ့လာရေးလုပ်ငန်းစဉ်လုပ် နေရင်း အစိုးရကိုစိန်ခေါ်ခဲ့တယ်။ လစ်ဘရယ်ပါတီဟောင်းကနေဆိုရှယ်လစ်တွေအထိ သဘော ထားအမြင်မျိုးစုံရှိကြတဲ့သူတွေ ဒီ ၂၄ ဦး အဖွဲ့မှာပါလာတယ်။ ကွန်မြူနစ်တွေတောင်ပါတယ်။

၂၄ ဦးအဖွဲ့နောက်ကွယ်က ဦးဆောင်သူကတော့ အက်ဂါဒို ဘိုနင်ယေပဲ။ အစတုန်း ကတော့ ကျွန်တော်တို့က အသိမိတ်ဆွေတွေ ကိုယ့်အိမ်သူအိမ်ဝင်ထွက်ပြီး တွေ့နေကြ။ ကျွန်တော်တို့ထဲမှာ အားလုံးနီးပါးလောက်က တက္ကသိုလ်မှာမလုပ်ကြတော့ဘဲ ပညာရှင်တွေ။ တက္ကသိုလ်ကို စစ်တပ်က (လက်အောက်ခံအဖြစ်လုပ်ပြီး) သိမ်းပိုက်လိုက်တာကိုး။ အဲဒီအဖွဲ့မှာ ဇီဝဗေဒဌာနက လူဝစ် အစ်ဇက်ယာဒို၊ အမျိုးသားသမိုင်းဘာသာရပ် ဆိုင်ရာဆုရထားတဲ့ သမိုင်း ပညာရှင် ဆာဂျီယို ဗီယာလိုဘို၊ အာယွန်ဒဲ အစိုးရလက်ထက်မှာ တရားရေးဝန်ကြီး လုပ်ခဲ့တဲ့ မာနူရယ် ဆန်ဟိုဇာ၊ ကွန်မြူနစ်ပါတီက အဆင့်မြင့်ခေါင်းဆောင်နဲ့ ညီအစ်ကိုတော်တဲ့ အဲဒီ ပါတီဝင် ဆာဂျီယို တေတဲဘင်တို့ပါတယ်။

ကျွန်တော်တို့က အခြေခံဥပဒေသစ်နဲ့ အသစ်ပေါ်လာမယ့် ဒီမိုကရေစီဟာ ဘယ်လိုပုံစံမျိုး ဖြစ်မလဲဆိုတာကို လေ့လာကြတယ်။ ဒီအဖွဲ့က တော်တော်ပညာရပ်ဆန်တယ်။ ဆန်တီယာဂို မြို့တော် မြို့လယ်မှာ အစိုးရရဲ့ပိတ်ပင်မှုမရှိဘဲ ထင်သာမြင်သာဖွင့်ထားတဲ့ ရုံးတစ်ရုံးမှာ ကျွန်တော်တို့တွေကြတယ်။ အပတ်တိုင်းကျွန်တော်တို့ တွေ့ကြတယ်။ ကျွန်တော်တို့အဖွဲ့ အကြောင်း လူတိုင်းသိပါတယ်။ သဘောထားမတိုက်ဆိုင်သူတွေဖြစ်တဲ့ ကျွန်တော်တို့ကြားမှာ ကျွန်တော်တို့ရဲ့လေ့လာရေးကြောင့် ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်နိုင်ခဲ့တယ်။

ကျွန်တော်တို့က ရပ်တည်ချက်အသီးသီးနဲ့ တာဝန်ကိုယ်စီယူကြတဲ့အချက်က အရေးကြီး

တယ်လို့လည်းထင်ပါတယ်။ အာယွန်ဒီအစိုးရရဲ့ အမှားအယွင်းတွေ၊ ဒီမိုကရေစီကို ပြန်လည် တန်ဖိုးထားဖို့စတာတွေကို ဆိုရှယ်လစ်တွေတောင်စပြီး နားလည်လက်ခံလာကြတယ်။ ခရစ်ယာန် ဒီမိုကရက်ပါတီဝင်တွေလည်း အလားတူပါပဲ။

ဒီလိုနဲ့ မိတ်ဖြစ်ဆွေဖြစ်ဆက်ဆံရေးက ကျွန်တော်တို့ရဲ့ပေါင်းစည်းမှုကို အထောက်အကူ ပြုခဲ့တယ်။ သာကေအနေနဲ့ပြောရရင် ကျွန်တော်ကလေးဘဝကတည်းက ဆိုရှယ်လစ်ပါတီဝင် တွေနဲ့ တော်တော်လေး ရင်းရင်းနှီးနှီးရှိတယ်။ ဥပမာ အာယွန်ဒီအစိုးရအဖွဲ့မှာ နိုင်ငံခြားရေး ဝန်ကြီးဖြစ်တဲ့ ခလိုဒိုမီရိုအယ်မေဒါနဲ့တော်တော်လေးရင်းနှီးတယ်။ သူပြည်ပရောက်ဖြစ်နေရာက ပြန်လာတော့ သူနဲ့ဟိုးအရင်ကတည်းက ရင်းနှီးမှုကြောင့် ဒီမိုကရက်တစ်ပါတီတွေရဲ့ အကောင် အထည်ပေါ်စ ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့မှာ သဘောထားတင်းမာလှပါတယ်ဆိုတဲ့ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီဝင် တွေ ပူးပေါင်းလာအောင် အထောက်အကူဖြစ်စေခဲ့တယ်။

ရပ်တည်ချက်တွေ အင်မတန်ကွဲလွဲတဲ့သူတွေကြားထဲမှာ အပြန်အလှန်လေးစားမှုနဲ့ ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်နိုင်စေဖို့ အဲဒီ ၂၄ ဦးအဖွဲ့မှာ အတူတူတဲ့လုပ်ခြင်းရဲ့အတွေ့အကြုံက ပံ့ပိုးမှုဖြစ်စေခဲ့သလား။ ဘုံရပ်တည်ချက်ကို ခင်ဗျားဘယ်လိုများရခဲ့လဲ။

အဲလွင်။ ။ ဟုတ်တာပေါ့။ ဒီလုပ်ငန်းစဉ်က အကြာကြီးပဲ။ 'ဒီမိုကရက်တွေ ပြန်လည် ဆုံစည်းခြင်း' ဆိုတဲ့အကြောင်းကိုကျွန်တော်ပြောခဲ့တယ်။ အဲဒီခေါင်းစဉ်နဲ့ပဲ ဘုံရပ်တည်ချက် ရအောင်ရှာဖွေကြရတဲ့ လုပ်ငန်းစဉ်နဲ့ပတ်သက်ပြီး စာအုပ်တစ်အုပ်ရေးခဲ့ပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့ ဆုံစည်းဖြစ်ကြဖို့ နည်းလမ်းတွေကအများကြီးပဲ။ círculos de diálogo ဆိုတဲ့ တွေ့ဆုံဆွေးနွေး ရေးစကားပိုင်းတွေလုပ်ဖြစ်တယ်။ ချီလီမှာရော ပြည်ပနိုင်ငံတွေမှာပါ နီးနှောဖလှယ်ပွဲတွေလုပ် တယ်။ အဲဒီနီးနှောဖလှယ်ပွဲတွေမှာ ပြည်ပရောက်နေသူတွေနဲ့ ပြည်တွင်းက ကျွန်တော်တို့ကို ပေါင်းစည်းစေတယ်။ အခြေအနေတစ်ခုကို အတူတူ စိတ်ဖြာသုံးသပ်တာက ကျွန်တော်တို့ အတွက် အမြင်မှားတွေကိုနည်းပါးလာစေတယ်။ ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်နိုင်စေတယ်။

လူ့ဂုဏ်သိက္ခာကို ကာကွယ်ခြင်းအတွက် ဝါဒသဘောတရားရေးရာ ကွာဟမှုတွေကို ကျော်လွန်ပြီး တစ်စည်းတစ်လုံးထဲဖြစ်စေတာ လူ့အခွင့်အရေးကိစ္စရပ်ဖြစ်တာကြောင့် ဒါက အင်မတန်အရေးကြီးပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့တစ်တွေက ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်၊ ရာဒီကယ်၊ လစ်ဘရယ်၊ ကွန်မြူနစ်စသဖြင့် ကိုယ့်နိုင်ငံရေးပါတီအသီးသီးကလာကြတဲ့ လူ့အခွင့်အရေး ရှေ့နေတွေအနေနဲ့ အလုပ်လုပ်နေကြတာဆိုတော့ တရားရုံးတွေမှာ အမှုတွေ ခုခံလျှောက်လဲ ကြရင်း တွေ့ကြဆုံကြတာပေါ့။ သူတို့ကိုယ်စား ကျွန်တော်အကြိမ်ပေါင်းများစွာ ထုချေလျှောက် လဲပေးဖူးတယ်။ (တရားရေးဝန်ကြီးဟောင်းနဲ့ ထင်ပေါ်ကျော်ကြားတဲ့ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီ ခေါင်းဆောင်ဟောင်း) ယေမီ ကာစတီယို ပြည်နှင့်ဒဏ်ပေးခံရတဲ့အခါတုန်းက၊ တိုင်းပြည် ပြင်ပကို အတင်းနှင်ထုတ်ခံရတဲ့ ဆိုရှယ်လစ်မိတ်ဆွေတွေအတွက် ကျွန်တော်အမှုလိုက်ပေးဖူး

တယ်။ အခုသိပ်မမှတ်မိတော့တဲ့အမှုတစ်ခုကို လိုက်တုန်းကပေါ့။ ကြားနာစစ်ဆေးတဲ့ရုံးခန်းက ကျဉ်းကျဉ်းလေး။ ရုံးအပြင်မှာ အသံချဲ့စက်တွေထားဖို့ တရားရုံးချုပ်က ခွင့်ပြုတဲ့အမှုပဲ။ ဒီတော့ တရားရုံးထဲမှာ ကြားနာစစ်ဆေးတုန်း အပြန်အလှန်လျှောက်လဲနေတာတွေကို စကြိန်ကနေ ကြားနေရတယ်။ ကျွန်တော်လိုက်ခဲ့တဲ့ အဲဒီအမှုတွေအားလုံးနီးပါးက ရုံးတာချည့်ပါပဲ။

ညွန့်ပေါင်းတည်ဆောက်ခြင်း

တစ်ဆက်တည်းမှာပဲ နိုင်ငံရေးမဟာမိတ်အဖွဲ့က ပုံပေါ်လာတယ်။ ပထမဆုံး Alianza Democrática နောက်တော့ Acuerdo Nacional နဲ့ Asamblea de la Civilidad စတဲ့ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့တွေပေါ်လာတယ်။ အဲဒီနိုင်ငံရေး မဟာမိတ်အဖွဲ့တွေဟာ ဒီမိုကရေစီအရေးပါတီများ ဖြည့်စုံပေါင်းအဖွဲ့ သို့မဟုတ် La Concertación ရဲ့ ရှေ့ပြေးမဟာမိတ်အဖွဲ့တွေပဲ။ ဒီမိုကရေစီ တောင်းဆိုမှုတွေကိုထောက်ခံတဲ့ အကြီးအကျယ်လှုပ်ရှားမှုတွေရှိခဲ့တယ်။ အဲဒီလှုပ်ရှားမှုတွေထဲ မှာ အလုပ်သမားနဲ့ အလုပ်သမားသမဂ္ဂဝင်တွေ၊ တက္ကသိုလ်ကျောင်းသားတွေ၊ အမျိုးသမီးတွေ ပါတယ်။ သူတို့က လူ့အခွင့်အရေးနဲ့ နိုင်ငံသားအခွင့်အရေးတွေကို တစ်စည်းတစ်လုံးတည်း ကာကွယ်တဲ့နေရာက ပါဝင်ခဲ့တယ်။ အမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်းတွေက အင်မတန်တက်ကြွလှုပ်ရှားမှုရှိကြပါတယ်။ အင်မတန်လည်း ရဲရင့်ရင့်ရင့်ရှိကြတယ်။ လမ်းမပေါ်ထွက်ပြီး တစ်စုတစ်စည်း ထဲ လှုပ်ရှားတဲ့အထဲမှာ သူတို့ကအစောဆုံးပဲ။ ဒါပေမယ့် သူတို့က သဘောထားကွဲလွဲခဲ့ကြတဲ့ ပါတီတွေက ပါတီဝင်တွေဗျ။

လူမှုစည်းရုံးလှုပ်ရှားမှု

၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်များအစောပိုင်းက စီးပွားရေးအကျပ်အတည်းနဲ့ နီယိုလစ်ဘရယ်ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးတွေကြောင့် ကုန်းကောက်စရာမရှိအောင် ဆင်းရဲကုန်ကြတဲ့သူတွေများလာတယ်။ မငြိမ်မသက်ဖြစ်တာတွေ တိုးပွားလာစေခဲ့တယ်။ ၁၉၈၃ ခုနှစ်ကနေ ၁၉၈၆ ခုနှစ်အထိ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းရဲ့ စည်းရုံးလှုပ်ရှားမှုကို တရားဝင်အပိတ်ခံထားရသည့်တိုင် ကျန်ရှိနေဆဲ နိုင်ငံရေးပါတီတွေကနေ ကူညီအားဖြည့်ခဲ့တယ်။ အဲဒီအရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းတွေရဲ့ စည်းရုံးလှုပ်ရှားမှုကြောင့် စစ်အစိုးရကိုထောက်ခံမှုဟာ ကျဆင်းလာတယ်။ စစ်အာဏာရှင်စနစ်ကို သူတို့ရဲ့စည်းရုံးလှုပ်ရှားမှုက ခြောက်လှန့်လာလိုက်တာ ၁၉၈၆ ခုနှစ်မှာ ပီနိုချေးကို လုပ်ကြံဖို့ ကြိုးစားလာကြတဲ့ အထိပဲ။

လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကနေ အာဏာရှင်စနစ်ကို ဆုံးခန်းတိုင်အောင်လုပ်နိုင်မယ့် အလားအလာ ရှိသလားဆိုတာနဲ့ပတ်သက်ပြီး အကြီးအကျယ်ဆွေးနွေးကြတာရှိပါတယ်။ လက်နက်ကိုင် တိုက်ပွဲအပါအဝင် ကျယ်ပြန့်တဲ့ လူထုစည်းရုံးလှုပ်ရှားမှုကနေ အာဏာရှင်စနစ်နိဂုံးချုပ်မှုကို ဖြစ်ပေါ်လာစေမယ်လို့ ကွန်မြူနစ်ပါတီက တင်ပြခဲ့တယ်။ ခင်ဗျားဘယ်လိုမြင်လဲ။

အဲလွင်။ ။ လူထုစည်းရုံးလှုပ်ရှားမှုကို ဒီမိုကရက်တစ်ပါတီတွေကပဲ မြှင့်တင်အားပေးခဲ့တာဗျ။ ကွန်မြူနစ်ပါတီနဲ့ သူ့ရဲ့လက်နက်ကိုင်တပ်ဦးက အကြမ်းဖက်မှုအပါအဝင် တိုက်ပွဲဝင်ခြင်းပုံစံအားလုံးကိုသုံးတဲ့မဟာဗျူဟာကို ထောက်ခံခဲ့တယ်။ ဒီမိုကရက်တစ်ပါတီတွေကတော့ ကျွန်တော်တို့ကိုဖိနှိပ်ခံရရင်တောင်မှ ငြိမ်းချမ်းစွာ စည်းရုံးလှုပ်ရှားမှုကိုပဲ ယုံကြည်တယ်။ တိုင်းပြည်ထဲကို ကွန်မြူနစ်ပါတီဝင်တွေက နောက်တော့ပေါ်သွားတဲ့ လက်နက်တွေစိုးသွင်းလာပြီး ပီနိုချေးကိုလုပ်ကြံဖို့ကြိုးပမ်းမှု မအောင်မြင်ဘဲဖြစ်သွားတဲ့အချိန်ဟာ အရေးအကြီးဆုံးအချိန်ပဲ။ ဖိနှိပ်မှုတွေပိုကြမ်းလာတယ်။ ကျယ်ပြန့်တဲ့ထောက်ခံမှုရဖို့ရာ မကြမ်းမဖက်တဲ့လမ်းကို လိုက်မှရမယ်ဆိုတာကို ကျွန်တော်တို့ကောင်းကောင်းသဘောပေါက်ခဲ့တယ်။

ကျွန်တော်တို့တော်တော်ကို အချေအတင်ဆွေးနွေးလိုက်ရတယ်။ ကျွန်တော်တို့အားလုံးက သံသယဝင်နေကြတယ်။ အဲဒီအချိန်မှာ ကျွန်တော်တို့အတွက် အခြေအနေတွေကောင်းလာမှာပဲလို့ တပ်အပ်မပြောနိုင်သည့်တိုင် အကြမ်းမဖက်တဲ့နည်းလမ်းက ချီလီနိုင်ငံရဲ့သမိုင်းကြောင်းနဲ့သာကိုက်ညီနေရမက ချီလီနိုင်ငံသားတွေနဲ့ စိတ်နေစိတ်ထားနဲ့လည်း ကိုက်နေတယ်။ ကျွန်တော်တို့လူမျိုးရဲ့ တမူထူးခြားသော စရိုက်လက္ခဏာများနဲ့လည်း ကိုက်နေတယ်လို့ ကျွန်တော်ယူဆတယ်။ နောက်တော့ Concertación အဖွဲ့ဖြစ်လာတဲ့ပါတီတွေထဲမှာလည်း ဂိုဏ်းနှစ်ဂိုဏ်းကွဲနေတယ်။ ပီနိုချေးအစိုးရက လူထုစည်းရုံးလှုပ်ရှားမှု တိုက်ရိုက်ရလဒ်အရ ပြုတ်ကျတော့မှာပဲလို့ အခိုင်အမာပြောတဲ့ဂိုဏ်းရှိတယ်။ ပီနိုချေးရေးထားတဲ့ အခြေခံဥပဒေ၊ အဲဒီအခြေခံဥပဒေမှာပါတဲ့ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲမှာ ကန့်ကွက်မိသည့်တာ၊ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို ကန့်ကွက်ပြီး သူ့ကိုရှုံးသွားအောင်လုပ်တာက ပိုပြီးထိရောက်ပီပြင်မယ်လို့ ယူဆတဲ့ဂိုဏ်းရှိတယ်။ အဲဒီလိုယူဆတဲ့ဂိုဏ်းမှာ ကျွန်တော်ပါတယ်။ အဲဒီလူထုစည်းရုံးလှုပ်ရှားရေး မဟာဗျူဟာက စစ်အစိုးရကိုတကယ်စတင်ယိုင်နဲ့လာစေခဲ့တယ်။ သို့သော် အောက်ခြေလူတန်းစားတွေကို စည်းရုံးလှုပ်ရှားခြင်းနဲ့ လူမှုတော်လှန်ရေးကို ကြိုးစားပြီးဆက်လုပ်တာဟာ အင်မတန်ကြေကွဲစရာ ဇာတ်သိမ်းခန်းကိုရောက်မှာ ကျွန်တော်တို့စိုးရိမ်မိတယ်။ စစ်တပ်နဲ့ရဲအဖွဲ့မှာက ဖိနှိပ်နိုင်တဲ့စွမ်းရည်ရှိနေတာကိုး။ ဒီလိုနှစ်မျိုးကွဲတဲ့ အဆိုပြုချက်တွေထဲအဆိုပြုချက်တစ်ခုခုကို ထောက်ခံတဲ့ ကျွန်တော်တို့တစ်တွေက ကွန်မြူနစ်ပါတီရဲ့ မဟာဗျူဟာကိုတော့ လက်မခံကြဘူး။ သို့သော် သူတို့ရဲ့လူထုစည်းရုံးလှုပ်ရှားရေးကိုအရှိန်မြှင့်လုပ်ဆောင်ခြင်းအားဖြင့် ကွန်မြူနစ်ပါတီရဲ့အကျိုးစီးပွားတွေကို ကောင်းကောင်းအလုပ်အကျွေးပြုနိုင်ခဲ့တယ်။

အာကာရှင်စနစ်ကို ပူးသတ်ခြင်း

၁၉၈၀ အခြေခံဥပဒေကိုအတည်ပြုဖို့ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲလုပ်တဲ့အခါ လွတ်လပ်မှုမရှိတာ၊ မဲဆန္ဒရှင်စာရင်းမရှိတာ စတဲ့ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတရားမဝင်တာတွေအားလုံးကို ကျွန်တော်တို့ ကန့်ကွက်ခဲ့ကြတယ်။ မဲဆန္ဒရှင်စာရင်းက စစ်အစိုးရလက်ထက်မှာ မီးတင်ရှို့လိုက်လို့မရှိတော့ဘူး။ ဒီလိုကန့်ကွက်တာက အခြေခံဥပဒေရဲ့ တရားဝင်မှုကိုလည်း ကန့်ကွက်ရာရောက်တယ်။

မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ ၁၉၈၄ ခုနှစ်မှာ အခြေခံဥပဒေရဲ့တရားဝင်မှုကို ဆွေးနွေးတာကို ကျွန်တော်တို့ ကျောခိုင်းလိုက်ကြပြီ။ အခြေခံဥပဒေကိုမူအရ အရှိတရားအနေနဲ့လက်ခံလိုက် ကြတယ်။ ပီနီချေးရေးတဲ့ နိုင်ငံရေးပါတီများဆိုင်ရာဥပဒေအရ ပါတီတွေကိုမှတ်ပုံတင်ဖို့၊ အခြေခံ ဥပဒေအတည် ပြုဖို့ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲမှာပါဝင်ပြီး စစ်အစိုးရပြုတ်ကျအောင်လုပ်ဖို့ဆိုတဲ့ဆိုတဲ့ အယူအဆပေါ့။ အဲဒီနိုင်ငံရေးပါတီ ဥပဒေရော လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကိုပါ ကျွန်တော်တို့မကြိုက်ပါဘူး။

ဒီမဟာဗျူဟာက နောက်ဆုံးတော့အောင်ပွဲခံခဲ့ပါတယ်။ တကယ်တမ်းပြောရရင် အာဏာ ရှင်အစိုးရရဲ့ နိုင်ငံရေးပါတီ ဥပဒေအရ နိုင်ငံရေးပါတီအနေနဲ့ မှတ်ပုံတင်သင့်တယ်ဆိုတဲ့ရပ် တည်ချက်ကို ကာကွယ်တဲ့ကျွန်တော်ဟာ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီ ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ရွေးကောက် တင်မြှောက်ခံထားရသူပါ။ ကျွန်တော်တို့ပါတီထဲမှာ ပါတီကိုမှတ်ပုံမတင်ဘူးဆိုပြီး ကန့်ကွက်သူ တွေရှိပါတယ်။ ပါတီကိုမှတ်ပုံတင်ပြီးနောက်မှာ လွတ်လပ်တဲ့ရွေးကောက်ပွဲတွေအတွက် ရုန်း ကန်ကြိုးပမ်းကြတယ်။ ကျွန်တော်တို့ရဲ့ပါတီတွေ မှတ်ပုံတင်ကြတယ်။ မဲပေးဖို့မှတ်ပုံတင်မယ့် ချီလီနိုင်ငံသား ၇ သန်းရတယ်။ နောက်ဆုံးမှာ ကန့်ကွက်မဲအတွက်ရယ် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ အတွက်ရယ် အရေးဆိုလှုပ်ရှားတယ်။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲမှာ ပီနီချေးရုံးသွားတယ်။

စစ်တပ်ကိုအရပ်ဘက်က ထိန်းချုပ်ခြင်း

ချီလီစစ်တပ်က အရပ်ဘက် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာရှိသူတွေကို နာခံတဲ့သမိုင်းကြောင်းရှိခဲ့ တာကြောင့်စစ်တပ်ရဲ့သမိုင်းအစဉ်အလာကအထောက်အကူပြုခဲ့တယ်လို့ခင်ဗျားပြောပါတယ်။ ချီလီမှာ သမ္မတရာထူး ကနေထွက်သွားပြီးနောက်မှာတောင် အာဏာရှင်က ကာကွယ်ရေး ဦးစီးချုပ်အနေနဲ့ နောက်ထပ်ရှစ်နှစ်ထပ်ရှိနေတာမျိုးက တခြားဘယ်အသွင်ကူးပြောင်းမှုမှာမှ မရှိတော့တာ ချီလီရဲ့အတွေ့အကြုံက ထူးခြားနေတယ်။ စစ်တပ်နဲ့ဒီလိုဆက်ဆံရေးမျိုးဘယ်လို လုပ်ပြီးဖြစ်လာခဲ့တာလဲ။ စစ်တပ်နဲ့ဘယ်လိုညှိနှိုင်းခဲ့လဲ။ သင်ခန်းစာတွေက ဘာတွေလဲ။ အခက်အခဲတွေက ဘာတွေလဲ။

အဲလွင်။ ။ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံသမ္မတအဖြစ် ကျွန်တော်နဲ့ ပီနီချေး ပထမဆုံး တွေ့ဆုံတဲ့အခါမှာ သူ့အနေနဲ့ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ်အဖြစ် ရာထူးကဆင်းသွားတာ တိုင်းပြည် အတွက်ပိုကောင်းလိမ့်မယ်လို့ ကျွန်တော်ပြောခဲ့တယ်။ (အဲလွင်က တစ်ချက်ရယ်လိုက်ပြီး ပီနီချေးမျက်နှာပေးလုပ်ပြသည်။) 'သမ္မတကြီး ခင်ဗျားပြောတာမှားတယ်။ ခင်ဗျားကို ကျွန်တော် ထက်ပိုပြီး ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ပေးမယ့်သူ မရှိဘူးဗျာ်တဲ့။ ပီနီချေးကို စစ်တပ်ထဲမှာ သိပ်ကို ကြည်ညိုလေးစားကြတယ်။ သူ့ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ်ရာထူးမှာဆက်ရှိနေရင် အခြားနိုင်ငံတွေမှာ ဖြစ်သလို ဝိုလ်မှူးကြီးတွေက ပုန်ကန်ထကြွတာမျိုးကို အဟန့်အတားတော့ဖြစ်ချင်ဖြစ်မှာပေါ့။

ကျွန်တော်နဲ့ ပီနီချေးနဲ့ဆက်ဆံရေးက ရှုပ်ထွေးတယ်။ နောက်ဆုံးတော့ သူ့အကြိုက် မဟုတ်တဲ့ အင်စတီကျူးရှင်းအဆောက်အအုံဆိုင်ရာမူဘောင်ကို သူလက်ခံသွားတယ်။ အဲဒီမူ

ဘောင်ကိုသူပဲ လုပ်ခဲ့တာဆိုတော့ သူလေးစားလိုက်နာတယ်လေ။ သို့သော် သူကအဆင့်တွေ အများကြီးကျော်ချင်တာလည်းရှိတယ်။ ဥပမာပြောရရင် ကျွန်တော် ကျမ်းသစ္စာဆိုပြီး သမ္မတ ရာထူးယူပြီးပြီးချင်း သမ္မတနန်းတော် လာမိန့်ဒါမှာ သူနဲ့ပထမဆုံးတွေ့ကြတော့ သူက သူ့အနေ နဲ့ ကျွန်တော့်ကို တိုက်ရိုက်အစီရင်ခံမယ်တဲ့။ သူက ကာကွယ်ရေးဝန်ကြီးကို အစီရင်ခံမှာမဟုတ် ဘူးလို့ပြောတယ်။

ဒီတော့ ကျွန်တော်က အခြေခံဥပဒေကိုထုတ်ပြပြီး 'ဒီမယ် ဗိုလ်ချုပ်ကြီး ခင်ဗျားရေးခဲ့တဲ့ အခြေခံဥပဒေမှာ ခင်ဗျားက ကာကွယ်ရေးဝန်ကြီးအောက်မှာရှိတယ်လို့ ပြဋ္ဌာန်းထားတယ်။ ဒီတော့ ကျွန်တော်လည်းမတတ်နိုင်ဘူး။ ကာကွယ်ရေးဝန်ကြီးကို ခင်ဗျားအစီရင်ခံရမယ်'လို့သူ ကိုပြောလိုက်တယ်။ သူက ကြားခံလူတစ်ယောက်ခံပြီး ဆက်သွယ်နေရတာကိုမလိုလားပေမယ့် ဒါကိုသူလက်ခံမှရမယ်လေ။ အဲဒီအချိန်ကစပြီးသူက ကာကွယ်ရေးဝန်ကြီးကနေ တစ်ဆင့် အစီရင်ခံတာပဲ။

မအောင်မြင်မှုများ

ခင်ဗျားရဲ့အစိုးရအဖွဲ့လက်ထက်မှာ အထက်လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ် လက်ယာအုပ်စု ခေါင်းဆောင် ယေမီ ဂူမန်လုပ်ကြံခံရတယ်။ နာမည်ကြီးသတင်းစာ El Mercurio ထုတ်ဝေသူ အော်ဂက်စတင် အက်ဒဝပ်ရဲ့သား ပြန်ပေးဆွဲခံရတယ်။ အဲဒီလို အသွင်ကူးပြောင်းမှုကို လမ်းလွှဲ သွားစေမယ့် မမျှော်လင့်ထားတဲ့ ဖြစ်ရပ်တွေဖြစ်ခဲ့တယ်။ ဒီဖြစ်ရပ်တွေကို ခင်ဗျားဘယ်လိုတုံ့ပြန် ဆောင်ရွက်ခဲ့သလဲ။

အဲလွင်။ ။ အဲဒီဖြစ်ရပ်တွေကို ကျွန်တော်တို့တွေ့ကြုံခဲ့ရတဲ့ တင်းမာတဲ့ အခြေအနေ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအဖြစ် ရင်ဆိုင်ခဲ့တယ်။ ကျွန်တော်တို့ဟာ ဘာဖြစ်လာမယ်မှန်းမသိတဲ့ အခြေ အနေထဲကို တိုးဝင်လိုက်ရတာဆိုတော့ ကြီးမားတဲ့အန္တရာယ်တွေရှိတယ်။ အကြမ်းဖက်လုပ်ရပ် တွေရှိတယ်။ သူတို့ပြောပုံအရ 'တလွဲဆံပင်ကောင်း' လုပ်ပုံကိုင်ပုံတွေနဲ့ ဆက်ပြီးအလုပ်လုပ်နေ တဲ့ စိမ့်ဝင်ပြန့်နှံ့နေတဲ့ နိုင်ငံ့ဝန်ထမ်းတွေ၊ လူပုဂ္ဂိုလ်တွေရှိနေတယ်ဆို တာ ကျွန်တော်တို့သိပါ တယ်။ ကျွန်တော်ခပ်ရေးရေးတော့ မှတ်မိနေတယ်။ ကျွန်တော်တို့ရဲ့ သမ္မတနန်းတော်နဲ့ လျှို့ဝှက်ရဲအဖွဲ့ အဆောက်အအုံကြားမှာ ဖုန်းလိုင်းတွေကို ကြားကဖြတ်နားထောင်တဲ့ အဆက် အသွယ်တွေရှိနေတယ်ဆိုတာ ဖော်ထုတ်နိုင်ခဲ့တယ်။

တင်းမာမှုတွေအများကြီးကို ကျွန်တော်တို့ကြုံခဲ့ရပါတယ်။ တစ်ခါတုန်းက စစ်တပ် အုပ်ချုပ်မှုအောက်က ဒေသတစ်ခုဖြစ်တဲ့ ပန်တာအရီနာဆိပ်ကမ်းမှာ ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ်နဲ့ ကျွန်တော်တွေ့ကြတယ်။ ကျွန်တော်က ချီလီနိုင်ငံသားအားလုံးရဲ့ သမ္မတတစ်ယောက်အဖြစ် ကျွန်တော့်ဆန္ဒကိုထုတ်ဖော်ပြသတဲ့အနေနဲ့ စစ်ဘက်အရာရှိတွေ၊ အရပ်သားတွေ၊ စစ်တပ် မိသားစုတွေကိုတွေ့ချင်တယ်လို့ ကျွန်တော်သူ့ကိုပြောလိုက်တယ်။ အဲဒီမှာ သူတို့က ကျွန်တော်

အခက်တွေ့အောင်အကုန်လုပ်ကြတော့တာပဲ။ သူတို့တွေအားလုံးကိုနောက်တစ်ရက်မှာ တွေ့ဖို့စုရုံးတာက အင်မတန်ခက်တယ်လို့ပြောတယ်။ ကျွန်တော်က “ဘယ်လိုပြောလိုက်တယ်၊ စစ်ဖြစ်ပြီဟေ့ဆိုရင် နာရီပိုင်းအတွင်း အရာရှိတွေအားလုံးကို ခင်ဗျားမစုရုံးနိုင်ဘူးပေါ့ဟုတ်လား” လို့ မေးလိုက်တာပေါ့။ အဲဒီကျမှပဲ အရာရှိတွေနဲ့ကျွန်တော်တွေ့ရတယ်။ သူတို့ကို အသွင်ကူးပြောင်းမှုအကြောင်းပြောပြတယ်။ ကြည်း၊ ရေ၊ လေ တပ်အားလုံးကအရာရှိတွေလာတက်တာကြောင့် သူတို့နဲ့တွေ့ရတာ တော်တော်လေးကိုယ်စားပြုမှုရှိတဲ့ တွေ့ဆုံပွဲတစ်ခုပါ။ အဲဒီတွေ့ဆုံပွဲက မဂါလိန်းပြည်နယ်မှာလုပ်ခဲ့တာ။

၁၉၉၁ ခုနှစ်နဲ့ ၁၉၉၃ ခုနှစ်တွေတုန်းက ပီနိုချေးရဲ့သားကြောင့်ဖြစ်ရတယ်ဆိုတဲ့ ဘဏ္ဍာရေးလုပ်ထုံးလုပ်နည်း အလွဲတွေကို အစိုးရရဲ့စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတွေရပ်တန့်ပစ်ဖို့ရည်ရွယ်ပြီး စစ်သားတွေက သိသိသာသာ ဖိအားပေးခြိမ်းခြောက်ခဲ့တုန်းက ခင်ဗျားဘယ်လိုတုံ့ပြန်ခဲ့လဲ။ ပီနိုချေးက စစ်တပ်ကိုထိန်းချုပ်ထားခဲ့တာလား။

အဲလွင်။ ။ အမိန့်ပေးတဲ့အထဲမှာ ပီနိုချေးပါတယ်။ ဒါပေမယ့် စစ်တပ်က သူပြောသမျှ လိုက်လုပ်ခဲ့တာမဟုတ်ဘူး။ ဥပမာ ၁၉၉၁ ခုနှစ်တုန်းက ကြည်းတပ်က အထူးချွန်ဆုံးအရာရှိတွေကို ဆုတ်ဆိပ်ချီးမြှင့်ပွဲအခမ်းအနားလုပ်တဲ့နေ့မှာ ပူးတွဲလေ့ကျင့်မှုဆိုတာကိုလုပ်ကြတယ်။ အဲဒီနေ့မှာပဲ ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ်အဖြစ် ပီနိုချေးတက်ရောက်တဲ့ နေ့လည်စားပွဲကို သမ္မတနန်းတော်မှာလုပ်တာပေါ့။ ပီနိုချေးပြန်မယ်လုပ်တော့ သူ့ကို La Segunda တစ်စောင်ပေးလိုက်တယ်။ အဲဒီသတင်းစာထဲမှာ စစ်အစိုးရလက်ထက်က လက်နက်ဝယ်ယူမှုအတွက် သူ့သားကနေလက်မှတ်ထိုးထားတဲ့ ချက်လက်မှတ်တချို့နဲ့ ပတ်သက်ပြီး စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတစ်ခု သတင်းပါလာတယ်။ အဲဒီနေ့လည်ခင်းမှာပဲ ကြည်းတပ်ဟာ စစ်တန်းလျားတွေကိုပြန်ရောက်သွားပြီး လမ်းမပေါ်ကို တိုက်ခိုက်ရေးဝတ်စုံပြည့်နဲ့ တက်လာကြတယ်။

အဲဒီနေ့လယ်ခင်းမှာပဲ ကျွန်တော်က ကာရာဘီနေရီအရာရှိ (ချီလီရဲတပ်ဖွဲ့အရာရှိများ) သင်တန်းဆင်းပွဲကိုရောက်နေတယ်။ ကျွန်တော်အဲဒီမှာရောက်နေတုန်း အခြေအနေကိုကြားလိုက်ရတယ်။ အင်းဒါဆို ဘာဖြစ်လာမလဲဆိုတာ ဒီနေရာမှာပဲသိရမှာပဲလို့ ကျွန်တော်ကိုယ့်ဘာသာပြောလိုက်မိတယ်။ သင်တန်းဆင်းပွဲကတော့ ပုံမှန်အတိုင်းပဲပြီးသွားတယ်။ စစ်တပ်ရဲ့အခြားသော တပ်ခွဲတွေကတော့ သင်တန်းဆင်းပွဲကိုလာမတက်ကြဘူး။ အစိုးရကနေ သူ့သားရဲ့လုပ်ဆောင်ချက်တွေကို စုံစမ်းစစ်ဆေးတာရပ်ဖို့ ပီနိုချေးကရည်ရွယ်ခဲ့တာ။ ဒီသင်တန်းဆင်းပွဲအဖြစ်အပျက်ကြည့်ရင် သူ့ဩဇာက ကြည်းတပ်တစ်ခုမှာပဲရှိနေတာကိုပြတယ်။ ရေတပ်၊ လေတပ်နဲ့ ရဲအဖွဲ့တွေက သူ့ဩဇာကိုမနာခံကြဘူးလေ။

ပီနိုချေးက အလားတူသူ့ဩဇာပြခြိမ်းခြောက်ဖို့လုပ်တာကကျတော့ ကျွန်တော်နိုင်ငံခြားခရီးစဉ်သွားနေတဲ့အချိန်မှာ။ ဖြစ်ရတဲ့အကြောင်းရင်းတွေကလည်း အတူတူပဲ။ ဒါပေမယ့်

လူ့အခွင့်အရေးအမှုတွဲတွေကို စုံစမ်းစစ်ဆေးတဲ့ကိစ္စကိုထပ်လုပ်တာ။ အဲဒီစုံစမ်းစစ်ဆေးမှုကြောင့် သူတို့ရတက်မအေးဖြစ်ကြတာပေါ့။ ဒီတစ်ခေါက်မှာလည်း ရေတပ်၊ လေတပ်နဲ့ ရဲအဖွဲ့ကနေ သူ့ကိုမထောက်ခံကြပြန်ဘူး။

ဖြစ်ချင်တော့ ကြည်းတပ်ကနေ ခြိမ်းခြောက်အကြပ်ကိုင်ဖို့ကြိုးပမ်းတာတွေက မအောင်မြင်ဘူး။ တစ်တိုင်းပြည်လုံးမှာ ဒီမိုကရေစီကိုသွားကိုသွားမယ်ဆိုတဲ့စိတ်က အမြစ်တွယ်နေပြီကိုး။ ဒီတော့က နောက်ကြောင်းပြန်လှည့်ဖို့မလွယ်တော့ဘူး။ ချီလီဟာ ဒီမိုကရေစီပြန်လည်ရရှိခဲ့ပြီဆိုတဲ့ အယူအဆက ခိုင်မာသွားခဲ့တယ်။

တရားမျှတမှုနှင့် ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေး

ပီနိုချေးနဲ့အပြင်းထန်ဆုံး တင်းမာမှုတွေဖြစ်ခဲ့တာကတော့ လူ့အခွင့်အရေးကိစ္စရပ်တွေပဲ။ အမှန်တရားနဲ့ ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးကော်မရှင်ကိုဖွဲ့စည်းလိုက်ပြီး အာဏာရှင်ခေတ်တုန်းက ပျောက်ဆုံးသွားခဲ့တဲ့သူတွေကို စုံစမ်းစစ်ဆေးမယ်လုပ်ကြတော့ ပီနိုချေးက ‘စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုလုပ်တော့မှာလား သမ္မတကြီး’တဲ့။ ‘ဒီလိုလုပ်တာက မိသားစုထဲမှာ အေးအေးဆေးဆေးဖြစ်သွားတဲ့အချိန်မှာ တစ်ယောက်ကထဖောက်ပြီး အမွေခွဲပေးလို့ပြောတာကြောင့် မိသားစုတစ်ခုလုံး ထသတ်ကုန်တာနဲ့သွားတူနေတယ်’ ဆိုပြီးပြောတယ်။ ကျွန်တော်က ‘ကျွန်တော်တို့ စုံစမ်းစစ်ဆေးတော့မှာ’ လို့ပြန်ဖြေခဲ့တယ်။ နောက်တော့ အစီရင်ခံစာထုတ်လိုက်ချိန်မှာ အရမ်းကို တင်းမာသွားတယ်။ သူတို့က အမျိုးသားလုံခြုံရေးကောင်စီကို ဆင့်ခေါ်စည်းဝေးပေမယ့် အဲဒီအစည်းအဝေးလုပ်လိုက်တာထက်ပိုပြီး ဘာမှထပ်ဖြစ်မလာဘူး။

အမှန်တရားနှင့် ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးကော်မရှင်ကိုဖန်တီးဖို့ ဆုံးဖြတ်ချက်ဘယ်လိုချခဲ့လဲ။ စစ်တပ်ကနေ ဘယ်လိုတုံ့ပြန်မယ်လို့ မျှော်လင့်ထားခဲ့လဲဗျ။

အဲလွင်။ ။ အမှန်တရားနဲ့ ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးကော်မရှင်ကို အာဏာရှင်စနစ်ရဲ့ ပြစ်မှုတွေကို စုံစမ်းစစ်ဆေးဖို့ ဖွဲ့ခဲ့တာပါ။ အဲဒီအဖွဲ့ကို ကျွန်တော့်သမ္မတသက်တမ်းစစချင်းမှာ ဖွဲ့ခဲ့တယ်။ ကျွန်တော်ဦးဆောင်ပြီးဖွဲ့တာပေါ့။ ဒီလိုအဖွဲ့အစည်းမျိုးလိုတယ်လို့တွေးမိတယ်။ သို့သော် အရင်ဆုံး ကျွန်တော့်အကြံပေးတွေကို သဘောပေါက်နားလည်အောင်ပြောပြရတယ်။ ကျွန်တော့်ပင်တိုင်နိုင်ငံရေးအကြံပေးတွေဖြစ်တဲ့ အက်ဂါဒို ဘိုနေယေရော အန်းရိစ် ကော်ရေးရာရောက ကျွန်တော့်ရဲ့ဆုံးဖြတ်ချက်က မကောင်းဘူးလို့ထင်ကြတယ်။ ဒါပေမယ့် တံခါးတွေဖွင့်ပေးလိုက်ဖို့ နည်းလမ်းတစ်ခုပဲဆိုတာကို သဘောပေါက်အောင်ပြောပြရတယ်။ စစ်တပ်ကနေ ဖြေရှင်း ချက်တစ်ခုကိုလမ်းဖွင့်ပေးစေလိုတယ်ဆိုရင် ကျွန်တော်ကဘွင်းဘွင်းလည်းပြောတတ်ရမယ်။ နှိုင်းနှိုင်းချိန်ချိန်လည်းရှိရမယ်။ ဒါကြောင့်ပဲ ‘တရားမျှတမှုကို ဖြစ်နိုင်သမျှအမြင့်ဆုံး အတိုင်းအတာထိရရှိစေဖို့’ ကြိုးပမ်းတယ်ဆိုတဲ့ စကားစုကို ကျွန်တော်သုံးခဲ့တယ်။ အဲဒီစကားစုကြောင့် ကျွန်တော့်ကိုဝေဖန်လိုက်ကြတာ အများကြီးပဲ။ အဲဒီစကားစုဟာ နှိုင်းဆချင့်ချိန်မှု ဒီဂရီ

တစ်ခုကိုပေးတယ်။ ဘာဖြစ်လို့လဲဆိုတော့ တရားမျှတမှုကို လုံးဝဥသင့်ရဖို့ဆိုရင်၊ အဲဒီလို ရဖို့ဆိုတာ ပီနီချေးနဲ့ သူ့လူတွေအားလုံးကို ရုံးတင်စစ်ဆေးဖို့ဆိုရင် ပြည်တွင်းစစ်ဖြစ်သွားမှာပဲ။ 'ဖြစ်နိုင်သမျှ ပမာဏအထိ' ဆိုတာက ဖြစ်အောင်လုပ်လို့ရနိုင်တဲ့လမ်းကြောင်းပဲ။ ဘာဖြစ်လို့လည်းဆိုရင် ရုံးတင်စစ်ဆေးမှုတွေလုပ်ခဲ့တယ်။ ဒါပေမယ့် လက်နက်အာဏာ ဆက်ပြီးရှိနေတဲ့သူတွေကို ဆန့်ကျင်ပြီး ရန်လိုကြမ်းတမ်းမှုရှိတာတွေ မလုပ်ဘူး။ ခေါင်းဖြတ်တာမလုပ်ဘူး။

ပီနီချေးက သူ့သတိနဲ့နေနေမယ်တဲ့။ သူ့လူတွေတစ်ယောက်မှ အထိမခံဘူးတဲ့။ ဒါပေမယ့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုတွေကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်နဲ့ စနစ်တကျ ကျူးလွန်ခဲ့တယ်ဆိုတဲ့ အချက်ကိုတောင် မယုံကြည်သူတွေကအများကြီး ရှိတုန်းဆိုတော့ကော ကော်မရှင်အစီရင်ခံစာက သက်ရောက်မှုသိပ်ကြီးတယ်။ ကော်မရှင်အစီရင်ခံစာက တရားဝင်အတည်ပြုချက်ပေးလိုက်သလိုဖြစ်သွားတယ်။ နောက်တော့ တခြားဆောင်ရွက်ချက်တွေဖြစ်ပေါ်လာတယ်။ အခြားနိုင်ငံများရဲ့အသွင်ကူးပြောင်းမှုတွေထက်တာသွားတဲ့ အမှန်တရားနဲ့တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ နဖူးတွေ၊ နှေးတွေ၊ အောင်မြင်မှုတွေကို ကျွန်တော်တို့ရရှိခဲ့တယ်။

ကော်မရှင်ကို ဘယ်လိုဖွဲ့ခဲ့တာလဲဗျ။ အဖွဲ့ဝင်တွေကို ခင်ဗျားကိုယ်တိုင်ရွေးတာလား။

အဲလွင်။ ။ ကျွန်တော့်အကဲဖြတ်ချက်အရ ဂုဏ်သရေရှိပြီး သဘောထားအမြင်မျိုးစုံကို ကိုယ်စားပြုမယ့်သူမျိုးတွေကို တစ်ယောက်ပြီးတစ်ယောက်ခေါ်ပြီး တရားဝင်တုံ့ကော်မရှင်ဖြစ်အောင်လုပ်ခဲ့တယ်။ ကော်မရှင်ဥက္ကဋ္ဌက လူသိများထင်ရှားတဲ့ တရားသူကြီး ချီလီရာဒီကယ်ပါ တီရဲ့ခေါင်းဆောင်ကြီး ရာအူးရက်တစ်ပဲ။ သူနဲ့ကျွန်တော်က ပုဂ္ဂိုလ်ရေးရင်းနှီးပါတယ်။ သူက ၂၄ ဦးအဖွဲ့မှာလည်းပါခဲ့တယ်။ သူကတခြားသူတွေထက်ထင်ရှားသွားတာက သူ့ကိုလက်ဝဲအုပ်စုက အင်မတန်တလေးတစားရှိသလို၊ လက်ယာအုပ်စုကလည်း သိပ်လေးစားကြတာကြောင့်ပါ။

ချီလီရှေးရိုးစွဲနိုင်ငံရေးသမားတွေရဲ့ လေးစားကြည်ညိုဖွယ်ခေါင်းဆောင်ကြီး ဖရင်စစ်စကို ဘားနက်စ်ကို ကော်မရှင်မှာပါအောင်စည်းရုံးဖို့ ကျွန်တော်သိပ်ကိုစိတ်ဝင်တစားရှိခဲ့တာ မှတ်မိနေတယ်။ သူ့ကို အစဉ်အလာလက်ယာ အုပ်စုထဲမှာလေးစားတဲ့သူတွေအများကြီးရှိတာကြောင့် ပါစေချင်တာပါ။ သူ့အိမ်အထိတောင်သွားပြီး ကော်မရှင်မှာပါပါလားလို့သွားပြောပေမယ့် မပါဘူးတဲ့။ ကျွန်တော့်အတွက် လက်ယာအုပ်စုဘက်က ပါမယ့်သူတွေရှာရတာ မလွယ်ပါဘူး။ နောက်ဆုံးကျ သမိုင်းပညာရှင် ဂွန်ဇာလို ဗိုင်းရယ်လ်က လက်ခံလိုက်တယ်။ သူကပီနီချေးအစိုးရလက်ထက်တုန်းက ပညာရေးဝန်ကြီး။ ဟိုဆေးဇာလာကတလို လူ့အခွင့်အရေးနယ်ပယ်က ထင်ရှားသူတွေကိုလည်း ပါဝင်လာစေခဲ့တယ်။ အဖွဲ့ဝင်အားလုံးကို လေးစားတဲ့သူတွေ အများကြီးပါပဲ။

အခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု

ခင်ဗျားသမ္မတဖြစ်ခင် ၁၉၈၉ ခုနှစ်မှာ အာဏာရှင်အစိုးရနဲ့ အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးကို ညှိနှိုင်းရတာ သိပ်ကိုအရေးကြီးတဲ့အချိန်တစ်ခုပဲ။ ရလာတဲ့ပြင်ဆင်ချက်တွေက သိပ်အရေးမပါဘူးလို့ထင်ကြတဲ့သူတွေ အများကြီးပဲ။ ပြန်တွေးကြည့်ရင် ခင်ဗျားဘယ်လိုအကဲဖြတ်မလဲ။ အဲဒီအချိန်တုန်းက ပိုပြီးကြီးကျယ်တဲ့ပြင်ဆင်ချက်တွေကို မရရအောင်လုပ်လို့များရခဲ့မလား။

အင်း၊ အများစုကမကြိုက်ကြပေမယ့် ကျွန်တော်ကတော့ အရှိတရားနဲ့သိပ်နီးစပ်တယ်လို့ သဘောထားတဲ့ ဖြစ်နိုင်သမျှ အမြင့်ဆုံးအတိုင်းအတာထိ 'ဆိုတဲ့စကားစုက တဖြည်းဖြည်းနဲ့ ရှေ့ဆက်သွားမယ့် ကျွန်တော်တို့ရဲ့ ကြိုးပမ်းမှုတွေကို ထင်ဟပ်နေတယ်။ အခြေခံဥပဒေ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုတွေက ပထမခြေလှမ်းပါ။ ကျွန်တော်တို့ လုပ်ချင်တာတွေအကုန်လုံးမဟုတ် သေးဘူး။ သို့သော် ဖြစ်ပေါ်တိုးတက်မှုရှိတာကိုတော့ပြပါတယ်။ အဲဒီတုန်းက ပီနိုချေးက အာဏာရှင်ဖြစ်နေတာရယ်၊ ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ်နဲ့ လက်နက်ကိုင်တပ်အားလုံးရဲ့ ဦးစီးချုပ် ဖြစ်နေတာတွေကိုထည့်တွက်ရင် သူ့မှာရှိတာ နည်းတဲ့အာဏာမဟုတ်ဘူး။

နှစ်တွေအများကြီးကြာခဲ့ပြီဆိုတော့ ကျွန်တော်မမှတ်မိတော့တာတွေလည်း အများကြီး ရှိမှာပဲ။ သို့သော် ငါ လုပ်တာဟုတ်ခဲ့လား၊ ငါလုပ်ခဲ့တာ မစွဲဘူးလားဆိုပြီး တစ်ချိန်လုံးတွေးမနေ တတ်ဘူးဆိုတာတော့ပြောရလိမ့်မယ်။ ကျွန်တော်တို့လုပ်ရမယ့်ဟာကို လုပ်ခဲ့ကြတယ်။ ဖြစ်ချင် တော့ ကျွန်တော်တို့လုပ်ခဲ့တာက ဟုတ်သွားတယ်။ သို့သော် ကျွန်တော်တို့လုပ်တာ တလွဲတွေ လည်းဖြစ်သွားနိုင်တာပဲ။ တချို့အယူအဆတွေကို စွန့်လွှတ် ခဲ့ရတယ်။ တခြားအယူအဆတွေကို လက်ခံလိုက်ရတယ်။ ဥပမာ Concertaciónရဲ့အစိုးရစီမံကိန်းမှာ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ဥပဒေကို ပြန်ပြင်ဖို့ ကျွန်တော်တို့ကထောက်ခံတယ်။ သို့သော် ကျွန်တော်တို့အစိုးရအဖွဲ့ထဲလည်းရောက် ရော မဖျက်သိမ်းနိုင်တော့ဘူးဖြစ်သွားတယ်။ အဲဒီပြဋ္ဌာန်းဥပဒေကို ပြင်ဆင်ဖို့ကျွန်တော်တို့ကို မဟာမဟာအများစုထောက်ခံမှု လိုတာကိုး။ အဲဒီလိုထောက်ခံမှုတော့မရခဲ့ပါဘူး။ ပီနိုချေးက (၁၉၈၀ အခြေခံဥပဒေအရ သူခန့်အပ်တဲ့) ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံမဟုတ်သော အထက် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်တွေခန့်အပ်တာကိုမှတ်မိဦးမှာပါ။ နောက်ပြီးအဲဒီအာဏာရှင် ခြေကုပ် ယူထားတဲ့ ကိုယ်စားလှယ်နေရာတွေကိုဖျက်သိမ်းဖို့ ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်ထဲမှာ ကျွန်တော်တို့ မဲအရေအတွက်မရဘူးဆိုတာလည်း မှတ်မိဦးမှာပါ။ ဒါကြောင့် အမှန်တရားနှင့် ပြန်လည် သင့်မြတ်ရေးကော်မရှင်ကို ကျွန်တော်တို့ဖွဲ့ခဲ့တာပေါ့။ တရားမျှတမှုရရှိရေးအတွက် အခြေခံကျ တဲ့ တိုင်းပြည်ရဲ့ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးဖြစ်ထွန်းဖို့အတွက် ဒီအဖွဲ့ဟာ အရေးကြီးတဲ့ခြေလှမ်းပဲ။

ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့တည်ဆောက်ခြင်း

ခိုင်မာတဲ့ ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့တည်ဆောက်ခြင်းဟာ အသွင်ကူးပြောင်းမှုအောင်မြင်ဖို့ အဓိက ကျတဲ့ ကိစ္စရပ်ပါ။ နိုင်ငံရေးပါတီတွေဆီက အခိုင်အမာထောက်ခံမှုခင်ဗျားရခဲ့တယ်။ ညွန့်ပေါင်း

အဖွဲ့မှာပါတဲ့ပါတီတွေကြား သဘောတူထားတဲ့ မူဝါဒစီမံကိန်းတစ်ခု ဖြစ်ပေါ်လာစေရေးကို ဘယ်လောက်အတိုင်းအတာအထိ ထောက်ခံမှုရအောင် လုပ်ခဲ့ရလဲ။

အဲလွင်။ ။ကျွန်တော်တို့သဘောတူထားတဲ့ စီမံကိန်းက လမ်းကြောင်းပြမြေပုံရယ်။ အဲဒီ လမ်းကြောင်းပြမြေပုံနဲ့သွားမယ့် စီမံကိန်းထဲမှာ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်သွားဖို့ ကြိုးစားတာပဲလို့ ထင်တယ်။ အဲဒီအကြောင်းအရာကို တခြားပါတီတွေက ခေါင်းဆောင်တွေနဲ့ဆွေးနွေးရတာကို ကျွန်တော်နှစ်ဦးမျှတာ မှတ်မိနေသေးတယ်။ 'တိုင်းပြည်ကို ကျွန်တော်တို့ ကတိပေးခဲ့တာနဲ့ ပတ်သက်ပြီး ကျွန်တော်တို့လုပ်မယ့်ဟာကို ဘယ်လိုမြင်သလဲ'ပေါ့။ မျှော်လင့်တောင့်တတော တွေကတော့ အံ့မခန်းပဲ။ သို့သော် မှန်းချက်နဲ့နမ်းထွက်မကိုက်ဖြစ်လာမယ့် မစားရဝခန်းကတိ တွေတော့ မပေးမိအောင် ကျွန်တော်တို့ဂရုစိုက်ရမယ်။ အဲဒီကာလအတွက် ရည်မှန်းချက်ကြီးတဲ့ စီးပွားရေးနဲ့ လူမှုရေးစီမံကိန်းတော့ ကျွန်တော်တို့မှာရှိတယ်။ ဒါပေမယ့် အဲဒါရှိတာက ကျိုးကြောင်းဆီလျော်တယ်။ အဲဒီစီမံကိန်း ကိုတာဝန်ယူအကောင်အထည်ဖော်မယ့်သူတွေက စီမံကိန်းဆွဲတဲ့အထဲမှာ ပါခဲ့တဲ့သူတွေပဲ။ သို့သော် ဘယ်တော့မှကျေနပ်မှုမရနိုင်တဲ့ ရည်မှန်းချ က်တွေကတော့ရှိခဲ့တာချည့်ပဲ။ ကျွန်တော်တို့ဘက်က အထူးသဖြင့် နိုင်ငံရေးကိစ္စရပ်တွေမှာ လိုက်လျောမှုပေးအောင် အတင်းအကျပ်လုပ်တဲ့ အထက်လွှတ်တော်အမတ်တွေက ပီနိုချေး ခန့်ထားတာကိုး။ အဲဒီလိုနိုင်ငံရေးစနစ်ထဲမှာ ကျွန်တော်တို့ကလုပ်နေရတာလေ။

ဖွံ့ဖြိုးရေးအတွက် စီးပွားရေးကဏ္ဍ စီမံခန့်ခွဲမှု

Concertación ညွန့်ပေါင်းအစိုးရဟာ ပီနိုချေးလက်ထက်တုန်းက စီးပွားရေးမိုဒယ်ကိုပဲ ဆက်ပြီးကျင့်သုံးနေတယ်လို့ လက်ယာနိုင်ငံရေးအုပ်စုကပြောတယ်နော်။ ဒါပေမယ့် အပြည် ပြည်ဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်တွေ၊ ဆင်းရဲမွဲတေမှုတိုက်ဖျက်တာ၊ အခြေခံအဆောက်အအုံ၊ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု၊ 'ဝင်ငွေညီမျှမှုရှိတဲ့ ဖွံ့ဖြိုးမှု' ရအောင်ကြိုးပမ်းတာ စသဖြင့် ချီလီမှာလုပ်ခဲ့တာတွေ ကိုသေချာကြည့်မယ်ဆိုရင် ခင်ဗျားရဲ့အစိုးရက ယူဆတဲ့အတိုင်း ခြားနားတဲ့လုပ်နည်းလုပ် ဟန်တွေလုပ်ခဲ့တာပဲလို့ ပြောလို့ရမလားပဲ။ ခင်ဗျားရဲ့စီးပွားရေးကဏ္ဍ လုပ်နည်းလုပ်ဟန်က ဘာများလဲ။ အစိုးရအဖွဲ့ ကိုတည်မြဲဖို့ စီးပွားရေးမူဝါဒက ဘယ်လောက်အရေးကြီးသလဲ။

အဲလွင်။ ။နီယိုလပ်ဘာရယ်စီးပွားရေးမူဝါဒကို ပီနိုချေးက အပြည့်အဝကျင့်သုံးခဲ့တယ်။ စီးပွားရေးတံခါးဖွင့်တာကို ကျွန်တော်တို့ဆက်ထိန်းထားတယ်။ ကျွန်တော်တို့က ပိုပြီးတောင် အရှိန်မြှင့်လိုက်သေးတယ်။ တာဝန်ယူမှုရှိတဲ့ ဘဏ္ဍာရေးမူဝါဒကိုကျင့်သုံးခဲ့တယ်။ ဒါပေမယ့် ကျွန်တော်တို့ရဲ့စီးပွားရေးမိုဒယ်က အာဏာရှင်ခေတ်စီးပွား ရေးမိုဒယ်နဲ့တော့ တော်တော်ကွဲ လွဲပါတယ်။ ခင်ဗျားပြောသလိုပဲ ဝင်ငွေညီမျှမှုရှိတဲ့ ဖွံ့ဖြိုးမှုမူဝါဒကို ကျွန်တော်တို့ကအားပေး တယ်။ ကျွန်တော့်အစိုးရလက်ထက်မှာ အလုပ်သမားရေးရာနဲ့ အခွန်ကောက်ခံမှုမူဝါဒတွေကို ပြုပြင်အရေးကြီးတဲ့ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုတွေ သိသိသာသာလုပ်ခဲ့တယ်။ ဆင်းရဲမွဲတေမှုလျှော့ချဖို့

မူဝါဒတွေချမှတ်ခဲ့တယ်။ လုပ်ခ၊ လစာတွေတိုးလာအောင်လုပ်တယ်။ ကျန်းမာရေးနဲ့ပညာရေးမှာ တိုင်းပြည်အစိုးရရဲ့ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုကို တိုးမြှင့်ခဲ့တယ်။ ငွေကြေးဖောင်းပွမှုဟာ ချီလီရဲ့ပြဿနာ ဖြစ်နေတာကို ရပ်တန့်ကရပ်အောင်လုပ်ခဲ့တယ်။ ခြုံပြောရရင် Concertación အစိုးရအနေနဲ့ ကျွန်တော့်လက်ထက်မှာလုပ်ခဲ့တဲ့ စီးပွားရေးနဲ့လူမှုရေးမူဝါဒများရဲ့ရလဒ်ဟာ လယ်ပြင်မှာဆင် သွားသလိုထင်ရှားနေတာပဲ။ ကိုယ့်ဘာသာဂုဏ်တင်ပြီးပြောရရင် ကျွန်တော်တို့ဟန်ကျအောင် လုပ်နိုင်ခဲ့တယ်။ ပြီးမြောက်အောင်လုပ်နိုင်ခဲ့တယ်လို့ ကျွန်တော်ယူဆတယ်။ ကျွန်တော်တို့လုပ် ခဲ့တာတွေမှာ ကြီးလေးတဲ့အမှားတွေမရှိခဲ့ဘူးလို့ယူဆတယ်။ ကျွန်တော်တို့လုပ်ပုံကိုင်ပုံ မစွဲတာ တော့ရှိချင်ရှိမယ်။ သို့သော် ခြုံပြောရင်တော့ ကျွန်တော်တို့အစိုးရကတော်တယ်လို့ထင်တယ်။ ကျွန်တော်တို့အစိုးရတွေ ဆက်ပြီးတက်လာတာက သက်သေပဲလေ။ ကျွန်တော်တို့အစိုးရ လုပ်ပုံကညံ့ရင် နောက်သက်တမ်းကျအတိုက်အခံကတက်လာမှာပဲ။ ကျွန်တော်တို့ Concertación အစိုးရလေးဆက် နှစ်ပေါင်း ၂၀ ကြာခဲ့တယ်။

ညွှန်ပေါင်းအဖွဲ့တည်ဆောက်ခြင်း

ချီလီရဲ့အသွင်ကူးပြောင်းမှုဖြစ်ရပ်မှာ ပြည်သူတွေက ဥပမာ သူတို့ရဲ့လူမှုရေးတောင်းဆို မှုတွေ၊ လစာတိုးပေးဖို့၊ အလုပ်ခွင်အခြေအနေတွေတိုးတက်ဖို့တောင်းဆိုတာတွေလုပ်ကြတဲ့ အခါ အင်မတန်ထိန်းထိန်းသိမ်းသိမ်း လုပ်ကြတယ်။ အဲဒီတောင်းဆိုမှုတွေကို ခင်ဗျားဘယ်လို တုံ့ပြန်ပြီး ဘယ်လိုညွှန်ကြားချက်ပေးခဲ့လဲ။

အဲလွင်။ ။ ကျွန်တော့်အစိုးရအဖွဲ့ရဲ့အောင်မြင်မှု၊ အသွင်ကူးပြောင်းမှုလုပ်ခဲ့တဲ့ အစိုးရ တွေရဲ့အောင်မြင်မှုကို ခြုံပြီးပြောရရင် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသူတွေ ချမှတ်ခဲ့တဲ့မူဝါဒတွေ ချည်းသက် သက်ကြောင့် မဟုတ်ဘူးပျ။ တစ်နိုင်ငံလုံးက အသိုက်အဝန်းကနေ အကြီးအကျယ်ထောက်ခံ တာကြောင့်လည်းပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့က အတိုက်အခံက ကိုယ့်ထက်သာသွားမှာကို စိုးရိမ် နေတာမျိုး ကျွန်တော်လုံးဝမထင်ခဲ့ဖူးဘူး။ တစ်ချိန်တည်းမှာ အတိုက်အခံကို ကောင်းကောင်း ဆက်ဆံခဲ့တယ်။ တစ်နည်းပြောမယ်ဆို အတိုက်အခံနဲ့နားလည်မှုရအောင်လုပ်ဖို့ အရေးကြီး တယ်။ သူတို့ကိုထည့်တွက်ဖို့အရေးကြီးတယ်။ ဒီလိုအတိုက်အခံကိုဆက်ဆံမှသာ သူတို့ကို ဘေးချိတ်ထားတယ်လို့ မယူဆကြမှာ။ ကျွန်တော်တို့လုပ်တာကိုင်တာတွေကို နားလည် အောင်ပြောပြဖို့အရေးကြီးတယ်။ ဒီလိုအတိုက်အခံကိုဆက်ဆံတာကြောင့် ကျွန်တော်တို့လုပ်တဲ့ မူဝါဒတွေကို ထောက်ခံမှုရခဲ့တာပေါ့။ တကယ်တမ်းပြောမယ်ဆို ပထမဆုံးအခေါက် ကျွန်တော် တို့ နိုင်ငံတကာခရီးစဉ်သွားကြတဲ့အခါ စီးပွားရေးအမှုဆောင်အရာရှိတွေ၊ အလုပ်သမား ခေါင်းဆောင်တွေ၊ အတိုက်အခံနဲ့ အစိုးရအဖွဲ့ဝင်လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်တွေကို အတူသွားဖို့ ဖိတ်ခေါ်ခဲ့တယ်။ ဒီတော့ သူတို့တစ်တွေ အစုအဖွဲ့ဖြစ်လာမယ်။ ဒီလိုအစုအဖွဲ့ရယ်လို့ဖြစ်လာရင် တွေ့ဆုံမှုတွေရှိလာမယ်။ ညပိုင်းက တစ်ပိုင်းတည်းစားကြသောက်ကြရင်း ပိုပြီးရင်းနှီးတဲ့ မိတ်ဆွေတွေဖြစ်လာမယ်။ ဒီတော့ ဒါဟာ နိုင်ငံကြီးသားပီသတဲ့ ရင်းနှီးချစ်ကြည်မှုကိုတည်

ဆောက်ဖို့ နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်လာမယ်။

လူထုစည်းရုံးလှုပ်ရှားမှု

ခင်ဗျားရဲ့ အစိုးရအဖွဲ့နဲ့ အသွင်ကူးပြောင်းမှုမှာ အမျိုးသမီးတွေ ဘယ်နေရာကပါဝင်ခဲ့လဲ။

အဲလွင်။ ။ ဒီမိုကရေစီအတွက် အမျိုးသမီးတွေ ရုန်းကန်အားထုတ်ကြတာ သိပ်ကိုအရေးပါတယ်။ သူတို့က အင်မတန်သတ္တိပြောင်ပါတယ်။ ကိုယ့်ရဲ့ဆွေမျိုးသားချင်းတွေကိုရှာဖွေတဲ့၊ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုတွေကို အစီရင်ခံတဲ့၊ လွတ်လပ်ခွင့်နဲ့ တရားမျှတမှုကို မရပ်မနားတောင်းဆိုတဲ့ Mujeres por la Vida နဲ့ Mujeres de Detenidos Desaparecidos လိုအဖွဲ့အစည်းတွေရှိခဲ့တယ်။ ဒါ့အပြင် စီးပွားရေးအကျပ်အတည်းကို တုံ့ပြန်ဖို့ စုစည်းညီညွတ်မှုပုံသဏ္ဌာန်တွေရရှိအောင် ဒေသခံအသိုက်အဝန်းတွေမှာ အမျိုးသမီးတွေ ပါဝင်လှုပ်ရှားခဲ့ကြတယ်။ (အလုပ်လက်မဲ့များကိုကျွေးမွေးရေး ဘုံစားဖို့ဆောင်များ) Ollas Comunes တွေမှိုလိုပေါက်လာတယ်။ တစ်ချိန်တည်းမှာ အိမ်ထောင်ရေးအကြမ်းဖက်မှု၊ အလုပ်ခွင်မှာ၊ တရားမဥပဒေတွေရေးဆွဲရာမှာ တန်းတူညီမျှမှုကင်းမဲ့နေတာတွေလို သူတို့နဲ့ဆိုင်တဲ့အရေးကိစ္စတွေကို တင်ပြလာကြတယ်။ ကျွန်တော့်အစိုးရ လက်ထက်ကနိုင်ငံရေးမှာ အမျိုးသမီးတွေကိုယ်စားပြုပါဝင်မှု မမြင့်မားသည့်တိုင် National Women's Service (၁၉၉၁ ခုနှစ်တွင် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းပြီးဖွဲ့စည်းခဲ့သည့်အဖွဲ့ဖြစ်သည်။ သမ္မတလက်အောက်ရှိ အမျိုးသားစီမံကိန်းနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေး ဝန်ကြီးဌာန၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်ပြီး ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုကင်းသည့် ပြည်သူ့ဝန်ဆောင်မှုအဖွဲ့ ဖြစ်သည်။ အမျိုးသမီး၊ အမျိုးသား တန်းတူညီမျှမှုကိုမြှင့်တင်အားပေးရန်ရည်ရွယ်သည်။) လိုအဖွဲ့အစည်းကို တည်ဆောက်ခဲ့တယ်။ အဲဒီအဖွဲ့ရဲ့ညွှန်မှူးဟာ ဝန်ကြီးအဆင့်ရှိပါတယ်။ အဲဒီအဖွဲ့ဖွဲ့ပြီးတဲ့နောက်မှာ တရားမမှုနဲ့ ပြစ်မှုဥပဒေတွေရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းရာမှာ အပြောင်းအလဲတွေကိုမြှင့်တင်နိုင်ခဲ့တယ်။ အိမ်ထောင်ရေးအကြမ်းဖက်မှု ပြဿနာကို ဖြေရှင်းပေးနိုင်ခဲ့တယ်။ ဒီလိုအုတ်မြစ်ချခဲ့တာကြောင့် နောက်တက်လာတဲ့အစိုးရတွေလက်ထက်မှာ အိမ်ထောင်ရေးဆိုင်ရာ ဥပဒေတွေပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းကို ခေတ်နဲ့လျော်ညီအောင်အများကြီးလုပ်နိုင်ခဲ့တယ်။ ကျား၊ မ ရေးရာမတူကွဲပြားမှုတွေကို အဆုံးသတ်အောင်လုပ်ရာမှာ ဖြစ်ပေါ်တိုးတက်မှုတွေရှိလာစေခဲ့တယ်။

နိုင်ငံတကာထောက်ခံမှု

အသွင်ကူးပြောင်းမှုမှာ နိုင်ငံတကာရဲ့အခန်းကဏ္ဍကို စိတ်ဖြာသုံးသပ်ကြည့်ဖို့အတွက် ချီလီအသွင်ကူးပြောင်းမှုဖြစ်ရပ်ဟာ အင်မတန်အရေးကြီးပြီး စိတ်ဝင်စားစရာကောင်းပါတယ်။ ဒါနဲ့ပတ်သက်ပြီးပြောပြပါလား။

အဲလွင်။ ။ ချီလီကို နိုင်ငံတကာက ထောက်ခံအားပေးမှုအများကြီးလုပ်ခဲ့ပါတယ်။ ဒါကျွန်တော်တို့အတွက် သိပ်အရေးကြီးတယ်။ ပြောရရင် လက်တင်အမေရိက၊ ဥရောပက

သမ္မတတွေရော၊ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုက အရေးပါတဲ့ ပုဂ္ဂိုလ်တွေရှေ့မှောက်မှာ ကျွန်တော်တို့အစိုးရကို စဖွဲ့ခဲ့တာ။ စီးပွားရေးတံခါးဖွင့်ခြင်းရဲ့အလွန်မှာ ချီလီကိုနိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်းထဲပေါင်းစည်းသွားစေဖို့ ကျွန်တော်တို့အဆိုပြုခဲ့တယ်။ အာဏာရှင်ခေတ်မှာ ကျွန်တော်တို့တိုင်းပြည်က နိုင်ငံရေးအရ အရမ်းအထီးကျန်နေခဲ့တာကိုး။ ကျွန်တော်တို့နဲ့ တော်တော်ကို တစ်စည်းတစ်လုံးရှိခဲ့ပါတယ်။ ခက်ခက်ခဲခဲအခြေအနေကနေ တာထွက်လာခဲ့တဲ့ အစိုးရတစ်ခုအတွက် ဒါကကြီးကျယ်တဲ့ ထောက်ခံအားပေးမှုပါ။

ချီလီရဲ့အသွင်ကူးပြောင်းမှုကို ရရှိအောင်လုပ်ဖို့ အရင်အရင်အသွင်ကူးပြောင်းမှုတွေကို ဘယ်လောက်အတိုင်းအတာထိ ထည့်တွက်ခဲ့သလဲ။ ဥပမာ ဘရာဇီးရဲ့အသွင်ကူးပြောင်းမှုက နှေးတယ်။ စစ်တပ်ကနေဦးဆောင်ပြီး စလုပ်ခဲ့တဲ့ အသွင်ကူးပြောင်းမှုပေါ့။ အာဂျင်တီးနားမှာဆို စစ်တပ်ကိုအယုံအကြည်မရှိတာကြောင့် သူ့ကိုဖယ်ထုတ်လိုက်ရတာ ပိုလွယ်တယ်။ ဒါပေမယ့် ငွေကြေးဖောင်းပွမှုက ထိုးတက်သွားတယ်။ စီးပွားရေးကျဆင်းလာတယ်။ ပထမဆုံးဒီမိုကရေစီ ခေတ် သမ္မတ ရာအူးလ် အယ်ဖွန်ဆန်က မဖြစ်မနေနတ်ထွက်ရမယ်ဖြစ်လာတယ်။ ခင်ဗျားရဲ့ စိတ်ဖြာသုံးသပ်မှုအတွက် အရေးပါတဲ့ တခြားလက်တင်အမေရိကနိုင်ငံတွေရဲ့အတွေ့အကြုံ တွေက အဲဒီအဖြစ်အပျက်တွေများလား။

အဲလွင်။ ။ ချီလီဟာ ဟောဒီဒေသတွင်းမှာ ဒီမိုကရေစီကိုပြန်ရတဲ့ နောက်ပိတ်ဆုံး တိုင်းပြည်ဆိုတော့ကတော့ တခြားနိုင်ငံတွေရဲ့ အတွေ့အကြုံကနေ သင်ခန်းစာရတာပေါ့။ ဇာတ်သိမ်းမလုပ်ဘဲ အယ်လ်ဖွန်ဆန်လက်ထက် အာဂျင်တီးနား ကြုံရတာတွေကိုကြည့်ရင် ကျွန်တော်တို့ရင်ဆိုင်ရနိုင်တဲ့ အခက်အခဲတွေကိုမြင်ရတယ်။ ဒီမိုကရေစီဆိုတာ မျှော်လင့်တောင့်တမှုတွေအများကြီးနဲ့ပေါ်လာတာဆိုတော့ အခြေအနေတွေကို ဗရမ်းဗတာဖြစ်မသွားအောင် တော်တော်လေးထိန်းချုပ်ထားနိုင်ဖို့လိုတာပေါ့။ နောက်ပြီး လက်တင်အမေရိကအစိုးရတွေနဲ့ ဆက်ဆံရေးခိုင်မာဖို့ ကျွန်တော်တို့က အထူးအလေးထားတယ်။ အထူးသဖြင့် အာဂျင်တီးနား နဲ့ပေါ့။ သမ္မတ ကာလို့စ် ဖီနမ်တကာလာချိန်မှာ ကျွန်တော်တို့ရဲ့နယ်စပ်ပြဿနာတွေအားလုံးကို လက်တွေ့ကျကျဖြေရှင်းရာမှာ တိုးတက်မှုတွေရလာခဲ့တယ်။ ပထမဆုံး သွင်းကုန်ခွန် ကင်း လွတ်ခွင့်သဘောတူညီချက်ကို မက္ကဆီကိုနဲ့ လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့တယ်။

အာဂျင်တီးနားကြုံရတာကိုကြည့်ပြီး ကျွန်တော်တို့ချမှတ်ခဲ့တဲ့ ဆုံးဖြတ်ချက်တွေထဲက တစ်ခုကတော့ လူမှုရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုတွေကို တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ဖို့ပဲ။ အဲဒီလိုတာယူ ဆောင်ရွက်ရာမှာတော့ လူမှုရေးလိုအပ်ချက်တွေကို လမ်းဖွင့်ပေးဖို့ အလုပ်သမားသမဂ္ဂတွေနဲ့ သဘောတူညီချက်တွေရအောင်ကြိုးပမ်းတယ်။ အလုပ်သမားတွေနဲ့ လုပ်ငန်းရှင်တွေ သဘော တူညီချက်ရအောင် အကူအညီပေးရင်းနဲ့လည်း လူမှုရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုတွေ ဖြစ်လာအောင် လုပ်ခဲ့တယ်။ ဒီကိစ္စတွေလုပ်တဲ့နေရာမှာ မာနျူရယ် ဘက်စတိုလို သမဂ္ဂခေါင်းဆောင်တွေရဲ့ ကျေးဇူးအများကြီးရှိပါတယ်။ သူဆိုရင် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှုလုပ်ငန်းစဉ်ရဲ့ များမြှောင်

ရှုပ်ထွေးမှုကို နားလည်တဲ့သူပဲ။

အခြေခံမူများ

သဘောထားအမြင်ပေါင်းစုံနဲ့ လူတွေအများကြီး၊ အစုအဖွဲ့တွေကလည်း အများကြီးနဲ့ ဒီလောက်များမြောင် ရှုပ်ထွေးပြီးခက်ခဲလှတဲ့ စိန်ခေါ်မှုတွေကိုရင်ဆိုင်ရချိန်မှာ ခင်ဗျားရဲ့အာရုံစူးစိုက်မှုနဲ့ ဘက်ညီအောင်ထိန်းသိမ်းမှု ကို ဘယ်လိုဆက်ထိန်းထားခဲ့လဲ။

အဲလွင်။ ။ မေးခွန်းကောင်းတစ်ခုပဲ။ ကျွန်တော်ဟာ ကျွန်တော်ယုံကြည်တဲ့အရာတွေကို စူးစူးစိုက်စိုက် လုပ်တဲ့သူမျိုး၊ ကျွန်တော်ယုံကြည်တာကိုလုပ်တာက တခြားသူတွေအတွက် အထူးအဆန်းဖြစ်ချင်ဖြစ်နေမယ်။ ‘သတိတော့ထား၊ ဂရုစိုက်၊ ကိုယ့်ဖြစ်ချင်ဖောတွေ၊ စိတ်အားထက်သန်မှုတွေနဲ့ ချည့်စွတ်မလုပ်မိစေနဲ့’ ဆိုပြီး ကျွန်တော့်ကို စပရင်လိုမျိုးပြန်ကန်ပြီးပြောနေတဲ့ဟာမျိုးရှိတယ်။ သဘောကတော့ နိုင်ငံရေးသမားဘဝမှာ အဖွဲ့လိုက်အောင်မြင်အောင်လုပ်ခဲ့တာချည့်ပဲ။ ကောင်းမွန်တဲ့ လူလူချင်းဆက်ဆံရေးမျိုး တိုးတက်ရရှိအောင်လုပ်နိုင်ခဲ့တယ်။ ဥပမာပြောရရင် အက်ဂါဒီ ဘိုနင်ယေနဲ့ကျွန်တော်နဲ့ဆက်ဆံရေးပဲ။ သူက ချီလီတက္ကသိုလ်က ပါမောက္ခချုပ်။ အရင်တုန်းက နိုင်ငံရေးမှာဝင်မပါခဲ့ပေမယ့် အာဏာသိမ်းပြီးတဲ့နောက်မှာ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီကို ဝင်လာတယ်။ ကျွန်တော်တို့ပေါင်းပြီး အောင်မြင်အောင် လုပ်ခဲ့တယ်။

ကျွန်တော်က ညဆိုပျော်အောင်အိပ်ပြီး ပြဿနာတွေနဲ့ကင်းအောင် နေတတ်တာကလည်း ကျွန်တော့်အတွက်ကောင်းတယ်။ ဘဝကိုရိုးရိုးစင်းစင်းပဲနေဖို့၊ စာဖတ်ချိန်ရဖို့ကြိုးစားတယ်။ ကားကိုယ်တိုင်မောင်းရတာကြိုက်တယ်။ မှတ်မိပါသေးတယ်။ ကျွန်တော်သမ္မတဖြစ်တဲ့ အချိန်မှာ ကားနောက်ခန်းမှာ ကိုယ်ရံတော်တွေကထိုင် ကျွန်တော်ကကားမောင်းပြီးလာတုန်း ဗြိတိန်ဆိုချီလီရဲတပ်ဖွဲ့ကတားပါလေရော။ ချီလီရဲတွေကပီနီချေးအတွက်လမ်းရှင်းထားကြတာဗျ။ သူ့အတွက်ယူထားတဲ့ လုံခြုံရေးက အသေးစိတ်လိုက်တာများ ကျွန်တော့်ထက် ဆယ်ဆလောက်သာတယ်ဗျား။

မျက်မှောက်ခေတ် အသွင်ကူးပြောင်းမှုများ

အာရပ်ကမ္ဘာက ဒါမှမဟုတ် တခြားဒေသက ကိုယ့်တိုင်းပြည်ကို အာဏာရှင်အစိုးရကနေ ဒီမိုကရေစီအစိုးရကို အသွင်ကူးပြောင်းချင်တဲ့ အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီး နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင် တစ်ယောက်အတွက်ဆို ခင်ဗျားဘယ်လိုယေဘုယျအကြံပြုချက်ပေးမလဲ။

အဲလွင်။ ။ အဲလိုမျိုးဒီနေရာကနေ လက်တန်းအကြံမျိုးတော့ မပေးရဲဘူးဗျ။ ကိုယ့်တိုင်းပြည်မှာ ဘာလုပ်သင့်သလဲဆိုတဲ့ ရှင်းလင်းတဲ့အယူအဆတစ်ခုရဖို့က ခက်တယ်။ တခြားအဝေးကြီးမှာရှိတဲ့နိုင်ငံတွေက လူတွေကို သွားအကြံပေးဖို့ဆို ဝေလာဝေးပေါ့။ သို့သော် စိတ်ဝမ်း

ကွဲမှုတွေအများကြီးဖြစ်ပြီးတဲ့ကာလတွေပြီးရင် စိတ်ဝမ်းကွဲမှုစေတဲ့ဟာထက် စည်းလုံးစေတဲ့ဟာ ကိုပိုပြီးရှာကြတာကို အလေးထားလုပ်ပါဆိုပြီး ယေဘုယျအကြံပြုလို့ တော့ရမလားပဲ။ ဒီလို နည်းနဲ့ ကျွန်တော်တို့ သဘောတူညီချက်တစ်ခုကိုရအောင်လုပ်နိုင်သွားမယ်။ ကျွန်တော်တို့ ထဲမှာပဲ ဘက်မတူကြတဲ့သူတွေအများကြီးပဲ။ (အာယွန်ဒဲ အစိုးရအဖွဲ့မှာပါခဲ့ပြီး ပြည်ပရောက် သွားတဲ့) ဝန်ကြီး ဘီတာလို၊ အာယွန်ဒဲကိုဆန့်ကျင်တဲ့ နိုင်ငံရေးသမားတွေလို ဘက်မတူတဲ့သူ တွေပေါ့။ ဘက်မတူသည့်တိုင် အရေးကြီးတဲ့ကိစ္စတွေဖြစ်တဲ့ လွတ်လပ်ခွင့်အတွက် ရုန်းကန်ခြင်း၊ လူတစ်ဦးချင်းဂုဏ်သိက္ခာစတာတွေကို ကာကွယ်ရာမှာ သဘောတူညီခဲ့ကြတယ်။ ပီနိုချေးရဲ့ ဘက်တော်သားဖြစ်ခဲ့တဲ့သူတွေ အများကြီးနဲ့လည်း အများသဘောတူညီချက်တွေရခဲ့တယ်။ ကျွန်တော်တို့ကို စိတ်ဝမ်းကွဲစေတဲ့အရာက စည်းလုံးစေမယ့်အရာထက် အများကြီးပိုပြီးသိသာ ထင်ရှားနေတဲ့ နှစ်ကာလတွေအများကြီးကုန်လွန်သွားချိန်မှာ စည်းလုံးမှုရအောင်လုပ်ရတာ မလွယ်ပါဘူး။ ဒီနေရာမှာတော့ ကျွန်တော့်လက်ထက်ကစတဲ့ Concertación အစိုးရ အဆက်ဆက်ဟာ အစိုးရနဲ့အတိုက်အခံကြား၊ နိုင်ငံရေးအုပ်စုတွေမျိုးစုံကြားမှာ ပြီးခဲ့တဲ့ဆယ်စု နှစ်တွေမှာရခဲ့တာထက်ပိုတဲ့ စုစည်းမှုဒီဂရီကိုရရှိခဲ့တယ်။

နောက်တစ်ခု အသားပေးပြီးပြောချင်တာက သုညကနေမစဖို့ပဲ။ ရှိပြီးသားအခြေအနေ ကနေ အပြောင်းအလဲ တွေလုပ်ရတာပိုကောင်းတယ်။ ပီနိုချေးကို သူရေးထားတဲ့ အခြေခံဥပဒေ ထဲကနေ အနိုင်ရအောင်လုပ်ဖို့ ကျွန်တော်တို့အဆိုပြုတုန်းက အဲဒီအယူအဆနဲ့ပေါ့။ ‘ကျွန်တော် တို့က အခြေခံဥပဒေကိုပြင်ဆင်မယ်’လို့ပြောပြီး စခဲ့တာမဟုတ်ဘူး။ နိုင်ငံရေးလုပ်နည်းလုပ်ဟန် အယူအဆ (rules of the game) ကို ကျွန်တော်တို့ကအတွင်းထဲ ကနေပြောင်းခဲ့ကြတာ။ ကျွန်တော်တို့ရဲ့မူဝါဒကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုရာမှာ အင်မတန်လက်တွေ့ကျခဲ့တယ်။ ဒီမိုကရေစီ ပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးအိပ်မက်၊ ချီလီနိုင်ငံသားတွေကြားမှာ စည်းလုံးမှုရရှိဖို့အိပ်မက်စတဲ့ ကျွန်တော်တို့မှာ ကြီးကျယ်တဲ့အိပ်မက်တွေရှိတယ်။ ဒါပေမယ့် ကျွန်တော်တို့ရဲ့လုပ်ဆောင် ချက်တွေက လက်တွေ့ကျတယ်။ ဒီနေရာမှာ ကျွန်တော်တို့လုပ်ရမယ့်ဟာကို လုပ်ခဲ့ကြတာလို့ ထင်ပါတယ်။ ‘ဖြစ်နိုင်ခြေ အရှိဆုံးအတိုင်းအတာအထိတရားမျှတမှု’လို့ ကျွန်တော်တို့ပြောခဲ့ ကြပေမယ့် ချီလီမှာ ပြီးခဲ့တဲ့နှစ်တွေအတွင်းရရှိခဲ့တဲ့ တရားမျှတမှုလောက် ဘယ်အသွင်ကူး ပြောင်းမှုမှာမှ မရခဲ့ဘူးဆိုတော့ ကျွန်တော်တို့လက်တွေ့ကျကျလုပ်ခဲ့တာက စိတ်ဝင်စားဖို့ ကောင်းနေတယ်။ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိတဲ့ဟာဆိုတာ အချိန်ကြာလာတာနဲ့အမျှ အပြောင်းအလဲရှိတယ်။ အကုန်လုံးကို ချက်ချင်းပြီးအောင်လုပ်မရနိုင်ဘူး။

ချီလီသမ္မတ ရီကာဒိုလာဂိုဗ် (၂၀၀၀-၂၀၀၆) ၏ ကိုယ်ရေးအကျဉ်း

(Club de Madrid အဖွဲ့ဝင်)

Ricardo Lagos, by Toby Jorin/Scanpix

၁၉၆၀ ပြည့်နှစ်များတွင် ချီလီတက္ကသိုလ် ဥပဒေကျောင်း၏ ကျောင်းသားအဖွဲ့ချုပ်ခေါင်းဆောင်ဖြစ်သည်။ ဘောဂဗေဒကိုလေ့လာသင်ယူခဲ့သူ ရီကာဒိုလာဂိုဗ်သည် ပညာရပ်နယ်ပယ်နှင့် နိုင်ငံတကာ အသင်းအဖွဲ့များတွင် ကျင်လည်ခဲ့သည်။ ရာဒီကာယ်ပါတီသို့ ဝင်ရောက်ပြီး အစောဆုံးနိုင်ငံရေးသို့ဝင်လာကာ နောင်တွင်ဆိုရှယ်လစ်ပါတီသို့ပြောင်းခဲ့သည်။ အာယွန်ဒဲက ရီကာဒိုကို ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စုဆိုင်ရာသံအမတ်အဖြစ် ခန့်အပ်ခဲ့သည်။ သို့သော် ၁၉၇၃ ခုနှစ်တွင် အာဏာသိမ်းမှုဖြစ်ပေါ်သဖြင့် ထိုရာထူးတွင်တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့ရခြင်း မရှိပေ။ အာဏာသိမ်းမှုအပြီးကာလများတွင် အမေရိကန်၌ ပထမဦးစွာနေထိုင်ခဲ့ပြီးနောက် ကုလသမဂ္ဂ ကပေးအပ်သည့်တာဝန်ဖြင့် ချီလီသို့ပြန်လာခဲ့သည်။ သူ၏ထူးချွန်ထက်မြက်သော စိတ်ဖြာသုံးသပ်မှုအတွက် လူသိများသည့် လာဂိုဗ်သည် အများလေးစားသည့် အတိုက်အခံခေါင်းဆောင်တစ်ဦးဖြစ်လာသည်။ ပါတီပေါင်းစုံပါဝင်သည့် နိုင်ငံရေးသဘောတူညီချက် လက်မှတ်ထိုးရာတွင် ဆိုရှယ်လစ်ပါတီကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် လူသိများလာပြီးနောက် ၁၉၉၆ ခုနှစ်၌ ပီနိုချေးကို လုပ်ကြံသည့်ကြိုးစားမှုအပြီးတွင် ခဏတာဖမ်းဆီးခံရသည်။ အထူးသဖြင့် မမေ့နိုင်စရာ ရုပ်သံရိုက်ကူးမှုတစ်ခုတွင် ဟိုးယခင်ကတည်းက ဖိနှိပ်ခံထားရသည့် တိုင်းပြည်အတွက် ပြောရေးဆိုခွင့်ရှိသူအဖြစ် ပီနိုချေးကို တည့်တည့်ကြီးစိန်ခေါ်လိုသည့်ဆန္ဒကြောင့် လူအများလေးစားမှုကို ရရှိခဲ့သည်။

ဒီမိုကရေစီပါတီကိုတည်ထောင်ရာတွင် ဦးဆောင်ခဲ့သည်။ ယင်းပါတီသည် နိုင်ငံရေး သဘောထားပျော့ပြောင်းသည့် လက်ဝဲအုပ်စုနှင့် ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်များကြားတွင် ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်မှုကို အထောက်အကူပြုခဲ့သည်။ ထို့အပြင် ၁၉၈၈ ခုနှစ် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲတွင် ပီနို ချေးကိုရှုံးနိမ့်သွားစေခဲ့သည့် 'ကန့်ကွက်မဲပေးရေးညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့'နှင့် များမကြာမီပေါ်လာသည့် Concertación por la Democracia တို့တွင် ယင်းပါတီက အရေးကြီးသည့် နေရာကပါခဲ့သည်။ ၁၉၈၉ ခုနှစ်ရွေးကောက်ပွဲတွင် သမ္မတလောင်းအဖြစ်ဝင်ရွေးမခံလိုဟု ငြင်းဆိုခဲ့သည်။ Con- certación သည် အကွဲကွဲအပြားပြားဖြစ်နေသည့် မဲဆန္ဒနယ်ဖြစ်သွားစေမည့် အန္တရာယ်ရှိနေပြီး လက်ဝဲသမ္မတလောင်းတစ်ဦးအတွက် အဆင်သင့်မဖြစ်သေးဟု ယုံကြည်သည့်အတွက် သမ္မတ လောင်းအဖြစ်ဝင်မပြိုင်ဘဲနေခဲ့သည်။ ထိုနှစ်တွင် အထက်လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်လောင်း အဖြစ်ဝင်ပြိုင်ခဲ့ပြီး ရှုံးနိမ့်ခဲ့သည်။ Concertación အစိုးရသက်တမ်းနှစ်ဆက်တွင် ပညာရေး ဝန်ကြီးနှင့် ပြည်သူ့လုပ်ငန်းဝန်ကြီးအဖြစ် တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့ပြီး ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်တွင် သမ္မတ အဖြစ်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံရသည်။ ၂၀၀၆ ခုနှစ်အထိ သမ္မတရာထူးတွင်တာဝန်ထမ်း ဆောင်ခဲ့သည်။ သူ၏အစိုးရသည် ချီလီ၏အခြေခံအဆောက်အအုံကို ပြောင်းလဲခဲ့သည်။ ၁၉၈၀ ပြည့်နှစ် အခြေခံဥပဒေ၏ ဒီမိုကရေစီမဆန်သော သွင်ပြင်လက္ခဏာများကို လျော့ချသည့် အရေးကြီးသော အခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ အောင်မြင်အောင်လုပ်ခဲ့သည်။ နိုင်ငံရေးမှု ဖြင့်အကျဉ်းချခြင်း၊ ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်ခြင်းတို့အတွက် ကော်မရှင်တစ်ခုကိုဖွဲ့စည်းကာ အသွင် ကူးပြောင်းရေးကာလ တရားမျှတမှုကို အထောက်အကူပြုခဲ့သည်။

သမ္မတ ရီကာဒိုလာဂိုဏ်း နှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခြင်း

အတိုက်အခံတို့ကြား ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်ခြင်း

ချီလီနိုင်ငံရဲ့ အသွင်ကူးပြောင်းမှုမှာ မျက်မှောက်ခေတ်အသွင်ကူးပြောင်းမှုတွေအတွက် အင်မတန်ဆက်သွယ်မှုရှိတဲ့ အရေးကိစ္စလေးခုရှိပါတယ်။ ပထမဆုံးက နိုင်ငံရေးနဲ့ လူမှုရေးအင်အားစုတွေပေါင်းစည်းသွားတာကြောင့် အာဏာရှင်စနစ်အဆုံးသတ်ပြီး အနောက်နိုင်ငံတွေမှာ ရေရှည်အခံဆုံး ညွှန်ပေါင်းအဖွဲ့ကိုတည်ဆောက်နိုင်တဲ့ အလားအလာရှိခဲ့တယ်။ ဒုတိယက စစ်တပ်ကို စစ်တန်းလျားကိုပြန်ဖို့စည်းရုံးနိုင်အောင်၊ လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုတွေကိုတုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်အောင်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းခဲ့တာပဲ။ တတိယက အခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကို တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းနဲ့ ဖြည်းဖြည်းချင်းလုပ်ခဲ့တာ။ စတုတ္ထက ဒီမိုကရေစီနည်းတကျနဲ့ တန်းတူညီမျှဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကို ရအောင်ကြိုးပမ်းတာကြောင့် စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှုမြင့်မားလာပြီး ဆင်းရဲမွဲတေမှုကို လျော့ချနိုင်လာတာပဲ။ ဒီလိုနောက်ခံအခြေအနေမှာ ပီနီချေးအစိုးရကိုဆန့်ကျင်ပြီး နိုင်ငံရေးရပ်တည်ချက်တွေ သိပ်ကိုဖီလာဆန်ကျင်ဖြစ်နေတဲ့ အပြန်အလှန်ရန်လိုနေတဲ့ အင်အားစုတွေကို ပေါင်းစည်းလာအောင်၊ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်လာအောင်၊ ဗိုလ်ချုပ်ကြီးပီနီချေးကိုအနိုင်ယူပြီး ဖယ်ရှားပစ်လို့ရအောင် ဘယ်လိုများ လုပ်ဆောင်ခဲ့ရပါသလဲ။

လာဂိုဏ်း။ ။ ၁၉၇၃ ခုနှစ်တုန်းက ချီလီမှာဖြစ်ခဲ့တဲ့ နိုင်ငံရေးရပ်တည်ချက်တွေ အစွန်းတစ်ဖက်စီဖြစ်နေတဲ့ တိုင်းပြည်တစ်ခုမှာ နိုင်ငံရေးနဲ့ လူမှုရေးအင်အားစုတွေဟာ နောက်ဆုံးမှာ ကျယ်ပြန့်တဲ့နားလည်မှုနဲ့ ဘယ်လိုပေါင်းစည်းသွားသလဲဆိုတာကို အရင်ဆုံးရှင်းပြရမှာပဲ။ ချီလီရဲ့ ဒီမိုကရေစီပြိုကွဲသွားခြင်းကြောင့် တစ်ချိန်တုန်းက ကျွန်တော်တို့ကိုစိတ်ဝမ်းကွဲစေခဲ့တဲ့ အရေးကိစ္စတွေဟာ အာဏာရှင်စနစ်အသက်ဆက်ဆံနေချိန်မှာ သူတို့နဲ့ မပတ်သက်တော့ဘူးလို့ ချီလီနိုင်ငံသားတွေ သဘောပေါက်လာကြတယ်။

ဒီလိုဖြစ်နေတာကို ကျွန်တော့်အတွေ့အကြုံကို ကိုးကားပြီးပြောပြနိုင်တယ်။ ၁၉၇၅ ခုနှစ်မှာပေါ့။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု မြောက်ကယ်ရိုလိုင်းနားတက္ကသိုလ်က ချာပယ်ဟေးလ်မှာ ကျွန်တော်ပို့ချနေတယ်။ ကျွန်တော်တို့တက္ကသိုလ်ကို ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီဥက္ကဋ္ဌဟောင်း သမ္မတ အက်ဒူ ယာဒို ဖရိုင်း မွန်တာလ်ဘာ လာလည်ပါတယ်။ အဲဒီနေ့မှာ ပါမောက္ခ ဖီဒီရိုကို ဂီလ်ကို 'မနက်ဖြန်ကျရင် ကျွန်တော် နေမကောင်းလို့ခွင့်ယူမယ်စာသင်ဖြစ်မှာမဟုတ်ဘူး' လို့ ပြောခဲ့တယ်။ ကျွန်တော် ဖရိုင်း ကွန်တာလ်ဘာနဲ့စကား မပြောချင်ဘူး။ အဲဒီတုန်းက အာဏာသိမ်းပြီး တစ်နှစ်ခွဲအကြာ ၁၉၇၅ ခုနှစ်ပေါ့။

၁၉၇၈ ခုနှစ် ဧပြီလလမှာ ကျွန်တော်ချီလီကိုပြန်ရောက်တယ်။ အရာရာပြောင်းလဲနေပြီ။ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီနဲ့ သမ္မတဟောင်း ဖရိုင်းမွန်တလ်ဘာတို့အပေါ်သဘောထားကလည်း

ပြောင်းလဲလာပြီ။ ကျွန်တော်ပထမဆုံးလုပ်တာက ဆိုရှယ်လစ်ပါတီဝင် ထူးချွန်တဲ့ လူမှုရေးဗေဒ ပညာရှင် အန်နီ ဖာလက်တိုနဲ့အတူ မေဒေးဆန္ဒပြပွဲကို သွားတာပဲ။ သိတဲ့အတိုင်း ဘယ်နေရာမှာ ဆန္ဒပြပွဲလုပ်မယ်ဆိုတာကို ဖာလက်တိုကသိတာပေါ့။ ကျွန်တော်တို့ လည်းလမ်းပေါ်ရောက်ရော အမျိုးသားတစ်အုပ်ကို သွားတွေ့တယ်။ အဲဒီလူတွေကပီနီချေးရဲ့ ရဲတပ်ဖွဲ့ဝင်တွေဆိုတာ ကျွန်တော် သိပ်သိတာပေါ့။ ဘာဆန္ဒပြပွဲမှ လမ်းပေါ်မှာမတွေ့ခဲ့ဘူး။ ဆန္ဒပြပွဲက တခြား တစ်နေရာမှာလုပ်သွားတယ်ဆိုတာကို ညကျတီဗွီမှာကြည့်ရတယ်။ သတင်းအတိအကျရထားတဲ့ ဖာလက်တိုတောင် ဘယ်နေရာမှာဆန္ဒပြမယ်ဆိုတာကို မသိဘူး။ ဘာဖြစ်လို့လဲဆိုတော့ လူတွေ သိသွားရင် ပီနီချေးကစောင့်ပြီး နှိပ်ကွပ်ပစ်လိုက်မှာပေါ့။ ဒီလို ကူကယ်ရာမဲ့နေတဲ့အခြေအနေမှာ ရှေ့ဆက်ပြီး ကျွန်တော်တို့ဘာလုပ်နိုင်မလဲဆိုတာကို ဆွေးနွေးဖို့ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်တွေနဲ့ သွားပေါင်းတာ အကောင်းဆုံးပဲလို့ ကျွန်တော်တို့သဘောပေါက်သွားတယ်။

ရှင်းရှင်းပြောပါရစေ။ ၁၉၇၃ ခုနှစ်က ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်တွေနဲ့ အာယွန်ဒဲတို့ကြား အောင်မြင်အောင် လုပ်နိုင်ခဲ့သလို ဒိုင်ယာလော့တစ်ခုကို အောင်မြင်အောင်လုပ်ဖို့ဆိုရင် အောင် မြင်မှုရဲ့ အားသာချက်တွေတင်မကဘဲ မအောင်မြင်ရင်ဖြစ်လာမယ့် အကျိုးဆက်တွေကိုပါ သေချာနားလည်ထားဖို့လိုတယ်။ နောက်ခြောက်လကြာလို့ အာဏာသိမ်းမှုဖြစ်လာခဲ့ရင် သူတို့ အာဏာပြန်ရမယ်လို့တွေးပြီး အာယွန်ဒဲနဲ့ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်တွေက ဒိုင်ယာလော့ လုပ်ခဲ့ကြ တာ။ ကျွန်တော်တို့က ဒိုင်ယာလော့မအောင်မြင်ဘူးဆိုရင် အာဏာရှင်စနစ်သက်ဆိုး ရှည်သွား မယ်။ နောက်ဆက်တွဲတွေလည်းဖြစ်လာမယ်လို့တွေးပြီး ဒိုင်ယာလော့လုပ်ခဲ့တာ။ ဒီတော့ ကျွန် တော်တို့လုပ်ခဲ့သမျှက သဘောတူညီချက်တစ်ခုရဖို့ မလုံလောက်သေးဘူး။ ဒါဟာ ၁၉၇၃ ခုနှစ် မှာ အခြေအနေ တွေဖြစ်ပေါ်လာပုံနဲ့ပတ်သက်တဲ့ ကျွန်တော့်အမြင်ပါ။ အဲဒီအခြေအနေတွေက စစ်အာဏာသိမ်းမှုအတွက် အထောက်အကူဖြစ်စေခဲ့တာတွေပေါ့။

အာဏာရှင်စနစ်ဟာ တော်တော်သက်ဆိုးရှည်လာတော့မယ်လို့ သဘောပေါက်သွားပြီးတဲ့ နောက်မှာမှ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်တွေက သူတို့ရဲ့ချဉ်းကပ်ပုံကို စတင်သုံးသပ်လာကြတယ်။ ပီနီချေးပြောသလို အာဏာရှင်အစိုးရဟာ 'ရည်မှန်းချက်တွေသာရှိပြီး၊ ပုံသေသတ်မှတ်ထားတဲ့ အချိန်ကာလတွေမရှိဘူး'ဆိုတာကို သူတို့သဘောပေါက်သွားတဲ့ အချိန်ပေါ့။ သူတို့အတွက် နေစရာရှိမှာမဟုတ်တော့ဘူးဆိုတာကို ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်တွေက သဘောပေါက်သွားတယ် လေ။

၁၉၇၈ ခုနှစ်မှာ ချီလီကိုကျွန်တော်ပြန်တဲ့အခါ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီမှာ သိပ်လူသိများ တဲ့ အထက်လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်ဟောင်း တိုမာရီယက်စ်က ကျွန်တော်ပြန်ရောက်ရောက် ချင်းပဲ ညစာစားဖို့ဖိတ်တယ်။ သူကပါတီမှာ လက်ဝဲအုပ်စုနဲ့ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ဖို့ တာဝန်ယူရတဲ့ သူ။ ကျွန်တော်တို့နောက်ပိုင်းမှာ ပုံမှန်တွေ့ဖြစ်ကြတယ်။

၁၉၈၁ ခုနှစ်မှာ 'ရှေးရိုးဆန်စွဲခြင်း၏ အစိုးအခ'ဆိုတဲ့ခေါင်းစဉ်နဲ့ ဆောင်းပါးတစ်ပုဒ် ကျွန်တော်ရေးပါတယ်။ အဲဒီဆောင်းပါးမှာ ၁၉၂၉ ဘဏ္ဍာရေးအကျပ်အတည်းက ချီလီကိုရုစရာ မရှိအောင်ဖြစ်သွားစေခဲ့တာကို သုံးသပ်ထားတယ်။ အဲဒီဘဏ္ဍာရေးအကျပ်အတည်းကို သုံးသပ် ရင်း တကယ်တော့ ၁၉၈၁-၈၂ ဘဏ္ဍာရေးအကျပ်အတည်းကို ပီနိုချေးအစိုးရက ကိုင်တွယ်ပုံကို ကျွန်တော်က ပြောင်ကျကျဝေဖန်ထားတာ။ ကျွန်တော့်ဆောင်းပါးနဲ့ပတ်သက်ပြီး ချီးကျူးပါတယ် လို့ သမ္မတဟောင်း ဖရိုင်းက ဖုန်းလှမ်းဆက်တော့ ကျွန်တော်အံ့သြသွားတယ်။ သူမကြာခင် ခွဲစိတ်ကုသမှုခံယူပြီးရင် မကြာမကြာတွေ့ဆုံစကားပြောကြဖို့ သဘောတူလိုက်တယ်။ သူနဲ့ မတွေ့ချင်ဘူးဆိုပြီး ပြောခဲ့တဲ့နေ့ကပြန်တွက်ရင် ခြောက်နှစ်ကြာခဲ့ပြီ။ ဖြစ်ချင်တော့ သူဆုံးသွား လို့ ကျွန်တော်တို့လုံးဝမတွေ့ ဖြစ်ကြတော့ဘူး။ ချာပယ်ဟေးလ်မှာတုန်းက သူနဲ့မတွေ့ဖြစ်ခဲ့တာ ကို တစ်သက်လုံးနှောင်တရနေမိတယ်။

ပြည်ပရောက်အတွေ့အကြုံ

အခုပြောသွားတာကိုကြည့်ရင် တစ်ဦးနဲ့တစ်ဦးယုံကြည်မှုရဖို့၊ နိုင်ငံရေးအရပေါင်းစည်းဖို့ ဆိုတာ နှစ်ပေါင်းများစွာ အချိန်ယူရတာကိုမြင်ရတယ်။ နိုင်ငံရေးရပ်တည်ချက်တွေ အစွန်းတစ် ဖက်စီဖြစ်နေတဲ့ကာလပြီးသွားတော့ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုကို ခင်ဗျားဘယ်လိုတည်ဆောက် ရတယ်ဆိုတာရှင်းပြဖို့ အခြားအကြောင်းအချက်တွေက ဘာဖြစ်များဖြစ်မလဲ။

လာဂိုဗ်။ ။ ကျွန်တော်တို့ရဲ့ညွန့်ပေါင်းဖွဲ့စည်းပုံကို မျက်နှာသာပေးခဲ့တာကတော့ သံ ကန့်လန့်ကာ (Iron Curtain) နောက်မှာ ပြည်ပရောက်သွားကြတဲ့ ဆိုရှယ်လစ်အများစုက အဲဒီ သံကန့်လန့်ကာနောက်က နိုင်ငံရေးစနစ်ဟာ ကျွန်တော်တို့စိတ်ကူးယဉ်ခဲ့တဲ့ ဒီမိုကရေစီမဟုတ် ပါလားဆိုတာ သဘောပေါက်သွားကြတာပဲ။ အရှေ့ဂျာမနီမှာဆိုရင် အစိုးရထိပ်တန်းအကြီး အကဲတွေလောက်ပဲ တိုင်းပြည်ကနေ အဝင်အထွက်ရှိကြတယ်။ သူတို့ကလွဲပြီး ပြည်ပရောက် ချီလီတွေအပါအဝင် ကျန်တဲ့သူတွေက ခွင့်ပြုမိန့်တောင်းဖို့လိုတယ်။ အဲဒီခွင့်ပြုမိန့်ကို နိုင်ငံ ရေးဩဇာကြီးတဲ့သူတစ်ယောက်က ကိုင်ထားတာ။ ကျွန်တော်တို့ချီလီမှာ အဲဒါမျိုးမရှိဘူး။

အဲဒီတုန်းက ချီလီမှာရှိနေတဲ့သူတွေကတော့ ချီလီသားဘောဂဗေဒပညာရှင် အာနီဘာ ပင်တိုပြောတဲ့အတိုင်းဆို ရပ်တည်ချက်နှစ်ခုအတွက်ပဲ နိုင်ငံရေးမှာနေရာရှိတယ်။ habeas corpus (ဥပဒေနဲ့မညီတဲ့ ချုပ်နှောင်ခြင်းကနေ ပြန်လွှတ်ပေးခြင်းကိုရရှိခွင့်နဲ့ ရုံးတင်တရားစွဲဆို ခြင်းမရှိဘဲ နှစ်ရှည်ထောင်ဒဏ်ကျခံရခြင်းမရှိစေရေး) ကို လေးစားလိုက်နာဖို့တောင်းဆိုတဲ့ သဘောထားပျော့ပြောင်းသူတွေရယ်၊ လွတ်လပ်တဲ့ရွေးကောက်ပွဲကို တောင်းဆိုတဲ့ အစွန်း ရောက်တွေရယ်ပေါ့။ အာဏာရှင်စနစ်မှာ habeas corpus သာရှိတယ်ဆိုခင်ဗျားဝမ်းသာ ပေတော့။ ဒါကြောင့် 'ဒီမိုကရေစီဆိုတာ တို့တွေရှုနေတဲ့လေလိုပဲ၊ ဒီမိုကရေစီရှိနေလို့ ဝမ်းသာ ရတယ်' လို့ကျွန်တော်ပြော ပြောနေတာပေါ့။ အင်း၊ ကျွန်တော် ကလေးဘဝတုန်းကတော့

ချီလီမှာ ရှုရတဲ့လောက သန့်စင်နေတာပေါ့။ ဒီမိုကရေစီကလည်း အဲဒီလိုပဲ။ ခင်ဗျားဒီမိုကရေစီကို ရနေတုန်းကတော့ အဲဒါကိုသတိတောင်မရဘူး။ ဒါကြောင့် ပီနိုချေးအုပ်ချုပ်တဲ့ကာလကြောင့် ပြည်ပပဲရောက်ရောက်၊ ချီလီမှာ ဖိနှိပ်ခံပြီးနေနေတာပဲဖြစ်ဖြစ် ဆိုရှယ်လစ်တော်တော်များများ ဒီမိုကရေစီကို ပြန်ပြီးတန်ဖိုးထားတတ်လာကြတယ်ဗျ။

အဲဒီအခြေအနေတွေကြောင့် ‘လောလောဆယ်ရှိနေတဲ့ ဆိုရှယ်လစ်စနစ်’ အသွင်မူယာ မျိုးစုံကို ဆွေးနွေးပွဲ ဖြစ်လာစေခဲ့တယ်။ ဆိုရှယ်လစ်တွေသွေးသစ်လောင်းတဲ့ လုပ်ငန်းစဉ် အကြောင်း အတွင်းကြိတ်ဆွေးနွေးပွဲတစ်ခု ၁၉၇၈-၇၉ မှာစတယ်။ ၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်ရောက်တော့ အရင်တုန်းကမလုပ်ဖူးတဲ့ အစည်းအဝေးတွေ ဆက်တိုက်ကျင်းပလာတယ်။ ရှစ်လ ဒါမှမဟုတ် ဆယ်လလောက်ကြာအောင် ဆိုရှယ်လစ်စနစ်သွေးသစ်လောင်းတာနဲ့ ပတ်သက်ပြီးဆွေးနွေးပွဲ မှာပါဝင်ဖို့ နေ့လယ် သုံးနာရီကနေ ည ၁၀ နာရီထိ ဆွေးနွေးပွဲတွေလုပ်ကြတယ်။ ပထမဆုံး အကြိမ်ဆွေးနွေးပွဲလုပ်ကြတာက Schoenstatt ဘာသာရေးအဖွဲ့ရဲ့ရိပ်သာမှာလုပ်ကြတာ။ ကျွန်တော်တို့ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီဝင်တွေ ၁၀ ယောက် ၁၂ ယောက်ရှိမယ်။ အဲဒီခေတ်တုန်းက ဆိုရှယ်လစ်ပါတီတွေဖြစ်တဲ့ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီ/အယ်မေဒါ၊ အသစ်ပြန်ဖွဲ့ထားတဲ့ ဆိုရှယ်လစ် ပါတီ၊ ခရစ်ယာလက်ဝဲအုပ်စု၊ ပြည်သူ့ညီညွတ်ရေးလှုပ်ရှားမှု ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့ (MAPU) က နိုင်ငံရေးရပ်တည်ချက်အသီးသီးနဲ့ လူတွေစသဖြင့်လာကြပါတယ်။ အစည်းအဝေးအသေးစိတ် မှတ်တမ်းကို (အဲဒီတုန်းက အယ်လ်မေဒါဆိုရှယ်လစ်ပါတီအဖွဲ့ဝင်၊ နောက်တော့ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီ ဥက္ကဋ္ဌနဲ့ အဲလွင်အစိုးရရဲ့ ပို့ဆောင်ရေးဝန်ကြီးနဲ့ ဖရိုင်း ရူအစ်-တာဂယ်တို့ရဲ့ အစိုးရမှာ ပြည်ထောင်ရေးဝန်ကြီးဖြစ်တဲ့) ယေမန်း ကော်ရီယာ ကလိုက်ရေးတယ်။ အဲဒီအစည်းအဝေး မှတ်တမ်းတွေကို နောက်လုပ်တဲ့အစည်းအဝေး ကျရင်လိုက်ဝေတယ်။ ပြီးတော့ကျွန်တော်တို့ အတည်ပြုကြတယ်။ ၁၉၈၀တုန်းက ကျွန်တော်တို့စပြီးနာမည်ပေးထားတဲ့ ဆိုရှယ်လစ်တွေ ပေါင်းစည်းမှုနဲ့ပတ်သက်ပြီး စာရွက်စာတမ်းတစ်ခုကိုပေါင်းလုပ်ကြတယ်။ အဲဒီလူမသိ သူမသိ အစည်းအဝေးတွေမှာ ဆွေးနွေးကြရတာ တစ်ခါတစ်လေကျ ရယ်ရတယ်။ ဥပမာ ကျွန်တော်တို့ အာဏာရရင် ဘဏ်တွေကိုဘာလုပ်ကြမလဲလို့ဆွေးနွေးကြတာမျိုး။ ကျွန်တော်တို့က ဘဏ်တွေ ကို နိုင်ငံပိုင်လုပ်မလား၊ ပုဂ္ဂလိကဘဏ်တွေအနေနဲ့ လက်ခံမလားပေါ့။ အဲဒီလိုကိစ္စတွေမှာ ကျွန်တော်တို့အချင်းချင်း အသေအကျေ ငြင်းကြခုံကြနဲ့ တစ်ယောက်တစ်ပေါက်ပေါ့။

အတိုက်အခံတို့၏ ကွဲပြားခြားနားမှုများ

ပိုပြီးကျယ်ပြန့်တဲ့ မဟာမိတ်တည်ဆောက်ဖို့ ဆိုရှယ်လစ်အုပ်စုတွေထဲမှာ ဆက်ပြီးရှိနေတဲ့ အကင်းသေအောင်လုပ်ရမယ့် ကွဲပြားခြားနားမှုတွေကို ရှင်းပြလို့ရမလား။

လာဂိုဗ်။ ။၁၉၇၈ ခုနှစ် မေမှာ ကုလဝန်ထမ်းအနေနဲ့ ချီလီကိုပြန်လာခဲ့တယ်။ နိုင်ငံရေး ကိုပိတ်ထားပြီး ခိုးကြောင်ခိုးဝှက်လုပ်နေရတာဆိုတော့ ပြည်တွင်းနိုင်ငံရေးမှာဝင်လုပ်နေတာ

ကုလရဲ့ဘယ်စည်းမျဉ်းကိုမှ ချိုးဖောက်ရာမရောက်ဘူး။ ဘာဖြစ်လို့လည်းဆိုတော့ ညနေ ကျွန်တော်အလုပ်ဆင်းပြီးရင် နိုင်ငံရေးသွားလုပ်နေတယ်ဆိုတာဘယ်သူမှမသိဘူးလေ။ ဒီတော့ ဆိုရှယ်လစ်တွေကဲ့တဲ့ကာလမှာ ကျွန်တော်နိုင်ငံရေးထဲဝင်လာတယ်။ ခေါင်းဆောင်ကိုမူတည်ပြီး Altamirano Socialist ပါတီဝင်တွေနဲ့ Almeyda Socialist ပါတီဝင်တွေဆိုပြီး အုပ်စုနှစ်ခုရှိ တယ်။ ခေါင်းဆောင်နှစ်ယောက်စလုံးက နိုင်ငံခြားမှာနေကြတာ။ Altamirano ဆိုရှယ်လစ်ပါတီကို အလျင်အမြန်ဖွဲ့စည်းလိုက်တယ်။ Almeyda ဆိုရှယ်လစ်ပါတီကတော့ ကွန်မြူနစ်ပါတီ (PC)နဲ့ဆက်ပြီး ညီညွတ်ရေးရနေတယ်။ ပါတီကဲ့တော့ VECTOR ဆိုတဲ့ အတိုင်ပင်ခံပညာရှင် အဖွဲ့က ဆိုရှယ်လစ်အုပ်စုတစ်ခုမှာ ကျွန်တော်ကအဖွဲ့ဝင်ပေါ့။ အဲဒီအဖွဲ့က လက်ဝဲအုပ်စုနဲ့ ပတ်သက်ပြီးစဉ်းစားဖို့ နေရာတစ်ခုရအောင်တည်ထောင်ထားတဲ့ အဖွဲ့လေး။ ဘာဖြစ်လို့လဲ ဆိုတော့ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီနဲ့ဆက်နွှယ်တဲ့ CIEPLAN ဆိုတဲ့အတိုင်ပင်ခံအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ လည်းရှိနေတာကိုး။ အဲဒီအဖွဲ့ကို (အဲလွင်အစိုးရအဖွဲ့မှာ ၁၉၉၀-၉၄ ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးလုပ်သွား တဲ့ ဘောဂဗေဒပညာရှင်) အလက်ဂျန်ဒရို ဖောက်စလေက ဦးစီးနေတာ။ ကျွန်တော်တို့မှာ ရုံးခန်းကျဉ်းကျဉ်းလေးရှိတယ်။ ထက်မြက်တဲ့ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီ ဝင်ပညာတတ်တွေဖြစ်တဲ့ အန်ဖီဖာလက်တို၊ အေဒူယာဒို ထရာဘူကို၊ အေဒူယာဒို အော်တစ်၊ ရိုဒရီဂို အယ်လ် ဗာရေး၊ အေရာလ်ဒိုမွန်ဖိုတို့ ရုံးကိုလာကြတယ်။ တစ်နေ့ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီညီလာခံရှိတယ်။ ကျွန်တော် တို့အမြင်တွေကိုဆွေးနွေးဖို့ရှိတယ်ဆိုပြီး ယာမန်း ကော်ရီယာပေါက်ချလာတယ်။ အခြေအနေကို ကျွန်တော်တို့သူ့ကို ပြောပြလိုက်တယ်။ သူပြောတဲ့သတင်းဟာ သိသင့်တဲ့နေရာကိုရောက်သွား ပြီလို့ပြောလိုက်တယ်။ နောက် သုံးလကြာတော့ ညီလာခံကျင်းပအပြီးမှာ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီ နှစ်ခြမ်းကွဲသွားတယ်လို့ ကော်ရီယာကလာပြန်ပြောတယ်။ ဒီတော့ အဲဒီအကွဲအပြဲက ဘာတွေ ဂယက်ရိုက်မလဲဆိုတာ ရှင်းပြဖို့သူ့ကိုမေးကြည့်တယ်။ ကျွန်တော်တို့ဒီလိုသာ စိတ်ဝမ်းကွဲနေရင် ပီနိုချေးကို ဘယ်လိုတိုက်မလဲပေါ့။ သူက Almeyda ဆိုရှယ်လစ်အုပ်စုရဲ့ ညွှန်ကြားချက်တွေ ကိုလက်ခံသလား လို့မေးတယ်။ ကျွန်တော်ကလည်း သူတို့တစ်တွေ စိတ်ဝမ်းကွဲနေသမျှ ကာလပတ်လုံး ညွှန်ကြားချက်တွေကို လက်မခံနိုင်ပါဘူးလို့ပြောလိုက်တယ်။ ဒီအမြင်ကို VECTOR အဖွဲ့ကလူတွေကလက်ခံကြတယ်။

နောက်လအနည်းငယ်အကြာ ကုလက အလုပ်ကိစ္စနဲ့မက္ကဆီကိုသွားတော့ ဆုံးသွားတဲ့ အာယွန်ဒဲရဲ့ ဇနီးသည် မုဆိုးမ ဟော်တန်ဆီယာ ဘူဆီကို ဖုန်းဆက်တာကျွန်တော့်ပထမဆုံး အလုပ်ပဲ။ သူ့အိမ်မှာ ချီလီနိုင်ငံသားတွေ အများကြီးနဲ့နေလည်စားစားဖို့ ဖိတ်တယ်။ သူက မိတ်ဆက်ပေးပြီးတာနဲ့ နောက်ဆုံးဖြစ်ပျက်နေတာတွေကို ပြောပြခိုင်းတယ်။ ပြီးတော့ ဆိုရှယ် လစ်ပါတီအကွဲအပြဲအကြောင်းမေးတယ်။ ဒါနဲ့ Almeyda ဆိုရှယ်လစ်ပါတီက လူတွေပြော လိုက်တာကို သူ့ကိုပြန်ပြောပြလိုက်တယ်။ VECTOR အဖွဲ့ကဆိုရှယ်လစ်အကွဲအပြဲကိုလက်မခံ တဲ့ အကြောင်း၊ ဘယ်ဂိုဏ်းဘက်ကိုမှလိုက်မှာမဟုတ်ကြောင်းပြောလိုက်ပါတယ်။ ဒီတော့သူက ကျွန်တော်က ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံလို့ပဲ ခြံစည်းရိုးခွဲထိုင်နေတာနဲ့တူတယ်လို့ပြောတယ်။ ကျွန်တော်

ကတော့ ခွတိုင်တယ်ဆိုတာတွေ ဘာတွေမတွေ့မိပါဘူး။ ကျွန်တော်တို့ ကွဲလွဲပြီလို့မရဘူးဆို တာပဲပြောတာ။ အဲဒီအချိန်ကစပြီး (ကွဲသွားတဲ့ဆို ရယ်လစ်ဂိုဏ်းကိုခေါင်းဆောင်သူတွေကို အသိအမှတ်မပြုတဲ့) ကျွန်တော်တို့ကို 'ဆွစ်တွေ'ဆိုပြီး ခေါ်ကြတော့တာပဲ။

တော်တော်ကြာတဲ့အခါ 'ဆွစ်တွေ' လို့အခေါ်ခံရတဲ့ကျွန်တော်တို့က အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာ ဖြစ်သွားတဲ့ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီရဲ့ ကျွန်းပေါင်းများစွာထဲက ကျွန်းလေးတစ်ကျွန်းဖြစ်လာပြီး ဇာတ်သိမ်းသွားတယ်။ နောက်တော့ညီညွတ်ရေးအတွက် နိုင်ငံရေးကော်မတီ (Comite Politico de Unidad, CPU) ကိုဖွဲ့လိုက်တယ်။ တစ်ခုတည်းသော ဆိုရှယ်လစ်ပါတီကို ဂိုဏ်းခြောက် ဂိုဏ်းနဲ့ ဖွဲ့လိုက်ဖို့သဘောတူခဲ့ကြတယ်။ အဲဒီဂိုဏ်းတွေက နှူနုနုရဲ့ renovados ဂိုဏ်း၊ Almeydaရဲ့ဂိုဏ်း၊ ရာဂူးလ် အမ်ပူရီယိုနောက်လိုက်ဂိုဏ်း၊ ဒေသဆိုင်ရာအဖွဲ့များ ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်အဖွဲ့နောက်လိုက်ဂိုဏ်း၊ နောက်တစ်ဂိုဏ်းနဲ့ ကျွန်တော်တို့ (ဆွစ်တွေ)ရဲ့ဂိုဏ်းပဲ။ ကျွန်တော် CPU မှာပါဝင်ဆောင်ရွက်ခဲ့တယ်။ ကျွန်တော်တို့ဗဟိုကော်မတီဖွဲ့မယ်ဆိုပြီး သဘော တူခဲ့တယ်။ အဲဒီဗဟိုကော်မတီမှာ ဂိုဏ်းတစ်ဂိုဏ်းစီက ကိုယ်စားလှယ်ဆယ်ဦးစီခန့်ထားမယ် ပေါ့။ ဆွစ်အုပ်စုမှာကျတော့ ပြဿနာရှိတယ်ဆိုပြီး ကျွန်တော်တစ်ပြရတယ်။ ကျွန်တော်တို့က ခုနစ်ယောက်ပဲရှိတာ။ နောက်ဆုံးကျ ဗဟိုကော်မတီမှာ ခြောက်ဦးပါမယ်။ ကျွန်တော်တို့ရဲ့ ပညာတတ်ခေါင်းဆောင်ဖြစ်တဲ့ အန်ဖို ဖာလက်တို့က 'ဗဟိုကော်မတီရယ်လို့ရှိလာရင် အဲဒီ ကော်မတီမှာ အာဏာရှိလာမယ်။ ကျွန်တော့်ရဲ့ဘိုးဘေး ကိုယ့်နည်းကိုယ်ဟန်အုပ်ချုပ်ရေးဝါဒီ (anarchist) တွေကိုလေးစားတဲ့အနေနဲ့ အာဏာကိုင်ထားတဲ့ ရာထူးတစ်ခုကိုလက်ခံမှာမဟုတ် ဘူးတဲ့။ ဒီတော့ ဆွစ်အုပ်စုကိုကိုယ်စားပြု ခြောက်ယောက်နဲ့ဗဟိုကော်မတီဝင် ၃၆ ဦးထဲမှာ တစ်ဂိုဏ်းကို ခြောက်ယောက်ကျစီနဲ့ ဖွဲ့ဖြစ်သွားတယ်။

၁၉၈၂-၈၃ မှာ လုပ်ငန်းစဉ်နှစ်ခုပေါ်ပေါက်လာတယ်။ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီတွေပေါင်းစည်း ခြင်း (MAPUရဲ့အုပ်စု နှစ်ခုနဲ့ ခရစ်ယာလက်ဝဲအုပ်စုတို့ပေါင်းစည်းခြင်း)၊ ဖရိုင်းမွန်တယ်လ်ဘာ ဆုံးသွားပြီးနောက်မှာ ဂါဘရီယဲ ဘာလ် ဒက်စ်ဦးဆောင်တဲ့ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်တွေရဲ့ ဦးဆောင်လှုပ်ရှားမှုတွေပဲ။ ဗာလ်ဒက်စ်က ဟူဂိုဇီပီဒါနဲ့အာမန်ဒိုဂျာယာမီရှိတို့လို လက်ဝဲအုပ်စုက လူတွေနဲ့ ဆက်သွယ်ဖို့ဦးဆောင်လှုပ်ရှားတယ်။ ပထမဆုံး ရာဒီကယ်ပါတီက လူအစ် ဘိုဆေး၊ နောက်တော့ အန်းရီ ဆီလ်ဘာ၊ ပြီးတော့ ဆိုရှယ်လစ်တွေကို ဖိတ်ခေါ်တယ်။

ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့တည်ဆောက်ခြင်း

တခြားနိုင်ငံရေးအုပ်စုတွေကလည်း အာဏာရှင်စနစ်အဆုံးသတ်ဖို့ ကြိုးပမ်းခဲ့ကြတယ်။ အစိတ်အပိုင်းအားလုံးကို စုစည်းပြီး၊ တစ်ခုတည်းသောပလက်ဖောင်းမှာ သူတို့ကိုဘယ်လို စုစည်းခဲ့သလဲ။

လာဂိုဏ်း။ ၁၉၈၃ ဩဂုတ်လမှာ ဒီမိုကရက်တစ်မဟာမိတ်အဖွဲ့ကို Círculo Español

မှာ ဂါဘရီယဲ ဘာလ်ဒက်စ်ရဲ့ မိန့်ခွင့်နဲ့အတူ ဖွဲ့စည်းခဲ့တယ်။ (ဒီမိုကရက်တစ်မဟာမိတ်အဖွဲ့သည် ဝီနိုချေးကိုဆန့်ကျင်သည့် ပါတီအားလုံးနှင့် တစ်သီးပုဂ္ဂလများကို ကိုယ်စားပြုသည်။ လက်နက် ကိုင်တိုက်ပွဲကိုလက်မခံပေ။ ဤမဟာမိတ်အဖွဲ့ကို အစောပိုင်းက ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်များ၊ ရာဒီကယ်များ၊ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီဝင်အချို့၊ MAPU၊ ခရစ်ယာန်လက်ဝဲအုပ်စု၊ လက်ယာအုပ်စုမှ ထင်ရှားသူများပါဝင်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။) ကျွန်တော်တို့ရဲ့ ဆိုရှယ်လစ်ညီညွတ်ရေး နိုင်ငံရေး ကော်မတီက ဒီမိုကရက်တစ်မဟာမိတ်အဖွဲ့ကို Almeyda ဂိုဏ်းကကိုယ်စားလှယ်တွေ (ဂျူလီယို စတူယာဒိုနဲ့ အာကင်ဆိုတို) နဲ့ နျူနေးဂိုဏ်းက (ဟာနန် ဗွန်ဒါနီဗစ်) တို့ကိုခန့်တယ်။ ဒီ ကိုယ်စားလှယ်တွေခန့်လိုက်လို့ Almeyda ဂိုဏ်းထဲမှာ ပြဿနာတက်သွားတယ်။ ချီလီနိုင်ငံ ပြင်ပရောက်နေသူတွေက ဒီမိုကရက်တစ် မဟာမိတ်အဖွဲ့ကို လက်မခံကြဘူး။ ဒီအဖွဲ့ဟာ ဝီနိုချေးနဲ့ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းချင်နေကြတာလို့ သူတို့ကမြင်ကြတာလေ။ မှန်ကန်တဲ့လမ်းကြောင်း ကတော့ တိုက်ပွဲဆက်ဝင်ပြီး PC နဲ့နားလည်မှုယူဖို့ပဲလို့ သူတို့ကယူဆကြတယ်။ PC ဟာ အကြမ်းဖက်မှုသုံးတာကို ထောက်ခံတာကြောင့် ဒီမိုကရက်တစ်မဟာမိတ်အဖွဲ့ကိုပူးပေါင်းဖို့ PC ကိုမဖိတ်ခေါ်ခဲ့ဘူး။ နောက်ဆုံး Almeyda ဂိုဏ်းက မဟာမိတ်အဖွဲ့မှာမပါတော့ဘူးလို့ဆုံးဖြတ် လိုက်တယ်။ ဒါပေမယ့် အဲဒီဂိုဏ်းက ဂျူလီယို စတူအာဒိုနဲ့ အန်ကင်ဆိုတိုတို့က အဖွဲ့မှာဆက် ရှိနေမယ်လို့ဆုံးဖြတ်ပြီး CPU ရဲ့အစိတ်အပိုင်းအဖြစ်ရှိနေခဲ့ကြတယ်။ တခြားသူတွေကတော့ ကော်မတီ ပြင်ပမှာဆက်ရှိနေကြတယ်။

ဒီမိုကရက်တစ်မဟာမိတ်အဖွဲ့ဟာ အဲဒီနေ့ရက်တွေမှာ သူ့ရဲ့အစောဆုံးဆုံးဖြတ်ချက်တွေ ကိုချမှတ်ခဲ့တယ်။ အဖွဲ့ဥက္ကဋ္ဌကို လစဉ်အလှည့်ကျသတ်မှတ်ထားတယ်။ စစချင်း ဂါဘရီယဲ ဘာလ်ဒက်စ်က အောက်တိုဘာလ ဥက္ကဋ္ဌ၊ နိုဝင်ဘာကျ ရာဒီကယ်ပါတီရဲ့ဥက္ကဋ္ဌအလှည့်ကို အနီးရစ် ဆီလ်ဘာကလုပ်တယ်။ ဒီဇင်ဘာမှာတော့ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီက ဥက္ကဋ္ဌရဲ့အလှည့်ပဲ။ Almeyda ဂိုဏ်းက အာကင်ဆိုတိုနဲ့ ဂျူလီယို စတူအာဒိုက ဆိုရှယ်လစ် ပါတီက ကိုယ်စားလှယ် အဖြစ် မဟာမိတ်အဖွဲ့မှာဥက္ကဋ္ဌလုပ်မလားလို့လာမေးတယ်။ ဟင့်အင်းလို့ ကျွန်တော်ဖြေလိုက် တယ်။ ကျွန်တော်က ကုလမှာအလုပ်လုပ်နေတော့ ခိုးကြောင်ခိုးဝှက်ပါဝင်ဆောင်ရွက်နေရတာ လေ။ နောက်တော့ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီထဲက renovados အပိုင်းကိုကိုယ်စားပြုတဲ့ ပါတီဝင်နှစ်ဦး ဖြစ်တဲ့ ဂျူလီယို စတာဒူရိုနဲ့ ဟာနန်ဗိုဒါနီဗစ်တို့ကလာတွေ့ပြီး မဟာမိတ်အဖွဲ့မှာ ကျွန်တော့်ကို ဥက္ကဋ္ဌလုပ်ဖို့ပြောကြတယ်။ ကျွန်တော်ဆုံးဖြတ်ရတော်တော်ခက်သွားတယ်။ ကျွန်တော့်မိသားစု ကို ကုလအလုပ်ကနေထွက်တော့မယ်လို့ ပြောလိုက်ရတယ်။ ဒီဇင်ဘာလမှာ ကျွန်တော် မဟာမိတ်အဖွဲ့ ဥက္ကဋ္ဌဖြစ်လာပါတယ်။

၁၉၈၃ ခုနှစ်စက်တင်ဘာ ၄ ရက် (ဒီရက်မှာ ဆာဘာဒို အာယွန်ဒဲနဲ့ တခြားချီလီသမ္မတ တွေအားလုံးကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်တာဖြစ်လို့ အဲဒီနေ့ဟာ အထိမ်းအမှတ်နေ့တစ်နေ့ပဲ) မှာ အဖွဲ့ဝင် ၃၆ ဦးနဲ့ဗဟိုကော်မတီတစ်ခုမှာ ဆိုရှယ်လစ်တွေပေါင်းစည်းသွားပြီဆိုတာကို

တိုင်းပြည်ကသိအောင်ကြေညာခဲ့တယ်။ ‘သွေးသစ်လောင်း’ လိုက်တဲ့ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာတဲ့ ကြီးမားတဲ့အာရုံစိုက်မှုကြောင့် ကျွန်တော်အံ့အားသင့် သွားတယ်။ သတင်းစာတွေ မဂ္ဂဇင်းတွေနဲ့ ကျွန်တော်အင်တာဗျူးတွေဖြေရတယ်။ တီထွင်ဖန်တီးမှုရှိတဲ့နိုင်ငံရေးဟာ စုပေါင်း လုပ်ဆောင်မှုကနေပေါ်ထွက်လာတယ်ဆိုတာ ကျွန်တော်မြင်စပြုလာတယ်။ ပြီးခဲ့တဲ့ အစည်း အဝေးတွေမှာ ငြင်းခုံဆွေးနွေးခဲ့တဲ့အယူအဆတွေကို ကျွန်တော်ကနေထုတ်ပြောတာကိုး။ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီဟာ ပြောင်းလဲလာပြီဆိုတာ သိသာထင်ရှားလာတယ်။ မြေထဲပင်လယ်ဒေသ က ဆိုရှယ်လစ်ပါတီတွေရဲ့လည်း လွှမ်းမိုးမှုရှိလာတယ်။ ၁၉၈၂ ခုနှစ်ကစပြီး မီးလစ် ဝွန်ဇာလက် က စပိန်မှာဝန်ကြီးချုပ်ဖြစ်လာတယ်။ မီးထရောင်းက ပြင်သစ်မှာအောင်ပွဲခံခဲ့တယ်။

နိုင်ငံတကာထောက်ခံအားပေးမှု

အာဏာရှင်စနစ်နှိပ်နှိင်းမချုပ်ခင် ကာလအရှည်ကြီးဟာ ပြည်ပရောက်နေတုန်း ချီလီမှာဖြစ်ခဲ့ တာတွေကို ပြန်လည်စဉ်းစားသုံးသပ်ဖို့ တခြားနိုင်ငံတွေရဲ့အတွေ့အကြုံကနေ သင်ခန်းစာယူဖို့ အချိန်ရသွားစေခဲ့တယ်။ အသစ်ပေါ်ပေါက်လာတဲ့ ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့နဲ့ သူ့ရဲ့မဟာဗျူဟာကို ဥရောပရောက် ဆိုရှယ်ဒီမိုကရက်ပါတီဝင်တွေက ဘယ်လိုမြင်လဲ။ ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့ ကို ခရစ်ယာန် ဒီမိုကရက်တွေကလည်း ထောက်ခံကြတာပဲ။

လာဂိုဗ်။ ။ ၁၉၈၁ ခုနှစ် မေမှာ ပြင်သစ်သမ္မတအဖြစ် မီးထရောင်းရာထူးလက်ခံတော့ ပန်သီယွန်နန်းတော်ကို သွားလေသူအာယွန်ဒဲရဲ့ဇနီးသည်နဲ့အတူ ဝင်လာခဲ့တာမှတ်မိနေတယ်။ အာယွန်ဒဲနဲ့ သူ့ဆီကနေ စစ်တပ်ကအာဏာသိမ်းလိုက်ခြင်းက ဥရောပလက်ဝဲနိုင်ငံရေးလောက ကိုသက်ရောက်မှုကို ကျွန်တော်အလေးပေးပြီးပြောချင်တယ်။ အိုလက်မ် ပယ်လ်မီ(ဆွီဒင် ဝန်ကြီးချုပ်)၊ ဂဲဟက်ရှရိုးဒါး (ဂျာမနီအဓိပတိ)၊ တိုနီဘလဲ(ယူဂေဝန်ကြီးချုပ်) တို့နဲ့စကားပြော ကြည့်ရင် အာယွန်ဒဲရဲ့အတွေ့အကြုံက လှုံ့ဆော်လို့ နိုင်ငံရေးထဲကိုဝင်လာတယ်ဆိုပြီး သူတို့ ပြောကြမှာပဲ။ ခင်ဗျားဆုံခဲ့ရတဲ့ ဥရောပသားတွေအားလုံးက ချီလီအတွက်ဆန္ဒပြဖို့ လမ်းပေး ထွက်ကြမှာပဲလို့ ပြောကြလိမ့်မယ်။ ချန်တီယီနိုဘော်ဒိုးမြို့တွေရောက်တုန်းက ပြည်ပရောက် ဆိုရှယ်လစ်ပေါင်းစည်းမှုဆိုင်ရာ အစည်းအဝေးနှစ်ခုလုပ်တာမှတ်မိပါသေးတယ်။ အဲဒီအစည်း အဝေးတွေမှာ ပြည်ပရောက်ချီလီနိုင်ငံသားတွေက တလေးတစားနဲ့နားထောင်တတ်ကြတယ်။ ကျွန်တော်တို့က ချီလီမှာနေတဲ့သူတွေကိုး။ အဲဒီမှာ ဆွီဒင်မှာ၊ မီလန်မှာ၊ ပါရီမှာနေကြတဲ့သူတွေ နဲ့သွားတွေ့တယ်။ တစ်ယောက်က သူတို့နေထိုင်ရာပတ်ဝန်းကျင်က လွှမ်းမိုးမှုကို ပြောတယ်။ အီတလီကနေ တိုက်ရိုက်လာကြတဲ့ ရီနေဆန်အာရုံဝင်စားမှုတွေနဲ့ အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီးတွေ၊ စကင်ဒီနေဗီးယန်း စိတ်နေစိတ်ထားနဲ့လာတဲ့ ဆွီဒင်ကလူတွေစသဖြင့်ပေါ့။ တကယ့်ကိုမယုံနိုင် စရာပါ။ ပြည်ပရောက်အတွေ့အကြုံဟာ နိုင်ငံရေးယဉ်ကျေးမှုကို ဘယ်လိုသက်ရောက်သလဲ ဆိုတာ ဘယ်သူမှမရေးဖူးဘူး။ ချီလီကနိုင်ငံရေး အင်အားစုတွေ နားလည်မှုရသွားတဲ့လုပ်ငန်းစဉ် ဟာ ရင်းမြစ်ပေါင်းစုံကပေါ်ထွက်လာတဲ့ ပြောင်းလဲနေတဲ့အယူ အဆတွေနဲ့နောက်ခံ အခြေ

အနေမှာ ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့တာပျ။

၁၉၈၃ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာမှာ အာဂျင်တီးနားသမ္မတ အယ်လ်ဖရန်ဆန် ရာထူးလက်ခံတဲ့ အခမ်းအနားကို ကျွန်တော် တက်ခဲ့တာမှတ်မိတယ်။ ကျွန်တော်က ဒီမိုကရက်တစ်မဟာမိတ် အဖွဲ့ရဲ့ ဥက္ကဋ္ဌအနေနဲ့ သွားတက်တာ။ ဘာဖြစ်လို့လဲဆိုတော့ ကျွန်တော်ပြောခဲ့တဲ့အတိုင်း အဲဒီဒီဇင်ဘာလမှာ ဆိုရှယ်လစ်တွေဥက္ကဋ္ဌလုပ်ရမယ့် အလှည့်လေ။ ကျွန်တော်နဲ့အတူ ဘာလဒက်စ်၊ ဆီလ်ဘာ ဆင်မာ၊ အာမန်ဒို ဂျာယာမီယိုတို့လိုက်လာကြတယ်။ စပိန်အစိုးရရဲ့ သမ္မတ ဖီးလစ်ဝွန်ဇာလက်စ်၊ ပြင်သစ်ဝန်ကြီးချုပ် ဖြိုမိုဟွား၊ အီတလီဝန်ကြီးချုပ် ဘက်တိုနီ ကရာစီတို့နဲ့အတူ အစည်းအဝေးလုပ်ခဲ့တယ်။ ကျွန်တော်တို့ရဲ့ ထူးခြားပြောင်မြောက်တဲ့စီမံကိန်းကိုတင်ပြခဲ့တယ်။ အဲဒီစီမံကိန်းက ကြားဖြတ်အစိုးရဖွဲ့မယ်။ ပီနိုချေးထွက်ရမယ်။ တိုင်းပြု ပြည်ပြုလွှတ်တော်ကျင်းပမယ်၊ အခြေခံဥပဒေသစ်ရေးမယ်။ ရွေးကောက်ပွဲလုပ်မယ်ဆိုတဲ့ စီမံကိန်းပေါ့။ ဖီးလစ်ဝွန်ဇာလက်စ်ကို ဒီစီမံကိန်းရှင်းပြပြီးတဲ့နောက် သူက 'ဒါကစီမံကိန်းမဟုတ်ဘူးပျ။ ဒီစီမံကိန်းအတိုင်းဆို ပညာရပ်နယ်ပယ်မှာ အကြာကြီးဆက်နေရလိမ့်မယ်။ ကြားဖြတ်အစိုးရတဲ့လားပျာ၊ ပီနိုချေးလားထွက်သွားမှာ၊ ဘယ်လိုလုပ်ပြီး ကြားဖြတ်အစိုးရကိုခန့်မှာတဲ့တုန်း။ ထားပါတော့။ ခင်ဗျားအကြံအစင်မြင်သွားပြီး ပီနိုချေးက နတ်ထွက်စာတင်ပါပြီတဲ့။ ခင်ဗျားမှာ ခြေခြေမြစ်မြစ် ပြောစရာမကျန်တော့ဘူး။ ခင်ဗျာ့စီမံကိန်းတွေတစ်ခုမှ မလုပ်ရသေးခင် ကိုယ့်ပြဿနာကိုဖြေရှင်းဖို့တယ်' ဆိုပြီး ပြောပါလေရော။ ဒီအစည်းအဝေးက တော်တော်လေးကို သက်ရောက်မှုရှိတယ်။ သိပ်ကိုလင်းပွင့်မှုရတဲ့ အသုံးဝင်တဲ့အစည်းအဝေးပေါ့။

အဲဒီတုန်းက ဖြိုမိုဟွားနဲ့တွေ့သူက 'ခင်ဗျားကို တိုက်ပွဲဝင်ဖက်အနေနဲ့၊ ရဲဘော်ရဲဘက်အနေနဲ့ ကျွန်တော်တွေတာ၊ ဒါပေမယ့် ဒီထက်ပိုပြီး ကျွန်တော်အများကြီးလုပ်ပေးလို့တော့မရဘူး။ ဆက်ဆံရေးက အစိုးရချင်းဆက်ဆံရေးလေ၊ ပြင်သစ်ရဲ့အကျိုးစီးပွား၊ ချီလီရဲ့အကျိုးစီးပွားစတာတွေပေါ့။ ခင်ဗျားကို ရဲဘော်ရဲဘက်အနေနဲ့ ကျွန်တော်အပြည့်အဝထောက်ခံတယ်။ ဒါပေမယ့် ဝန်ကြီးချုပ်တစ်ယောက်အနေနဲ့ကျတော့ဘာမှလုပ်မပေးနိုင်ဘူးပျာ။' လို့ပြောတယ်။ သူဝန်ကြီးချုပ်ရာထူးကနားတော့ မိုဟွားက ကျွန်တော့်ဆီဖုန်းဆက်တယ်။ 'အခု ကျွန်တော့်ကို ခင်ဗျားအားကိုးလို့ရပြီ။ ကျွန်တော်ချီလီကိုလာရင် ခင်ဗျားနဲ့အတူလုပ်မယ်။' တဲ့။ ပီနိုချေးရဲ့သွားတဲ့ လူထုဆန္ဒ ခံယူပွဲမတိုင်ခင်နဲ့ အဲဒီကာလအတွင်းမှာ သူပြောတဲ့အတိုင်းလည်း တကယ်လာပြီး လုပ်ပေးခဲ့တယ်။ တကယ်တော့ ကျွန်တော်တို့အားလုံးဟာ နိုင်ငံရေးကိုလေ့လာသင်သူနေရသူတွေချည်းပဲဖြစ်ပါတယ်။ နောက်တော့ အီတလီဝန်ကြီးချုပ် ကရာစီနဲ့အစည်းအဝေးကို တက်တယ်။ ကျွန်တော်တို့ဘက်က ပြောစရာရှိတာ ပြောပြီးတော့ သူက 'ဒါလွယ်လွယ်လေးပါ။ ပထမဆုံးဆက်သွယ်ရေး လမ်းကြောင်းတစ်ခုလိုတယ်။ အခု အာဂျင်တီးနား ရောက်နေလေတော့ နောက်တစ်ရက်ကျ အာဂျင်တီးနားနိုင်ငံထဲက အန်းဒီးစ်တောင်တန်းပေါ်မှာ နေရာတစ်နေရာပေးဖို့ အယ်လ်ဖရန်ဆန်ကိုတောင်းမယ်။ ဧရိယာတိုင်အကြီးကြီးဆောက်ဖို့ ကျွန်တော်ပိုက်ဆံ

ထုတ်ပေးမယ်။ အဲဒီကနေ ချီလီကိုအသံလွှင့်မယ်'တဲ့။ နောက်တစ်နေ့ကျ ကရာစီက အဲလ်ဖွန် ဆင်နဲ့သွားတွေတာပေါ့။ အယ်လ်ဖွန်ဆင်က သူ့အဖို့ ဧရိယာတိုင်ကြီးဆောက်ဖို့ဆိုတာ တော်တော်ခက်တယ်လို့ ကရာစီကိုရှင်းပြဖို့ကြိုးစားတယ်။ အဲဒီဧရိယာတိုင်ကြီးကောက်ဆောက် လိုက်ရင် နောက်ဆုံး ပီနိုချေးနဲ့ လက်သီးလက်မောင်းတန်းရတော့မှာလေ။ အဲဒီအတွေ့အကြုံ တွေကိုကြည့်ရင် နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်သုံးယောက်ရဲ့ သိပ်ကိုကွဲပြားတဲ့ စိတ်နေစိတ်ထားသုံး မျိုးကိုတွေ့ရမယ်။

အယ်လ်ဖွန်ဆင်က ကျွန်တော်တို့အတွက် သိပ်အရေးကြီးပါတယ်။ ချီလီမှာရှိတဲ့သူတို့ရဲ့ မိတ်ဆွေတွေ (ကွန်မြူနစ်ပါတီ) က ဘာတစ်ခုမှ ရူးရူးမိုက်မိုက်တွေမလုပ်ဖို့အရေး ကျူးဘားတွေ တာဝန်ယူပေးအောင် အယ်လ်ဖွန်ဆင် ကိုကြားဝင်စေစပ်ခိုင်းခဲ့တယ်။ ကျူးဘားကတစ်ဆင့် သူတို့တွေ ဗုံးလာထောင်မယ်ဆိုရင် ကျွန်တော်တို့ အားလုံးဇုတ်သိမ်းကုန်မှာပေါ့။ အယ် ဖွန်ဆို က ဝင်ပြီးညှိပေးပါတယ်။ ပီနိုချေးကိုအနိုင်တိုက်မယ့် ကျွန်တော်တို့ဗျူဟာကို ကျူးဘား ခေါင်းဆောင်ပိုင်း နားလည်အောင် ကားလိပ်နောက်ကွယ်ကရှင်းပြန်ဖို့ အသုံးကျတဲ့နေရာကနေ အယ်ဖွန်ဆင်လုပ်ပေးခဲ့တယ်။

နိဂုံးချုပ်ရင် လူထုစည်းရုံးရေး၊ ကန့်ကွက်ဆန္ဒပြရေးကို ခေါင်းတပ်ထားတဲ့ ကျွန်တော်တို့ တသိုက်ရယ် အကြမ်းဖက်မှုအပါအဝင် 'တိုက်ပွဲမှန်သမျှ ဆင်နွှဲကြ' ဆိုသူတွေရဲ့ဘက်တော် သားတွေ ရယ်နှစ်ဘက်အကြောင်း ကျွန်တော်တို့ထဲကလူတွေကြားမှာ အခြေအတင်ဆွေးနွေး မှုတွေရှိခဲ့တယ်။ ဒီလိုနဲ့ ၁၉၈၆ ခုနှစ်ကို ကျွန်တော်တို့ရောက်လာခဲ့တယ်။ ကျွန်တော်တို့အတွက် တော့ ၁၉၈၆ ခုနှစ်က အဆုံးအဖြတ်ပေးမယ့်နှစ်ပဲ။

အာဏာရှင်စနစ်ကို ပူးသတ်ခြင်း

ဒီမိုကရက်တစ်မဟာမိတ်အဖွဲ့က အရေးကြီးတဲ့ခြေလှမ်းဖြစ်ခဲ့တယ်။ သို့သော် ပီနိုချေးနဲ့ သူ့ရဲ့အာဏာရှင်စနစ်က တော်တော်နဲ့မပြိုလဲဘူး။ ဒီအာဏာရှင်စနစ်ကို နိဂုံးချုပ်အောင် ခင်ဗျား ဘယ်လိုအစီအစဉ်ဆွဲခဲ့လဲ။ ပြီးတော့ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းတွေရဲ့ အခန်းကဏ္ဍကဘာတွေလဲ။

လာဂိုဗ်။ ။၁၉၈၆ ခုနှစ်မှာ ပီနိုချေးကိုဖြုတ်ချဖို့ ကြိုးစားသင့်တယ်ဆိုပြီးကျွန်တော်တို့ တွေးခဲ့တယ်။ ဒီလိုမှမဟုတ်ရင် ပီနိုချေးရဲ့ ၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်အခြေခံဥပဒေမှာ ပါရှိတဲ့အတိုင်း ၁၉၈၈ ခုနှစ်မှာလုပ်မယ့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲမှာ သူနဲ့ထိပ်တိုက်တွေ့ခဲ့မှာပဲ။ ပီနိုချေးဆက်ပြီး အုပ်ချုပ်မလား မအုပ်ချုပ်ဘူးလားဆိုတာကို အဆုံးအဖြတ်ပေးဖို့ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပမှာ။ ပီနိုချေးက နောက်ထပ် ၁၆ နှစ်ဆက်ပြီးအာဏာရယူထားဖို့ စီမံကိန်းချထားတယ်။ ဒါပေမယ့် သူပြည်ထဲရေးဝန်ကြီး ဆာဂျိုယို ဖာနန်ဒက်က 'နောက်ထပ် ၁၆ နှစ်ကအများဘူးလားဗျ။ အဲဒီ ၁၆ နှစ်ထဲမှာ ၈ နှစ်မြောက်ကျ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲမလုပ်တော့ဘူးလား။ ဒါဆို နောက်ထပ် ၈ နှစ် ထပ်ပြီးအာဏာရနိုင်တာပေါ့။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲရဲ့ ကိုယ်စားလှယ်က ခင်ဗျားတစ်ယောက်ထဲပဲရှိ

မှာ'ဆိုပြီး ပီနိုချေးကိုပြောပြတယ်။ စစ်ဦးစီးချုပ်လေးဦးပါတဲ့ စစ်အာဏာရှင်အုပ်စုကနေ ဒါကို အတည်ပြုလိုက်တယ်လို့ ပီနိုချေးကပြောတယ်။ ဒါကြောင့် ရှစ်နှစ်အတွင်းမှာ ပီနိုချေးကို သမ္မတ လောင်းအနေနဲ့ခန့်အပ်ဖို့ စစ်အာဏာရှင်အုပ်စု သဘောတူကြတယ်။

၁၉၇၈ ခုနှစ်မှာ အခြေခံဥပဒေလေ့လာသုံးသပ်ရေးအဖွဲ့ဖြစ်တဲ့ Group 24 ကို ဖွဲ့ဖို့ အဲလွင်က အကူအညီပေးတယ်။ ပီနိုချေးက အခြေခံဥပဒေသစ်ဆွဲမယ်လို့ပြောနေတဲ့ကာလမှာ G24 ကနေ သူတို့ရဲ့အခြေခံဥပဒေကိုဆွဲပြီးသွားပြီ။ ပီနိုချေးက သူ့အခြေခံဥပဒေသစ်ကို ၁၉၈၀ အောက်တိုဘာမှာ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနဲ့ ဇွတ်အတည်ပြုတယ်။ ၁၉၈၄ ခုနှစ်မှာ ကျွန်တော်နဲ့ အဲလွင်နဲ့လူပုံအလယ်မှာ အခြေအတင်ဆွေးနွေးကြတယ်။ Konrad Adenauer Foundation ကပံ့ပိုးတဲ့ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်အဖွဲ့အစည်း Instituto Chileno de Estudios Humanísticos ဆိုတဲ့ နီးနောဖလယ်ပွဲကို ကျွန်တော်တို့သွားတက်ကြတယ်။ အဲလွင်က နောင်မှာပြင်ဆင်ဖို့ ပီနိုချေးရဲ့အခြေခံဥပဒေကို ကျွန်တော်တို့လက်ခံရမှာပဲလို့ပြောတယ်။ အခြေခံဥပဒေက တရား မဝင်ပါဘူးဆိုတာကို သေတဲ့အထိပြောသွားရမှာပဲတဲ့။ ဥပဒေပေါ်ပေါက်လာတဲ့မူလအကြောင့် တရားမဝင်ဘူးပေါ့။ အခြေခံဥပဒေကတရားဝင်ပါတယ်ဆိုပြီးပြော ကြတဲ့သူတွေ ရှိနေတာကို လည်း လက်ခံခဲ့တယ်လို့ပြောတယ်။ အခြေခံဥပဒေက တရားဝင်ပါတယ်လို့ ပီနိုချေးက သူ့ကို မပြောခိုင်းထားဘူးတဲ့။ အခြေခံဥပဒေတရားဝင်တယ်လို့ ပီနိုချေးမှာ ပြောရေးဆိုခွင့်ရှိတယ်တဲ့။ ပီနိုချေးနဲ့သူ့ကြားမှာ စစ်တပ်အင်အားရှိတာနဲ့မရှိတာပဲကွာတယ်ဆိုပြီးပြောတယ်။ အခြေခံဥပဒေ က တရားဝင်လား မဝင်လားဆိုတာကို အဲလွင်ကမဆွေးနွေးချင်ဘူး။ အဲဒါကိုဆွေးနွေးလို့ရှိရင် ကျွန်တော်တို့ကြားမှာ နားလည်မှုဘယ်တော့မှ ရမှာမဟုတ်ဘူးလို့ သူကအခိုင်အမာပြောတယ်။ ကာရာဘိုင်နီယို (ချီလီရဲတပ်ဖွဲ့) ကနေ အရှိန်လွန်မောင်းလို့ ဒဏ်ရိုက်တဲ့ဖြတ်ပိုင်းလာပေးရင် ပီနိုချေးအခြေခံဥပဒေနဲ့စပြီး အရှိန်လွန်မောင်းရင် ဒဏ်ရိုက်တဲ့ဖြတ်ပိုင်းပေးပိုင်ခွင့်နဲ့ အဆုံးသတ် တဲ့ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံဆိုင်ရာ အခင်းအကျင်းကို သူလိုက်နာနေတာပဲဆိုတာ နားလည်ပြီး သားလို့ အဲလွင်ကပြောတယ်။ ပီနိုချေးအခြေခံဥပဒေက တကယ်ရှိနေတဲ့ အရှိတရား။ အသက် ဝင်နေပြီ။ ဒီတော့ ဒါဟာ (တရားဝင်မဟုတ်သော်လည်း) မူအရရှိနေတဲ့ အခြေအနေဆိုရင် အခြေခံဥပဒေကို တရားဝင်ကြောင်းသဘောတူစရာမလိုတော့ဘဲ ပြင်ဖို့ကြိုးစားလို့ရပြီပေါ့။

ဒီကိစ္စနဲ့ပတ်သက်ပြီး ကျွန်တော်နဲ့သူ အကြီးအကျယ် သဘောထားကွဲလွဲကြတယ်။ ဒါပေမယ့် သူက ပီနိုချေးရဲ့ အခြေခံဥပဒေဟာ တရားမဝင်ဘူးဆိုပြီး ဆန့်ကျင်နေသည့်တိုင် လက်ခံထားတယ်ဆိုတာချညှပ်ပြောရော။ ပြီးတော့ ဒီဥပဒေဟာ အင်အားသုံးပြီးဖြစ်ပေါ်လာတဲ့ ဥပဒေဖြစ်တာကြောင့် ဒါကိုသူလိုက်နာရတယ်တဲ့။ ဒါကလက်ရှိ ရှိနေတဲ့အရှိတရားဆိုပြီး ပြော တယ်။

လူထုစည်းရုံးလှုပ်ရှားမှု

လူထုစည်းရုံးလှုပ်ရှားမှုနဲ့ နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုတွေလုပ်ပြီး အာဏာရှင်စနစ် နိဂုံးချုပ်အောင် လုပ်ခဲ့တဲ့ ကြိုးပမ်းမှုတွေ အများကြီးရှိခဲ့ပါတယ်။ လူထုစည်းရုံးလှုပ်ရှားမှုနဲ့ပတ်သက်ရင် ၁၉၈၃ ခုနှစ် မေမှာ ကြေးနီအလုပ်သမားအဖွဲ့ချုပ်ကနေလုပ်တဲ့ ပထမဆုံးဆန္ဒပြပွဲဖြစ်တယ်။ လူငယ် သမဂ္ဂခေါင်းဆောင် ရိုဒိုလ်ဖိုဆီဂယ်ကဦးဆောင်တာ။ ကျွန်တော်တို့တစ်သိုက် ဆန်တီယာဂိုမြို့ လယ်က Carlos V တိုက်မှာတွေ့ကြတယ်။ အဲဒီတိုက်မှာ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီက ဥပဒေ လုပ်ငန်းတစ်ခုမှာ ရုံးဖွင့်ထားတာ။ သူတို့ဆန္ဒပြရင်ပြလိုရတယ်။ ဒါပေမယ့် သူတို့ကလွဲပြီး တခြား ဘယ်သူကမှ ဆန္ဒထွက်ပြကြမှာမဟုတ်ဘူးဆိုတာ ကြေးနီတွင်းအလုပ်သမားတွေကိုပြောပြရ တယ်။ ဒီမိုကရက်တစ်မဟာမိတ်အဖွဲ့ရဲ့ ခေါင်းဆောင်ပိုင်းမှာပါတဲ့ ကျွန်တော်တို့ဟာ ကြေးနီ မိုင်းအလုပ်သမားခေါင်းဆောင်တွေနဲ့ ပိုပြီးသိမ်မွေ့တဲ့ဆန္ဒပြပွဲလုပ်တာ ပိုကောင်းတယ်လို့ သဘောပေါက်လာကြတယ်။ ဆန္ဒပြဖို့ဆော်ဩတဲ့အထဲမှာ သတ်မှတ်ထားတဲ့နေ့ရောက်ရင် ကျွန်တော်တို့ရဲ့ သားသမီးတွေကို ကျောင်းကိုမပို့ဘူး။ အလုပ်သမားတွေက နေ့လယ်စာ ဆင်းမစားဘူး။ အလုပ်ကိုစိတ်မပျံ့တပါနဲ့လုပ်မယ်ဆိုပြီး ကြေညာလိုက်တယ်။ ဒီလိုဆန္ဒပြမယ့် အကြံကို အာဂျင်တီးနားကနေရတယ်။ စိတ်မပါလက်မပါနဲ့ အလုပ်ဆက်လုပ်နေကြတာမျိုး။ အာဂျင်တီးနားမှာတော့ 'ဘောင်ထဲကအလုပ်လုပ်တယ်'လို့ ပြောကြတယ်။ ဥပမာ ခင်ဗျားက ဘဏ်မှာသွားပြီး ချက်လက်မှတ်နဲ့ငွေထုတ်တယ်ထားပါတော့။ အဲဒီချက်လက်မှတ်က အထင် ကရအဖွဲ့အစည်းကြီးတစ်ခုရဲ့ရန်ပုံငွေကနေထုတ်ရမှာ။ ဒီတော့ ဘဏ်က 'ရန်ပုံငွေလက်ကျန်ရှိ မရှိသွားကြည့်လိုက်ဦးမယ်နော်' ဆိုပြီးခင်ဗျားကိုပြောမှာပဲ။ ပြီးရင် အဲဒီချက်လက်မှတ်ပေါ်က လက်မှတ်ကို သံသယရှိကြောင်းပြောလိမ့်မယ်။ နောက် ၁၅ မိနစ်လောက်ကြာတော့ ခင်ဗျား ချက်လက်မှတ်အတွက် ငွေထုတ်ပေးလိမ့်မယ်။ လူတိုင်းကိုဒါမျိုးသူတို့ကလုပ်မှာပဲ။ စိတ်ပျက် စရာ။

ဒီတော့ နောက်တစ်ယောက်က ညကျရင် အိုးတွေခွက်တွေတီးမယ်ဆိုတဲ့အကြံကိုပြော တယ်။ အရင်ကလက်ဝဲ နိုင်ငံရေးအုပ်စုဘက်ကိုပင်းတဲ့ အထက်တန်းလွှာရပ်ကွက်ကလူတွေက အဲဒီလိုသံပုံးတွေခေါက်ဖူးတယ်။ အာယွန်ဒီအစိုးရလက်ထက်တုန်းက ကုန်ပစ္စည်းတွေပြတ်လတ် သွားလို့ဆိုပြီး သံပုံးတွေတီးကြတာ။ ၁၉၈၃ မေလ ၂၁ ရက်မှာ La Reina ရပ်ကွက်ဘက်က လူလတ်တန်းစားတွေနေတဲ့ အဆောက်အအုံတွေမှာ နားအူသွားလောက်အောင် အိုးတွေခွက် တွေ တီးသံတွေနဲ့ ဆူညံသွားတယ်။ တော်တော်အံ့ဩဖို့ကောင်းတယ်။ ချီလီမှာ တစ်ခုခုတော့ဖြစ် ပြီဟေ့ဆိုတဲ့ခံစားမှုဝင်လာတယ်။ ပီနိုချေးက သံချပ်ကာကားတွေ လမ်းပေါ်လွှတ်လိုက်တယ်။ ဆန္ဒပြပွဲကိုဦးဆောင်တဲ့သူတွေကို ထောင်ထဲထည့်လိုက်တယ်။ နောက်ထပ်လုပ်တဲ့ ဆန္ဒပြပွဲမှာ ပြည်သူတွေ လမ်းပေါ်ထွက်လာအောင် ဂါဘရီယဲ ဘာလ်ဒက်စ်က ပိုစတာတွေရှိတယ်။ ပိုစတာတွေကိုတွေ့သွားပြီး ဂါဘရီယဲနဲ့တခြားသူတွေအဖမ်းခံလိုက်ရတယ်။

၁၉၈၅ ခုနှစ်မှာ ကျွန်တော်တို့လေးစားကြည့်ရတဲ့ ဘုန်းတော်ကြီး ရာဇဝံသလီဘာ အနီးရှိမျက်ကွယ်ပြုသွားတယ်။ သူနေရာမှာ ဘုန်းတော်ကြီးဖရက်စိန်ကို ပုပ်ရဟန်းမင်းကြီးက ခန့်အပ်လိုက်တယ်။ အစိုးရနဲ့အတိုက် အခံကြား နိုင်ငံရေးရပ်တည်ချက် သိသိသာသာအစွန်း တစ်ဖက်စီဖြစ်နေတယ်ဆိုတာ ဘုန်းတော်ကြီးဖရက်စိန်က ရိပ်မိတယ်။ ဒီတော့ နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက် (National Accord) ကိုလက်မှတ်ရေးထိုး သူကအဆိုပြုတင်ပြလာတယ်။ အဲဒီသဘောတူညီချက်မှာ ဒီမိုကရက်တစ်မဟာမိတ်အဖွဲ့က လက်ဝဲနဲ့လက်ယာအုပ်စုကိုယ် စားလှယ်တွေကို ပေါင်းစည်းပေးဖို့ပါတယ်။ ခရစ်ယာန်လက်ဝဲပါတီအုပ်စုက လူအစ်မိုင်ယာပါဖို့ ဖိတ်ခေါ်လိုက်တယ်။ သူက MDP လက်ဝဲညီညွတ်ရေးအဖွဲ့မှာပါတယ်။ ပီနီချေးအစိုးရထဲမှာပါတဲ့ လက်ယာအုပ်စုကိုယ်စားလှယ်တွေဖြစ်တဲ့ ဖာန်ဒိုလီနစ်ဖိုတို့ကိုလည်းဖိတ်ခေါ်လိုက်တယ်။ MDP ဟာ PC, PS Almeyda နဲ့ အခြားအုပ်စုတွေကိုဖွဲ့ထားတဲ့ နိုင်ငံရေးအဖွဲ့ပေါ့။ 'တိုက်ပွဲဝင်မှု ပုံသဏ္ဌာန်မှန်သမျှ'ကို လက်ခံတဲ့သူတွေပေါ့။

နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာသဘောတူညီချက်က ဒီမိုကရက်တစ်မဟာမိတ်အဖွဲ့ထက်ပိုပြီးကျယ်ပြန့် တဲ့ နိုင်ငံရေးအဖြေ ထုတ်ဖို့ကြိုးစားခြင်းပဲ။ ပီနီချေးရဲ့အခြေခံဥပဒေမှာ ဘာကိုပြင်ရမလဲဆိုတာ ပထမဆုံးအကြိမ်စိတ်ဖြာသုံးသပ်ကြတာဆိုတာ ဒီသဘောတူညီချက်ကအရေးကြီးတယ်။ ဒီလို စိတ်ဖြာသုံးသပ်ကြတာ အဲဒီအခြေခံဥပဒေကို လက်ခံတယ်ဆိုတဲ့ သွယ်ဝိုက်အဓိပ္ပာယ်လည်း ထွက်တယ်။

ဘုရားကျောင်းတွေအများကြီးထဲမှာ အထူးသဖြင့် ကက်သိုလစ်ကျောင်းတော်က အရေး အကြီးဆုံးနေရာကနေပါခဲ့တယ်။ ဝတ်ပြုဆုတောင်းတဲ့နေရာတွေမှာ ကျွန်တော်တို့တွေ့ကြ တယ်။ ဘုရားကျောင်းတော်က အကာကွယ်ပဲ။ အမျိုးသမီးတွေက သိပ်ကိုအရေးပါတယ်။ 'ကျားမ တန်းတူညီမျှမှု' ဆိုတဲ့ကြွေးကြော်သံနဲ့ အာဏာရှင်စနစ်ကို ဆန့်ကျင်တွန်းလှန်ကြတဲ့ အထဲမှာ သူတို့ကတစ်တပ်တစ်အားပါပဲ။ 'မွေးရာပါလွတ်လပ်ခွင့်ဟာ လူ့ဂုဏ်သိက္ခာပဲ' ဆိုတဲ့ အယူအဆကိုသူတို့က စွဲကိုင်တယ်။ အဲဒီအယူအဆက သိပ်မှန်တယ်။ သူတို့ရဲ့အယူအဆဟာ ထူးခြား အရေးပါတဲ့အင်အားတစ်ရပ်ပဲ။ လူထုလှုပ်ရှားမှုတွေဟာ အရေးကြီးတဲ့နေရာက ပါခဲ့ တယ်ဆိုတာ ငြင်းလို့မရဘူး။

၁၉၈၆ ခုနှစ်မှာ သမဂ္ဂခေါင်းဆောင်တွေနဲ့ ဆရာများအသင်းတို့ ဆေးဘက်ဆိုင်ရာအသင်း တို့လို အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းကိုအခြေတည်ပြီးဖွဲ့ထားတဲ့အသင်းအဖွဲ့တွေကနေ (နိုင်ငံသား အစည်းအရုံး) Asamblea de la Civilidad ကိုဖွဲ့စည်းလိုက်တာသိပ်ကိုအရေးပါတယ်။ ဒီအ စည်းအရုံးမှာဆရာဝန်တွေပါလာတဲ့နောက်မှာ ပြင်းထန်လာတယ်။ ကုန်တင်ကားမောင်းတဲ့သူ တွေလည်းပါလာတယ်။ ဒီအစည်းအရုံးကို ဒေါက်တာ ယူအန်း လူအစ် ဝွန်ဇာလက်က ဖွဲ့ခဲ့တာ။ ဝွန်ဇာလက်က ဆေးပညာအသင်းဥက္ကဋ္ဌ။ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီအဖွဲ့ဝင်။ လူတိုင်းဒီအစည်း အရုံးမှာပါဝင်ခဲ့ကြတယ်။

မအောင်မြင်မှုများ

၁၉၈၆ ခုနှစ်မှာ စစ်အာဏာရှင်စနစ် နိဂုံးချုပ်အောင်လုပ်ဖို့ ဒီမိုကရက်တစ်မဟာမိတ် အဖွဲ့ကလည်း စီမံကိန်းတစ်ခု ဆွဲခဲ့တယ်။ ၁၉၈၆ ခုနှစ်ကို အဆုံးအဖြတ်ပေးမယ့်နှစ်ဆိုပြီး ပြောကြတယ်လေ။ အဲဒီနှစ်မှာဘာဖြစ်လဲ။

လာဂိုဗ်။ ။ အဲဒီနှစ် ၁၉၈၆ က တကယ့်အဆုံးအဖြတ်ပေးမယ့်နှစ်။ ဒါပေမယ့် ကျွန်တော်တို့ ထင်ထားသလိုဖြစ်လာတာတော့ မဟုတ်ဘူးပေါ့။ ကာရီလယ်ကမ်းခြေဒေသမှာ ခိုး သွင်းလာတဲ့လက်နက်တွေဖမ်းမိလိုက်တာဟာ ‘တိုက်ပွဲဝင်နည်း လမ်းမှန်သမျှ’ (ဆိုလိုတာက အကြမ်းဖက်မှုသုံးတာ) ကိုသုံးပြီး ပီနိုချေးကိုဖြုတ်ချဖို့ ကြိုးစားနေတုန်းပဲဆိုတာကို ပြတယ်လေ။ အဲဒီလက်နက်တွေမိသွားတာ ကြမ်းကြုတ်ရက်စက်တဲ့ သက်ရောက်မှုဖြစ်လာခဲ့တယ်။ တကယ် တော့ မအောင်မြင်တဲ့ အဲဒီစစ်ဆင်ရေးက ပိုက်ဆံတွေအများကြီးသုံးပြီးလုပ်ခဲ့တာ။ ငါးဖမ်း လုပ်ငန်းတစ်ခုက သင်္ဘောနှစ်စင်း၊ မိုင်းတွင်းအဟောင်း တစ်ခုကိုသုံးဖို့၊ မိုင်းတွင်းလုပ်ငန်းတစ်ခု စသည်ဖြင့်လုပ်ငန်းတွေတည်ဖို့ ငွေကြေးထောက်ပံ့ခဲ့တာတွေအများကြီးရှိလိမ့်မယ်။ လက်နက် တွေက ဟိုးပင်လယ်ဘက်ကနေ သယ်လာတာပေါ့။ အဲဒီငါးဖမ်းလုပ်ငန်းနဲ့ မိုင်းတွင်းလုပ်ငန်းက မန်နေဂျာတွေနဲ့ တရားဝင်လုပ်ကိုင်နေကြတာပါ။ တဖြည်းဖြည်းနဲ့ သူတို့ဆီကနေ လက်နက်တွေ မိလာတယ်။ ဒီလိုဖမ်းမိဖို့ ပီရူးနိုင်ငံကနေ သတင်းရတယ်လို့ပြော တာပဲ။ ကျွန်တော်တို့သိရတာက ကာရီလယ်ကမ်းခြေမှာ လက်နက်တွေဖမ်းမိတယ်။ အဲဒီလက်နက်တွေကို အရမ်းကြီးမားတဲ့ ပမာဏနဲ့ စစ်ဆင်ရေးတစ်ခုအသွင် တိုင်းပြည်ထဲကိုသယ်လာတယ်ဆိုတာပဲ။

အဲဒီလက်နက်တွေမိသွားတော့ မာနျူရယ်ဟိုဒရီဂေးရဲ့တပ်ဦးက သူ့ရဲ့အရန်ဆွဲထားတဲ့ အစီအစဉ်ဖြစ်တဲ့ ပီနိုချေးကို လုပ်ကြံဖို့စတယ်။ ၁၉၈၆ စက်တင်ဘာ ၇ ရက်မှာ သူ့ကိုလုပ်ကြံ တယ်။ ဒီတစ်ခါလည်း မအောင်မြင်ပြန်ဘူး။ သက်တော်စောင့်တွေအများကြီးသေသွားပေမယ့် ပီနိုချေးက လွတ်သွားတာကိုး။ လုပ်ကြံမှုကို အသေးစိတ်စီစဉ်ထားတာဖြစ်ပေမယ့် မအောင်မြင် ခဲ့ဘူး။ ဒါ့အပြင် ကာရီလယ်အရေးအခင်းကိုကြည့်မယ်ဆိုရင် ၁၉၈၆ ခုနှစ်ဟာ အဆုံးအဖြတ် ပေးတဲ့နှစ်အဖြစ် ကုန်ဆုံးသွားတယ်။ ဒါပေမယ့် အတိုက်အခံကိုက အသာစီးရသွားတဲ့နှစ်တော့ မဟုတ်ဘူး။ ကျွန်တော်လည်း တခြားသူတွေလိုပဲ ထောင်ထဲရောက်သွားတယ်။ ထောင်ကျ သွားတဲ့သူတွေထဲမှာ PC နဲ့မဟာမိတ်အဖြစ်ဆက်ရှိနေတဲ့ ဆိုရှယ်လစ်ဂိုဏ်းက ယေမန်း ကော်ရီယာပါတယ်။ လုပ်ကြံမှုကိုသိမသိသူကို မေးကြည့်တော့ သူမသိဘူးတဲ့။ ဒီတော့ ကျွန်တော်က သူ့လူတွေ သူ့ကိုမပြောပဲလုပ်တာတော့ မတရားဘူးလို့ပြောတာပေါ့။ သူ ဒေါသပူန့် ထသွားတာ ကျွန်တော်နားလည်ပါတယ်။ စက်တင်ဘာ ၇ ရက်နောက်ပိုင်းမှာ ချီလီ နိုင်ငံသား တွေအများကြီး ပီနိုချေးရဲ့လျှို့ဝှက်ရဲအဖွဲ့လက်ချက်နဲ့ သွေးမြေကျခဲ့ရတယ်လေ။

ဒီမိုကရက်တစ်မဟာမိတ်အဖွဲ့မှာ အထူးနိုင်ငံရေးကော်မတီကိုဖွဲ့လိုက်တယ်။ အဲဒီအဖွဲ့

မှာ ခရစ်ယာန် ဒီမိုကရက်နဲ့ ရာဒီကယ်ပါတီကလူတွေပါတယ်။ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီကလူတွေလည်းပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့နဲ့ MDP နဲ့ တချို့လုပ်ငန်းတွေအတွက် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးကြတယ်။ ဥပမာ ဖိနှိပ်ဖို့အကြောင်းပြချက်ရသွားစေတဲ့ အကြမ်းဖက်မှုလုပ်ရပ်တွေမပါဘဲ နောက်ထပ်ဆန္ဒပြပွဲဘယ်လိုလုပ်ကြမလဲဆိုတာမျိုးပေါ့။ ပြည်သူတွေမျက်နှာအောက်ချပြီးမနေရအောင်ဘယ်လိုလုပ်ကြမလဲ၊ ကားတာယာတွေမီးရှို့တာမျိုးလုံးဝမရှိအောင်၊ လမ်းတွေပိတ်တာ၊ ဒါမှမဟုတ် တခြားအဟန့်အတားတွေမဖြစ်စေဖို့ ဆွေးနွေးကြတာပေါ့။

၁၉၈၈ ခုနှစ်မှာ ပီနိုချေးကိုနောက်ထပ်သက်တမ်းတစ်ခု အာဏာရယူခွင့်ပေးမပေးဆုံးဖြတ်မယ့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို နိုင်ငံရေးပါတီတွေဘယ်လိုဝင်လှုပ်ရှားခဲ့ကြသလဲ။

လာဂိုဗ်။ ။ ပီနိုချေးရဲ့နောက်သက်တမ်းအတွက် ၁၉၈၈ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ မဲဆန္ဒရှင်စာရင်းမှာပါဖို့ ရွေးကောက်ပွဲအာဏာပိုင်တွေဆီမှာ မှတ်ပုံတင်ရတယ်။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပဖို့ဆိုရင် စစ်တပ်အာဏာသိမ်းတုန်းက ဖျက်ဆီးခံလိုက်ရတဲ့ မဲဆန္ဒရှင်စာရင်းကိုအစားထိုးဖို့ မဲဆန္ဒရှင်မှတ်ပုံတင်ခြင်းထပ်လုပ်သင့်တယ်လို့ အခြေခံဥပဒေ ခုံရုံးကဆုံးဖြတ်လိုက်တာ သိပ်ကိုအရေးကြီးတဲ့ဆုံးဖြတ်ချက်ပဲ။ ဒီဆုံးဖြတ်ချက်ကြောင့် မဲဆန္ဒရှင်တွေမှတ်ပုံတင် ဖို့လိုအပ်လာတယ်။ နောက်တော့ လွတ်လပ်သောရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပရေးကော်မရှင်၊ လွတ်လပ်သောရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပရေး လက်ဝဲအုပ်စုကော်မတီတွေဖွဲ့ကြတယ်။ ကျွန်တော်တို့ လက်ဝဲဒီမိုကရက်တွေကတော့ လွတ်လပ်သောရွေးကောက်ပွဲကျင်းပရေးကော်မရှင်မှာ မပါကြဘူးဆိုတော့ လက်ဝဲအုပ်စုကော်မတီဖွဲ့ရတာပေါ့။ ကျွန်တော်တို့ထင်တာမြင်တာရှိအောင် အဖွဲ့ဖွဲ့ရတယ်။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကိုထောက်ခံတဲ့ နိုင်ငံရေးအုပ်စုတွေရဲ့ မဟာမိတ်အဖွဲ့ကိုအားဖြည့်ပေးရတယ်။

ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့တည်ဆောက်ခြင်း

လူထုဆန္ဒခံယူပွဲပြီးသွားတဲ့အခါကျမှ ပုဒ်မ ၈^၁ကိုဖျက်သိမ်းလိုက်တာကြောင့် ကျွန်တော်တို့က ဆိုရှယ်လစ်ပါတီ အနေနဲ့ဆန္ဒခံယူပွဲမှာတော့ ဝင်မပါနိုင်ခဲ့ဘူး။ ဒီမိုကရေစီပါတီအဖြစ် မှတ်ပုံတင်ခဲ့တယ်။ နောက်ဆုံးကျ ဒီမိုကရေစီပါတီဟာ စင်စစ်အသစ်ဖွဲ့လိုက်တဲ့ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီဖြစ်လာတယ်။ ရာဒီကယ်ပါတီကထွက်လာတဲ့ အုပ်စုတစ်ခုရယ်၊ ရီပတ်ဗလီကန်လက်ယာအုပ်စုကလစ်ဘရယ်ပါတီဝင်အုပ်စုနဲ့ တခြားတစ်သီးပုဂ္ဂလတွေ ကျွန်တော်တို့ပါတီထဲမှာ ပါလာတယ်။ Almeydaပါတီကမှတ်ပုံမတင်ရသေးဘူးဆိုတော့ အဲဒီအုပ်စုတွေကျွန်တော်တို့ပါတီကိုလာပေါင်းတာ။

၁ ပီနိုချေး၏ ၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်အခြေခံဥပဒေ၏ ပုဒ်မ ၈ တွင်ပြဋ္ဌာန်းထားချက်အရ 'အမျိုးအနွယ်ကိုဆန့်ကျင်ခြင်း၊ အကြမ်းဖက်မှုကို အားပေးခြင်း၊အကြွင်းမဲ့အာဏာရှင်စနစ်အယူအဆများကို အားပေးခြင်းပြုလုပ်သည့် နိုင်ငံရေးပါတီများသည် အခြေခံဥပဒေကို သွေဖည်ရာရောက်သည်'ဟုပြဋ္ဌာန်းထားရာ ထိုသို့လုပ်ဆောင်သည်ဟုငင်းတို ယူဆသည့်ပါတီများသည် 'ပြစ်မှုကျူးလွန်သည်ဟုမှတ်ယူနိုင်သည်'ဟု ပါရှိသည်။ ထိုပြဋ္ဌာန်းချက်အရ တရားစီရင်ရေးကိုကျော်လွန်ပြီး အစိုးရက ဖိနှိပ်မှုပြုရန် အကြောင်းပြချက်ရသွားစေသည်။

ဆိုရှယ်လစ်ပါတီနဲ့အခြား လက်ဝဲနိုင်ငံရေးအုပ်စုတွေရဲ့ Almeyda ဂိုဏ်းကနေဖွဲ့လိုက်တဲ့ MDP က 'ပါတီမှတ်ပုံတင်ရင် သစ္စာဖောက်' ဆိုတဲ့ကြွေးကြော်သံကိုကိုင်စွဲလာတယ်။ ဒီမိုကရက်တစ်မဟာမိတ်အဖွဲ့ကမရှိတော့ဘူး။ ဒါမှမဟုတ်ပျက်သွားပြီး သူ့နေရာမှာ Concertación က အစားဝင်လာတော့မှာ။ အဲဒီအဆင့်မှာ MDP ကနာမည် ပြောင်းလာတယ်။ ညီညွတ်သော လက်ဝဲအုပ်စုဆိုပြီး MDP ကိုနာမည်ပေးထားတယ်။ Almeyda ဆိုရှယ်လစ်အုပ်စုနဲ့ PC တော်လှန်ရေးလက်ဝဲလှုပ်ရှားမှုအဖွဲ့စတာတွေကို တွဲထားဖို့ကြိုးပမ်းတဲ့အနေနဲ့ နာမည်ပြောင်းလိုက်တာပဲ။ ၁၉၈၇ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၁၅ ရက်မှာ ပလက်ဖောင်းဈေးတစ်ခုကို အမေရိကန်နိုင်ငံရေးသိပ္ပံပညာရှင် အာတူရို ဗာလန်ဇွေလာနဲ့အတူသွားခဲ့တာမှတ်မိသေးတယ်။ ပလက်ဖောင်းဈေးကို သွားပြီးဈေးသည်တွေမဲပေးဖို့မှတ်ပုံတင်ကြပါဆိုပြီးသွားပြောကြတာ။ ကျွန်တော်တို့နောက်မှာက 'မှတ်ပုံတင်ရင် သစ္စာဖောက်' လို့အော်နေကြတယ်။ PC ကလူတွေပျံ့။ ဒီတော့ သူတို့ထဲက ကျွန်တော်သိတဲ့သူတစ်ယောက်ကို ကျွန်တော်တို့လုပ်နိုင်တာ လုပ်နေကြတာလို့သွားပြောလိုက်တယ်။ ကျွန်တော်တို့ကို မလှုံ့ဆော်ကြပါနဲ့၊ ခင်ဗျားတို့နေရာယူချင်ရင် ဟောဟိုက ပလက်ဖောင်းမှာ နေရာယူကြပါလို့ပြောလိုက်တယ်။ ဒါနဲ့သူတို့ကနေ့လည်ကျရင် မှတ်ပုံတင်တာနဲ့ပတ်သက်ပြီး သူတို့လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်တွေနဲ့ ဆွေးနွေးရအောင်တဲ့။ ကျွန်တော်တို့ဘုရားကျောင်းထဲမှာတွေ့ကြတယ်။ ကွန်မြူနစ်ရဲဘော်တစ်ယောက်ကနေ မှတ်ပုံတင်တာဟာ ဘာကြောင့် သစ္စာဖောက်ဖြစ်ရသလဲဆိုတာကို ရှင်းပြတဲ့မိန့်ခွန်းကိုပြောတယ်။ ကျွန်တော်ပြောရမယ့် အလှည့်ရောက်တော့ ပီနိုချေးအာဏာဆက်ပြီးကိုင်ထားမယ့်လမ်းကြောင်းက ဘယ်လိုမျိုးဖြစ်လာမလဲဆိုတာသိကြရဲ့လားလို့ သူတို့ကိုမေးလိုက်တယ်။ အရင်တုန်းက အင်အားသုံးပြီး အာဏာကိုကိုင်ခဲ့တယ်။ အခု လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကိုသူနိုင်အောင်လုပ်ရတော့မှာ။ ကျွန်တော်တို့မှာ မဲရုံစောင့်ကြည့်တဲ့သူတွေရှိရင် မဲပေးဖို့မှတ်ပုံတင်တဲ့ပြည်သူတွေရှိနေသမျှ ပီနိုချေး ရုံးသွားအောင် လုပ်နိုင်မှာပဲ။

ကျွန်တော်တို့ဘယ်လိုတွက်ချက်ကြသလဲဆိုတော့ မဲပေးပိုင်ခွင့်ရှိတဲ့ ချီလီနိုင်ငံသားက ရှစ်သန်း၊ ပီနိုချေးရတဲ့မဲ ၄၀ ရာခိုင်နှုန်းမကျော်မှဖြစ်မယ်။ သူ့ကိုထောက်ခံတဲ့သူတွေအားလုံးက မဲပေးဖို့မှတ်ပုံတင်ကြမှာပဲ။ တကယ်တမ်းတော့ အားလုံးထက်ဦးအောင် မှတ်ပုံသွားတင်တာ ပီနိုချေးပျံ့။ ဒါကြောင့် သူတို့က မဲ ၃ ဒသမ ၂ သန်းရသွားတယ်။ မဲပေးခွင့်ရှိသူ ရှစ်သန်းရဲ့ လေးဆယ်ရာခိုင်နှုန်းပေါ့။ ကျွန်တော်တို့အနိုင်ရဖို့ဆိုရင် ချီလီမှာ မဲပေးဖို့မှတ်ပုံ တင်တဲ့သူ ၇ သန်းထက်မနည်းရှိရမယ်။ တစ်ခါတုန်းက ရီကာဒို နျူနေးလူသိရှင်ကြားပြောခဲ့တာကို မှတ်မိသေးတယ်။ 'ဒီနေ့ ၇ သန်းမြောက်ပြည်သူက မဲပေးဖို့မှတ်ပုံတင်လိုက်ပြီဆို ပီနိုချေးကို အနိုင်ရတော့မှာပဲ။'တဲ့။ ဒါက သင်္ချာနည်းနဲ့တွက်တာပါ။ ဒါပေမယ့် သပိတ်မှောက်လိုက်ကြပြီး ပြည်သူတွေမှတ်ပုံလာမတင်ရင်တော့ ကျွန်တော်တို့ရှုံးသွားနိုင်တယ်။ ဒါနဲ့ ဒီမိုကရေစီပါတီ (PPD) က ပါတီမှတ်ပုံတင်လိုက်တယ်။ အစိုးရက ကလိုဒိုမီရို အယ်လ်မီဒါကို ချီလီချီကို မြို့ကနေ ဆန်တီယာဂိုကထောင်ကို ပြောင်းထားလိုက်ပြီး ပီနိုချေးရဲ့အခြေခံဥပဒေလာ ပုဒ်မ ၈ အရ တရားစွဲ

တယ်။ သူ့ကို ကာပူချီနီအကျဉ်းထောင်မှာ ကျွန်တော်သွားတွေ့ပါတယ်။ သူနဲ့တွေ့တော့ 'မင်္ဂလာသတင်း ပြောရဦးမယ်။ MDP က ရွေးကောက်ပွဲဝင်ဖို့ မှတ်ပုံတင်တော့မယ်'လို့သူက ပြောတယ်။ အခုကျွန်တော်တို့ နိုင်ငံရေးပါတီထောင်မှရတော့မယ်လို့ပြောလိုက်တယ်။ PPD ကိုဖွဲ့မှရမယ်။ တကယ်လို့ ကျွန်တော်တို့ ပါတီမဖွဲ့နိုင်ရင် ရွေးကောက်ပွဲ တရားမျှတအောင်၊ မဲရေတွက်တာ တရားမျှတအောင် ဘယ်သူကလုပ်မှာလဲပေါ့။ ခရစ်ယာန် ဒီမိုကရက်တွေချည်း ပဲလုပ်ကြမှာလား။ ပါတီတွေကနေ မဲရုံစောင့်ကြည့်တဲ့သူတွေကိုခန့်ထားမှာပဲ။ မဲရုံတွေကို ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်တွေက ချည်းစောင့်ကြည့်မှာမျိုးတော့ ကျွန်တော်မလိုလားဘူး။ ကျွန်တော် လည်း မဲတွေရေကြည့်ချင်တာပေါ့။ PPD မှာပါဖို့ အယ်လ်မီဒါကို ဘယ်လိုမှနားချလို့မရဘူး။ လက်ဝဲအုပ်စုမှာ Humanist ပါတီပြီးရင် PPD ပါတီပဲ မဲရေတွက်မယ့် မဲရုံစောင့်ကြည့်သူတွေ ရှိတာ။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲရုံးသွားတော့ ၁၉၈၉ ခုနှစ်မှာ အစိုးရကနေ ရွေးကောက်ပွဲမဖြစ်မနေ ကျင်းပပေးလိုက်ရတယ်။ အယ်လ်မီဒါနဲ့ လက်ဝဲနိုင်ငံရေးအုပ်စုက လက်ဝဲစွန်းဆိုရှယ်လစ်ပါတီ ကိုထောင်ပြီး ရွေးကောက်ပွဲမှာကိုယ်စားလှယ်လောင်းတွေ ဝင်ပြိုင်ဖို့လုပ်ကြတယ်။

ကျွန်တော်အဲဒီဖြစ်ရပ်ကို ကောင်းကောင်းမှတ်မိတယ်။ သမ္မတလောင်းအဖြစ် အဲလွင် ဝင်ပြိုင်တဲ့အခါ သမ္မတလောင်းသည်သာလျှင် ကိုယ်စားလှယ်လောင်းတွေနဲ့ မဲရုံစောင့်ကြည့် သူတွေကိုခန့်အပ်လို့ရတယ်ဆိုတာ ကျွန်တော်တို့သိလာရတယ်။ ဒီတော့ ကျွန်တော်တို့ပါတီက လူတွေကိုတာဝန်ယူမှုနဲ့ အခွင့်အာဏာကို လွှဲအပ်ပေးပါဆိုပြီး အဲလွင်ကိုပန်ကြားကြရတာပေါ့။ နောက်ဆုံး အထက်လွှတ်တော်နဲ့ အောက်လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်လောင်းတွေအတွက် မဲရုံ စောင့်ကြည့်သူတွေထားဖို့ တာဝန်နဲ့အခွင့်အာဏာကို ကျွန်တော်တို့ရသွားတယ်။

ဒီလို Concertación ညွန့်ပေါင်းဖွဲ့နိုင်တာဟာ အချိန်အကြာကြီး အင်အားစုတွေ တစ်ခုပြီး တစ်ခုပေါင်းစုလာပြီး ကာမှဖြစ်ပေါ်လာတဲ့ရလဒ်ဖြစ်ပြီး တစ်ထိုင်တည်းဆုံးဖြတ်ပြီးဖြစ်လာတာ မဟုတ်ဘူးဆိုတာကိုပြောချင်လို့ အခုလိုရှည်ရှည်ဝေးဝေးပြောရတာပါ။

အတိုက်အခံတို့၏ ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်ခြင်း

အတိုက်အခံလှုပ်ရှားမှုဟာ အတူတကွအလုပ်လုပ်နိုင်ကြဖို့ အယုံအကြည်ကင်းမဲ့မှုနဲ့ အတွင်းစည်းနိုင်ငံရေး သဘောထားကွဲလွဲမှုကို ကျော်လွှားခဲ့ရတယ်။ ဝီနီဇွေးကိုနောက်ဆုံးမှာ အနိုင်ယူတဲ့လမ်းကြောင်းပေါ်ကို အတိုက်အခံကိုရောက်သွားစေတဲ့ အဓိကအခိုက်အတန့်နဲ့ ဆုံးဖြတ်ချက်တွေကဘာတွေများလဲ။

လာဂိုစ်။ ။ပထမဆုံးက ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီနဲ့ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီကို ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်ဖို့ ဆုံးဖြတ်ချက်ချခဲ့တာပဲ။ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်တွေဆိုတာ ၁၉၇၃ ခုနှစ်မှာ စစ်တပ်ကအာဏာသိမ်းဖို့ စစ်တန်းလျားကို တံခါးသွားခေါက်တဲ့သူတွေဆိုပြီး ကျွန်တော်တို့က မြင်ထားတဲ့သူတွေ။ တကယ်အာဏာသိမ်းဖြစ်အောင်သူတို့လုပ်ခဲ့တယ်လို့ ပြောတာမဟုတ်ဘူး

နော်။ ဒါပေမယ့် ပြည်သူ့ညီညွတ်ရေးညွန့်ပေါင်းမှာပါတဲ့သူတွေက ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်တွေဟာ စစ်အာဏာသိမ်းတာကိုလိုလားတဲ့သူတွေ အကူအညီပေးခဲ့သူတွေဆိုပြီး ယူဆထားကြတယ်။ ဒီလိုယူဆထားတာက ကျွန်တော်တို့ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ဖို့ အတားအဆီးဖြစ်နေတာပေါ့။ ဒီမိုကရေစီရည်မှန်းချက်တွေအောင်မြင်ဖို့ နက်ရှိုင်းတဲ့အယုံအကြည်ကင်းမဲ့မှုတွေကို ကျော်လွှားမှ ရမယ်။ ကျွန်တော်တို့ ကျော်လွှားနိုင်ခဲ့တယ်။

အာဏာရှင်စနစ်ကိုပူးသတ်ခြင်း

လူထုဆန္ဒခံယူပွဲမှာ ကျွန်တော်တို့ပါမလား မပါဘူးလား၊ ပြီးရင်နောက်ဆက်တွဲဖြစ်လာမယ့် ပီနိုချေးရဲ့ အခြေခံဥပဒေကိုလက်ခံမလား လက်မခံဘူးလား။ နောက်ဆုံးမှာ တပါတည်းမသမာမှုတွေကို အဖြစ်ခံမလားဆိုတာတွေက ဒုတိယအရေးကိစ္စ။ ရွေးကောက်ပွဲမှာပါမယ်ဆိုတာကို ၁၉၈၆ နဲ့ ၁၉၈၇ ခုနှစ် အစောပိုင်းမှာ ချမှတ်ခဲ့တယ်။ အဲဒီနှစ်တွေမှာ စစ်အစိုးရကို နှိပ်ချုပ်အောင်လုပ်ဖို့တခြားနည်းနဲ့ကြိုးစားတွေ မအောင်မြင်ခဲ့ဘူး။ မဲဆန္ဒခံယူပွဲက အလွန်နီးကပ်နေပြီဆိုတာ ပြည်သူတွေသိလိုက်ရတဲ့အချိန်မှာ ဆုံးဖြတ်ချက်ချခဲ့ရတာပါ။

၁၉၈၇ ဖေဖော်ဝါရီမှာ [ဆိုရှယ်လစ်ပါတီခေါင်းဆောင် တစ်ယောက်ဖြစ်တဲ့] ကလိုဒိုမီရို အယ်မေးဒါ ချီလီကိုပြန်ရောက်လာတယ်။ ပါတာဂိုနီးယားပြည်နယ်က အရမ်းခေါင်တဲ့ ချီလီချီကိုမြို့လေးမှာ သူ့ဆီကို ကျွန်တော့်ယောက်ဖနဲ့အတူသွားပြီး ရွေးကောက်ပွဲအတွက် ဆိုရှယ်လစ်ပါတီက မှတ်ပုံတင်ဖို့လိုတယ်လို့သွားပြောကြတယ်။ ကျွန်တော်တို့ သန်းခေါင်ယံမှာ ဘယ်လ်မာဆီဒါကိုရောက်တယ်။ ကျွန်တော်တို့စီးလာတဲ့ အဝေးပြေးကားက ရဲကင်းတစ်ခုကိုရောက်တော့ ကျွန်တော်တို့ကို ကားပေါ်ကဆင်းခိုင်းတယ်။ အဲဒီလိုရဲကင်းတွေမှာ ရဲကမေးတာမြန်းတာ၊ ရှာဖွေတာတွေလုပ်တတ်တယ်။ ကျွန်တော်တို့ကို ဆန်တီယာဂိုမြို့တော်ကို ပြန်ပို့မလားဆိုတာ ကျွန်တော်တို့လည်းမပြောတတ်ဘူး။ အဲဒီတုန်းက တစ်နေရာကတစ်နေရာ လွတ်လွတ်လပ်လပ် သွားခွင့်မရှိဘူးလေ။

ပီနိုချေးရဲ့ မဲဆန္ဒရှင်စာရင်းနဲ့ ရွေးကောက်ပွဲဝင်ဖို့ မှတ်ပုံတင်မယ်ဆိုပြီးဆုံးဖြတ်တာဟာ အရေးကြီးဆုံးဖြတ်ချက်ပဲ။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲမှာ ရှုံးသွားလို့ဆိုပြီး ပီနိုချေးကငြိမ်နေမှာပဲလို့ ဘယ်သူကများတွေးမှာလဲ။ အခြေအနေတွေ ပိုကောင်းလာအောင် အယ်လ်မီဒါ ပါဝင်ဆောင်ရွက်သင့်တယ်လို့ကျွန်တော်နားလည်ထားတယ်။ သူသာချီလီကို အောက်လမ်းကနေလာတာဆိုရင် သူဘာလုပ်မှာလဲ။ ပြည်နှင့်ဒဏ်ခံရအောင် တရားရုံးမှာရင်ဆိုင်ရမှာပဲ။ ဒီလို ရင်ဆိုင်မယ်ဆိုရင် အာဏာရှင်စနစ်ရဲ့ အင်စတီကျူးရှင်းဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံ မူဘောင်ကို တကယ်တော့ သူ လက်ခံလိုက်တာပဲ။ အဲဒီအင်စတီကျူးရှင်းဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံမူဘောင်အရဆိုရင် သူ့ကိုသတ်ပစ်ကြမှာတော့မဟုတ်ဘူးလို့အယ်မီဒါကတွေးထားတယ်။ တကယ်တမ်းကျတော့လည်း သူ့ကိုအကျဉ်းချလိုက်ပြီး ဆန်တီယာဂိုနဲ့ ကီလိုမီတာ ၁၄၀၀ ဝေးတဲ့နေရာကိုပို့လိုက်ပြီး သူ့ကို

ဘာလုပ်ကြရင်ကောင်းမလဲတွေးနေကြတယ်။ အယ်လ်မီဒါက ဆိုရှယ်လစ်ပါတီရဲ့ အများ သိခေါင်းဆောင်ဖြစ်ပေမယ့် ပီနီချေးရဲ့အခြေခံဥပဒေအရ ဆိုရှယ်လစ်တွေကို တရားမဝင်ဘူး ကြေညာထားတယ်။ ဒီတော့ အယ်လ်မီဒါကိုဘာလုပ်ပစ်ရမလဲ အစိုးရကဆုံးဖြတ်ရတော့မယ်။ အလွယ်ဆုံးက ပြည်တွင်းမှာပဲ နယ်နှင်ထားဖို့။ သူနဲ့တွေ့ချင်တဲ့သူသွားတွေ့ပြီး စကားပြောလို့ ရတယ်။ ဘာဖြစ်လို့လဲဆိုတော့ သူ့ကိုအဲဒီမြို့လေးထဲမှာပဲ လှုပ်ရှားသွားလာခွင့်ပေးထားတာ ကိုး။ ဒါပေမယ့် မြို့ကနေတော့ ထွက်သွားလို့မရဘူးပျ။ ရွေးကောက်ပွဲမှာ အယ်လ်မီဒါရိုက်က မှတ်ပုံတင်တာ၊ သူတို့ရိုက်ကိုထောက်ခံမှုရဖို့ဆိုတာ အရေးကြီးတယ်။ အဲဒီ လိုမှတ်ပုံတင်မယ် ဆိုတဲ့ကတိတော့ ကျွန်တော်တို့သွားတဲ့ ခရီးမှာမရခဲ့ဘူး။ 'ပါတီထဲမှာ အဲဒီဆုံးဖြတ်ချက်ချဖို့ ကျွန်တော်အချိန်ထပ်လိုချင်သေးတယ်'တဲ့။

ညွန့်ပေါင်းဖွဲ့စည်းခြင်း

ဒုတိယဆုံးဖြတ်ချက်ရလဒ်ဖြစ်တဲ့ တတိယဆုံးဖြတ်ချက်ကတော့ PPD ပါတီထောင်ဖို့ပါ။ ၁၉၈၇ ခုနှစ်မှာ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်တစ်ပါတီထဲမှာ ပါတီခေါင်းဆောင်နေရာအတွက် ပဏာမ ရွေးကောက်ပွဲလုပ်တော့ ပါထရီဆီယို အဲလွင်နိုင်သွားတယ်။ အဲလွင်က အရေးကြီးတဲ့ကတိနှစ်ခု ပေးတယ်။ ပထမဆုံးပေးတဲ့ကတိက ဆိုရှယ်လစ်တွေမပါဘဲ ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့ငယ်တစ်ဖွဲ့မယ် ဆိုတာပဲ။ အဲဒါက (ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီက ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးဖြစ်သူ) အဒိုလ်ဖို ဇယ်ဒီဘာရဲ့တောင်းဆိုမှုပါ။ ဆိုရှယ်လစ်တွေမပါဘူးဆိုမှ အဲလွင်ကိုသူကထောက်ခံမယ်လို့ အဒိုလ်ဖိုကပြောထားတာလေ။ ဒုတိယကတိက ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်တစ်ပါတီ မှတ်ပုံတင်မယ် ဆိုတာပဲ။ အဲဒီအခြေအနေနှစ်ခုကိုကျွန်တော်သိလိုက်ရတော့ အဲလွင်နဲ့စကားသွားပြောရတယ်။ 'ခင်ဗျား ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့ငယ်လေးဖွဲ့လို့ကတော့ ခင်ဗျားက အဒိုလ်ဖို ဆွာရက်၊ ကျွန်တော်က ဖီ လစ်ဂွန်ဇာလက်ဖြစ်သွားမယ်'လို့ကျွန်တော် သူ့ကိုပြောလိုက်တယ်။ ကျွန်တော်အဲဒီလိုပြောလို က်တာအကြောင်းရှိတယ်။ တစ်ခါတုန်းက အစည်းအဝေးပြီးလို့ ပြန်ခါနီး ဂါဘရီယဲဘာလ်ဒက်စ် က ကျွန်တော့်ကို 'ကျွန်တော်ကတော့ အဒိုလ်ဖို ဆွာရက်အဖြစ်ခံမှာမဟုတ်ဘူး၊ ဒါဆိုခင်ဗျားက ဖီလစ်ဂွန်ဇာလက်လုပ်လို့ရပြီပေါ့ဗျာ၊ ခက်ခဲတဲ့အစီအမံတွေအများကြီး ရေးဆွဲကြရာမှာကိုတော့ ကာ အစိုးရအဖွဲ့ထဲကိုကျွန်တော်တို့ တူတူသွားကြတာပေါ့' လို့ပြောဖူးတယ်။ [ထိုစဉ်က ဂွန်ဇာလက်သည် စပိန်သမ္မတဖြစ်ပြီး၊ ဆွာရက်သည် အာဏာရှင်ဖရန်ကိုခေတ်အလွန် ပထမဆုံး ဒီမိုကရေစီနည်းဖြင့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံရသည့် ဝန်ကြီးချုပ်ဖြစ်သည်။ ၁၉၈၁ ခုနှစ်တွင် နှုတ်ထွက်သွားခဲ့သည်။ သူနှုတ်ထွက်သွားသဖြင့် စပိန်ပါလီမန်က လီယိုပိုဒိုလ်၊ ကာရို၊ ဆိုတီ လိုကို ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပမည့် ၁၉၈၂ ခုနှစ်အထိ ဝန်ကြီးချုပ်အဖြစ် ဆောင်ရွက်ရန် ရွေးချယ်ခဲ့သည်။ ထိုရွေးကောက်ပွဲတွင် ဂွန်ဇာလက်၏ပါတီ PSOE က မဲအများအသာဖြင့် အနိုင်ရရှိခဲ့သည်။]

ဒါကြောင့် အဲလွင်ကို ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့လေးဖွဲ့ဖို့ ကျွန်တော် မကန့်ကွက်ခဲ့ပေမယ့် သူပါတီ

မှတ်ပုံတင်တာနဲ့ပတ်သက်ပြီး မေးခွန်းထုတ်ခဲ့တယ်။ သို့သော် ကျွန်တော်က မှတ်ပုံတင်တာကို လက်ခံမှာမဟုတ်ဘူးလို့ သူ့ကိုပြောခဲ့တယ်။ ဘာဖြစ်လို့လဲဆိုတော့ ပီနီချေးရဲ့အခြေခံဥပဒေက ဆိုရှယ်လစ်ပါတီကို ပိတ်ပင်ထားတာတည်းက ပါတီကိုမှတ်ပုံတင်လို့မရဘူးလေ။ သူ့ပါတီမှတ်ပုံ တင်တော့မယ်လို့ အဲလွင်ကပြောတော့ ရာဒီကယ်ပါတီက အနီးရှိ ဆီလ်ဘာကို သူတို့ပါတီရော မှတ်ပုံတင်မလားသွားမေးကြည့်တယ်။ သူက 'ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်တွေ မှတ်ပုံတင်မယ်ဆို သူလည်းမှတ်ပုံတင်မယ်'တဲ့။ ဒါကြောင့် ချီလီက ဒီမိုကရက်တစ်စိတ်ထားရှိတဲ့ပြည်သူတွေကို ဆိုရှယ်လစ်ပါတီနဲ့ တညီတညွတ်တည်းရှိကြပါလို့ ကျွန်တော်တောင်းဆိုခဲ့တယ်။ အဲဒီကာလမှာ ကျွန်တော်တို့ အားလုံးကိုကိုယ်စားပြုပြီး PPD ဆိုတဲ့ပါတီထီးရိပ်အောက်ဝင်ကြရအောင်လို့ ကျွန်တော်အဆိုပြုခဲ့တယ်။ ဒါကြောင့် PPD ကိုမှတ်ပုံတင်ဖို့ ကျွန်တော်ဆုံးဖြတ်ခဲ့တယ်။ ၁၉၈၇ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီမှာ El Mercurio သတင်းစာနဲ့ အင်တာဗျူးမှာ ပါတီအားလုံးကိုစုစည်းပေးမယ့် ပါတီကြီးတစ်ခုဖြစ်တဲ့ PPD ကိုတော့ဖွဲ့စည်းဖို့လိုနေပြီလို့ ကျွန်တော်ပြောခဲ့တယ်။ PPD ပါတီကို မှတ်ပုံတင်တော့မှာမို့ အဲဒီအယူအဆကိုပြောတာ။ သမ္မတရွေးကောက်ပွဲမှာ အနိုင်ရဖို့ ခရစ်ယာန် ဒီမိုကရက်ပါတီကို မှတ်ပုံတင်မယ်လို့ အဲလွင်ကပြောတယ်။ ပြီးတော့ ပုဒ်မ ၈ ကိုမဖျက်သိမ်း သရွေ့ ပါတီမှတ်ပုံတင်မှာ မဟုတ်ဘူးဆိုတာစိတ်ချပါလို့ အဲလွင်က ကျွန်တော့်ကိုပြောတယ်။ ပုဒ်မ ၈ ကိုဖျက်လိုက်ရင်တော့ ကျွန်တော်တို့အားလုံး မှတ်ပုံတင်လို့ရပြီပေါ့။ မဖျက်ရင်တော့ ပါတီတစ်ခုတည်း ပေါင်းလိုက်လို့ရတယ်လေ။

စစ်တပ်ကိုအရပ်ဘက်ထိန်းချုပ်မှုအောက်ထားခြင်း

အသွင်ကူးပြောင်းမှုမှာ ယခင်အာဏာရှင်ဟောင်းက ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ်အနေနဲ့ နောက်ထပ် ရှစ်နှစ်ဆက်ရှိနေတာမျိုးက ချီလီမှာပဲရှိတယ်။ ဒီလိုဆက်ရှိနေတာက လူ့အခွင့် အရေး ချိုးဖောက်မှုတွေဖြစ်ရှင်းဖို့နဲ့ စစ်တပ်ကိုစစ်တန်းလျားပြန်ခိုင်းဖို့ အတားအဆီးပဲ။ စစ်တပ် ကို ကိုင်တွယ်ရာမှာ ခင်ဗျားရဲ့အတွေ့အကြုံကနေ ဘာသင်ခန်းစာများရမလဲ။

လာဂိုစ်။ ။စစ်တပ်နဲ့ပတ်သက်တဲ့မူဝါဒတွေကို ရှင်းလင်းတဲ့အခြေခံမူတွေမှာ အခြေခံ ရရမယ်။ အဲဒီအခြေခံမူတွေကတော့ ၁- စစ်တပ်နဲ့လက်နက်ကိုင်တပ်တွေဟာ သမ္မတနိုင်ငံရဲ့ ထာဝရတည်သော အဆောက်အအုံတွေဖြစ်တယ်။ ဒါကြောင့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံ အာဏာပိုင်တွေရဲ့ အပြည့်အဝထောက်ခံအားပေးမှုကို သမ္မတ နိုင်ငံရဲ့အဆောက်အအုံများ အဖြစ်ရရှိမှာဖြစ်တယ်။

၂- ခုနပြောခဲ့တဲ့မူအရ စစ်တပ်နဲ့လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့တွေဟာ အင်အားကိုသူတို့ကသာ သုံးစွဲနိုင်တာကြောင့် ဘယ်အချိန်မှာ၊ ဘယ်လိုနည်းနဲ့ စစ်အင်အားကို အသုံးပြုမယ်ဆိုတာကို အရပ်ဘက်အုပ်ချုပ်ရေးလောကထဲမှာသာ ဆုံးဖြတ်ရမှာဖြစ်တယ်။

၃- အတုံ့အလှည့်အနေနဲ့ အရပ်ဘက်အုပ်ချုပ်ရေးလောကဟာ အင်အားအသုံးပြုမှုကို

စစ်တပ်တစ်ခုတည်းက လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးထားရမယ်။ တိုင်းပြည်ကို ပြည်ပရန်ကနေကာကွယ်တဲ့ စစ်တပ်ရဲ့အလုပ်ကိုလုပ်နိုင်စေရန်အလို့ငှာ နည်းပညာနဲ့ ဘဏ္ဍာရေးလိုအပ်ချက်တွေကို ပြည့်မီစေဖို့ အာမခံပေးထားရမယ်။

၄-အာဏာရှင်အုပ်ချုပ်ရေးရှိစဉ်က စစ်တပ်ကရရှိထားတဲ့ အခြားသောအားသာချက် သို့မဟုတ် အကျိုးခံစားခွင့်တွေကို ရပ်တန့်စေရမယ်။ ချီလီသမ္မတနိုင်ငံရဲ့အဆောက်အအုံများ အားလုံးကို တိုင်းပြည်တစ်ခုလုံးကပိုင်တယ်။ အာဏာရှင်က စစ်တပ်ကိုပေးထားတဲ့ အထူး ခံစားခွင့်တွေကို အဆုံးသတ်စေရမယ်။

၅-ပိုပြီးအရေးကြီးတာကတော့ စစ်တပ်မှာလက်နက်တွေပိုင်ဆိုင်တာကြောင့် တပ်ဟာ နိုင်ငံရေးမှာ မပါဝင်အပ်ဘူး။ နိုင်ငံရေးမှာပါဝင်ဖို့ဆန္ဒရှိတဲ့သူတစ်ယောက်ဆိုရင် ယူနီဖောင်းချွတ် ပါ။ လက်နက်မပါဘဲ အရပ်သားလိုဝတ်ပြီး တီဗွီကင်မရာတွေရှေ့ကိုသွားပါ။ ဘယ်သူကမှန်သလဲ ဆိုတာကိုမြင်ရဖို့ အခြေအတင်ဆွေးနွေးပါ။

ဒါတွေကတော့ တာထွက်ပြီဆိုကတည်းက လိုက်နာရမယ့် အခြေခံမူတွေပဲ။ အခုတော့ အဲဒီမူတွေကိုပြောရတာလွယ်လိုက်တာ။ ဒါပေမယ့် အဲဒီမူတွေကို ကျွန်တော်တို့နိုင်ငံရေးပါတီ တွေရဲ့ ဗဟိုကော်မတီတွေကို သဘောပေါက်အောင်တော်တော်ကိုပြောယူရတယ်ဗျာ။ လူ့အခွင့် အရေးချိုးဖောက်မှုတွေမှာ ပါဝင်ပတ်သက်လို့ဆိုပြီး တချို့စစ်အရာရှိတွေကို အပြစ်ပေးစေချင်တဲ့ သူတွေအများကြီးရှိနေတဲ့အချိန်မှာ အဲဒီမူတွေသဘောပေါက်အောင်ပြောရတာ မလွယ်ပါဘူး။

၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်မှာ ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ်ရာထူးကို ပီနိုချေးယူလိုက်တော့ သူ့ရာထူး သက်တမ်းက အကန့်အသတ်ရှိတယ်လို့သိထားကြတယ်။ အရင်တုန်းကဆို ရေတပ်နဲ့လေတပ် စစ်ဦးစီးချုပ်တွေကို ပီနိုချေးကခန့်တာဆိုတော့ ပီနိုချေးကအမိန့်တွေပေးတာပေါ့။ ကျွန်တော် သမ္မတဖြစ်လာတဲ့အချိန်မှာ ပီနိုချေးက လန်ဒန်ကနေပြန်ရောက်နေပြီ။ သူ့ကိုလန်ဒန်မှာ ဖမ်းမိ တာလေ။ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုတွေနဲ့ သူ့ကိုချီလီမှာရုံးတင်စစ်ဆေးတယ်။ ကျွန်တော် သမ္မတရာထူးလက်ခံပြီး သီတင်းပတ်နေခဲ့ကြတာတစ်နေ့မှာ စစ်ဦးစီးချုပ်လေးယောက်စလုံးက ပီနိုချေးနဲ့တစ်စည်းတစ်လုံးနည်းရှိကြောင်းပြတဲ့အနေနဲ့ ဆန်တီယာဂိုမြို့လယ်က စားသောက် ဆိုင်တစ်ခုမှာ လူအများရှေ့မှာပဲ နေ့လည်စာသုံးဆောင်ကြတယ်။ ကျွန်တော်လည်း ဒေါသဗွန် သွားတာပေါ့။ ဒါပေမယ့် သမ္မတတစ်ယောက်အနေနဲ့ သူတို့ကိုရာထူးကဖယ်ရှားဖို့ အခွင့်အာဏာ ကျွန်တော့်မှာမရှိဘူးဗျ။ ဒါကြောင့် ကျွန်တော် ပထမဆုံးမေးရတာက အဲဒီနေ့လည်စာစားပွဲမှာ အားလုံးအတွက် ဘယ်သူကငွေရှင်းတာလဲဆိုတာပဲ။ ငွေရှင်းတာ ကာရာဘင်နီရီ(ချီလီအမျိုး သားရဲတပ်ဖွဲ့)ရဲချုပ်တဲ့။ ကျွန်တော်ရဲချုပ်ဆီဖုန်းဆက်တော့လည်း ငွေရှင်းတာသူပါလို့ ပြော တယ်။ နောက်တော့ ရဲချုပ်ရယ် ကျန်တဲ့စစ်ဦးစီးချုပ်သုံးယောက်ရယ်ကို တစ်ယောက်ချင်းစီ ခေါ်တွေ့ပြီး - 'အိမ်ဖြူတော်ကို စစ်ဦးစီးချုပ်တွေအားလုံးသွားကြတာတွေ့ဖူးလား။ ဒါမှမဟုတ်

နော်ဝေးဝန်ကြီးချုပ်ကို စစ်ဦးစီးချုပ်သုံးယောက်က သွားတွေ့တာမျိုး သို့မဟုတ် နယ်သာလန် မဟုတ်ရင်လည်း ဘယ်ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံမှာများ စစ်ဦးစီးချုပ်တွေက သူတို့သဘောနဲ့သူတို့ သွား တွေ့တာမြင်ဖူးလား ။ ဒီနေ့လည်စာစားပွဲနဲ့ ကမ္ဘာပေါ်မှာ ချီလီရဲ့ရပ်တည်ချက်ကို ခင်ဗျားတို့ ခြိမ်းခြောက်လိုက်တာပဲ။ ဒီလိုအချိုးမျိုးကျွန်တော် ဘယ်တော့မှလက်မခံဘူး။ နောက်တစ်ခေါက် ကျရင်တော့ခင်ဗျားတို့အားလုံးရာထူးကနေနုတ်ထွက်ဖို့ဟောဒီသမ္မတနန်းတော်လေသာဆောင် ကနေ ကျွန်တော်တောင်းဆိုရလိမ့်မယ်။ အဲဒီကျရင် ဘယ်သူ့မှာ ရာဇသံရှိလဲဆိုတာသိရမယ်။ နောက်ပြီး အခွင့်ရတုန်း ပြောလိုက်ဦးမယ်။ အမျိုးသားလုံခြုံရေးကောင်စီ အစည်းအဝေးကို ခင်ဗျားတို့သဘောနဲ့ခင်ဗျားတို့ ခေါ်တဲ့နေ့၊ အဲဒီနေ့ကျရင် ခင်ဗျားတို့တွေ့ဖို့နေရာတော့ရှာရမှာ ပဲ။ ဘာဖြစ်လို့လဲဆိုတော့ သမ္မတဖြစ်တဲ့ကျွန်တော်က အဲဒီအစည်းအဝေးကိုတက်မှာမဟုတ်ဘူး ဆိုတော့ သမ္မတနန်းတော်မှာတော့ လာလုပ်လို့မရတော့ဘူး။ ကျွန်တော်တက်မှာမဟုတ်ဘူး’ လို့ပြောချလိုက်တယ်။အဲဒီလိုအပြန်အလှန်ပြောဆိုကြပြီးနောက်ပိုင်း ကျွန်တော်တို့တစ်ယောက် နဲ့တစ်ယောက် တဖြည်းဖြည်းနားလည်လာကြတယ်။ နောက်တော့ စစ်ဦးစီးချုပ်တစ်ယောက်ကို သူ့ရဲ့ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာမှတ်တမ်းကြောင့် နုတ်ထွက်ခိုင်းဖို့ဆုံးဖြတ်ခဲ့ရတယ်။ သူက ကျွန်တော့်ကို စိန်မခေါ်ပါဘူး။ ကျွန်တော့်မှာလည်း သူ့ကိုရာထူးကဖယ်ရှားဖို့ အခြေခံဥပဒေအရ ပြဋ္ဌာန်းထားတဲ့ အခွင့်အာဏာမရှိပါဘူး။ ‘ကျွန်တော့်ကိုရာထူးက နုတ်ထွက်ခိုင်းလို့မရဘူး’ဆို ပြီးတော့လည်း ကျွန်တော့်ကိုမပြောပါဘူး။ အခြေအနေက ပြောင်းသွားပြီလေ။ ဒါပေမယ့် ကြာ လာတော့ နုတ်ထွက်ခိုင်းတာကဖြစ်လာတယ်။ နောက်ဆုံး စစ်ဦးစီးချုပ်တွေဟာ သူတို့ရဲ့လေးနှစ် သက်တမ်းမှာ သမ္မတကရာထူးကဖယ်ရှားခွင့်မရှိဘူးဆိုတဲ့ အခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်ကို ဖျက် သိမ်းဖို့ ၂၀၀၅ ခုနှစ်မှာ လက်ယာအုပ်စုအတိုက်အခံက မဲပေးခဲ့တယ်။ ဒါပေမယ့် ဒီပြဋ္ဌာန်း ချက်ဟာ လက်တွေ့မှာ အတိတ်ကာလကအရာပဲဆိုတာ အားလုံးကသိနေကြပါပြီ။

တရားမျှတမှုနှင့်ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေး

ယခင်စစ်အာဏာရှင်က ကြည်းတပ်စစ်ဦးစီးချုပ်အဖြစ် နောက်ထပ်ရှစ်နှစ်ဆက်ပြီးရှိနေ ပေမယ့် အသွင်ကူးပြောင်းမှုကာလ တရားမျှတမှုမှာ ချီလီကဖြစ်ပေါ်တိုးတက်မှုအရှိဆုံးလုပ်နိုင် ခဲ့တာကို ဘယ်လိုများရှင်းပြလို့ရနိုင်မလဲ။

လာဂိုဏ်း ။ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုတွေကိုထည့်တွက်ပြီး အသွင်ကူးပြောင်းမှုမှာ တရားမျှတမှုရအောင် လုပ်ပုံလုပ်နည်းကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုသတ်မှတ်ဖို့ အရေးကြီးပါတယ်။ အမှန်တရားနဲ့ တရားမျှတမှုကိုရရှိအောင် ကြိုးပမ်းတာဟာ လက်စားချေတာမဟုတ်ဘူးလို့စစ် တပ်ကို တစ်ချိန်တည်းမှာ နိုင်ငံသားတွေကို ဘယ်လိုရှင်းပြမလဲ။ ‘ချိုးဖောက်မှုကိုကျွန်တော်တို့ ဝန်ခံလိုက်တာကြောင့်’ ဒါကိုဆက်ပြီး ရင်ထဲမှာသိမ်းဆည်းထားစရာမလိုတော့ဘူးလား။’ လက် စားချေလိုတဲ့ဆန္ဒမရှိဘူးဆိုတာကို စစ်တပ်ကိုပြောပြရမယ်။ ဒါပေမယ့် အဲဒါကိုဘယ်တော့မှပြန် ပြီးမတွေ့ကြုံရဖို့တော့ သေချာရမယ်။ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုတွေဖြစ်ခဲ့တယ်ဆိုတာကို

မငြင်းပဲနေကြပါစို့။ [တရားမျှတမှု နဲ့ ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေး] လုပ်ငန်းစဉ်ဟာ ပီနိုချေးရဲ့အခြေခံ ဥပဒေကိုနောက်ဆုံးမှာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲလိုက်တဲ့ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို ကျင်းပနိုင်စေခဲ့တယ်။ ဒီ လုပ်ငန်းစဉ်ဟာ တစ်ခါတစ်ရံ နှေးကွေးသွားပေမယ့် ပုံမှန်နှုန်းထားနဲ့ ဆက်လက်တိုးတက် ဖြစ်ထွန်းခဲ့ပါတယ်။

ဖရိုင်းဟာ Mesa de Diálogo သို့မဟုတ် ဒိုင်ယာလော့စားပွဲဝိုင်း(၁၉၉၉-၂၀၀၁)ဆိုတဲ့ အောင်မြင်တဲ့ နည်းလမ်းကိုသုံးခဲ့တယ်။ အဲဒီစားပွဲဝိုင်းက လေးပွင့်ဆိုင်လူတွေပါတယ်။ ကြည်း တပ်က အဆင့်အမြင့်ဆုံးလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ကိုယ်စားပြုတဲ့ ဗိုလ်ချုပ်ကြီးတွေကတစ်ဘက်၊ သူတို့နဲ့မျက်နှာချင်းဆိုင်မှာ လူ့အခွင့်အရေးရှေ့နေတွေ၊ နောက်တော့ ဘုရားကျောင်းတော်နဲ့ အခြား တိုင်းပြည်ရဲ့ကျင့်ဝတ်ရေးရာအဆောက်အအုံတွေ၊ နောက်ဆုံးကတော့ ချီလီက နိုင်ငံရေး လောကကို ကိုယ်စားပြုတဲ့အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ဆိုပြီး လေးပွင့်ဆိုင်ပေါ့။ နိုင်ငံရေးအမြင်မျှတ တဲ့အုပ်စု၊ လက်ယာ၊ လက်ဝဲအုပ်စုအသီးသီးကနေ သူတို့ပါတီတွေကနေ စားပွဲဝိုင်းကိုသွားဖို့ ခန့်အပ်တာ မဟုတ်ဘဲ၊ သမ္မတကခန့်အပ်တဲ့သူတွေပါမယ်။ အဲဒီလူတွေပါတဲ့စားပွဲဝိုင်းမှာ ဒိုင်ယာလော့စမယ်။ ဒိုင်ယာလော့ စားပွဲဝိုင်းကို သင်္ကေတဆန်ဆန်အပြုအမူနဲ့စတယ်။ ဖခင်ဖြစ်သူပျောက်ဆုံးသွား ခဲ့တဲ့ ရှေ့နေပါမီလာ ပီရေးယာဆီ ကြည်းတပ်ဗိုလ်ချုပ်ကြီးကရောက်လာပြီး လက်ဆွဲနှုတ်ဆက် မယ်။ ပီရေးယာက သူ့လက်ကိုကမ်းမပေးဘူး။ အဲဒီလိုလက်ကမ်းမပေးဘဲ 'ဗိုလ်ချုပ်ကြီး ဒိုင်ယာလော့ပြီးရင် ကျွန်မ ရှင်ကိုလက်ဆွဲနှုတ်ဆက်ပါ့မယ်'လို့ ပြောလိုက်တယ်။ တစ်နည်းပြော ရရင် ဒီဒိုင်ယာလော့အစည်းအဝေးက ခိုင်မာတဲ့အရာတစ်ခုကို သဘောတူဆုံး ဖြတ်ပေးလိုက်တဲ့ နောက်မှာ နှုတ်ဆက်မယ်ပေါ့။ အစည်းအဝေးမပြီးခင်မဟုတ်ဘူးနော်။ နောက်ဆုံးမှာ တကယ်ပဲ သူတို့လက်ဆွဲနှုတ်ဆက်ကြတယ်။ အဲဒီ Mesa de Diálogo ကိုကျွန်တော်ဆက်လုပ်ခဲ့တယ်။ ကျွန်တော့်အစိုးရလက်ထက်မှာ အဲဒီဒိုင်ယာလော့စားပွဲ ဝိုင်းအပြီးသတ်ခဲ့တယ်။ စစ်ဘက်အရာရှိ တွေက စားပွဲဝိုင်းမှာဝင်ထိုင်နေတဲ့သဘောက သူတို့ဟာ တာဝန်တစ်ချို့တော့ ယူရတယ်ဆိုတဲ့ သဘောပဲ။ ဒါကိုနားလည်အောင်လုပ်ဖို့ အချိန်ယူခဲ့ရတယ်။ အမျိုးသမီးတွေဆိုရင် အဲဒီစားပွဲဝိုင်း ကို ပျောက်ဆုံးသွားတဲ့ ဆွေမျိုးသားချင်းတွေဓာတ်ပုံကိုကိုင်ပြီး သွားကြမှာပဲ။

နာမည်ကြီး လက်တင်အမေရိကန် နိုင်ငံရေးကျွမ်းကျင်သူ မွားဆေးနာအင်က ကျွန်တော့် ကို မေးဖူးတယ်။ 'ခင်ဗျားရဲ့အစိုးရလက်ထက်မှာ အခက်ခဲဆုံးချတဲ့ ဆုံးဖြတ်ချက်ကဘာလဲ'တဲ့။ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အကျဉ်းကျခံမှုနဲ့ ညှင်းပမ်းနှိပ်စက်မှုတွေကိုအစီရင်ခံစာတစ်ခုထုတ်ဖို့ဆုံးဖြတ် ချက်က အခက်ခဲဆုံးပါပဲ။ ဒီအစီရင်ခံစာကိုထုတ်ပြန်လိုက်တာဟာ အတိတ်ကိုတူးဖွဲ့တာနဲ့ လူ့ အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုတွေအကြောင်း ထုတ်ပြန်လိုက်ခြင်းရဲ့ ကြိုမမြင်နိုင်တဲ့ အကျိုးဆက် တွေကိုစတင်လိုက်တာကြောင့်ပါ။ ကျွန်တော်တို့ ရွေးကောက်ပွဲအဆက်ဆက်နိုင်လာတာ ၁၃ နှစ်ကြာခဲ့ပြီ။ အမှန်တရားနဲ့ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးအမျိုးသားကော်မရှင်ကို အဲလွင်တည်ထောင်ခဲ့ တာ ၁၁ နှစ် ရှိကြာခဲ့ပြီ။ အဲဒီကော်မရှင်ဟာ နိုင်ငံရေးနဲ့ဆက်နွှယ်ပြီးသေဆုံးမှုတွေ၊ ပျောက်ဆုံး

သွားတာတွေကို စုံစမ်းစစ်ဆေးပြီး ၁၉၉၁ ခုနှစ်မှာ 'ရစ်တစ်အစီရင်ခံစာ'ကိုထုတ်ပြန်ခဲ့တယ်။ အဲဒီကော်မရှင်ဟာ နောင်အခါ မင်ဒဲလားအတွက်နမူနာယူစရာ အစီရင်ခံစာဖြစ်လာတယ်။ ဒါပေမယ့် ထောင်ထဲမှာဖြတ်သန်းခဲ့ရတာတွေကို ဘယ်သူကမှ အသိအမှတ်မပြုကြဘူးလို့ အကျဉ်းကျခဲ့တဲ့သူတွေက တင်ပြပြောဆိုလာကြတယ်။ ဒါကြောင့် သူတို့အတွက် အစီရင်ခံစာ တောင်းဆိုကြတဲ့အခါ သူတို့က ပြစ်ဒဏ်ကျခံရသူတွေလိုဖြစ်နေတယ်။ သူတို့ဟာ နိုင်ငံရေး ယုံကြည်ချက်ကြောင့် ထောင်ကျခဲ့ရတဲ့သူတွေပါဆိုတာကို ရှင်းပြဖို့လိုလာတယ်။ ဒါနဲ့ ဘားလက်ချ်ကော်မရှင်^၂ ကိုဖို့ဖို့ ဆုံးဖြတ်လိုက်ရတော့တယ်။ ဒါတွေဟာ ခက်ခဲတဲ့ဆုံးဖြတ်ချက် တွေပါ။ နိုင်ငံရေးအရအကျဉ်းချမှုနဲ့ နှိပ်စက်ညှဉ်းပမ်းမှုနဲ့ပတ်သက်တဲ့အစီရင်ခံစာရဲ့ အပြီးသတ် ကောက်ချက်တွေကို တိုင်းပြည်ကိုကြေညာပေးခဲ့တယ်။ အဲဒီအစီရင်ခံစာမှာ ချီလီအမျိုးသား၊ အမျိုးသမီး ၂၉၀၀၀ ကျော်ဟာ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခံခဲ့ရကြောင်းအသိအမှတ်ပြု ဖော်ပြထားပြီး၊ သူတို့ဖမ်းဆီးခံခဲ့ရတဲ့နေရာတွေ၊ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်တဲ့နည်းတွေကိုလည်း အတိအလင်းဖော်ပြခဲ့ ပါတယ်။ အဲဒီအစီရင်ခံစာကိုဖတ်ရတာ ငရဲကိုသွားရတဲ့အတိုင်းပဲ။ အဲလွင်ရဲ့ ရစ်တစ်အစီရင်ခံစာ နဲ့မတူတာက ဒီအစီရင်ခံစာကိုကျတော့ စစ်တပ်ကမေးခွန်းမထုတ်တာပဲ။ သူတို့ကအစီရင်ခံစာ ကိုလက်ခံနိုင်သွားကြပြီ။ စစ်အစိုးရလက်ထက်မှာ ဖြစ်ခဲ့တာတွေအတွက် ခွင့်လွှတ်မှုရရှိဖို့ကြိုး ပမ်းလာကြတယ်။

လွတ်လပ်မှုပြန်ရတဲ့အခါတိုင်းမှာ လူမှုရေးတောင်းဆိုမှုတွေ မြင့်တက်လာတတ်တယ်။ ဒါပေမယ့် အဲဒီတောင်းဆိုမှုတွေဟာ အသွင်ကူးပြောင်းမှုရဲ့ ကနဦးနိုင်ငံရေးဆောင်ရွက်ချက် တွေကို ရှုပ်ထွေးပွေလီသွားစေနိုင်တယ်။ ချီလီနိုင်ငံသားတွေရဲ့ လူမှုရေးလှုပ်ရှားမှုတွေဟာ ဘယ်လောက်တာဝန်ယူမှုရှိလဲ။ နိုင်ငံရေးအပြောင်းအလဲရှေ့ဆက်ဖို့ မျှော်လင့်ချက်တွေကို တစုံတရာထိန်းသိမ်း ကန့်သတ်ပေးခဲ့တာမျိုးရှိသလား။

လာဂိုစ်။ ။အသွင်ကူးပြောင်းမှုအကြောင်းကိုအများကြီးပြောပြနိုင်တဲ့ ကိုယ်တွေ့ဇာတ် လမ်း တစ်ခုခင်ဗျားကိုပြောပြမယ်။ ကျွန်တော်ပညာရေးဝန်ကြီးဘဝတုန်းက တစ်နေ့မှာ အတွင်း ဝန်လုပ်သူက ချီလီနိုင်ငံတောင်ပိုင်းဗယ်လီဒီဘီ ယာနားကဒေသတစ်ခုကနေ လက်ရေးနဲ့စာ တစ်စောင် ကျွန်တော့်ဆီရောက်လာတယ်လို့ပြောတယ်။ စာရေးသူအမျိုးသမီးက ကျွန်တော်မဲ ဆွယ်စည်းရုံးမှုတွေလုပ်တုန်းက သူနေတဲ့မြို့နားကဖြတ်သွားဖူးတယ်တဲ့။ ပြီးတော့ သူမရဲ့ ပြဿနာကိုရှင်းပြတယ်။ 'ကျွန်မတို့ဟာ ကိုယ့်ဆွေမျိုးတွေကို စစ်အာဏာရှင်တွေကသတ်ပြီး မြှုပ်ထားတဲ့ နေရာကိုသိကြတဲ့ ဒေသခံအမျိုးသမီးအစုအဖွဲ့တစ်ခုပါ။ အခုတရားသူကြီးရှေ့ မှောက်ကိုသွားပြီး သူ့ကိုအလောင်းတွေပြန်ဖော်ပေးဖို့တောင်းဆိုမယ်။ ဘာဖြစ်လို့လဲဆိုတော့

၂ ဘားလက်ချ်ကော်မရှင်ဟုခေါ်သည့် နိုင်ငံရေးအကျဉ်းကျခံမှုနဲ့ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုဆိုင်ရာ အမျိုးသားကော်မရှင်တွင် ကက်သိုလစ်ဂိုဏ်းအုပ်ချုပ်ရေးတော်ကြီး ဆာဂျီယို ဘားလက်ချ်က ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ်ဆောင်ရွက်သည်။ ၎င်းသည် ဝီနီဇွေးအစိုးရ လက်ထက်တွင် လုပ်ဆောင်ခဲ့သည့်ဘုန်းတော်ကြီး၏ ညီညွတ်ရေးအလုပ်စခန်း (Vicariate of Solidarity) အဖွဲ့အစည်းကို ကြီးကြပ်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။

သူတို့ကို ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်ထုံးစံအတိုင်း မီးသဂြိုဟ်ချင်လို့ပါ။ ကျွန်မတို့ထဲကတစ်ချို့က ဒါမျိုးမလုပ်စေချင်ကြသေးဘူး။ စောလွန်းသေးတယ်တဲ့။ စစ်တပ်က ဒေါသပူပန်ထပြီး နောက်တစ်ခေါက် အာဏာသိမ်းတဲ့အခါကျ ကျွန်မတို့ကိုထပ်ပြီးမြေလှန်နေမှာစိုးလို့ပါ။ ကျွန်မတို့ထဲကတစ်ချို့ကတော့ အခုဒီမိုကရေစီခေတ်မှာနေနေရပြီ။ အလောင်းတွေတူးလို့ရတယ်ပေါ့။ ကျွန်မတို့ စောင့်နေခဲ့ရတာ ၁၇ နှစ်နီးပါးရှိပါပြီ။ ကျွန်မတို့ချင်းသဘောတူညီချက်မရတာကြောင့်ပါ။ တိုင်းပြည်မှာဖြစ်ပျက် နေတာတွေအားလုံးက အခြေအနေကောင်းရဲ့လားဆိုတာ ကျွန်မတို့ မသိလို့ ဝန်ကြီးဆီက အကြံဉာဏ်တောင်းဖို့ဆုံးဖြတ်ခဲ့တာပါ။ ဝန်ကြီးပြောတဲ့အတိုင်း လိုက်လုပ်မှာပါ'လို့ရေးထားတာ။ အဲဒီစာကြောင့် ကျွန်တော့်မှာဖြေဆည်လို့တောင်မရဘူး။ တော်တော်ခံစားရပါတယ်။ ဒီစာက အပြောင်းအလဲအများကြီးကိုဖြစ်စေတယ်။

စာကို အဲလွင်ဆီကျွန်တော်ယူသွားတော့ သူဘာလုပ်ရမလဲလို့မေးတယ်။ တရားသူကြီးရှေ့မှောက်ကိုသွားလို့ သူတို့တစ်တွေကိုပြောရမှာပေါ့လို့ဖြေလိုက်တယ်။ အဲလွင်ကခေါင်းညိတ်တယ်။ ကျွန်တော့်ရုံးအဖွဲ့မှူးကို သူတို့ဆီအကျိုးအကြောင်း သွားပြောခိုင်းလိုက်တယ်။ နောက်တော့ အဲဒီအမျိုးသမီးတွေ တရားသူကြီးဆီသွားကြပါတယ်။ တရားသူကြီးက အလောင်းတွေပြန်ဖော်ဖို့အမိန့်ချလိုက်တယ်။ သူတို့တွေတူးဖော်လိုက်တော့ အရိုးတွေနဲ့ ကြယ်သီးလေးတွေတွေ့တယ်။ စစ်တပ်ကရုပ်အလောင်းတွေကို သယ်ထုတ်သွားပြီးပြီ။ ဒီဥပမာကို ကြည့်ရင် ဒီအမျိုးသမီးတွေက ခင်ဗျားထင်ထားသလို လစာတိုးပေးဖို့တောင်းဆိုတာမဟုတ်ဘူး။ အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးနဲ့ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးတွေတောင်းဆိုကြတာပါ။ အဲဒီအခွင့်အရေးတွေက အင်မတန်တန်ခိုး ဩဇာကြီးတယ်။ ချီလီနိုင်ငံသားတွေရဲ့ ကြောက်ရွံ့မှုနဲ့ တာဝန်ယူမှုအဓိပ္ပာယ်နှစ်ခုစလုံးကို ဥပမာပေးတဲ့အနေနဲ့ ဒီဇာတ်လမ်းလေးကိုပြောပြတာပါ။

အတိတ်ကာလကိုကြောက်ရွံ့ခြင်း

ကျွန်တော် အထက်လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်ဝင်ပြိုင်တာရှုံးတော့မှာပဲလို့ ကျွန်တော်သဘောပေါက်သွားတဲ့ အချိန်ကိုသိလား။ ကျွန်တော်ပြောခဲ့သလိုပဲ ၁၉၈၉ ခုနှစ်မှာ ကျွန်တော်ကိုထောက်ခံမှုတွေ အများကြီးရထားပေမယ့် သမ္မတလောင်းဝင်မပြိုင်ဘူးလို့ပြောခဲ့တယ်။ အဲဒီအချိန်မှာ ဒီနေ့ခေတ်လို ကွင်းဆင်းလေ့လာမှုတွေက မတိကျသေးဘူး။ ဒါပေမယ့် ကျွန်တော်သမ္မတလောင်းဖြစ်လာရင် နောက်ထပ်အာဏာသိမ်းလောက်တယ်လို့ သိနေတယ်။ ဆန်တီယာဂိုမြို့တော်နားက ဟူချူရာဘာဆင်းရဲသားရပ်ကွက်မှာရောက်နေတုန်း ကျွန်တော်ရှုံးမှာပဲဆိုတာသဘောပေါက်သွားတယ်။ ကျွန်တော်က လူပေါင်း ၂၀၀၀၀ ကျော်လောက်ကို ရေပက်မဝင်အောင်မိန့်ခွန်းပြောနေတာ။ ပရိသတ်ထဲမှာ အမယ်အိုကြီးတစ်ယောက်ဗျာ။ ကျွန်တော့်ကို ကြည့်နေတာများ ဘုရားသခင်ရဲ့နှုတ်ခပတ်တော်တွေနာယူနေတဲ့အတိုင်းပဲ။ ကျွန်တော်ပြန်တော့မယ်လုပ်တော့ စတိတ်စင်နားကို အဲဒီအမယ်အိုကြီးကပ်လာတယ်။ စတိတ်စင်ကနဲမြင့်တယ်။ သူ့ကျွန်တော့်ဆီလှမ်းမမီဘူးဆိုတာသိလို့ စင်အောက်ကိုခုန်ဆင်းလိုက်တယ်။ လူတွေ

ရဲသွားတယ်။ ကျွန်တော်က အမယ်အိုကြီးဆီသွားပြီးဖက်လိုက်တော့ သူကကြည်နူးသွားပြီး “ကျွန်မရှင့်ကိုယုံတယ်။ ရှင့်ကိုမဲထည့်မယ်၊ ကျွန်မက အာယွန်ဒဲကိုထောက်ခံခဲ့တဲ့သူပါ။ ဒါပေမယ့် ကျွန်မ ဇာလီဒီ ဗာကိုမဲထည့်ခဲ့တယ်။ တကယ့်လိုရှင်တို့အရွေးခံရရင် စစ်တပ်ကပြန်လာပြီး ကျွန်မကိုယ်ကျိုးနည်းရဦးမှာပဲလို့ ထင်ခဲ့လို့ပါ”လို့ပြောတယ်။ ကျွန်တော်ဘာပြန်ပြောရမှန်းတောင်မသိလို့ နောက်နေ့ကျရင် အဲဒီအမယ်အိုကြီးနဲ့ တစ်ယောက်ကိုစကားသွားပြောခိုင်းလိုက်တယ်။ စစ်သားတွေနဲ့ဘာဖြစ်ခဲ့တယ်ဆိုတာကို အမယ်အိုကြီးက ကျွန်တော်လွှတ်လိုက်တဲ့ အမျိုးသမီးကိုပြောပြတယ်။ အဲဒီအချိန်မှာပဲ ကျွန်တော်ရုံးနိုင်တယ်လို့တွေးလိုက်မိတာပဲ။ အဲဒါ အကြောက်တရားပဲ။ ကျွန်တော့်ကိုသူကထောက်ခံသည့်တိုင် ကျွန်တော်ရော ကျွန်တော့်ပြိုင်ဘက်ဇာလီဒီဘာ ရော ပီနီချေး ကိုဆန့်ကျင်နေသမျှ စစ်တပ်ပြန်မလာအောင်ဆိုပြီး တခြားတစ်ယောက်ကို သူမဲထည့်သင့်တယ် ဆိုပြီးတွေးတာ။ ဒါက ပြည်သူတွေရဲ့ရင့်ကျက်မှုစကားပြောတာပဲ။ အဲဒီရင့်ကျက်မှုမျိုးဟာ အသွင်ကူးပြောင်းမှုကို ချောမွေ့စေတယ်။

အခုထက်ထိ စစ်တပ်နဲ့ဆက်ဆံရေးကို ကျွန်တော်တို့ဆွေးနွေးခဲ့ပြီးပါပြီ။ ပီနီချေးကို ထောက်ခံတဲ့ အရပ်သားနိုင်ငံ ရေးလက်ယာအုပ်စုရဲ့အခန်းကဏ္ဍကဘာများလဲ။

လာဂိုဗ်။ ။ ချီလီမှာ စစ်တပ်က ခွင့်လွှတ်ခံရဖို့ကြိုးပမ်းတယ်။ သို့သော် လက်ယာနိုင်ငံရေးအုပ်စုက ခွင့်လွှတ်ခြင်းကိုဘယ်တော့မှမတောင်းဘူး။ လက်ယာနိုင်ငံရေးအုပ်စုကလူအများစုက တောင်းဆိုမှုရှိလို့အာဏာသိမ်းခဲ့ရတာဖြစ်လို့ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုကို (တကူးတကပြောနေစရာမလိုဘူး) ဖြေရှင်းပြီးသားပဲလို့ မရမကပြောနေတုန်းပဲ။ ဒီလိုပြောတာက အယုံအကြည်ကင်းမဲ့ခြင်းရဲ့အကြောင်းအချက်တစ်ခုဖြစ်နေဆဲပဲ။ ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးနဲ့ ကျယ်ပြန့်တဲ့ သဘောတူညီချက်တွေအတွက် အတားအဆီးတစ်ခုပဲ။

ရွေးကောက်ပွဲစနစ်

ချီလီရဲ့အသွင်ကူးပြောင်းမှုမှာ ၁၉၉၈ခုနှစ် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲပြီးတဲ့နောက် ၁၉၈၀ အခြေခံဥပဒေကိုပြင်ဆင်ဖို့ အရေးကြီးတဲ့အခွင့်အရေးရခဲ့တယ်။ ဒါပေမယ့် ပြောင်းလဲခဲ့တာတွေက မပြောပလောက်ဘူး။ အာဏာရှင်ခြေကုပ်ယူစရာတွေ အများကြီးကျန်နေခဲ့တယ်။ အဲဒီတုန်းက ဘာဖြစ်ခဲ့လဲ။ ဒီနေ့ခေတ်ကနေ ခင်ဗျားဘယ်လို အကျဲဖြတ်ကြည့်မလဲ။

လာဂိုဗ်။ ။ အသွင်ကူးပြောင်းမှုမှာ အုပ်စုတိုင်းက သူတို့လိုချင်တဲ့အရာမှန်သမျှကို တောင်းဆိုလို့မရဘူးဆိုတာ နားလည်ထားရမယ်။ အဲဒါအသွင်ကူးပြောင်းမှုပဲ။ တွေးပုံခေါ်ပုံမတူတဲ့သူတွေရုံးနိမ့်သွားရင်တောင် သူတို့နဲ့ ပြောဆိုဆွေးနွေးရတယ်။ တူညီတဲ့ရည်ရွယ်ချက်တွေ အများကြီးအတွက် အလုပ်လုပ်ရတယ်။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ကိုနိုင်အောင်လုပ်ရတယ်။အစိုးရနဲ့စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရတယ်။ ပုဒ်မ ၈ ကိုဖျက်သိမ်းဖို့လုပ်တာ စသဖြင့်ပေါ့။

ပီနီချေးရဲ့အခြေခံဥပဒေက မဲဆန္ဒနယ်တစ်ခုမှာ ကိုယ်စားလှယ်နှစ်ဦးကျရွေးကောက်တင်
မြှောက်တဲ့ ရွေးကောက်ပွဲစနစ်ကို ပြဋ္ဌာန်းခဲ့တယ်။ ဒီစနစ်ဟာ လက်ယာနိုင်ငံရေးအုပ်စုအတွက်
သူတို့ရဲ့ရပ်တည်မှုမှာ အဓိကကျတယ်လို့တွေ့ရှိခဲ့တယ်။ အကြောင်းကတော့ ဒီစနစ်ဟာ နိုင်ငံ
ရေးမတိုးသာမဆုတ်သာအခြေအနေကို ရောက်သွားစေတယ်။ ခင်ဗျားက မဲ ၆၀ ရာခိုင်နှုန်းရ
တယ်။ ကျွန်တော်က ၄၀ ရာခိုင်နှုန်းရမယ်။ ကျွန်တော်တို့ နှစ်ယောက်စလုံးပူးတွဲအရွေးခံရမယ်။
ခင်ဗျားကရွေးတာကတခြား၊ ကျွန်တော်ရွေးတဲ့သူကတစ်ခြား။ ကိုယ်စားလှယ်နှစ်ဦးကျ ရွေး
ကောက်ပွဲစနစ်ဟာ ညွှန်ပေါင်းအဖွဲ့တွေမှာလည်း ကြီးမားတဲ့သက်ရောက်မှုဖြစ်လာစေတယ်။
ဘာဖြစ်လို့လည်းဆိုတော့ ညွှန်ပေါင်းထဲက အသေးအဖွဲ့အပြောင်းအလဲလေးတွေက ခရစ်ယာန်
ဒီမိုကရက်တွေချည့်ပဲ ရွေးကောက်ခံရပြီ PPD က အကုန်ရှုံးသွားတာမျိုးဖြစ်စေတယ်။ ဒါမှ
မဟုတ်ရင် PPD ကအများကြီးနိုင်ပြီး ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ကနိုင်တာ တစ်ယောက်စ နှစ်
ယောက်စပဲရှိတာမျိုးလည်း ဖြစ်သွားတတ်တယ်။ ဥပဒေပြုရေးမဲခွဲဆုံးဖြတ်မှုတွေမှာ လိုအပ်တဲ့
သတ်မှတ်ထားသော ထောက်ခံမဲလိုအပ်ချက်ကမြင့်မားတာ (ဒါထိရှိနေတုန်းပဲ) အပြင် ဒီ
သက်ရောက်မှုဟာ လက်တွေ့မှာ (လက်ယာ) အတိုက်အခံညွှန်ပေါင်းအဖွဲ့ကို ငြင်းပယ်ခွင့်
တစ်ချက်လွှတ်အာဏာကျင့်သုံးနိုင်စွမ်း ပေးလိုက်တယ်။ နှစ် ၂၀ ကြာတဲ့အခါ အဲဒီတစ်ချက်
လွှတ်အာဏာကိုမလိုတော့ဘူး။ တစ်ချက်လွှတ်အာဏာသုံးလို့ရတဲ့ လက်ယာအုပ်စုနိုင်ငံရေး
အသိုင်းအဝိုင်းထဲမှာ နှစ်၂၀ ကြာ ရွေးကောက်ပွဲမှာနိုင်ပြီး ကျွန်တော်တို့အုပ်ချုပ်ခဲ့တယ်။
ဒါပေမယ့် ကျွန်တော်တို့ ပြောင်းလဲချင်တာတွေအတွက် အများစုမဲမရခဲ့ဘူး။ ကျွန်တော်တို့က
အများစု ထောက်ခံမဲရအောင်လုပ်လို့မရမဲပဲကိုး။ ဒါမှမဟုတ် ရှေ့မတိုးနောက်မဆုတ်ဖြစ်သွား
တာကိုး။ ဒါပဲလေ။ ဒီလိုတစ်ဖက်ပိတ်လမ်းထဲကနေ ကျွန်တော်တို့ဘယ်လိုများ ထွက်လို့ရမှာ
တုန်း။ ကျွန်တော်လည်းမသိဘူး။ မဲဆန္ဒနယ်တစ်ခု ကိုယ်စားလှယ်နှစ်ဦး ရွေးကောက်တင်
မြှောက်တဲ့စနစ်က ဆက်ရှိနေမှာလေ။ လာမယ့်ရွေးကောက်ပွဲမှာ ကျွန်တော်တို့နိုင်ရင်တောင်မှ
ဒီအခြေ အနေကိုပြောင်းလဲအောင်လုပ်ဖို့ ဘာလုပ်ရမလဲဆိုတာ ကျွန်တော်မသိသေးဘူး။

ကျွန်တော့်စိတ်ထင် ဒီနှစ်ဦးကျရွေးကောက်တင်မြှောက်တဲ့စနစ်ကို ပယ်ဖျက်ပစ်ရမယ်။
ဒါပေမယ့်ပျက်အောင် လုပ်ဖို့မဖြစ်နိုင်ခဲ့ဘူး။ နောက်ဆုံးစေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုကို အဲလွင်နဲ့ လက်ယာ
အုပ်စု Renovación Nacional (ချီလီလစ် ဘရယ်ကွန်ဆာဗေးတစ်ပါတီ) ကဥပါရယ် အဲဒီတုန်း
က လက်ဝဲညီညွတ်ရေးမဟာမိတ် Concertación por la Democracia ဖြစ်လာပြီဖြစ်တဲ့ ကန့်
ကွက်မဲပေးရေးလှုပ်ရှားမှုညွှန်ပေါင်းအဖွဲ့နဲ့အတူလုပ်ခဲ့ပြီးပြီ။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို ကျွန်တော်တို့
အနိုင်ရထားပြီးဖြစ်ပေမယ့် မဲဆန္ဒနယ်တစ်ခု နှစ်ယောက်ကျရွေးကောက်တင်မြှောက်တဲ့စနစ်ကို
တော့ မပြောင်းလဲနိုင်ခဲ့ဘူး။

အခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု

ပီနီချေးရဲ့အခြေခံဥပဒေမှာ ဟာကွက်ရှိတယ်။ အခြေခံဥပဒေကိုပြင်ဆင်ဖို့ လိုအပ်တဲ့

ထောက်ခံမဲကို အများကြီး သတ်မှတ်ထားတယ်။ အရေးကြီးကိစ္စရပ်တွေမှာ ထောက်ခံမဲ ၅၇ ရာခိုင်နှုန်း (၇ မဲတွင် ၄ မဲအချိုး) ရရှိပါတယ်။ အခြေခံဥပဒေရဲ့ အချို့ အခန်းတွေကို ပြင်မယ်ဆိုရင် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်စုစုပေါင်းရဲ့ ထောက်ခံမဲ သုံးပုံနှစ်ပုံလိုတယ်။ ဝိရောဓိဖြစ်စရာ ကတော့ အခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ခြင်းနဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့ အခန်းကျ အနည်းဆုံး ထောက်ခံမဲလိုအပ်ချက်ကို အလွန်အမင်း သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားတဲ့ အခန်းတွေထဲမှာ မပါဘူး။ ဒီတော့ အဲဒီပြင်ဆင်ချက်ဥပဒေများဆိုင်ရာ အခန်းကို သာမန်အနည်းဆုံး ထောက်ခံမဲလိုအပ်ချက်နဲ့ပဲ ပြင်ဆင်လို့ရတယ်။ ဒီလိုပြင်ဆင်ပြီး အခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ဖို့ အနည်းဆုံး ထောက်ခံမဲလိုအပ်ချက်သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားတာတွေကို ပြင်ဆင်လို့ရသွားတယ်။ ဒါဟာ ကျွန်တော်တို့အတွက် တစ်ခုတည်းသော လက်နက်ပဲ။ ကျွန်တော်တို့ဆွေးနွေးရတာက အဲဒီလက်နက်ကို သုံးမလား၊ မသုံးဘူးလားဆိုတာပဲ။ ဒီလက်နက်ကို အာဏာရှင်က သိထားပြီးသား။ နောက်တစ်နည်းကတော့ ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်တဲ့နည်း။ ကျွန်တော်တို့ဟာ သူတို့ကို မထေမဲ့မြင်လာလုပ်နေတယ်။ နောက်ထပ်အာဏာသိမ်းပြီး ကျွန်တော်တို့ကို ထိုးနှက်လိုက်လို့ရတယ်လို့ စစ်တပ်ကပြောမှာပဲ။ ဒီတော့ကာ ပထမအကြိမ်ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်အစည်းအဝေးမှာ အဆိုတင်သွင်းရတာ အရမ်းအန္တရာယ်များတယ်။ နောက်ဆုံးမှာတော့ ပုဒ်မ ၈ နဲ့အခြားပုဒ်မတွေဖျက်သိမ်းခြင်းအပါအဝင် အပြောင်းအလဲတွေ အများကြီးကို စစ်တပ်ကခွင့်ပြုပေးခဲ့တယ်။ အတုံ့အလှည့်အနေနဲ့ အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ဖို့ အထူးသတ်မှတ်ထားတဲ့ အနည်းဆုံး ထောက်ခံမဲလိုအပ်ချက်ကို မရရအောင် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ကြတယ်။ တစ်နည်းပြောရရင် ၁၉၈၀ အခြေခံဥပဒေမှာ ပြင်ဆင်ချက်လုပ်နိုင်ဖို့ အရေးကြီးတဲ့ဟာလို့ ကျွန်တော်တို့ယူဆထားတဲ့ ကျွန်တော်တို့အတွက် ထွက်ပေါက်ကို သူတို့ကပိတ်လိုက်တာပဲ။ ဒါပေမယ့် ဒီဟာက ပြည်သူတွေရဲ့ ရှုထောင့်က ကြည့်မယ်ဆိုရင် အင်မတန်နည်းနာအတတ်ပညာ ဘက်ရောက်တဲ့ ဆွေးနွေးမှုတစ်ခုပါ။ ကျွန်တော်တို့ဟာ တစ်ဖက်ပိတ်လမ်းထဲကို ဦးတည်ပြီး သွားနေတယ်ဆိုတာ သိခဲ့တယ်။

[စစ်တပ်နဲ့စေ့စပ်ညှိနှိုင်းလို့ရနိုင်မယ့်] အခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ချို့ကို အတည်ပြုမလား မပြုဘူးလား အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ပေးရမယ့်အခိုက်အတန့်ကို ကျွန်တော်တို့ရောက်သွားတာမှတ်မိသေးတယ်။ ကျွန်တော်ကကန့်ကွက်တယ်ဆိုတာ အဲလွင်ကရိပ်မိတယ်။ အဲဒီတစ်ကြိမ်ပဲ သူစိတ်ဆိုးတာ ကျွန်တော်ပထမဆုံးမြင်ဖူးတာပဲ။ ကျွန်တော်တို့နှစ်ယောက် အခြေအတင်ဆွေးနွေးတာမှာ ထိပ်တိုက်တွေ့ကြတယ်လေ။ ပီနိုချေးနဲ့စေ့စပ်ဆွေးနွေးထားတဲ့ အခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ဖို့ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲအသစ်မှာ ကန့်ကွက်မိသည့်ဖို့ ကျွန်တော် အဲဒီတုန်းက တောင်းဆိုနေချိန်ပေါ့။ ကျွန်တော်တို့အတွက် အဲဒီတုန်းက အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးကို ဦးဆောင်ဖို့ မဖြစ်နိုင်ဘူး။ အဲဒီကာလမှာ အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်တာတွေကို အဆိုပြုပြီး လူထုဆန္ဒခံယူပွဲမှာ အတည်ပြုနိုင်တာ အာဏာရှင်စစ်ခေါင်းဆောင်တွေကပဲရှိတယ်။ ဒီတော့ ကန့်ကွက်မိသည့်ကြံ့ပန်ကြားချက်ကို ထုတ်ပြန်ခဲ့ရတယ်။

အဲလွင်က ထောက်ခံမဲထည့်ဖို့လိုလားတာသိသာနေတာပဲ။ နောင်ကျရင် မဲဆန္ဒနယ်တစ်ခု ကိုယ်စာလှယ်နှစ်ဦး ကျရွေးကောက်ပွဲစနစ်ကိုပြင်ဆင်ဖို့ အတူတူလုပ်ကြတာပေါ့လို့ မရမက ပြောတယ်။ အဲဒီအချိန်က အဲလွင်က သူမှတ်ချက်တွေကို ကောက်ချက်ချပြီးနောက်မှာ ကျွန်တော်သူ့ကိုမေးလိုက်တယ်။ ' ကျွန်တော်တို့မှာ ဘာအာမခံချက်တွေရှိလဲ 'လို့မေးလိုက်တာ။ နောက်နေ့ကျရင် အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးကို မူကြမ်းရေးနေတဲ့ Renovación Nacional ပါတီက ရှေ့နေ ရီကာဒိုရီဘာနီနေးရာရဲ့အိမ်ကိုသွားကြမယ်လို့ အဲလွင်ကဖြေတယ်။ နောက်နေ့ မှာ ရီဘာနီနေးရာအိမ်ကိုသွားတယ်။ ဒါပေမယ့် လက်ယာနိုင်ငံရေးမှာ ဩဇာညောင်းတဲ့ ဂျာပါ ရောက်မလာဘူး။ ဒီတော့ ဘာမှမလုပ်နိုင်ခဲ့ဘူး။

ကျွန်တော်တို့ကြား ဒုတိယအကြိမ် သဘောထားကွဲလွဲတာက အဲလွင်သမ္မတဖြစ်လာတဲ့ အခါတုန်းက။ ကျွန်တော်ကလည်း အစိုးရအဖွဲ့ဝင်ဝန်ကြီးဖြစ်ဖို့ အလားအလာကောင်းနေတဲ့ အချိန်ပေါ့။ အထက်လွှတ်တော်မှာ ကျွန်တော်ဝင်ပြိုင်တာ ရှုံးတယ်။ သူနဲ့ကျွန်တော် နှစ်ယောက် တည်းစကားပြောနေတုန်း ' ခင်ဗျားအရင်ဆုံးလုပ်မယ့် အစီအမံကဘာများ ဖြစ်မလဲ 'လို့သူ့ကိုမေး လိုက်တယ်။ အဲဒီကိစ္စကို သူတကယ်ကိုမစဉ်းစားရသေးဘူးလို့ဖြေတယ်။ ကျွန်တော့်မှာ စိတ်ကူး ထားတာများရှိသလားတဲ့။ ရှိတာပေါ့ဗျာ၊ ပီနိုချေးနတ်ထွက်ဖို့ ခင်ဗျားတောင်းဆိုသင့်တယ်လို့ ကျွန်တော် ပြောလိုက်တယ်။အဲလွင်က ပီနိုချေးနတ်ထွက်မှာမဟုတ်ဘူးဗျာတဲ့။ ဒီလိုအချိန်မျိုးမှာ အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေး အဆိုပြုချက်ကို လွှတ်တော်ကိုတင်ပြီး အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ချက် တစ်ခုလုပ်ဖို့ တောင်းဆိုသင့်တယ်။ ပီနိုချေးကို ဖယ်ရှားသွားဖို့ဆုံးဖြတ်ထားတဲ့အကြောင်း ကြေညာပါ။ ပီနိုချေးနတ်ထွက်ပါလို့တောင်းဆိုပါ။ သူဘက်ကလည်း အခြေခံဥပဒေမှာ ဒီလို လုပ်ဖို့သမ္မတမှာ တာဝန်မရှိဘူးလို့ပြဋ္ဌာန်းထားတာကြောင့် ဒီအဆိုပြုချက်ကိုတင်မှာ မဟုတ်ပါ ဘူးပေါ့။ ပြီးတော့ ကျွန်တော်တို့ဒီကိစ္စကိုစ ဆွေးနွေးကြတယ်။ နောက်ဆုံးမှာ အခုဖြစ်နေတဲ့ သဘောထားကွဲလွဲမှုကိုကျော်လွှားဖို့ အရေးအကြီးဆုံး အဆိုပြုတင်ပြချက်ကို သူထည့်မပြော ထားဘူးလို့ သူ့ကိုပြောလိုက်တယ်။ ဘာများလဲဗျာလို့သူကမေးတယ်။ ခင်ဗျား ကျွန်တော့်ကို ဒါမျိုးပြောလို့ရတယ်- ' ဒီမယ် ရီကာဒို၊ ခင်ဗျားလည်း ခင်ဗျား ဘဝနဲ့ခင်ဗျား၊ အခုမှဝန်ကြီးဖြစ် လာတာ၊ ကျွန်တော်ကသမ္မတဗျာ ' လို့လေဆိုပြီးပြောလိုက်တယ်။ အင်း၊ ကျွန်တော့်လိုအစိုးရအဖွဲ့ ဝင်ဝန်ကြီးတစ်ယောက်က သမ္မတကို ဟိုဟာလုပ်ပါလားဒီဟာလုပ်ပါလားလို့ပြောနေတာ ရှိစရာ တော့ အကောင်းသား။ ကျွန်တော်တို့နှစ်ယောက်စလုံး တဟားဟားရယ်ရင်း အဲဒီ 'ငြင်းခုံမှု' ကပြီးသွားတယ်။

ညွန့်ပေါင်းတည်ဆောက်ခြင်း

ကိုယ်စားလှယ်လောင်းတွေရွေးဖို့ ဆုံးဖြတ်ကြတဲ့အခါ Concertación က ဘယ်လို သဘောတူညီချက်ရခဲ့လဲ။ အစိုးရအဖွဲ့သစ်တစ်ဖွဲ့ချင်းစီအတွက် စီမံကိန်းတွေကို ငြင်းခုံကြ တယ်။ ပြင်ဆင်ခဲ့ကြတယ်။ ဒီလိုလုပ်တာကို ဘယ်လောက်အရေးကြီးတယ်လို့ခင်ဗျားသတ်မှတ် သလဲ။

လာဂိုဏ်။ ။အာဏာရှင်စနစ်ကနေ ဒီမိုကရေစီကိုအသွင်ကူးပြောင်းမှုကို ပိုပြီးခက်ခဲသွားစေတာကတော့ အာဏာရှင်မရှိတော့တဲ့အချိန်မှာပဲ။ ဥပမာ ဘယ်သူက သမ္မတလောင်းဖြစ်သင့်သလဲဆိုတာကို သဘောတူညီချက်ရအောင်လုပ်တာမျိုး။

ကျွန်တော့်ကို သမ္မတလောင်းအဖြစ် အမည်စာရင်းတင်သွင်းဖို့စဉ်းစားကြတဲ့သူတွေအများကြီးပါ။ ဒါကတော့ လုံးဝမဖြစ်နိုင်ဘူးဆိုတာ ကျွန်တော်သိထားပြီးသား။ ဒီလိုလုပ်တာနွားရိုင်းရှေ့မှာ အဝတ်စနီကိုလာပြသလိုပဲ။ ဒါကြောင့်ပဲ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲပြီးလို့ နောက်နှစ်ရက်မြောက်မှာ ကျွန်တော်သမ္မတလောင်းအရွေးမခံဘူးလို့ ကြေညာခဲ့တာပဲ။ အသွင်ကူးပြောင်းမှုမှာကိုယ့်ရဲ့အလားအလာရှိသော အမြင့်ဆုံးရည်မှန်းချက်တွေကို စွန့်လွှတ်ဖို့လိုတယ်။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲပြီးတဲ့နောက်မှာ PPD ရဲ့အထွေထွေကောင်စီက ကျွန်တော့်ကို သမ္မတလောင်းအဖြစ် ကြေညာချင်တာကို သတိရမိတယ်။ အာမန်ဒို ဂျာရာမီယိုနဲ့ တခြားသူတွေက အရမ်းစိတ်အားထက်သန်နေကြတယ်။ သူတို့ကိုကျေးဇူးတင်မိတယ်။ ကျွန်တော့်သမ္မတလောင်းဝင်ပြိုင်ရင် အသွင်ကူးပြောင်းမှုအတွက် အန္တရာယ်ရှိတယ်လို့တော့ ရှင်းပြရတယ်။ PPD ရဲ့သမ္မတလောင်းအဖြစ် အနီးရီဆီလာဘာကို ထောက်ခံတယ်လို့ ကျွန်တော်အဆိုပြုခဲ့တယ်။ နောက်ဆုံးမှာ Concertación ရဲ့သမ္မတလောင်းအဖြစ် ပါထရီဆီယို အဲလွင်ကို အားလုံးက ထောက်ခံခဲ့ကြတယ်။ ကျန်တာကတော့ သမိုင်းကသိပါတယ်။

ဦးစားပေးမူဝါဒများ ချမှတ်ခြင်း

ဆင်းရဲတဲ့နိုင်ငံအဖြစ်ကနေ ဖွံ့ဖြိုးပြီးနိုင်ငံအဖြစ်ကိုသွားရတဲ့ အသွင်ကူးပြောင်းမှုက အစစအရာရာပိုပြီးခက်ခဲတယ်ဆိုတာကို အစကကျွန်တော်နားမလည်ခဲ့ဘူး။ 'ဘယ်လိုမျိုးလူ့အဖွဲ့အစည်းကိုတို့လိုချင်တာလဲ'လို့မေးခွန်းထုတ်ရမယ်။ အကုန်လုံးကိုတော့ နေ့ချင်းညချင်းပြီးအောင်လုပ်လို့မရဘူး။ ဒီတော့ အုပ်ချုပ်ရေးမှာ ဦးစားပေးမူဝါဒတွေ ချမှတ်ရတယ်။

ဥပမာတစ်ခု ပေးပါရစေ။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲနိုင်သွားတော့ အဲလွင်ဟာ သမ္မတရွေးကောက်ပွဲမှာ နိုင်မှာပဲဆိုတာ ကျွန်တော်တို့သေချာသိတယ်။ တစ်နေ့ အဲလွင်အစိုးရဟာ လင်မယားကွာရှင်းပြတ်စဲမှုဥပဒေကို အတင်းအကြပ် ပြဋ္ဌာန်းတော့မှာလားလို့ ဂိုဏ်းအုပ်ချုပ်ရေးတော်ကြီးရဲ့ညီလာခံကနေ ဖုန်းဝင်လာတယ်။ ကျွန်တော်က မပြဋ္ဌာန်းပါဘူးပေါ့။ ကျွန်တော်တို့မှာ ဒီထက်အရေးကြီးတာတွေ လုပ်စရာရှိတယ်လေ။ ဒုတိယမြောက် အစိုးရသက်တမ်းကျရင် ကွာရှင်းပြတ်စဲမှု ဥပဒေကိုပြဋ္ဌာန်းဖို့ လုပ်သွားမယ်လို့ရှင်းပြလိုက်တယ်။ အင်း၊ ဒုတိယသက်တမ်းမှာလည်း မပြဋ္ဌာန်းနိုင်ခဲ့ပြန်ပါဘူး။ ကျွန်တော်သမ္မတဖြစ်တော့ ဂိုဏ်းအုပ်ချုပ်ရေးတော်ကြီးက 'ကွာရှင်းဥပဒေရော'တဲ့။ ကျွန်တော်က 'ဒီတစ်ခါတော့ပြဋ္ဌာန်းမယ်'လို့ပြောလိုက်တယ်။ ဒီတော့ ဘုန်းတော်ကြီးက တစ်ခုလောက်မေးကြည့်လို့ ရမလားတဲ့။ 'တရားရေးဝန်ကြီးကို ဒီကိစ္စမှာ ဘာလို့ဦးမဆောင်ခိုင်းတာလဲ၊ သူဦးဆောင်တယ်ဆို ခင်ဗျားနဲ့မဟုတ်ဘဲ သူနဲ့ဆွေးနွေး

လို့ရတာပေါ့တဲ့။ နိုင်ငံရေးအခြေအနေတွေတွေက ဖွံ့ဖြိုးနေပြီဖြစ်လို့ အပြောင်းအလဲကို တားထားလို့မရဘူးဆိုတာ ဘုန်းတော်ကြီးတွေက နားလည်နေပြီ။ ၂၀၀၅ ခုနှစ်မှာ ကွာရှင်းပြတ်စဲမှု ဥပဒေကို ပြဋ္ဌာန်းခဲ့တယ်။

ကျွန်တော်တို့ဟာ ဦးစားပေးမှုဝါဒတွေကို သဘောတူခဲ့ကြတယ်။ အဲဒီမူဝါဒတွေကို သမ္မတလောင်း မဲဆွယ်ပွဲကာလရောက်တိုင်းပြင်ဆင်ထားတဲ့ စီမံကိန်းထဲမှာ ထည့်သွင်းဖော်ပြကြတယ်။ အဲဒီသဘောတူညီထားတဲ့ စီမံကိန်းတွေဟာ စည်းလုံးညီညွတ်မှုကိုထိန်းသိမ်းထားနိုင်စေခဲ့တယ်။ အသွင်ကူးပြောင်းမှုတစ်ခုမှာ အခြေခံနိုင်ငံရေး ဦးစားပေးမှုဝါဒတွေရှိတယ်။ အဲဒါတွေက နိုင်ငံရေးစနစ်ပြောင်းဖို့၊ ရွေးကောက်ပွဲ၊ လွတ်လပ်မှု၊ လူ့အခွင့်အရေးကိုလေးစားခြင်းတွေရရှိစေဖို့စတာတွေပဲ။ ပြီးရင် စီးပွားရေးနဲ့လူမှုရေးပြောင်းလဲမှုလုပ်ငန်းစဉ် စတင်ပေါ်ပေါက်လာမယ်။ အားလုံးအတွက် ဝင်ငွေညီမျှသော ဖွံ့ဖြိုးမှုကိုအဆိုပြုတင်ပြပြီး စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှုကို လူတိုင်းဆီရောက် ဖို့မျှော်မှန်းတဲ့အခါ အစိုးရမူဝါဒသစ်တွေလိုလာတယ်။ လွတ်လပ်စွာ ကုန်သွယ်မှု ကမ္ဘာကြီးထဲ ပေါင်းစပ်ပါဝင်ဖို့လိုလာတယ်။ ဒီဦးစားပေးမှုဝါဒတွေအားလုံးက လူများစုထောက်ခံမှုရဖို့လိုတယ်။ ဒီတော့ပီနီချေးကိုနိုင်ဖို့ လူများစုထောက်ခံမှုရအောင်လုပ်တာကလွယ်တယ်။ အဲလွင်ကိုရွေးကောက်တင်မြှောက်ဖို့ လူများစုထောက်ခံမှုရအောင်လုပ်တာ လွယ်တယ်။ အာဏာရှင်က သမ္မတရဲ့အဆောင်အယောင်လွယ်ကိုခွာချပြီး ပြည်သူကရွေးကောက်တင်မြှောက်တဲ့သမ္မတကိုယ်ပေါ်ကို တင်ပေးလိုက်တဲ့အခိုက်အတန့်လောက် အများပြည်သူရဲ့ သဘောထားအမြင်ပေါ်မှာ ကြီးကြီးမားမားသက်ရောက်မှုမရှိတဲ့ တခြားအသွင်ကူးပြောင်းမှုကမှ ခက်တာ။

ဘယ်နိုင်ငံရေးပါတီကမှ (အဲလွင်သမ္မတအဖြစ် တက်လာခဲ့တဲ့ရွေးကောက်ပွဲအပြီးမှာ) တရားဝင် သဘောတူညီထားတာမရှိဘူး။ ကျွန်တော်တို့ စည်းစည်းလုံးလုံးနဲ့ဆက်လုပ်သွားရမယ်ဆိုတဲ့အသိနဲ့ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြတာပဲ။ ကျွန်တော်တို့ ရွေးကောက်ပွဲနိုင်ရမယ်၊ ရှစ်နှစ်အုပ်ချုပ်မယ်။ ပီနီချေးရဲ့အခြေခံဥပဒေအရ သမ္မတသက်တမ်းတစ်ခုကို ရှစ်နှစ်လေ။ ကျွန်တော်တို့က သမ္မတသက်တမ်းကို ရှစ်နှစ်ကနေ လေးနှစ်ကို ကျေကျနပ်နပ်ကြီး လျော့ချခဲ့ဖို့သဘောတူခဲ့တယ်။ ကျွန်တော်တို့တွေ့မိတာက ကျွန်တော်တို့လေးနှစ်ထက်ပိုပြီးတွဲလုပ်နိုင်မှာမဟုတ်ဘူး။ နောက်တော့ ကိုယ့်လမ်းကိုယ်သွားကြမှာပဲ။ ကျွန်တော်တို့ အပြိုင်ကျရတဲ့အခြေအနေကို ပြန်ရောက်မှာပဲပေါ့။

လေးနှစ်က ရွတ်ခနဲကုန်သွားတယ်။ ဘုံသမ္မတလောင်းကို သဘောတူတဲ့လုပ်ငန်းစဉ်ကို ကျွန်တော်တို့ပြန်လုပ်ကြတယ်။ သမ္မတလောင်း ဖရိုင်း မွန်တာလ်ဘိုရဲ့သား အေဒူရာဒို ဖရိုင်း ရှုအစ်တာဂေးနဲ့အတူတီထွင်ခဲ့တဲ့ သက်တမ်းဝက်ရွေးကောက်ပွဲတွေလုပ်ပြီးသူရွေးကောက်ပွဲမှာ နိုင်အောင် ကျွန်တော်တို့ ဆက်အုပ်ချုပ်နိုင်အောင် ဝိုင်းလုပ်ကြတယ်။ ဒါဟာ အင်မတန် အရေးကြီးတဲ့ အခိုက်အတန့်ပဲလို့ ကျွန်တော်ယူဆတယ်။ အာဏာရှင်စနစ်ကို ဖြုတ်ချမယ့်

စည်းလုံးညီညွတ်မှုဟာ အသွင်ကူးပြောင်းမှုကို နောက်တစ်ဆင့်ရောက်အောင်လုပ်ပေးရမယ်။ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေးနဲ့လူမှုရေးအပြောင်းအလဲဆိုတဲ့အဆင့်ကိုရောက်ရမယ်လို့သဘောပေါက် တဲ့အချိန်ဟာ အလွန်အရေးကြီးတဲ့အခိုက်အတန့်ပဲလို့ ကျွန်တော်ယုံတယ်။ အတိတ်ကို ပြန်ကြည့်ရင် လူထုဆန္ဒနဲ့ယူပွဲမတိုင်ခင် ၁၀ နှစ်မှာ ကျွန်တော်တို့ ၁၀ နှစ်စဉ်းစားဖို့အချိန်ရခဲ့တယ်။ ဒါကြောင့် အလက်ဂျန်ဒရီ ဖောက်စလေက ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးအနေနဲ့နောင်မှာလုပ်ဆောင်တဲ့ ဟာ၊ စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးဖို့၊ ဆင်းရဲမွဲတေမှုသိသိသာသာလျော့ချဖို့ သူကျင့်သုံးတဲ့ လူမှုရေးနဲ့စီးပွား ရေးမူဝါဒတွေဟာ အတူတကွတွေးခေါ်ခဲ့တာကနေ ထွက်ပေါ်လာတာပါ။

ချီလီအသွင်ကူးပြောင်းမှုဟာ တော်တော်ထူးခြားပါတယ်။ ဒီမိုကရေစီပြန်ရတဲ့ပြီးတဲ့အချိန် မှာ ပီနိုချေးဟာ စစ်ဦးစီးချုပ်အနေနဲ့ဆက်ရှိနေသေးတယ်။ ပင်ကိုယ်အားဖြင့်တော့ ဒီလို အရေးကြီးတဲ့ရာထူးမှာ အာဏာရှင်ကဆက်ရှိနေရင် အုပ်ချုပ်ရတာမလွယ်ပါဘူး။ အုပ်ချုပ်ရေး ဆိုင်ရာအရေးကိစ္စသစ်တွေကို တချို့ကမျှော်လင့်ထားကြတယ်။ အဲဒီအရေးကိစ္စတွေကို ဘယ်လိုရင်ဆိုင်မလဲပေါ့။ ဥပမာ အသွင်ကူးပြောင်းမှုမှာ အင်မတန်အရေးကြီး တဲ့နေရာကပါခဲ့တဲ့ အေဒူရာဒို ဘိုနင်ယေက 'လူမှုရေးလှုပ်ရှားမှုတွေဟာ အဲဒီလောက်ကြီး တက်တက်ကြွကြွမရှိ သင့်တော့ဘူးဆိုတာ ကျွန်တော်တို့နားလည်ထားရမယ်။ မဟုတ်ရင် ကျွန်တော်တို့ကို တစ်နေ့ ထက်တစ်နေ့ တောင်းဆိုတာတွေများလာရင် ဘယ်လိုအုပ်ချုပ်ကြမလဲ။ မျှော်လင့်တောင့်တမှု တွေကို ဘယ်လိုထိန်းမလဲ' လို့မေးတယ်။

ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအတွက် စီးပွားရေးစီမံခန့်ခွဲမှု

ချီလီဟာ စီးပွားရေးအရအောင်မြင်ခဲ့တဲ့ ဇာတ်လမ်းပမာတစ်ခုပါ။ နိုင်ငံရေး အသွင် ကူးပြောင်းမှုမှာ စီးပွားရေးမူဝါဒက ဘယ်လိုအထောက်အကူဖြစ်ခဲ့သလဲ။

လာဂိုဗ်။ ။ ခေတ်သစ်ကမ္ဘာကြီးမှာ စီးပွားရေးကိုစီမံခန့်ခွဲတာက အလွန်အရေးကြီးပြီး တာဝန်ယူမှုအများကြီးရှိဖို့လိုတဲ့ ဆောင်ရွက်ချက်ပဲ။ လက်ဝဲ၊ လက်ယာရွေးရတဲ့ ပြဿနာ မဟုတ်ဘူး။ စီးပွားရေးကိုစီမံခန့်ခွဲဖို့ သင့်တော်တဲ့နည်းလမ်းတွေအောင် ရှာရမှာပဲ။ ဒါ့အပြင် အသွင်ကူးပြောင်းမှုကာလမှာ၊ ဆင်းရဲတဲ့ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံတွေမှာ စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှုဟာ လူ့အဖွဲ့ အစည်းရဲ့ အခွင့်အရေးဆုံးရှုံးနေတဲ့ အပိုင်းတွေရဲ့ လိုအပ်ချက်တွေကို ပြည့်မီအောင်လုပ်ဖို့လို တာကြောင့် စီးပွားရေး စီမံခန့်ခွဲမှုကအရေးကြီးတယ်။ အသုံးစရိတ်ကို ဘယ်မှာသုံးရမယ်ဆိုတာ ချိန်ရွယ်ရတဲ့ ခိုင်မာတဲ့ အစိုးရမူဝါဒတွေရှိမှသာလျှင် အပြောင်းအလဲကို ပြည်သူတွေမြင်ရမယ်။ သူတို့ရဲ့ဘဝမှာ ပိုကောင်းလာတဲ့အပြောင်းအလဲကို မမြင်ရဘူးဆိုရင် ပြန်လည်တည်ထောင် ထားတဲ့ ဒီမိုကရေစီအစိုးရနဲ့ ကင်းကွာလာမှာပဲ။ ဒီမိုကရေစီက ဘာမှမလုပ်ပေးနိုင်ဘူးလို့ထင်တဲ့ သူတွေများလာရင် ဒီမိုကရေစီက ဘာများအသုံးဝင်တော့မှာလဲ။ ဒီတော့ စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှုဟာ ကျွန်တော်တို့မူဝါဒရဲ့ အဓိကကိစ္စရပ်ဖြစ်လာတယ်။ အသွင်ကူးပြောင်းမှုတစ်ခုမှာ အစိုးရကို ဦး ဆောင်သူတိုင်းဟာ သူတိုင်းပြည်မှာ အဓိကအဆက်အသွယ်လုပ်သူပဲ။ သူ့ဘာလုပ်နေတယ်

ဆိုတာကို ရှင်းပြရမယ်။ ဘာကြောင့်လုပ်နေတာလဲ ရှင်းပြရမယ်။ တိုင်းပြည်ဟာ လုံလောက်တဲ့ ဖွံ့ဖြိုးမှုရပြီလား မရသေးဘူး လားဆိုတာရှင်းပြရမယ်။ ဒီမိုကရေစီဆိုတာ နေ့တိုင်းရေလောင်း ပေါင်းသင်နေရတဲ့ သစ်ပင်ပဲ။ ဝင်ငွေများလာရင် လိုအပ်ချက်တွေအများကြီးကို ဖြည့်ဆည်း ပေးလာနိုင်မှာပဲ။

နိုင်ငံတကာ၏ထောက်ခံအားပေးမှု

တခြားနိုင်ငံတွေက ဆိုရှယ်လစ်ပါတီတွေကနေ ရဲဘော်ရဲဖက်စိတ်နဲ့ရပ်တည်ပေးခဲ့တာ အပြင် ချီလီဟာ နောက်ထပ် နိုင်ငံတကာရဲ့ ထောက်ခံအားပေးမှုတွေရခဲ့သေးလား။

လာဂိုစ်။ ။ တစ်နည်းနည်းနဲ့ကျွန်တော်တို့အားလုံးရှိခိုနေတဲ့ နိုင်ငံတကာရဲ့ ထောက်ခံ အားပေးမှုကလည်း အရမ်းအရေးကြီးပါတယ်။ ရီဂင်အစိုးရဒုတိယသက်တမ်းမှာ ဂျော့ချ် ရှူလ်တ် (အလုပ်သမားဝန်ကြီးဟောင်း၊ ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးဟောင်း) က အဓိကနေရာရောက်လာတော့ ပြောင်းလဲသွားတဲ့တစ်ခုကို သတိရမိတယ်။ ချီလီနိုင်ငံဆိုင်ရာ အမေရိကန်သံအမတ်သစ် ဟယ်ရီဘန်းစ်က ချီလီကိုရောက်လာတော့ 'ဒီမိုကရက်တစ်မဟာ မိတ်အဖွဲ့နဲ့တွေ့ချင်ပါတယ်' တဲ့။ အဲဒီတုန်းက အဖွဲ့ဥက္ကဋ္ဌ အာမန်ဒို ဂျာယာမီယိုက ဘယ်တော့လာတွေ့ရမလဲလို့ သံအမတ် ဘန်းစ်ကိုမေးလိုက်တယ်။ သူက လာမတွေ့ပါနဲ့တဲ့။ သူပဲလာပါမယ်တဲ့။ ကျွန်တော်တို့ရုံးခန်းက ကျဉ်းကျဉ်းလေးရယ်။ သံအမတ်လာတွေ့လိုက်တာ ပီနီချေးအပေါ်မှာသက်ရောက်မှုက သိပ် ပြင်းတယ်။ ဒါဟာ အရေးကြီးတဲ့ မူဝါဒအပြောင်းအလဲပဲ။ ကျွန်တော်၊ ဆာဂျီယို ဘေတာနဲ့ တခြား သူတွေ အမေရိကန်နိုင်ငံခြားရေး ဝန်ကြီးဌာနမှာလုပ်တဲ့ နီးနှောဖလှယ်ပွဲတစ်ခုကိုသွားတက်ကြ တယ်။ ကျွန်တော်တို့ (ရီဂင်လက်ထက် နိုင်ငံခြားရေးမူဝါဒကျွမ်းကျင်သူ) အဲလီယော အေဘရမ်နဲ့ဆုံခဲ့တယ်။ အမေရိကန်အစိုးရက ဒီမိုကရေစီကိုပြန်သွားနေတာကို ထောက်ခံ အားပေးတယ်ဆိုတာ၊ ပီနီချေးနဲ့ကင်းကင်းနေနေတယ်ဆိုတာ အဲဒီတုန်းကသိသာပါတယ်။

အနာဂတ်ကိုမျှော်ကြည့်ခြင်း

ဖိနပ်မှုနဲ့ ထိန်းချုပ်မှုဟာ အကြောက်တရားကိုဖန်တီးပေးတယ်။ လူမှုရေး ရှန်းကန်လှုပ်ရှား မှုနဲ့ နိုင်ငံရေးလုပ်ဆောင်ချက်တွေကို အကြောသေသွားစေနိုင်ပါတယ်။ ဒါကြောင့်ပဲ ၁၉၈၈ ခုနှစ် ကန့်ကွက်မဲပေးရေးလှုပ်ရှားမှုမှာ ပျော်ရွှင်ချမ်းမြေ့မှုနဲ့ အနာဂတ်ကိုအဓိကထားခဲ့တာပေါ့။ *la alegría ya viene* (ပျော်ရွှင်ခြင်းကလှမ်းလာပြီ ချီလီရေ) လို့ ကြွေးကြော်ခဲ့ကြတယ်။ အာဏာရှင်ကိုတိုက်တဲ့အခါ ကြောက်ရွံ့ခြင်းကို ခင်ဗျားရင်ဆိုင်တာကနေ ဘာသင်ခန်းစာ တွေရလဲ။

လာဂိုစ်။ ။ ကမ္ဘာတစ်လွှားမှာ နမူနာယူခဲ့ကြတဲ့ ကန့်ကွက်မဲလှုပ်ရှားမှုဟာ အမေရိကန် က မိတ်ဆွေတွေရဲ့လွှမ်းမိုးမှုလည်းရှိခဲ့ပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့ဟာ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှု တွေနဲ့ အလားတူအစီရင်ခံစာတွေအားလုံး ကြောင့် ပြည်သူတွေကိုကြောက်လန့်အောင်လုပ်နေ

ကြတာပဲလို့ ပြည်သူ့ဆက်ဆံရေး ကျွမ်းကျင်သူတွေကပြောတယ်။ ပြည်သူတွေကိုယ့်ကို ထောက်ခံစေချင်ရင် အနာဂတ်ကို အပြုသဘောဆောင်တဲ့နည်းလမ်းနဲ့ကြည့်ရမယ်။ အတိတ် မှာပဲနေနေလို့မရဘူးဆိုတာကို သူတို့ကအကြံပြုတာပဲလို့ နားလည်လာတယ်။ ကန့်ကွက်မဲ လှုပ်ရှားမှုဟာ အင်မတန်အရေးကြီးတာအမှန်ပါပဲ။ အရေးပါတဲ့သင်ခန်းစာတစ်ခုပါပဲ။

မျက်မှောက်ခေတ်အသွင်ကူးပြောင်းမှုများ

ခင်ဗျားအတွေ့အကြုံအရဆိုရင် ယနေ့ခေတ်အသွင်ကူးပြောင်းမှုတွေကို ဘယ်လိုမြင် သလဲ။

လာဂိုဗ်။ ။ယနေ့ခေတ်အသွင်ကူးပြောင်းမှုတွေဟာ မနေ့ကနဲ့မတူတော့တာက အရေး အကြီးဆုံးပါ။အခုခင်ဗျားမှာတွစ်တာနဲ့ဖေ့စ်ဘွတ်ရှိလာပြီလေ။ဒီမိုကရက်တစ်မဟာမိတ်အဖွဲ့ရဲ့ ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ဒုတိယအကြိမ်တာဝန်ယူချိန် ၁၉၈၄ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာမှာ ဆန္ဒပြပွဲတစ်ခုဖြစ်လို့ ပီနီချေးက မြို့ကိုအဝင်အထွက်ပိတ်ဆို့စစ်ဆေးတယ်။ ကျွန်တော်တို့က ဘေးဖယ်ထုတ်ခံ ထားရတယ်။ တစ်ယောက်နဲ့တစ်ယောက်စကားပြောလို့မရဘူး။ ကျွန်တော်တို့ကို တွေ့ဆုံ မေးမြန်းခွင့်ပိတ်ထားတယ်။ ကျွန်တော်တို့ရဲ့ ဖြစ်ရှိနေခြင်းကရပ်တန့်သွားပြီ။ ရာဒီကယ်ပါတီ ခေါင်းဆောင် အန်းရီဆီလ်ဘာကို စာရင်းစစ်ချုပ်ဟောင်းတစ်ဦးလို့ ညွှန်းရတယ်။ ခရစ်ယာန်ဒီမို ကရက်တစ်ပါတီခေါင်းဆောင် ဂါဘရီယဲ ဘာလ်ဒက်စ်က နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဟောင်း လို့ပဲ ခေါ်ကြတယ်။ ကျွန်တော့်ကိုတော့ ဘောဂဗေဒပညာရှင် ရီကာဒို လာဂိုဗ်လို့ပဲ ညွှန်းကြတယ်။ ကျွန်တော်တို့ကို ကိုယ့်ပါတီထဲကရာထူးနဲ့ လူသိခံတာမျိုးကို ကန့်သတ်ထားတယ်။ တစ်နေ့ စိတ်ပျက်လက်ပျက်နဲ့ ဘာမှဖြစ်မလာဘူးဆိုတာသိသိနဲ့ သတင်းစာရှင်းလင်းပွဲလုပ်လိုက်တယ်။ ကျွန်တော်ပြောစရာရှိတာလည်းပြောပြီးရော လူတစ်ယောက်ထလာပြီး နယူးယောက်တိုင်းမိစ် သတင်းစာအတွက် မေးခွန်းနှစ်ခုမေးတယ်။ ‘ကျွန်တော့်ပြဿနာက ဆန်တီယာဂိုတိုင်းမိစ် ဖြစ်နေရင် နယူးယောက်တိုင်းမိစ်ကို ဘာများဂရုစိုက်နေရမလဲ’လို့ ဖြေလိုက်တယ်။ နောက်တော့ တောင်းပန်လိုက်ပါတယ်။ ပီနီချေးချမှတ်ထားတဲ့ အသံတိတ်စည်းဝိုင်းကြီးထဲမှာ ခံစားရတဲ့ မကျေမချမ်းဖြစ်မှုကြောင့် ကျွန်တော်အဲဒီလို လွှတ်ခနဲပြောမိသွားတာ။

မကြာသေးခင်က အမျိုးသမီးကျောင်းသားခေါင်းဆောင် ကာမီလာ ဘယ်ဂျီဦးဆောင်ပြီး ကြာသပတေးနေ့တိုင်းလုပ်တဲ့ ချီတက်ဆန္ဒပြပွဲတစ်ခုကို ပီနေရာအစိုးရ (၂၀၁၀-၂၀၁၄) က တားမြစ်ခဲ့တယ်။ တစ်ညမှာ ကျောင်းသားခေါင်းဆောင်က အိုးတွေခွက်တွေအားလုံးတီးကြပါလို့ Twitter မှာတင်လိုက်တယ်။ အဲဒီညမှာ ပြည်သူတွေအားလုံး အိုးတွေ၊ ခွက်တွေတီးကြတယ်။ ပြီးခဲ့တဲ့ အသွင်ကူးပြောင်းမှုနဲ့ယှဉ်ရင် ဒီနေ့ခေတ် လူမှုကွန်ရက်တွေက လူအများအတွက် ထင်သာမြင်သာရှိတယ်။ ဒါပေမယ့် အဆုံးတနေ့မှာတော့ (အဆုံးအဖြတ်ဆန္ဒပြပွဲအတွက်) ပလာဇာကို ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျသွားကြရတာချည့်ပဲ။ Twitter နဲ့ Facebook က လူထုလှုပ်ရှား

မူတွေကိုအခွင့်အရေးပေးတဲ့ လက်နက်ကိရိယာတွေပဲဆိုတာ ကျွန်တော် စိုးစဉ်းမျှသံသယ မရှိပါဘူး။ ခင်ဗျားရဲ့အစိုးရတက်ပြီဆိုတာနဲ့ သူတို့က Twitter ကိုသုံးပြီး 'တို့တွေ ဒီအစိုးရကို မဲပေးခဲ့ကြတယ်။ ကဲအခုဒီအစိုးရလုပ်ပုံကိုကြည့်'ဆိုပြီး ခင်ဗျာကတိတွေကို အကောင်အထည် ဖော်ခိုင်းကြမှာပဲ။

အခြေခံကျသော မူများ

အာဏာရှင်စနစ်ကနေ ဒီမိုကရေစီကို အသွင်ကူးပြောင်းမှုလုပ်ဆောင်ရာမှာ အခြေခံမူများ ကိုဖမ်းဆုပ်ဖော်ပြနိုင်မယ့် အဓိကအချက်အချို့ကို တိုတိုတုတ်တုတ်ပြောလို့ရမလား။ ဒါတွေဟာ မဖြစ်မနေ နားလည်ပြီးသားဖြစ်ရမယ့် အမှတ်ရနေရမယ့်အချက်တွေလည်းဖြစ်ရမယ်။

လာဂိုစ်။ ။ ပထမဆုံး အသွင်ကူးပြောင်းမှုစတင်ချိန်မှာ အာဏာရှင်စနစ်နဲ့ဖိနှိပ်မှုကိုပြန် သွားရမှာ ပြည်သူတွေက လန့်နေတယ်ဆိုတဲ့အချက်က စမှတ်ဆိုတာ နားလည်ထားပါ။ ဒုတိယ က ဖြစ်နိုင်သမျှအကျယ်ပြန့်ဆုံး ညွန့်ပေါင်းကိုတည်ဆောက်ပါ။ အကြောင်းကတော့ အတိတ် ကကလနဲ့ အဆက်ဖြစ်ဖို့ ရှိသမျှအစွမ်းအားလုံးကိုခင်ဗျားစု ဆောင်းထားဖို့လိုတယ်။ တတိယက ပညာရပ်ဆိုင်ရာနယ်ပယ်မှာသာ ကိုယ်ဖြစ်ချင်သမျှကိုပြောလို့ဆိုလိုရပါတယ်။ နိုင်ငံရေးမှာတော့ အမှန်တကယ် ကိုယ်လုပ်နိုင်တာကိုလုပ်တာ။ မေတ္တာစေတနာနဲ့ စိတ်အားထက်သန်စွာ ကိုယ်တတ် နိုင်တာကိုလုပ်ရင် ခင်ဗျားတောင်းဆိုနေတာကို ခင်ဗျားတကယ်ယုံကြည်ပါတယ်လို့ ပြည်သူတွေကမြင်လာမှာပဲ။ နိုင်ငံရေးသမားတစ်ယောက်ရဲ့ အဟောအပြော ပရိယာယ်နဲ့ထင် ရာစိုင်းမှုထက်ပိုပြီး မဆွဲဆောင်နိုင်ရင်တော့ လူတွေကရိပ်မိလာပြီး ထောက်ခံမှုဆုံးရှုံးမှာပဲ။

ချီလီအချိန်ပြမျဉ်း

စက်တင်ဘာ ၁၉၇၀။ လက်ဝဲနိုင်ငံရေးသမား ဆာဘာဒို အာယွန်ဒဲသည် အများစု ထောက်ခံမှုမဲ (majority) မဟုတ်ဘဲ ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးအနေဖြင့် အများဆုံးရသည့်မဲ (plurality) ဖြင့်သမ္မတရွေးကောက်ပွဲနိုင်သွားသည်။ ဤအခြေအနေတွင်ထိပ်သီးပြိုင်ဘက်နှစ်ဦး အနက်မှ သမ္မတကို ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်က ရွေးချယ်သည်။ အမေရိကန်သမ္မတ နှစ်ဆင့်က အာယွန်ဒဲအကျဘက်ရောက်သွားစေရန် စီအိုင်အေထောက်လှမ်းရေးအဖွဲ့ကိုအမိန့်ပေးခဲ့သည်။

အောက်တိုဘာ ၁၉၇၀။ အခြေခံဥပဒေကိုလေးစားလိုက်နာသူအဖြစ် လူသိများသည့် စစ်ဦးစီးချုပ် ရီနေး ရှနိုက်ဒါသည် (စီအိုင်အေ၏ပံ့ပိုးမှုဖြင့်လုပ်သည့်) အာယွန်ဒဲရွေးကောက် တင်မြှောက်ခံရခြင်းမရှိစေရန် ပိတ်ပင်တားဆီးသည့် မပီရီသောပြန်ပေးဆွဲမှုတွင် အသက်ပေး လိုက်ရသည်။ ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်က အာယွန်ဒဲကို သမ္မတတင်မြှောက်သည်။

နိုဝင်ဘာ ၁၉၇၀။ အမေရိကန်ကုမ္ပဏီများက ပိုင်ဆိုင်သည့် ကြေးနီသတ္တုတွင်းများကို အာယွန်ဒဲက နိုင်ငံပိုင်ပြု လုပ်မှုစတင်ခြင်း၊ လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကို အရှိန်မြှင့် ပြီး လူမှုရေးခံစားခွင့်များကို တိုးချဲ့သည်။ ထိုလုပ်ဆောင်ချက်များကြောင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် နိုင်ငံရေးရပ်တည်ချက်များ အစွန်းတစ်ဖက်စီဖြစ်ကုန်သည်။

နိုဝင်ဘာ ၁၉၇၀။ ချီလီသို့ ရက် ၄၀ ကြာ ဖီဒယ်လ်ကက်စထရိုလာရောက်သည်။ နိုင်ငံရေး ရပ်တည်ချက် အစွန်းတစ်ဖက်စီရောက်ခြင်းများ (ဂိုဏ်းကဏ္ဍဖွဲ့ခြင်းများ) ကို မီးလောင်ရာလေ ပင့် ဖြစ်စေခဲ့သည်။

နိုဝင်ဘာ ၁၉၇၀။ ပြည်တွင်းရေးမငြိမ်မသက်ဖြစ်မှုအချိန်အတော်ကြာဖြစ်ပြီး၊ စီအိုင်အေက ပံ့ပိုးသည့် ဆန္ဒပြပွဲကြီးတစ်ခုဖြစ်ပြီးချိန်တွင် အာယွန်ဒဲက စစ်ဗိုလ်ချုပ်ကြီးများပါသည့် အစိုးရ အဖွဲ့သစ်ကိုခန့်အပ်သည်။

ဩဂုတ် ၁၉၇၁။ အာယွန်ဒဲသည် အမိန့်ကြေညာချက်များဖြင့် တရားမဝင်အုပ်ချုပ်ကာ တရားစီရင်ရေးဆုံးဖြတ်ချက်များကို မျက်ကွယ်ပြုခဲ့ပြီး လက်နက်ကိုင်လက်ဝဲအုပ်စုများကို လက် သင့်ခံခဲ့သည်ဟု ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်နှင့် တရားရုံးချုပ်တို့က စွဲချက်တင်သည်။

စက်တင်ဘာ ၁၉၇၁။ ကြည်းတပ်စစ်ဦးစီးချုပ် ဩဂတ်စတိုပီနိုချေး အူဂါတီဦးဆောင်သည့် စစ်အာဏာရှင်အုပ်စုက အာဏာသိမ်းလိုက်သည်။ အာယွန်ဒဲကွယ်လွန်သည်။ နိုင်ငံရေးပါတီ များ၊ အလုပ်သမားသမဂ္ဂများကို ပိတ်ပင်ခြင်း၊ ကွန်ဂရက်ကိုဖျက်သိမ်းခြင်း၊ လက်ဝဲနိုင်ငံရေး သမားများစွာ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုများ၊ 'အပျောက်ရှင်းခြင်းများ'ကို စစ်အာဏာရှင်အုပ်စုက လုပ်ဆောင်သည်။ အစိုးရအဖွဲ့ဝင်အများစုကို အကျဉ်းချသည်။ အတိုက်အခံနိုင်ငံရေး ခေါင်း ဆောင်များစွာ ပြည်ပသို့တိမ်းရှောင်ထွက်ပြေးသည်။

စက်တင်ဘာ ၁၉၇၄။ အာယွန်ဒီလက်ထက် စစ်ဦးစီးချုပ်နှင့် ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဖြစ်သည့် ဗိုလ်ချုပ်ကြီး ကာလိုင် ပရက်တစ် ဝွန်ဇာလက်၏ ဘွန်ဇာရက်စ်မြို့တော်တွင် အသတ်ခံရသည်။ ချီလီထောက်လှမ်းရေးအဖွဲ့၏ လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်မှုများစွာထဲက လုပ်ကြံမှုတစ်ခုဖြစ်သည်။

ဧပြီ ၁၉၇၅။ စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှုနိမ့်ကျနေခြင်းနှင့် ငွေကြေးဖောင်းပွမှုမြင့်မားနေခြင်းကိုတုံ့ပြန်သည့်အနေဖြင့် ချီကာဂိုတက္ကသိုလ်ဆင်း စီးပွားရေးပညာရှင်များ (Chicago Boys) က ဦးဆောင်သည့် ဈေးကွက်စီးပွားရေးစနစ်ကိုအစိုးရက မိတ်ဆက်သည်။ ထိုနှစ်တွင် ဂျီဒီပီ ၁၅ ရာခိုင်နှုန်းကျသွားပြီး အလုပ်လက်မဲ့ဦးရေမြင့်တက်လာသည်။

ဇန်နဝါရီ ၁၉၇၆။ ဂိုဏ်းချုပ်ဘုန်းတော်ကြီး ရာဂူးဆာလီဘာ အန်းရီ၏ညွှန်ကြားချက်ဖြင့် ကက်သိုလစ်ကျောင်းတော်က ဘုန်းတော်ကြီး၏ညီညွတ်ရေးအလုပ်စခန်း (Vicariate of Solidarity) အဖွဲ့ကိုဖွဲ့စည်းကာ ဥပဒေထောက်ကူလုပ်ငန်းနှင့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို စောင့်ကြည့်မှတ်တမ်းတင်သည့်လုပ်ငန်းတို့ကို ဆောင်ရွက်သည်။ အစိုးရကိုဝေဖန်သည့် မဂ္ဂဇင်းတစ်စောင်ထုတ်သည်။

စက်တင်ဘာ ၁၉၇၆။ အာယွန်ဒီလက်ထက် သံအမတ်နှင့် အစိုးရအဖွဲ့ဝင်ဝန်ကြီးဖြစ်ခဲ့သူ အော်လန်ဒို လက်တ လီယေသည် ဝါရှင်တန်ဒီစီမြို့တော်တွင် သူ့လက်ထောက်နှင့်အတူလုပ်ကြံခံရသည်။ ချီလီအစိုးရကသတ်သည်ဟု အမေရိကန်အစိုးရကပြောပြီး ရှုတ်ချသည်။

စက်တင်ဘာ ၁၉၈၀။ အခြေခံဥပဒေသစ်အတွက် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပသည်။ အခြေခံဥပဒေသစ်သည် အာဏာရှင်စစ်အုပ်စုကို ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်အထိအာဏာသက်ရှည်စေမည်ဖြစ်ပြီး ၁၉၉၈ ခုနှစ်အထိ စစ်အစိုးရကိုဆက်လက်တည်မြဲစေမည့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို ၁၉၈၈ ခုနှစ်တွင် ကျင်းပပေးမည်ဟုပြဌာန်းထားသည်။ စာနယ်ဇင်း စိစစ်ရေး၊ မသမာမှု၊ နိုင်ငံရေးပါတီများကို ပိတ်ပင်မှုတို့ဖြင့် ယင်းလူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို အတည်ပြုလိုက်သည်။ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကို အတိုက်အခံက တရားဝင်သည်ဟု လက်မခံခဲ့ပေ။

ဇွန် ၁၉၈၂။ ချီလီ၏စီးပွားရေးအင်အားသည် ၁၉၈၂-၈၃ ခုနှစ်တွင် ၁၇ ရာခိုင်နှုန်းကျုံ့သွားခဲ့သည်။ အလုပ်လက်မဲ့နှုန်းသည် ၂၃ ရာခိုင်နှုန်းသို့မြင့်တက်လာခဲ့သည်။ ဝီနီဇျေးကို မကျေနပ်မှုမြင့်တက်လာသဖြင့် သူ၏စီးပွားရေး မူဝါဒများကို ဖြေလျှော့ရန်တွန်းအားပေးလာခဲ့သည်။

မေ ၁၉၈၃ ခုနှစ်။ အစောဆုံးဆန္ဒပြပွဲကြီးများကို သတ္တုတွင်းလုပ်သားများသမဂ္ဂနှင့်ပူးပေါင်းကာ အတိုက်အခံတို့ကျင်းပသည်။ နှစ်များစွာကြာမည့်ဆန္ဒပြပွဲများ၏ အစဖြစ်သည်။

ဩဂုတ် ၁၉၈၃။ အတိုက်အခံပါတီပေါင်းစုံက ဒီမိုကရက်တစ်မဟာမိတ်အဖွဲ့ကိုဖွဲ့စည်းသည်။ ထိုအဖွဲ့သည် ငြိမ်းချမ်းသော ဒီမိုကရေစီအပြောင်းအလဲကို အဓိကထားလုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။

မတ် ၁၉၈၅။ စစ်ဘက်ရဲအဖွဲ့က ကွန်မြူနစ်ပါတီဝင်သုံးဦးကို သတ်ဖြတ်လိုက်ခြင်းကြောင့် တရားရုံးချုပ်၏ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုဖြစ်ပေါ်လာစေခဲ့သည်။ စစ်အာဏာသိမ်းအဖွဲ့ဝင် စစ်ရဲချုပ် နတ်ထွက်သွားခဲ့ပြီး စစ်အရာရှိများစွာ ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်ခံရသည်။

ဩဂုတ် ၁၉၈၅။ ပြည့်ဝသောဒီမိုကရေစီသို့ အသွင်ကူးပြောင်းရေး နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာသဘောတူညီချက်ကို နိုင်ငံရေးပါတီ ၁၁ ခုကလက်မှတ်ရေးထိုးသည်။ စစ်အစိုးရနှင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံခြင်းဖြင့် နိုင်ငံရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု တဖြည်းဖြည်းလုပ်ဆောင်ရေးအတွက် ဘုရားကျောင်းတော်က ထောက်ခံသည့် မဟာဗျူဟာ သဘောတူညီချက်ဖြစ်သည်။

ဇန်နဝါရီ ၁၉၈၆။ ဒီမိုကရေစီလိုလားသည့် အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ၏ ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့ဖြစ်သည့် Civic Assembly (ပြည်သူ့အစည်းအရုံး) ကို စတင်ဖွဲ့စည်းသည်။

ဩဂုတ် ၁၉၈၆။ ကာရီဇယ်ဘာဂျီကမ်းခြေအနီး ဧရာမလက်နက်ပုံကြီးကို လုံခြုံရေးအဖွဲ့များက ရှာတွေ့သွားသည်။ ထိုလက်နက်များသည် အစိုးရကိုဖြုတ်ချရန် လက်ဝဲနိုင်ငံရေးအင်အားစု၏အတွက်ချ စီစဉ်မှုဖြစ်သည်ဟု အစိုးရကပြောသည်။ ထိုလက်နက်များဖမ်းမိမှုကို အကြောင်းပြကာဖိနှိပ်မှုတိုးမြှင့်ပြီး လက်ဝဲစွန်းနိုင်ငံရေးသမားများကို အယုံအကြည်မရှိအောင် လုပ်ခဲ့သည်။

စက်တင်ဘာ ၁၉၈၆။ လက်ဝဲပျောက်ကွားတပ်သားများက ပီနိုချေးကိုလုပ်ကြံရန်ကြိုးစားသည်။ လူငါးဦးသေဆုံးသည်။ ထိုတိုက်ခိုက်မှုကြောင့် အကြမ်းဖက်နည်းသုံးခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ အတိုက်အခံတို့ကြားစိတ်ဝမ်းကွဲသွားသည်။ အစိုးရ၏နှိပ်ကွပ်မှုဖြစ်ပေါ်လာစေသည်။

ဧပြီ ၁၉၇၈။ ပုပ်ရဟန်းမင်းကြီးဂျွန်ပေါလ် ချီလီသို့လာရောက်သည်။ အာဏာရှင်စနစ်ကို ဝေဖန်ပြီး ဒီမိုကရေစီ တောင်းဆိုခဲ့သည်။

စက်တင်ဘာ ၁၉၈၇။ ၁၉၈၈ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲအတွက် ပီနိုချေးကို သမ္မတအဖြစ် အစိုးရကအမည်စာရင်တင်းသွင်းသည်။ နိုင်ငံရေးလှုံ့ဆော်စည်းရုံးမှု တရားဝင်လုပ်ခွင့်ရလာသည်။ မဲဆန္ဒရှင်မှတ်ပုံတင်ခြင်းများစတင်သည်။

ဇန်နဝါရီ ၁၉၈၈။ တရားမျှတမှုမရှိ မည်ကို စိုးရိမ်မှုများရှိသည့်တိုင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲတွင်ပါတီဝင်ယှဉ်ပြိုင်ရန် အတိုက်အခံက ဆုံးဖြတ်လိုက်သည်။ ကန့်ကွက်မဲပေးရေးလှုပ်ရှားမှုအဖွဲ့ (Coalition for No) ကိုဖွဲ့စည်းသည်။ အတိုက်အခံ၏ပညာသည်ဆန်မှုကို အစိုးရကအံ့အားသင့်သွားသည်။ နိုင်ငံတကာ၏ထောက်ခံမှုလည်းရလာသည်။ လွတ်လပ်၍တရားမျှတသော လူထုဆန္ဒခံယူပွဲအတွက် အမေရိကန်သံအမတ်နှင့် အခြားသူများက ဖိအားပေးလာသည်။

အောက်တိုဘာ ၁၉၈၈။ ပီနိုချေးအစိုးရဆက်လက်တည်ရှိမှုကို မဲဆန္ဒရှင်များက ကန့်ကွက်မဲ ၅၆ ရာခိုင်နှုန်း ထောက်ခံမဲ ၄၄ ရာခိုင်နှုန်းဖြင့် ပယ်ချလိုက်သည်။ မဆိုစလောက်

အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ချက်များအတွက် အစိုးရကအတိုက်အခံနှင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းသည်။ သို့သော် ကြည်းတပ်စစ်ဦးစီးချုပ်အဖြစ် ပီနိုချေးကို နောက်ထပ်ရှစ်နှစ်တာဝန်ထမ်းဆောင်ခွင့်နှင့် ရာသက် ပန် အထက်လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်လုပ်ခွင့် ပေးရမည်ဟုဆိုသည်။

ဇူလိုင် ၁၉၈၉။ အပြင်းအထန်စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများအပြီး လွတ်လပ်သောမဲပေးမှုဖြင့် အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်မှုများကို အတည်ပြုသည်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကြောင့် အခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေးအတွက် လုပ်ငန်းစဉ်ကိုအပြောင်းအလဲဖြစ်သွားစေသည်။ အရေးပေါ်ကာလ အခွင့် အာဏာများကို ကန့်သတ်လိုက်သည်။ ချီလီဥပဒေများထက် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ပဋိညာဉ်များက လွှမ်းမိုးလာစေသည်။ နိုင်ငံရေးဗဟိုဝါဒကိုချဲ့ထွင်ပေးခဲ့သည်။ သို့သော် စစ်တပ်၏ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားသည်။

ဒီဇင်ဘာ ၁၉၈၉။ ချီလီတွင် လွတ်လပ်သောရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပသည်။ ကန့်ကွက်မဲ ပေး ရေးလှုပ်ရှားမှုညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့ကိုဆက်ခံသည့် Concertación por la Democracia ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့က ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်တို့ အများစုအနိုင်ရသည်။ ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီ ဝင်၊ Concertación ခေါင်းဆောင် ပါထရစ်ဆီယို အဲလွင်က ပီနိုချေး၏ ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးကို အနိုင်ရကာ သမ္မတရာထူးရယူခဲ့သည်။

မတ် ၁၉၉၀။ ဆင်းရဲမွဲတေမှုတိုက်ဖျက်ရေး အစီအမံများ၊ အခွန် ကောက်ခံမှုပြုပြင် ပြောင်းလဲမှု၊ ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေးတွင် အစိုးရအသုံးစရိတ်တိုးမြှင့်ခြင်းတို့ဖြင့် ပီနိုချေးခေတ် မက်ခရိုစီးပွားရေးမူဝါဒကိုပေါင်းစပ်မည့်အစီအမံကို အစိုးရက စတင်ဆောင်ရွက်သည်။

ဧပြီ ၁၉၉၀။ အမှန်တရားနှင့် ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးအမျိုးသားကော်မရှင်ကို အဲလွင်က ဖွဲ့စည်းကာ ပီနိုချေးလက်ထက်လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို အစီရင်ခံစေခဲ့သည်။ ၁၉၉၁ ခုနှစ်တွင်ထုတ်ပြန်သည့် ထိုအစီရင်ခံစာတွင် နိုင်ငံရေးအရသတ်ဖြတ်မှု ၂၂၇၉ ခုကိုဖော်ထုတ်နိုင် ခဲ့သည်။

ဧပြီ ၁၉၉၁။ ပီနိုချေး၏မဟာမိတ် အထက်လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ် ယာမီး ဂုဇမန်ကို ရာဒီကယ်လက်ဝဲနိုင်ငံရေးအုပ်စုက လုပ်ကြံလိုက်သည်။ လက်ယာနိုင်ငံရေးအုပ်စုကို အကြမ်း ဖက်မှုနှင့် ပြန်ပေးဆွဲမှုများကြောင့် နိုင်ငံရေးရပ်တည်ချက် ဖီလာဆန်ကျင်မှုများတိုးပွားလာစေ သည်။ ထောက်လှမ်းရေးစွမ်းရည်များကိုမြှင့်တင်ရန် အစိုးရကိုနားလည်လက်ခံသွားစေခဲ့သည်။

အောက်တိုဘာ ၁၉၉၂။ အခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများအပြီး ၁၉၇၃ ခုနှစ်နောက်ပိုင်း ပထမဆုံးအကြိမ် စည်ပင်ရွေးကောက်ပွဲများကျင်းပသည်။

ဒီဇင်ဘာ ၁၉၉၃။ Concertación ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ပြီး ခရစ်ယာန်ဒီမိုကရက်ပါတီဝင် နှင့် သမ္မတဟောင်း၏ သားဖြစ်သူ အေဒူယာဒို ဖရိုင်း ရှုအစ်တာဂယ် သမ္မတအဖြစ်ရွေးကောက်

တင်မြှောက်ခံရသည်။ Concertación က ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်ကို ဆက်ပြီးလွှမ်းမိုးထားသည်။

မေ ၁၉၉၅။ ယခင်ထောက်လှမ်းရေးအကြီးအကဲဟောင်း မာနူရယ် ကွန်ထရေးရာသည် လက်တီယိုကိုလုပ်ကြံရန် ပူးပေါင်းကြံစည်မှုဖြင့် တရားစွဲဆိုခံရသည်။ ၎င်းသည် ကြီးလေးသည့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများဖြင့် ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်ခံသွားရသည်။

မတ် ၁၉၉၈။ ကြည်းတပ်စစ်ဦးစီးချုပ်အဖြစ်မှ ပီနိုချေးနတ်ထွက်သည် သမ္မတဟောင်းဖြစ်၍ ရာသက်ပန်အထက် လွှတ်တော်အမတ်ဖြစ်လာပြီး တရားစွဲဆိုခံရခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခွင့်ရရှိသွားသည်။

အောက်တိုဘာ ၁၉၉၈။ ပီနိုချေးကို လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများအတွက် နိုင်ငံတကာ ဖမ်းဝရမ်းဖြင့် လန်ဒန်မြို့တော်တွင် ဖမ်းဆီးလိုက်သည်။ သမ္မတ ဖရိုင်းအစိုးရက ချီလီသို့လွှဲပြောင်းပေးရန်တောင်းဆိုသည်။ ချီလီရာဇဝတ်တရားသူကြီးတစ်ဦးက ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်သည်။

ဇန်နဝါရီ ၂၀၀၀။ Concertación ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးဖြစ်ပြီး သဘောထားပျော့ပြောင်းသည့် လက်ဝဲနိုင်ငံရေးသမား၊ အဲလွင်အစိုးရလက်ထက် ပညာရေးဝန်ကြီးဖြစ်သူ ရီကာဒို လာဂိုစ် သမ္မတအဖြစ် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံရသည်။

မတ် ၂၀၀၀။ ပီနိုချေးကို ချီလီသို့လွှဲပြောင်းပေးသည်။ ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်က ၎င်းကို တရားစွဲဆိုခံရခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခွင့်ပေးသည်။ သို့သော် အထက်လွှတ်တော်မှ ၎င်းကိုဖယ်ရှားလိုက်သည်။ သူ၏တရားစွဲဆိုမှုမှ ကင်းလွတ်ခွင့်ကို တရားရုံးအမှုတွဲများစွာက စိန်ခေါ်ခံရသည်။

မေ ၂၀၀၄။ ပီနိုချေးလက်ထက် အကျဉ်းချခံရသူ၊ နှိပ်စက်ညှဉ်းပမ်းခံရသူများကို ဖော်ထုတ်ရန်နှင့် ကုစားမှုပေးရန် ကော်မရှင်တစ်ခုကို လာဂိုစ်ကဖွဲ့စည်းသည်။ နောက်ခြောက်လအကြာတွင် ကော်မရှင်အစီရင်ခံစာကို ထုတ်ပြန်သည်။

စက်တင်ဘာ ၂၀၀၅။ ကွန်ဂရက်လွှတ်တော်က အခြေခံဥပဒေကိုပြင်ဆင်သည်။ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံမဟုတ်သည့် အထက်လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များ ဖယ်ရှားခံရသည်။ စစ်ဦးစီးချုပ်များနှင့် ရဲချုပ်တို့ကို သမ္မတက ရာထူးမှဖယ်ရှားခွင့်ရှိလာသည်။

ဇန်နဝါရီ ၂၀၀၆။ Concertación ၏ကိုယ်စားလှယ်လောင်းနှင့် ပီနိုချေးကိုဆန့်ကျင်သည့် ဗိုလ်ချုပ်ကြီး၏ သမီးဖြစ်သူ ဆိုရှယ်လစ်ပါတီဝင် မီချယ်ဘာချလေးကို ချီလီ၏ပထမဆုံး အမျိုးသမီးသမ္မတအဖြစ် ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည်။

ဒီဇင်ဘာ ၂၀၀၆။ အသက် ၉၁ နှစ်တွင် ပီနိုချေးကွယ်လွန်သည်။ အပြီးမသတ်သေးသည့် ၎င်းကိုတရားစွဲဆိုမှုများ ကျန်ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။

ဇန်နဝါရီ ၂၀၁၀။ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်နှင့် သဘောထားမျှတသည့် လက်ယာနိုင်ငံရေး

သမား ဆောဘက်တီယန်ပင်နေရာ သမ္မတအဖြစ်တင်မြှောက်ခံရသည်။ Concertación အတွက် ပထမဆုံးအကြိမ် သမ္မတတင်မြှောက်ခွင့် ဆုံးရှုံးခြင်းဖြစ်သည်။

ဆက်လက်ဖတ်ရှုရန်စာအုပ်စာတမ်းများ

Arriagada, Genaro, *Pinochet: The Politics of Power* (ပီနိုချေး- ပါဝါနိုင်ငံရေး) [Coalition for No ၏ အမှုဆောင်အရာရှိရေးသည်] (Boston, Mass.: Unwin Hyman, 1988)

Aylwin, Patricio, *El Reencuentro de los Demócratas: Del Golpe al Triunfo del No* [ဒီမိုကရက်တို့ ပြန်လည်ပေါင်းစည်းခြင်း-အာဏာသိမ်းခြင်းမှသည် Coalition for No ၏အောင်ပွဲခံမှုဆီသို့] (Santiago, Chile: Ediciones Grupo Zeta, 1998)

Aylwin, Patricio, Pérez, Serrano, Cavallo, Ascanio and Niklander, Karin, *El Poder de la Paradoja: 14 Lecciones Políticas de la Vida de Patricio Aylwin* [ပီရောဒီ၏ စွမ်းပကား- ပထဝီဆီယို အဲလွင်၏ဘဝမှရသော နိုင်ငံရေးသင်ခန်းစာ ၁၄ ခု] (Santiago, Chile: Grupo Editorial Norma, 2006)

Barahona de Brito, Alexandra, *Human Rights and Democratization in Latin America: Uruguay and Chile* [လက်တင်အမေရိကရှိလူ့အခွင့်အရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ခြင်း- ဥရူဂွေးနှင့်ချီလီ] (Oxford, UK: Oxford University Press, 1997)

Bitar, Sergio, *Transición, Socialismo y Democracia: La Experiencia Chilena* [အသွင်ကူးပြောင်းမှု၊ ဆိုရှယ်လစ်ဝါဒနှင့် ဒီမိုကရေစီ- ချီလီအတွေ့အကြုံ] (Buenos Aires, Argentina: Siglo Veintiuno Editores, 1979)

Drake, Paul W. and Jaksic, Iván (eds), *The Struggle for Democracy in Chile* [ချီလီတွင် ဒီမိုကရေစီအရေးရုန်းကန်လှုပ်ရှားခြင်း] (Lincoln, Nebr.: University of Nebraska Press, 1991)

Fleet, Michael and Smith, Brian H., *The Catholic Church and Democracy in Chile and Peru* [ချီလီနှင့် ပီရူးတွင် ဒီမိုကရေစီရေးအတွက် ကက်သိုလစ်ကျောင်းတော်] (Notre Dame, Ind.: University of Notre Dame Press, 1998)

Foxley, Alejandro, 'Lessons from Chile's Development in the 1990s', in Timothy Besley and Roberto Zaghera (eds), *Development Challenges in the 1990s: Leading Policymakers Speak from Experience* [၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များက ဖွံ့ဖြိုးရေးစိန်ခေါ်မှုများ- မူဝါဒချမှတ်သူများက ၎င်းတို့၏အတွေ့အကြုံကို ပြောပြချက်] (Washington, D.C. and New York: World Bank and Oxford University Press, 2005) [by Christian Democratic think tank leader and finance minister under Aylwin]

Garretón, Manuel Antonio, *Reconstruir la Política: Transición Consolidación Democrática en Chile* [နိုင်ငံရေးပြန်လည်တည်ဆောက်ခြင်း- ချီလီတွင် ဒီမိုကရေစီအသွင် ကူးပြောင်းမှု ကြံ့ခိုင်အောင်လုပ်ခြင်း] (Santiago, Chile: Editorial Andante, 1987)

Huneus, Carlos, *The Pinochet Regime* [ပီနိုချေးအစိုးရ] (Boulder, Colo.: Lynne Rienner, 2007)

Lagos, Ricardo, with Hounshell, Blake and Dickinson, Elizabeth, *The Southern Tiger: Chile's Fight for a Democratic and Prosperous Future* (တောင်ပိုင်းကကျား- ဒီမိုကရေစီနှင့် သာယာဝပြောသောအနာဂတ်အတွက် ချီလီ၏တိုက်ပွဲဝင်မှု) [သမ္မတ ဟောင်းနှင့် Concertación ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့ခေါင်းဆောင်ဟောင်းရေးသည်] (New York: Palgrave Macmillan, 2012)

Muñoz, Herardo, 'Chile: The Limits of Success', in Abraham F. Lowenthal (ed.), *Exporting Democracy: The United States and Latin America* [ဒီမိုကရေစီရှာဖွေ ခြင်း-အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုနှင့် လက်တင်အမေရိက] (Baltimore, Md.: Johns Hopkins University Press, 1991)

Ominami, Carlos, *Secretos de la Concertación: Recuerdos Para el Futuro* [Concertación ၏လျှို့ဝှက်ချက်များ- အနာဂတ်ကိုယ်တွေ့မှတ်တမ်း] (Santiago, Chile: Editorial Planeta, 2011)

Oxhorn, Philip, *Organizing Civil Society: The Popular Sectors and the Struggle for Democracy in Chile* [အရက်ဖက်လူ့အဖွဲ့အစည်းကိုစုစည်းခြင်း- ချီလီတွင် ဒီမိုကရေစီ ရေးအတွက် အများပြည်သူစစ်မျက်နှာများနှင့်တိုက်ပွဲဝင်မှု] (University Park, Pa.: Pennsylvania State University Press, 1995)

Puryear, Jeffrey M., *Thinking Politics: Intellectuals and Democracy in Chile, 1973–1988* [နိုင်ငံရေး အကြောင်းစဉ်းစားခြင်း- ချီလီရှိ ဒီမိုကရေစီနှင့် ပညာတတ်များ၊ ၁၉၇၃-၁၉၈၈ကာလ] (Baltimore, Md.: Johns Hopkins University Press, 1994)

Silva, Patricio, 'Searching for Civilian Supremacy: The Concertación Governments and the Military in Chile' [အရပ်ဖက်လွှမ်းမိုးမှုကိုရှာဖွေခြင်း - Concertación ညွန့်ပေါင်းအစိုးရများနှင့် ချီလီစစ်တပ်], *Bulletin of Latin American Research*, 21/3 (2002), pp. 375–95

Tironi, Eugenio and Sunkel, Guillermo, 'The Modernization of Communications: The Media in the Transition to Democracy in Chile' [ဆက်သွယ်ရေးခေတ်မီလာခြင်း-ချီလီ၏ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းမှုတွင် မီဒီယာ၏အခန်းကဏ္ဍ], in Richard Gunther and Anthony Mughan (eds), *Democracy and the Media: A Comparative Perspective* (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2000)

Valenzuela, J. Samuel and Scully, Timothy R., 'Electoral Choices and the Party System in Chile: Continuities and Changes at the Recovery of Democracy' [ချီလီရှိ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာရွေးစရာများနှင့် ပါတီများဖွဲ့စည်းပုံ- ဒီမိုကရေစီပြန်ရချိန်တွင်ရှိနေသည့် သက်ဆိုးရှည်မှုများနှင့်အပြောင်းအလဲများ], *Comparative Politics*, 29/4 (1997), pp. 511-27